T.C.
BURDUR MEHMET AKİF ERSOY ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANA BİLİM DALI

Kemalizm'i Eleştiren Bir Kemalist:

Emin Türk ELİÇİN

Mehmet KARA

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN

Dr. Öğr. Üyesi Emre SAVUT

BURDUR-2022

T.C.
BURDUR MEHMET AKİF ERSOY ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANA BİLİM DALI

Kemalizm'i Eleştiren Bir Kemalist:

Emin Türk ELİÇİN

Mehmet KARA

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN

Dr. Öğr. Üyesi Emre SAVUT

Üye: Dr. Öğr. Üyesi Evşen ALTUN ASLAN

Üye: Doç. Dr. Hakan Mehmet KİRİŞ

BURDUR-2022

T.C.

BURDUR MEHMET AKİF ERSOY ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ETİK BEYAN

Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Sınav Yönetmeliği'ne göre hazırlamış olduğum "Kemalizm'i Eleştiren Bir Kemalist: Emin Türk Eliçin" adlı tezin hazırlanması sürecinde akademik ve etik kuralları ihlal etmediğimi, tezimin özgün olduğunu, başvurduğum kaynakları metin içinde, dipnotlarda ve kaynakçada eksiksiz ve bilimsel kurallara uygun olarak gösterdiğimi taahhüt ederim.

Adı Soyadı

Tarih ve İmza

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans eğitimimde, tez çalışmamın planlanmasında, hazırlanmasında, içeriğinin zenginleştirilmesinde, tez çalışmamın nihayete erdirilmesinde değerli fikirleri ve derin bilgi birikimiyle katkılarını sunan; çalışmamı yaparken bana cesaret vererek teşvik eden ve daima destekleyerek çalışmamı tamamlamama yardım eden çok değerli hocam Dr. Öğr. Üyesi Emre SAVUT'a;

Yüksek lisans eğitimi için beni teşvik ederek cesaretlendiren değerli mesai arkadaşım Uzm. Fzt. Nevriye ÜNAL SÜZER'e;

Yüksek lisans eğitimin süresince desteğini esirgemeyen İl Müdürüm Burdur Gençlik ve Spor İl Müdürü Orhan KEMERKAYA'ya ve Burdur Gençlik ve Spor İl Müdürlüğü Personel Tahakkuk Biriminde birlikte mesai yaptığım değerli çalışma arkadaşlarıma;

Yüksek lisans eğitimimin başından sonuna kadar manevi destekleri ile çalışma azmimin devamını sağlayan canım anneme, canım babama, canım kardeşime, aileme ve en büyük destekçim kıymetli eşim Aylin KARA'ya;

Sonsuz şükranlarımı sunarım.

(KARA, Mehmet, "Kemalizm'i Eleştiren Bir Kemalist: Emin Türk Eliçin", Yüksek Lisans Tezi, Burdur, 2022)

ÖZET

Kemalizm kavramının Türkiye tarihinde çok önemli bir yeri bulunmaktadır. Hatta Kemalizm öyle bir kavramdır ki tarihin olduğu kadar günümüzün de siyasal, iktisadi ve sosyal alanlarında kendine yer bulmakta ve bu alandaki tartışmalara konu olmaktadır. Kemalizm, Türk toplumu için yabancı bir kavram olmamakla beraber, içeriği sürekli tartışma konusudur. Türkiye'nin temellerini, kurucu unsurlarını oluşturduğu ve Cumhuriyet boyunca devamlı olarak gölgesini göstereceğini söyleyenler olduğu kadar; eskidiği, güncellenmesi gerektiğini söyleyenler hatta tamamen ortadan kaldırılmasını söyleyenler dahi bulunmaktadır. Siyasi söylemlerde sıkça kendine yer bulmakta, Kemalizm söylemiyle aidiyet duygusu yaratılmaya çalışılmaktadır. Bunlara ek olarak, Türkiye'nin siyasi tarihinde siyasi partilerden ayrı olarak askeri müdahalelerde bir söylem olarak ön plana çıkmış ve her alanda yapılan çalışmaların meşruiyetini sağlamada tüm kesimlere dayanak görevi görmüştür ve görmeye devam etmektedir.

Kemalizm'in kavram olarak açıklaması üzerinde birçok farklı yorumlar olduğu gibi; ideoloji olup olmadığı konusunda dahi tartışmalar yapılmakta, ideoloji olduğunu savunanlar ise savlarını desteklemek için ideolojik açıklamalar getirmektedir. Yine Kemalizm'in ateşli savunucuları olduğu kadar eleştirenler de bulunmaktadır. Bu eksende Kemalizm'e eleştiri getirenlerden biri de Kemalist kimliği ile öne çıkan Emin Türk Eliçin'dir. Çalışmanın amacı da Kemalizm'i bir Kemalist olarak eleştiren Emin Türk Eliçin'in Kemalizm'e bakışını, kendisini Kemalizm'i eleştirmeye yönelten sebepleri ve eleştirilerini ortaya koymaktır. Bu doğrultuda çalışmada literatür taraması ve derleme yöntemleri kullanılmıştır. Yapılan çalışma neticesinde Eliçin'in, Kemalizm'in vadettikleri ile sundukları arasında farklar olduğunu, ideolojik temellere yeterince sahip olmadığını, uygulamalarda eksiklikler bulunduğunu ve Kemalizm'in iddia ettiği kadar başarılı olmadığını öne sürdüğü sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kemalizm, Kemalizm Eleştirisi, Emin Türk Eliçin, Kemalist, İdeoloji

(KARA, Mehmet, "A Kemalist Criticizing Kemalism: Emin Türk Eliçin", Master Thesis, Burdur, 2022)

ABSTRACT

The notion of Kemalism has a very important place in the history of Turkey. In fact, Kemalism is such a concept that it finds its place in the political, economic and social fields of today as well as history and is the subject of discussions in this field.. Although Kemalism is a familiar concept for Turkish society, Its content is a issue of continuous debate. As well as Those who say that they form the foundations and founding factors of Turkey and that it will have been constantly show its shadow throughout the Republic; there are those who say that it is old, that it needs to be updated, even those who say that it should be completely rescind. It is frequently found in political discourses, and a sense of belonging is tried to be created with the discourse of Kemalism. In addition to these, in the political history of Turkey, apart from political parties, military interventions have come to the fore as a discourse, and it has served as a basis for all segments in ensuring the legitimacy of the work done in every field, and continues to do so.

As there are many different interpretations on the definition of Kemalism as a concept; there are discussions about whether there is an ideology, and those who defend it as an ideology bring ideological explanations to support their arguments. There are also ardent defenders of Kemalism, as well as critics. One of those who criticize Kemalism on this axis is Emin Türk Eliçin, who stands out with his Kemalist identity. The aim of the study is to reveal Emin Türk Eliçin's view and criticisms of Kemalism, who criticizes Kemalism as a Kemalist. In this direction, literature review and compilation methods were used in the study. As a result of the study, it has been concluded that Eliçin argues that there are differences between what Kemalism promises and what it offers, that it does not have enough ideological foundations, that there are deficiencies in practices and that Kemalism is not as successful as it claims.

Keywords: Kemalism, Criticism of Kemalism, Emin Türk Eliç, Kemalist, Ideology

İÇİNDEKİLER

ETİK BEYAN ..... **İİ**
TEŞEKKÜR ..... **İİİ**
ÖZET ..... **İV**
ABSTRACT ..... **V**
KISALTMALAR ..... **Vİİİ**
GİRİŞ **1**

BİRİNCİ BÖLÜM

KEMALİZM

1.1. Kemalizm Kavramı ve Ortaya Çıkışı 5
1.2. Bir İdeoloji Olarak Kemalizm 10
1.2.1. Kemalizm İdeolojisi ve Özellikleri 10
1.2.2. Kadro Dergisi 16
1.2.3.Kemalizm'in İlkeleri (Altı Ok) 20
1.2.3.1. Cumhuriyetçilik 20
1.2.3.2. Halkçılık 21
1.2.3.3. Milliyetçilik 24
1.2.3.4. Laiklik 27
1.2.3.5. Devletçilik 30
1.2.3.6. İnkılapçılık(Devrimcilik) 34
1.2.4. 1938 Sonrası Kemalizm 37
1.2.5. Kemalizm'i Oluşturan ve Koruyan Kurumlar 38
1.2.6. Kemalizm'e getirilen siyasal yorumlar 45
1.2.6.1. Sol Kemalizm 45
1.2.6.2. Sağ Kemalizm 49
1.2.6.3. Neo Kemalizm 50

İKİNCİ BÖLÜM

KEMALİZM ELEŞTİRİLERİ

2.1.Kemalizme Yöneltilen Eleştiriler 53
2.1.1. Kemalizm'in İdeolojik Yapısına Yönelik Eleştiriler 53
2.1.2. Kemalizm'in Demokratikliğine Yönelik Eleştiriler 58
2.1.3.Kemalist Batılılaşma Siyasalarına(Devrimlere/Reformlara) Yönelik Eleştiriler 63
2.1.4. Kemalizm'e ve Uyguladığı Politikalara Yönelik Diğer Eleştiriler 72

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KEMALİZM'İ ELEŞTİREN BİR KEMALİST

"Emin Türk ELİÇİN"

3.1.Emin Türk Eliçin'in Hayatı 82
3.1.1. Asiye Eliçin'in Kaleminden "Emin Türk Eliçin" 84
3.1.2.Emin Türk Eliçin'in Kemalizm Eleştirilerinin Kaynakları 86
3.2. Emin Türk Eliçin'e Göre Kemalizm 88
3.2.1. Emin Türk Eliçin'e Göre Türk Devrimi (Kemalist Devrim) 88
3.2.2. Emin Türk Eliçin'e göre Kemalist İdeoloji (Kemalizm) 97
3.3. Emin Türk Eliçin'in Kemalizm'e Yönelik Eleştirileri 99
3.3.1.Emin Türk Eliçin'in Kemalizm'in İdeolojik Yapısına Yönelik Eleştirileri 99
3.3.2.Emin Türk Eliçin'in Kemalist Batılılaşma Siyasalarına 109
(Devrimlere/Reformlara) Yönelik Eleştirileri 109

SONUÇ 126

KAYNAKÇA 130

ÖZGEÇMİŞ 142

KISALTMALAR

CGP	:Cumhuriyetçi Güven Partisi
CHF	:Cumhuriyet Halk Fırkası
CHP	:Cumhuriyet Halk Partisi
DP	:Demokrat Parti
DİB	:Diyanet İşleri Başkanlığı
ETEV	:Emin Türk Eliçin Kültür ve Sanat Vakfı
İTC	:İttihat ve Terakki Cemiyeti
MGK	:Milli Güvenlik Kurulu
MHP	:Milliyetçi Hareket Partisi
SCF	:Serbest Cumhuriyet Fırkası
TBMM	:Türkiye Büyük Millet Meclisi
TDK	:Türk Dil Kurumu
Vb	:Ve benzeri

GİRİŞ

Kemalizm; Türkiye Cumhuriyeti'nin siyasi tarihinde mühim yere sahip bir kavramdır. Sadece siyasal hayatta kendine yer bulmakla kalmayıp aynı zamanda toplumsal hayatta da sürekli olarak gündemde olmaktadır. Kemalizm, ülkenin kurucu ideolojisi olarak hem siyasal partilerin tüzüklerinde, hem kamusal hayatta başat kavram olarak dikkat çekmektedir. Kemalizm; hem düzenleyici hem de denetleyici rolleri bulunan; aynı zamanda doğru/yanlış değerlendirilmesinde ön plana çıkarılan bir kavram hüviyetinde olmuştur. Kemalizm; ülkenin temel değerleri, ülkenin alışkanlıkları ve ülkenin hedeflerini içinde barındıran bir ideoloji olarak ifade edilmektedir. Hatta sadece ülkenin değil toplumun da hayat tarzı, siyasi görüşü ve inanç değerleri üzerinde belirleyici ve kontrol edici misyonların yüklendiği nosyon olarak ortaya çıkarılmaktadır.

Kemalizm'in neyi ifade ettiği, neleri muhteviyatında barındırdığı, neyi amaçladığı üzerinde tartışmalar yıllardır devam etmektedir. Kemalizm üzerine çok farklı yorumlar mevcut olduğu gibi Kemalizm'in bir ideoloji olarak kabul edilmesi için gerekli niteliklere sahip olup olmadığı üzerine de tartışmalar mevuttur. Bu bağlamda ideoloji olduğunu savunanlar olduğu gibi ideoloji olmadığını savunanlar, ideoloji olarak ömrünü tamamladığını ileri sürenlere koşut olarak daima Türkiye Cumhuriyeti'nin bünyesinde bulunması gerektiğini savunanlar bulunmaktadır.

Türkiye'de yıllardır Kemalizm'i savunan ve kendini Kemalist olarak adlandıran kesime karşılık Kemalizm'i eleştiren hatta yeren bir kesim de mevcuttur. Kemalizm'i ülke değerlerine bağlılık olarak gören Kemalist kesim, Kemalizm'in devamlı olarak ülke bünyesinde var olması gerektiğini ileri sürmekte hatta Kemalizm'den kopma olarak gördükleri noktada harekete geçerek Kemalizm'e tekrar yönelişi sağlamaya çalışmaktadır. Kemalizm'i milli ve dini gelenek ve gereklere aykırı bulan kesim ise Kemalizm'i eleştirerek Kemalizm'in asgari düzeye çekilmesi gerektiğini hatta terk edilmesi gerektiğini öne sürmektedir. Kemalizm üzerine yıllardır devam eden bu tartışmalar Kemalizm'in ve Kemalizm'e yönelik değerlendirme ve eleştirilerin akademik alanda da kendine fazlasıyla yer bulmasına neden olmuştur. Yapılan araştırmalar ve literatür taraması neticesinde Kemalizm üzerine burada yer verilemeyecek kadar çok sayıda akademik çalışma yapıldığı görülmüştür. Örneğin; 1991 yılında *"Bir siyasi gelişme olarak Kemalizm"*, 2009 yılında *"Tarihsel kuramsal yönleriyle Kemalizm ve*

günümüze dair açılımlar", 2011 yılında *"Aydınlanma-Kemalizm-modern cumhuriyet"*, adlarıyla yazılmış yüksek lisans tezleri bunlardan birkaçıdır. Kemalizm'e yönelik bakışları ele alan akademik çalışmalar olarak ise; 2014 yılında *"Atatürk Dönemi düşünürlerin gözüyle Kemalizm ve Türk inkılâbı",* 2019 yılında *"Kemal Tahir ve Kemalizm: Resmi ideoloji ve edebiyat", 2019 yılında "Çok partili hayata geçişte muhafazakâr basının Kemalizm'e bakışı (1945-1960)"* adlarıyla yazılmış yüksek lisans tezlerine rastlanılmıştır. Yine 2012 yılında *"Niyazi Berkes'e göre Kemalizm ve çağdaşlaşma"*, 2016 yılında *"Kemalizm'in muhafazakâr bir yorumu: Yunus Nadi",* adlarıyla yazılmış doktora tezleri bu alanda yapılmış çalışmalar arasında yer almaktadır. Yapılan çalışmaların daha çok Kemalizm üzerine olduğu ve bunların hem tez hem de makale ile kitap şeklinde ortaya konulduğu görülmüştür. Ancak çalışmanın da konusu olan ne Kemalist kimliğe sahip birinin eleştirilerini ne Emin Türk Eliçin'i ne de Emin Türk Eliçin'in Kemalizm'e yönelik eleştirilerini ele alan bir çalışmaya rastlanılamamıştır. Türkiye'nin siyasi ve toplumsal hayatında bu kadar mühim yer tutan Kemalizm'e yönelik olarak bir Kemalist'in eleştirisinin incelenmesinin gerekli olduğu ve yine Türk siyasi tarihinde önemli bir kişi olarak kabul edilen Emin Türk Eliçin'in Kemalizm'e yönelik eleştirilerini ortaya koyan bir çalışma yapılmasının dikkate değer bir çalışma olacağı düşünülmüştür. Akademik alandaki bu eksikliği gidermek adına Kemalist kimliği ile ön plana çıkan Emin Türk Eliçin'in Kemalizm'e yönelik eleştirileri ve kendisini Kemalizm'i eleştirmeye yönelten süreç üzerine bu çalışma yapılmıştır. Böylece Türkiye siyasal hayatının hem dününde hem bugününde çok mühim bir yer tutan Kemalizm'in, farklı ideolojilere yakın kişiler tarafından aldığı eleştirilerden ayrı olarak kendi içinden almış olduğu eleştiriler ve bu eleştirilerin sebeplerinin ortaya konulması amaçlanmıştır. Yine böyle bir çalışmanın Kemalizm'in anlaşılmasında fayda sağlayacağı kanaatine varılmıştır. Yukarıda bahsedilen sebepler yapılan çalışmanın akademik alanda özgünlüğünü ortaya koymaktadır.

Bu çalışma yapılırken; Emin Türk Eliçin'in 1966 yılında vefat etmiş olması, Kemalizm'e yönelik düşüncelerinin sadece üç eserde ("*Türk İnkılabı yahut Şark ve Garp", "Kemalizm ve Türkiye", "Kemalist Devrim İdeolojisi"*) toplanmış olması, kendisi üzerine eşinin hazırladığı "*Bir Dönemin Belge Mektupları (1927-1965)"* adlı çalışmadan başka herhangi bir çalışma yapılmamış olması ve tüm bu süreçte en yakınında bulunan eşi Asiye Özdemir Eliçin'in de 2009 yılında vefat etmiş olması nedeniyle sadece

bahsedilen eserlerden yararlanılabilmiştir. Bu durum aynı zamanda çalışmanın sınırlarını da oluşturmuştur. Çalışma yapılırken literatür taraması, nitel veri toplama ve derleme yöntemlerine başvurulmuştur.

Emin Türk Eliçin'in Kemalizm'e yönelik eleştirilerini ele alan bu çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde Kemalizm kavramının ortaya çıkışı ve anlamı ele alınmıştır. Daha sonra ideoloji kavramının açıklamasına ve Kemalizm'in bir ideoloji olup olmadığı ile ilgili görüşlere yer verilerek, Kemalizm'in ideolojik yapısı ele alınmıştır. Yine bu bölümde Kemalizm'in ideoloji haline gelme süreci ve bu süreçte rol oynayan kişi ve gruplara (Kadro Dergisi) değinilmiştir. Akabinde Kemalizm'i oluşturan ilkeler açıklanmaya çalışılmıştır. Bölümün sonlarına doğru ise Mustafa Kemal Atatürk'ün vefatı sonrası sürdürülen Kemalizm'e ve Kemalizm'in oluşup korunmasında rol oynayan kurumlara yer verilmiştir.

Çalışmanın ikinci bölümünde, Kemalizm'e yöneltilen eleştirilerin bir kısmına yer verilmiştir. Bu eleştiriler Kemalizm'in ideolojik yapısına yönelik olanlar, Kemalizm'in demokratik yapısına yönelik olanlar, Kemalizm'in Batılılaşma siyaseti ile devrimlerine yönelik olanlar ve Kemalizm'in uyguladığı politikalara yönelik olanlar olarak gruplandırılmıştır. Kemalizm'e yöneltilen bu eleştiriler konular halinde gruplandırılarak daha sade hale getirilmeye çalışılmıştır. Bu bölümün aynı zamanda Emin Türk Eliçin'in bir Kemalist olarak eleştirilerinin değerlendirilmesinde mukayese imkânı sağlaması açısından faydalı olacağı düşünülmüştür.

Çalışmanın üçüncü bölümünde ise, çalışmanın konusunu oluşturan Emin Türk Eliçin'in Kemalizm'e yönelik eleştirilerine yer verilmiştir. Çalışma kapsamında Eliçin'i Kemalizm'i eleştirmeye götüren süreç ve nedenler ile Kemalizm'i eleştirdiği konular ele alınmaya çalışılmıştır. İlk olarak bölümün başında Emin Türk Eliçin'in hayatına yer verilmiştir. Ardından en yakınında bulunan kişinin görüşlerinin çalışmaya derinlik katacağı düşüncesiyle eşi Asiye Eliçin'in Emin Türk Eliçin ile ilgili görüşlerine yer verilmiştir. Yine bu bölümde Emin Türk Eliçin'in Kemalizm'e yönelik eleştirilerinin kaynakları üzerinde durulmuştur. Devamında Emin Türk Eliçin'in Kemalist devrime ve Kemalist ideolojiye bakışı ele alınmıştır. Emin Türk Eliçin'in Kemalizm'e bakışını incelmenin Kemalizm'e yönelttiği eleştirileri anlamada faydalı olacağı düşünülmüştür. Bölümün devamında Eliçin'in Kemalizm'e yönelttiği eleştirilere yer verilmiştir.

Bölümün sonunda ise Eliçin'in, Kemalizm'in siyasi yorumlarına yaptığı eleştirilere değinilmiştir. Çalışma sonunda elde edilen bulguların değerlendirilerek yorumlanması ise sonuç bölümünde yapılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

KEMALİZM

Kemalizm, Türk siyasal hayatında, Türk iktisadi hayatında, hatta sosyal- kültürel hayatta kendine yer bulan ve tartışma konularında ana başlık haline gelmiş bir kavramdır. Kemalizm, aidiyet belirttiği kadar bir cephe, bir hat, bir siyasi kimlik belirtme amacıyla da kullanılmaktadır. Bu bağlamda Türkiye'nin yakın tarihine özellikle de Cumhuriyet sonrası tarihine etki eden Kemalizm'in incelenmesi ve açıklanması önemlidir. Kemalizm'in açıklaması yapılırken kavram olarak ortaya çıkışına değinmek, Kemalizm'in inşa sürecini incelemek ve Kemalizm'e getirilen yorumlara eğilmek Kemalizm'in anlaşılması için faydalı olacaktır. Yine Kemalizm'i adını aldığı Mustafa Kemal dönemi ve Mustafa Kemal sonrası olarak tahlil etmek bu amaca ulaşmada yerinde olacaktır.

1.1. Kemalizm Kavramı ve Ortaya Çıkışı

İlk kez kullanımına İngiliz Yüksek Komiseri De Robeck'e ait 1920 tarihli bir zabıtta rastlanan Kemalizm kavramı; Türklerden önce İngilizler tarafından üretilmiş bir kavramdır (İnan, 2004: 109).Yabancı kaynaklar daha çok Kemalistleri Mustafa Kemal taraftarları, Kemalizm'i de ideolojiden çok düzenli bir hareket olarak tanımlamışlardır (Şahinler, 1996: 320). İngilizler Kemalist kavramını kullanmadan önce işgal hareketine karşı olan isyancı grup adlandırmasını kullanırken, "Anadolu'da bulunan asiler" adlandırmasının yerine ilk kez 1922 yılında (5 ağustos 1922, Daily Mail) "Kemalistler" adlandırmasını kullanmaya başlamıştır (Güven, 2019: 26). Bu da İngilizlerin işgal hareketine karşı hareket eden Anadolu direnişçilerini Kemalist olarak nitelediğini göstermektedir. Başka bir bakış açısıyla Kemalizm; yabacılar tarafından 1919'da başlayıp Cumhuriyet'in ilanına giden süreçte Türkiye'deki siyasal ve toplumsal hareket ve bu hareketin taraftarlarına verilmiş bir ad olmuştur (Yurttaş, 2008: 71).

Kemalizm; Cumhuriyet'in ilanı sonrasında ise Dünya'da ortaya çıkan ve ilerde İkinci Dünya Savaşı'na yol açacak olan siyasal hareketlerden apayrı özellikler göstermesi, kendine has nitelikler barındırması sebebiyle kurucu ve yürütücüsünün adına da atıfta bulunmak amacıyla Batılı ülkeler tarafından kullanılmış kullanılmaya devam etmiştir (Albayrak, M. 2010: 310).

Türkiye'de ise Kemalizm'in ilk olarak 1930 yılında (1930/ Temmuz) Ahmet Cevat Emre tarafından kullanıldığı kabul edilmektedir. Ahmet Cevat Emre o yıllarda çıkardığı Muhit adlı dergide Kemalizm kavramını; "*bir öğreti olarak tüm politik umdeleri bilinen bir demokrasi okulu"* olarak tanımlamaktadır (Uyar, 2007: 3).

Kemalizm'in çerçeve olarak kendini göstermesi, fikriyat olarak belirmesi 1927 yılında Nutuk'un Mustafa Kemal tarafından okunması ile başlatılabilir (Yeğen, 2009: 56). Kemalizm'in resmi ideoloji haline gelmesi ise 1930'lu yıllara işaret eder (Yurttaş, 2008: 72).

Türk Dil Kurumu (TDK) sözlüğünde Atatürkçülük olarak adlandırılan Kemalizm; Atatürk'ün fikriyat ve fiiliyatlarından beslenen, Türk Devleti'nin İstiklal ve yekpareliğini, kişi hürriyetini, ulusal egemenliği, muasırlığı erek edinmiş, akla, fenne ve hakikate dayanan, cihanşümul, istikbale yönelik, ahenkli, gayeler, ilkeler bütünü olarak açıklanmıştır (sozluk.gov.tr). Yine 1983 yılında Milli Güvenlik Kurulu (MGK) tarafından basılan *Atatürkçülük/Üçüncü kitapta*; Türk Ulusunun istikbalinde ve bugününde İstiklale, refah ve huzura sahip olması, ulusal hâkimiyete dayalı bir devletin var olması, fennin ve aklın yol göstericiliğinde Türk ananesinin muasır medeniyet seviyesinin üstüne yükseltilmesi amacı ile ana esasları Atatürk tarafından gösterilen devlet yaşamına, fikir hayatına ve iktisadi hayata, toplumun ana müesseselerine dair hakikate dayalı fikriyata ve ilkelere Atatürkçülük denir, şeklinde tanımlama yapılmıştır (Genkur. Yay., 1983: 7).

Ali Dündar Kemalizm'i; genişlemeciliğin, istibdattın ve baskıcılığın, sömürünün her nev'ine karşı, kayıtsız şartsız ulusal egemenlikçi, hürriyetçi bir yaşam öğretisi olarak tanımlamıştır (Dündar, 2001: 24). Anıl Çeçen'e göre ise Kemalizm; toplumsal hayatı ve cemiyeti köklerinden devrimci güç ile farklılaştırıp geliştirerek en yüksek muasır seviye ulaştırmak demektir (Çeçen, 1996: 82). Kemalizm bilim insanları ve yazarlar tarafından da farklı şekillerde tanımlanmaktadır. "Laiklik ve tevhidi tedrisat kaidesi üstünde toplumsal hayatı ve toplumu yalnızca aklın egemenliğinde değişen gereksinim ve koşullara göre yürüten bağımsız Garp Türklüğü meydana getirmek…" Falih Rıfkı Atay tarafından yapılmış bir başka Kemalizm tanımıdır. Atatürkçülük akli ve vicdani özgürlüklere dayalı usullerle Türk Milletini Batı ülkelerine, Batı toplumlarına eklemlemek katmak demektir (Atay, 2012: 43,50).

Kemalizm kavramının tanımı, anlamı ve unsurlarının ne olduğu konusunda tam bir görüş birliği olmadığı gibi kavramın adlandırılması konusunda da görüş ve uygulama farklılıkları görülmektedir. Bu eksende; Kemalizm yerine Atatürkçülük kullanmak tercihi en dikkat çeken farklılıktır.

Örnek vermek gerekirse Fatma Yurttaş; Şerif Mardin'in Kemalizm yerine Atatürkçülük kelimesini kullanmayı tercih etmekte olduğunu belirtmektedir (Yurttaş, 2008: 71). Şerif Mardin'e göre Cumhuriyet sonrası Türkiye'de Osmanlı'ya dayalı ana yapı taşı özelliği taşıyan ögelerin tamamen kaldırılarak veya değiştirilerek, Batı Medeniyetine doğru ilerleme amacıyla toplum yaratmayı benimsemiş bir öğretidir Atatürkçülük. Bu görüşü devletin bir siyasası haline getirip kurumsallaştıran da Mustafa Kemal Atatürk olduğundan Atatürkçülük görüşün adıdır (Mardin, 1990: 81).

Kemalizm adlandırmasını kullananlardan biri de Ahmet Taner Kışlalı'dır. Kışlalı, Kemalizm adlandırmasını kullanmasındaki nedenlerini; Kemalizm kavramının evrensel yazına girmesi, Atatürkçülük adının yıpratılmış olması, kimilerince Atatürkçülüğün Mustafa Kemal sağken yaptıklarının adeta donmuş halde yaşatılması gayesiyle kullanılması, bunun da kavramın tabiatına aykırı olduğu olarak belirtmektedir. Zira Kışlalı Kemalizm'in devingen olduğunu, sürekli ilerleme ve gelişmeye devam etmek demek olduğunu belirtmektedir. Kemalizm'in bu yüzden tercih edilmesi gerektiğini vurgulamaktadır (Kışlalı, 2001: 19-20).

Levent Köker ise; Kemalizm adlandırmasının Tek Parti zamanının resmi söylemi ve eseri olduğunu; Atatürkçülük adlandırmasının ise 1940'lı yıllarda makul ve uygun görülebilecek muhalefeti ifade yolu olduğunu belirtmektedir (Köker, 2008: 191).

Hatta Kemalizm-Atatürkçülük düzleminden ayrı olarak öz Türkçe hareketi kapsamında Kamalizm adlandırması dahi yapılmış ve bu Cumhuriyet Halk Fırkası (CHF)'nın 1935 yılı programında resmi yazıya dökülmüştür (Gürbüz, 2018: 15).

Görüldüğü üzere Kemalizm'e dair birçok farklı tanımlama ve adlandırma yapılmıştır. Bu tanımlama ve anlamlandırmalardan da yola çıkarak Kemalizm'i; Atatürk ve onun düşüncelerinin, eylem ve planlarının bir sistem haline getirilmesi, bu sistemin yer yer korunarak ve yer yer ilerletilerek hem fikri hem de fiili olarak takip edilmesi olarak açıklayabiliriz.

1919 yılı Mayıs'ında Mustafa Kemal'in Samsun'dan başlattığı harekete katılanlar yabancı devletler tarafından Kemalist olarak adlandırılmıştır. Mustafa Kemal ile birlikte hareket eden onunla birlikte yürüyen anlamında kullanıldığı görülen bu kavramın sonuna "izm" alarak bir ideoloji olarak adlandırılmaya başlaması ise 1930'lu yıllarda olmuştur.

1930'lu yıllarda teorik bir temele oturtulmaya başlanan Kemalizm, bir doktrin bir ideoloji olarak hangi çerçevede ele alınacak ve sınırlandırılacak sorunu ile Türk politika hayatının asli problemlerinden biri olmuştur (Şahbaz, 2019: 2).

Kemalizm olarak adlandırılan Cumhuriyet'in kurucu ve devrimci ideolojisi, pozitivizm temelli bir ideoloji olarak dikkat çekmektedir (Beriş, 2004: 53). Kemalizm düşüncesinin kökenleri incelendiğinde pozitivizmin etkileri açık bir şekilde görülmektedir. Zira Cumhuriyet'i kuran, tüm ülkeye yayılmasını sağlayan bürokratik ve askeri kadronun büyük kısmının İttihat ve Terakki Cemiyeti (İTC)'nin birer mensubu olduğu, mensup değilse bile cemiyete gönül desteği içinde olduğu göze çarpmaktadır. Jön Türklerin önemli bir kısmının kurucusu olduğu İttihat ve Terakki Cemiyetini etkisi altına almış olan pozitivizm, Cumhuriyeti kuran kadronun da siyasalarına etki etmiştir (Yurttaş, 2008: 75-76). Pozitivizm, Fransızca positif kelimesinden türetilmiş olup; ilk kez sosyalist filozof Claude Henri de Saint Simon tarafından bilimsel yöntemin ehemmiyetini ve sosyal felsefe açısından manasını ifade etmek için kullanılmıştır. Ardından ise pozitivizmin kurucusu Auguste Comte, bir düşünce sisteminin adı olarak kullanmıştır. XIX. yüzyılın sonlarına doğru Avrupa'nın tamamında etkili olmaya başlayan pozitivizm, X.X. yüzyılın başlarında ise farklılaşma yaşayarak dönüşüm geçirmiş ve daha yaygın hale gelmiştir (Kutluer, t.y.). Ancak Kemalizm'i safkan bir pozitivist ideoloji olarak adlandırmak da doğru bir tespit olmayacaktır. Zira gerçekleştirilen devrim ve uygulanan siyasalar da bu görüşü temellendirmektedir.

İstiklâl Savaşı'nın ardından döneme kalıcı etki eden ve belirleyici olan Kemalizm'dir. Cumhuriyetin kurulması ile bu belirleyici etki giderek ve güçlenerek devam etmiştir. Kemalizm kendine has bir özelliği ile dikkat çekmektedir. O da devrimi yapan, devrim odaklı bir ideoloji olmasıdır (Beriş, 2004: 52).

1919 yılına kadar geriye götürülebilecek olan Kemalizm; net ve resmi olarak yazıya dökülmeden önce kendini Amasya Tamimi, Erzurum Kongresi ve Sivas Kongresi'nde hissettirmeye başlamıştır. Bu toplantı ve beyannamelerde ilerde Kemalizm

olarak adlandırılacak olan devrimler ilk işaretlerini vermeye başlamıştır. Cumhuriyetin kurulması ile devrim sürecinin önemli aşmalarından birini gerçekleştirmiş olan Kemalizm, birbiri ardına gelen devrimlerle kendini modern Türkiye'nin temellerine yerleştirmiştir.

Ayrıca CHF tarafından gerçekleştirilen düzenlemeler(Altı Ok'un parti tüzüğüne, sonrasında Anayasaya sokulması, parti bayrağı, icra edilen tüm siyasaların parti programında Kemalizm olarak adlandırılması…) de Kemalizm'in inşası ve devletle eklemlendirilmesine katkı sağlamıştır. Kemalizm CHF'nin 1931 yılındaki kongresinde partinin dayandığı temel ideoloji/ilke olarak ön plana çıkmıştır (Ahmad, 1999: 178). İleride Kemalizm'in ilkeleri olarak kabul edilecek olan 6 ilkeyi (Cumhuriyetçilik, Halkçılık, Milliyetçilik, Laiklik, Devletçilik, İnkılapçılık)temsil eden Altı Oklu parti bayrağı 1933 yılında İsmail Hakkı Tonguç tarafından tasarlanarak CHF Bayrak talimatına girmiş ve aynı yıl kullanılmaya başlanmıştır. Ayrıca 1935 yılında gerçekleşen CHF'nin Dördüncü Büyük Kurultayı'nda "partinin icra ettiği tüm ana siyasanın Kemalizm olduğu" fırka programında yerini almıştır (Uyar, 2007). Yukarıda bahsedildiği gibi 1930'lu yıllarda yapılan yasal düzenlemelerle Kemalizm resmi devlet ideolojisi haline gelmiştir denilebilir.

Aslında bakıldığında Mustafa Kemal'in bir "izm" oluşturmak, ortaya bir doktrin koymak amacını taşımadığı; bir ideoloji yaratma fikrine sahip olmadığı görülmektedir. Tek amacı emperyalist ve sömürgeci devletlerden büyük ve özverili mücadele ile kurtardığı vatanı bir daha bu hale düşmeyecek fikir ve medeniyet yapısına kavuşturmaktır. Nitekim Yakup Kadri'nin; "*CHF'nin bir devrim fırkası olduğu, böyle bir fırkanın ise doktrine ihtiyaç duyacağı"* cümlesine karşı Mustafa Kemal "*amacının, bir öğreti veya doktrin ortaya koymak olmadığını"* belirtmiştir. Ve Murat Belge'ye göre; doktrin oluşturmanın hareketi donduracağı düşüncesiyle Mustafa Kemal bunu hiç istememiştir (Belge, 2009: 38). İşte bu nedenledir ki bizzat Mustafa Kemal tarafından bir ideoloji olarak Kemalizm'in ortaya koyulduğunu söylemek çok doğru olmaz. Ancak kurucu kadro tarafından izlenen ve uygulanan bir politikası mevcuttu. Mamafih Cumhuriyet'in ilanına kadar izlenen politika ve Cumhuriyet ilanı sonrası izlenen politika bir bütün halinde devam etmiş, 1937 yılında Anayasa'ya konulan Altı Ok ilkesi Kemalizm'in zımni niteliğini sarih hale getirmiştir. Cumhuriyet' in 15. yılına yaklaşırken Altı Ok yani Kemalizm artık Anayasal statüdedir.

1.2. Bir İdeoloji Olarak Kemalizm

Kemalizm, kavram olarak birçok tanıma ve açıklamaya sahip olsa da asıl manada bir ideolojinin adı olarak kullanılmaktadır. Bu bağlamda Kemalizm'in bir ideoloji olarak nitelikleri, hedefledikleri ve savunduklarının incelenmesi Kemalizm'in anlaşılmasında mühimdir. Kemalizm'in ideolojik yapısı incelenmeden önce ideoloji kavramının açıklanması faydalıdır.

İdeoloji teriminin ilk defa kullanımı için Fransız Devrimine gitmek gerekir. Zira ilk defa *"insanlara olması gerektiği gibi doğru şekilde fikriyat olanağı sunmak için kullanılacak düşünce bilimi*" olarak 1797 yılında Destut De Tracy tarafından anlamlandırılmıştır (Saklı, 2019: 110). İdeoloji; bir dünya fikridir. Bir toplumsal küme ya da tabakaya ait düşünceler öbeğidir. Bir toplum tabakasının ya da grubun hâlihazırda bulunduğu durumu ve hayata dair tecrübelerini belirten öğreti ve fikriyattır (Macit, 2016: 30). Önal Sayın; ideoloji kavramını Karl Mannheim'ın iki değişik anlamda da kullandığını; ilk olarak pejoratif (kötüleme) manasında, rekabet halinde bulunulanın fikriyatı, demeçleri, prensipleri şeklinde kullandığını belirtmektedir. İkinci olarak ise yansız manasında; tek bir kişinin veya topluluğun bir hakikat hakkında belirlediği fiilin benimsenmesi anlamında kullandığını söylemektedir (Sayın, 1999: 4). Doğu Ergil ise ideolojiyi; belirli bir şekilde düşünmeyi, hal ve hareketlerde bulunmayı haklı çıkarmak ya da fikriyat ve davranışları etki altına almak amacına sahip düşünce, fikir ve inanç öbeği olarak tanımlamaktadır (Ergil, 1983: 69).

İdeolojinin birçok tanımı olmakla ve tanımı üzerine derin tartışmalar devam etmekle beraber TDK Sözlüğündeki tanım bizim için yeterli malumatı sağlayacaktır. TDK Sözlüğünde ideoloji; toplumsal ve politik bir doktrin meydana getiren bir topluluğun, bir partinin ve ya bir hükümetin hal ve hareketine etki ederek onu yönlendiren, siyasal, ilmi, ahlaki, estetik, dinsel ve felsefi fikriyat bütünü olarak açıklanmıştır (sozluk.gov.tr).

1.2.1. Kemalizm İdeolojisi ve Özellikleri

Kavram olarak ilk defa Batılılarca kullanılmaya başlayan ve Cumhuriyet'in ilanını takip eden süreçte 1930'lara kadar zımni ve gayri resmi devlet ideolojisi olan Kemalizm, fikirsel kaynağını Meşrutiyet dönemine de etkisi olan pozitivizmden almıştır. Pozitivizmin Kemalizm'e etkisi politik ve toplumsal sahanın biçimlendirilmesinde

bilimin öncülüğü şeklindedir (Şahbaz, 2019: 3). Mustafa Kemal ve arkadaşları Osmanlı'nın en sancılı dönemlerinden birine tanıklık etmişler ve kurtuluşun yenileşme, Batıya yaklaşma ve bilime dayanma olduğunu düşünmüşlerdir.

Tanzimat ilanını takip eden süreçte Osmanlı daha katı ve iddialı bir Batılılaşma hareketi içinde olmuştur. Batılılaşma hareketini o dönemin büyük edebiyatçıları da eserlerine yansıtmışlar; ancak somut bir vakada neler yapılabilir sorusunu cevaplayamamışlardır. Yine bu süreçte Prens Sabahattin ve Ahmed Rıza ayrışması dönemin Batılılaşma kavgasının saflarını belirlemiştir. Ahmed Rıza'nın kurucularından olduğu İttihat ve Terakki Cemiyeti Mustafa Kemal gibi genç subayların dikkatini celbeden örgüt olmuştur (Belge, 2009: 30). Bu noktada bu iki akım arasındaki fikri ayrılığa değinmek faydalıdır. Batılılaşma hareketinin dinamiği olan Jön Türkler grubunun fraksiyonlara ayrılmasına sebep olan, Ahmed Rıza grubu ile Prens Sabahattin grubunu birbirinden ayıranlar; etkilendikleri düşünürler, Batılılaşmadan ne anladıkları ve bu amaca nasıl ulaşacakları konuları olmuştur. Ahmet Rıza Auguste Comte'dan etkilenirken; Prens Sabahattin Le Pay ve Demolins'ten etkilenmiştir. Ahmed Rıza grubu makam ile şahsı birbirinden ayrı tutarak Batılılaşma yolunda harici müdahalenin her nev'ine katı şekilde karşı çıkıp bağımsızlık ve üniterlik anlayışıyla hareket ederken; Prens Sabahattin grubu âdem-i merkeziyet yanlısı, ferdi teşebbüsçü ve otonomi eğilimli anlayışla hareket etmiştir (Çelik, H. , 2018: 222). Ahmet Rıza'nın İTC ve Mustafa Kemal üzerinde etkisi muteberdir. Ahmed Rıza Türkiye'ye (Osmanlı) pozitivizmi getiren kişi olarak kabul edilmektedir. Zira Auguste Comte'dan aldığı ilhamla İttihat ve Terakki'ye adını veren kişi de Ahmed Rıza'dır (Ebüzziya, t.y.).

Mustafa Kemal ve onun gibi o dönemin subayları İTC hareketinin içinde pozitivizm, batılılaşma, muasırlaşma fikri ile yoğrulmuş ve Cumhuriyet'in kuruluşu ile sonrasında uygulamaya konulan ve adına Kemalizm denilecek olan ideoloji ile bu fikirlerin tezahürlerini hayata kendi yorumlarını da katarak geçirmişlerdir.

Buraya kadar anlatılanlar neticesinde "Kemalizm nasıl bir ideolojidir?" sorusu Kemalizm'i anlamada fayda sağlayacaktır. Bu soruya verilecek cevap ise Kemalizm'in bir anda ortaya çıkıveren bir ideoloji olmadığı yönünde olacaktır.

Kemalist siyasaları, Osmanlı Devleti'nin son döneminin reformlarının ayrışma aşaması şeklinde yorumlayanlar mevcuttur. Jan Zürcher; Kemalist ideolojinin başat Jön

Türk ediplerinin (Abdullah Cevdet, Ziya Gökalp, Ahmed Rıza, Ahmet Ağaoğlu…) fikirleriyle ilintili olduğunu ve bu fikirleri başkalaşım da geçirerek kendine kaynak edindiğini savunmaktadır (Zürcher, 2009: 45). Mustafa Kemal de Osmanlı'nın çöküş atmosferinde İTC mensubiyetinde ülke için kurtuluş çaresi olarak Osmanlıcılık, Panislamizm ve Türkçülük (Pantürkizm) gibi fikir akımlarının yetersizliğine şahit olmuştur. 1919 yılında başlattığı ve Cumhuriyet'in ilanı ile başka bir boyuta geçecek olan ve Kemalizm olarak adlandırılacak yeni bir fikir akımını ortaya koymuştur, daha doğrusu ortaya koyduğu siyasalar bir fikir akımı olarak biçimlendirilmiştir.

Levent Köker, İttihat ve Terakki ile aynı atmosferin düşünsel ve eylemsel akımı olan Kemalizm'in devleti, toplumun gelişimi ile ilerlemesinin seferberliğini gerçekleştirecek asli bir erk olarak kabul ettiğini söylemektedir. Köker; aynı zamanda Kemalizm'in en büyük hedefi olan muasırlaşmanın, ileriye eğilimli düşünebilen toplumu yaratmasına kadar tam demokrasiyi öteleyen bir yönteme sahip olduğunu belirtmektedir (Köker, 2009: 96).

Türkiye Cumhuriyeti devletinin kurucu ve kurumsal doktrini olarak nitelenen Kemalizm'in toplumsal politik hedefi, yeni bir ülke, yeni bir toplum, yeni bir hüviyet ve yeni bir mazidir (Çelik, 2009: 75).

Nur Betül Çelik, Kemalizm'in, Türkiye Devletini ve Türk halkını sil baştan inşa ettiğini belirtmekte, bunları yaparken de Türk halkının yeni bir duygusal gerçeklik ve anlayış geliştirmesinde kolaylaştırıcı yol, yolun çizildiği yüzey, politik-toplumsal ilişki ve uygulamalardan oluşan toplum sistemi görevi gördüğünü belirtmektedir. Böyle bir doktrinin inşası ve uygulanmasının ise, bazı karşıtlıkların ekarte edilmesini hatta yok edilmesini gerekli kıldığını, bunun da iktidar tesis edilerek kullanılmasını gerektirdiğini ifade etmektedir. Böylece sınırların belirleneceğini ve uyumsuzluklarla karşıtlıkların sınır dışı edileceğini söylemektedir. Kemalizm'in de saf dışı bıraktığı bu politik kuvvet ve oluşumlarla mücadelesinin hegemonik olduğunu belirtmektedir. Kemalizm'in bu koşulların da etkisiyle hegemonik bir doktrin niteliğine büründüğünü ifade etmektedir. Aynı zamanda bu durumun Kemalizm'in kırılganlığını da artırdığını söylemektedir (Çelik, 2009: 75-76).

Mustafa Kemal'in hedefi öncelikle güçlünün var, zafiyet gösterenin yok olduğu dünya düzeninde, kuvvetli ve bağımsız bir devlet oluşturmaktı. Bu kuvvete erişmenin en

birincil gerekliliğinin de muasırlaşmak, batılı olmak olduğunu düşünmüştür. Bu gerekliliğe ulaşmanın yolu, yöntemi hatta icrası bir grup elitin marifeti ile ortaya konmalıdır. Çünkü halk eğitimsiz, rasyonellikten uzak ve her türlü radikal, gerici ve zararlı güçlerin etkisine açıktır. Mustafa Kemal milli egemenliğin en büyük savunucusu, en demokrat, özgürlükçü düşünce ve hedeflerin sahibi olmasına rağmen tüm bu zorunluluklar nedeniyle jakobenist yönteme başvurmuştur ve Jakobenist yani- tepeden inmeci yöntemlerle (sozluk.gov.tr)-batılılaşmanın mümkün olabileceğini düşünmüştür. Ancak her ne kadar yöntem yönünden jakobenist olsa da halka karşı paternalist yani –*babacı, kararların toplum tarafından kabul edilmiş kişi ya da kişilerce alınması*(sozluk.gov.tr)- tutuma sahiptir (Vandemir, 1952'den aktaran, Ünder, 2009: 142). Bu bakış açısı Kemalist kadro ve CHF'ye de sirayet etmiş ve uygulama olarak kullanılmıştır (Ünder, 2009: 142). Kemalizm; kendi ifadesinde de yer bulan şekliyle "*halka rağmen halk için"* bir öğretidir (Yeğen, 2009: 61).

Ahmet İnsel, Kemalizm'in cemiyeti bir mülk, bunun malikini de devlet şeklinde gören patrimonyal ananeyi *"halka rağmen halk için"* sloganıyla harekete kavuşturduğunu belirterek; Kemalizm'in açık şekilde paternalist olduğunu söylemektedir. İnsel; Kemalizm'in toplumsal hayata en radikal şekilde müdahil olarak, onu kökten değiştirme hakkını da bu paternalist anlayışa dayandırdığını belirtmektedir (İnsel, 2009: 21).

Faroz Ahmad, Kemalist idare içindekilerin, Türkiye'de ortaya çıkmış (Osmanlı'nın çöküş süreci) politik grupların, sınıfların, çıkar gruplarının ülke istikrarına ne denli zarar verdiğini Jön Türkler döneminde yakından gördüklerini belirtmektedir. Kemalist idarenin bu nedenle CHF'den başka bir politik fırkanın faaliyetine izin vermeyerek, CHF'nin bir grup veya kesimin değil tüm ülkenin hizmetkârı olduğunu savunduğunu ifade etmektedir. Kemalist idarenin halkın tamamının tarafsız sözcüsü olduğunu ve halk için en doğrusunu, en iyisini kendisinin yapabileceğini öne sürerek paternalizmine meşruiyet sağlarken bu yönteme Jön Türkler döneminin menfi tecrübelerini gerekçe de gösterdiğini belirtmektedir (Ahmad, 1999: 194).

Osmanlı Devleti'nin ana nitelikleri olan İslâmi geleneğe sahipliği ve ırksal ayrışıklığına karşı köktenci bir sekülerizm, kültürel birlikteliğe dayalı, ırkçılığı dışlayan ve her şeyi bünyesine alan devlet ve bürokrasi ideası Kemalizm'in fikri kaynaklarını

oluşturmuştur. Türkiye'nin muasırlaşması, devlet eliyle tepeden inmeci düzenleme yoluyla toplumun yeniden inşası Kemalizm in başat varoluş kaynaklarından biri olmuştur (Yeğen, 2009: 60)

Daha önce de belirtildiği gibi Kemalizm'in en başta nazarı celbeden özelliği muasır medeniyet düzeyine ulaşma amacının üzerine temellenmesidir. İstikamet açıktır: Batı. Kemalist bürokrasinin tüm eylemi batıyı ülkeye getirmek, ülkeyi batıya yaklaştırmak olmuştur. Yine bu amaç doğrultusunda bu muasırlaşmaya ket vuracak, bu amacı yavaşlatacak eski düzene ait olguların ortadan kaldırılması; bu hemen mümkün değilse bile törpülenmesi ilk girişilen eylemler olmuş ve bu eylemlerin meşruiyet sağlamasında muasırlaşma öne çıkarılmıştır. Mustafa Kemal'in "her yönden medeni olmak" sözü Kemalist kadronun geri-ileri sınıflandırmasına temel oluşturmuştur (Beriş, 2004: 53).

Kemalizm önce de vurgulandığı gibi baskın bir öğretidir. Fatih Şahbaz; bunun, toplum üzerinde Kemalizm'in hegemonya inşa ederek yeni bir süredurum oluşturmasını sağladığını söylemektedir. Kemalist yönetim Cumhuriyetin ilanından sonra ortaya çıkan eskiye özlem, eskiye yani Osmanlı dönemine, İslâm kültürünün ağır bastığı toplumsal ve yönetimsel hayata dönme fikir ve mücadelelerini kendi kurduğu düzeni yıkmak/bozmak isteyen bir karşı devrim olarak algılamış, zaman zaman bunları sert bir şekilde bastırmıştır. Bu bir nevi Kemalizm'in sürekliliğini sağlamak için de kullanılmıştır. Zira olası karşı hareket varlığı rejimin yerinde sağlam durması gerekliliğine sebep olmuştur. Kemalizm hem sürekliliğini sağlamak hem de hegemonya inşa etmek için kurumlardan da fazlasıyla faydalanmıştır. Muasırlaşma, gelişme, batılılaşma, hedeflerine ulaşmak için otoriter ve baskın rejim telakkisiyle gerektiğinde zor da kullanarak Kemalist ideolojinin fikriyatının müzakere edilmesine izin vermemiştir. Kemalizm'de modernleşme için devlet o kadar başat konumdadır ki burada topluma verilen rol ve görev Kemalizm'in uygun gördüğü kadardır (Şahbaz, 2019: 4).

Kemalizm, devletin ve halkın muasırlaşmasında üstüne aldığı öncü rolünü hegemonya kurarak sürdürürken gerek ilerlemeye karşı olan gerek yeni kurulan rejime düşman gördüğü odakları güç kullanarak bastırmıştır.

1920'li yıllarda ülkenin içinde bulunduğu kaos ve otorite eksikliği İstiklal Mahkemelerini ortaya çıkarmıştır. Hıyanet-i Vataniye Kanunu ve Firariler Hakkında

Kanun yasal düzenlemelerinin icrası amacıyla kurulan İstiklâl Mahkemeleri önceleri asker kaçakları için kurulmuşsa da Cumhuriyet döneminde yeniden kurularak bu defa Kemalist rejim ve Kemalist devrimlere karşı işlenen suçlar ve düzene karşı yapılan ayaklanmaları bastırmak, suçluları cezalandırmak görevi ile yetkilendirilmiştir. 1924 yılında çıkarılan Takrir-i Sükûn Kanunu ve ardından kurulan Ankara ve Şark İstiklâl Mahkemeleri hem devlete karşı işlenen suçların cezalandırılması hem de rejime karşı işlenen suçların cezalandırılması görevini yürütmüştür (Küçük,t.y.). Çıkarılan bu kanunlar ve kurulan İstiklal Mahkemeleri hem devleti ve Kemalist rejimi koruma amacı taşırken hem de Kemalist ideolojiye karşı olanlara bir gözdağı niteliği taşımıştır. Cumhuriyet dönemi İstiklâl Mahkemeleri en başat ve en köklü Kemalist devrimlerin gerçekleştirilmesi ve yerleştirilmesinde de bir nevi uygulayıcı olmuştur (Aslan ve Dündar, 2014: 29).Tüm bu uygulama ve kanunlar aslında Kemalist ideolojinin ve Kemalist idarenin hegemonya kurması ile birebir ilişkilidir.

Kemalizm her şeyden önce sınırları çizilmiş, hayatın tümüne dair bir açıklama getirmiş veya getirme savında olan bir ideoloji değildir. Altı Ok'u temsil eden ilkeleri dahi tartışılır halde ve belli belirsizdir. İnkılapçılık mı devrimcilik mi? , Devletçilik, ne kadar devletçilik? , Halkçılık nasıl bir halkçılık, sosyalist bir kavram mı, sınıfsal bir ayrım mı, bir devrim tanımı mı? . Buna karşın; Türk ulusunun muasırlaşma hedefi ve öğretisidir. Kemalizm esnek ve akılcıdır. İşte bu Kemalizm'in belki de en kritik özelliğini sağlamıştır (Belge, 2009: 39).

Toktamış Ateş, Kemalizm'in, adını kurucusundan aldığını ve kuşkusuz bir doktrin olduğunu söylemektedir. Ateş; doktrin kişinin fikriyatında bütünleşik bir dünya görüşü olarak kabul edilirse Kemalizm'in çok net sistematik bir yapıya sahip olmasa da bir dünya görüşü olduğunu vurgulamaktadır (Ateş, 1980: 7).

Kemalizm'in sistematik, belli bir düzen içinde kavram bütünlüğüne sahip bir doktrin olduğunu söylemek güçtür. Mustafa Kemal; kendi fikriyatını sistemli bir bütün haline getirme amacında olmamış bilhassa bundan kaçınmıştır. Çünkü ona göre sürekli hareket halinde olan, ileri devinimli bir devrimi dondurmak anlamına gelecek doktrin oluşturma eylemi hem kafasındaki devrim fikrine terstir hem de devamlı olarak gelişme, ilerleme ve yenileşme yanlısı karakterine terstir (Çeçen, 1996: 21). Nitekim Mustafa Kemal; doktrin eksikliği bulunduğunu dile getiren Yakup Kadri'ye verdiği cevapta da

doktrin oluşturma yoluna giderlerse yaptığı devrimin ruhuna aykırı olarak devrimin dondurulacağını belirterek sistematik Kemalizm'e karşıtlığını belirtmiştir (Aydemir, 1969: 504'den aktaran, Kazancıgil, 2009: 235).

Kemalizm'in ideolojik olarak açıklanması ve şekillenmesi ise 1930'lu yıllara isabet eder. Kemalist ilkeler; CHF'nin parti programlarına girerek ve Anayasal hale gelerek, parti devlet bütünleşmesini de sağlamıştır. Böylece resmi devlet ideolojisi oluşturma aşamasında önemli bir temel niteliği kazanmıştır.

Kemalizm'in bir ideoloji haline bürünmesinde, sistemli bir açıklamaya kavuşmasında Kadro Dergisi grubu önemli rol sahibi olmuştur. Kadro grubu aydınlardan oluşan bir gruptur. Kadro grubu için en mühimi gelişmiş ülkelerdeki gibi modernliğin ve ileriliğin, bağımsızlığını yeni kazanmış ve görece geri durumda olan ülkelerine de kazandırılmasıdır. Bunun için ise devlet teşebbüsü ile devletin bizzat bir kalkınma planı geliştirmesi gerekmektedir. Eğer yapılacak bir şey, gerçekleştirilecek bir dönüşüm varsa bu sadece Atatürk'ün liderliği ile etrafındaki aydın grup tarafından yapılmalıdır (Yurttaş,2008:74). Kadro dergisi; Ocak 1932 tarihli ilk sayısında Kemalist devrimin sürdüğünü, ülkenin bir ihtilal yaşadığını ve ihtilalin devrimin amacı değil aracı olduğunu belirtmiştir. Devrimin sahip olduğu fikir ve görüşlerin ise ideoloji oluşturması gerektiğini ve bunu da Kadro grubunun yapacağını ilan ederek Kemalizm'e ideolojik temel oluşturma niyetlerini ortaya koymuştur (Yuca, 2011: 140). Kadro hareketinin Kemalizm'e ideoloji karakteri kazandırdığı yadsınamaz bir gerçektir. Fikirsel bütünleştirmede yayımlandığı dönemde önemli etki sahibi olmuştur.

1.2.2. Kadro Dergisi

1932-1934 yılları arasında yayın hayatını sürdürmüş olan Kadro dergisi dönemin fikir hayatında ve siyasi söyleminde önemli yere sahip olmuştur. Şevket Süreyya Aydemir, Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Vedat Nedim Tör, Burhan Asaf Belge ve İsmail Hüsrev Tökin önemli yazarlarıdır. Şevket Süreyya Aydemir derginin teorisyeni görevinde olup Kadro Hareketinin de yaratıcısıdır (Türkeş, 2009: 464).

Kadro Hareketinin kurucusu Aydemir bu hareketi; "*Ortada bir inkılap vardır, bu inkılabın bir tahlili, özelliklerinin bir açıklamasının yapılması gerekmektedir. İnkılabı getiren şartların fenne uygun bir sentezinin yapılması olan inkılabın tahlili hareketine; Mustafa Kemal'in görüşlerine koşut olarak Mustafa Kemal hayatta iken onun önünde*

koyulunmuştur. Bu hareketin adı kadro hareketidir." şeklinde açıklamıştır (Aydemir, 2020b: 429).

Liberalizmin kenara bırakılarak devletçiliğin ilke edinildiği, Serbest Cumhuriyet Fırkası (SCF)'nın kapatıldığı bir dönemde yayınlarına başlayan Kadro Dergisi iki konu üzerinde yoğunlaşmıştır. Bir; geri kalmışlık nasıl giderilecek? İki; gelişme ülke şartlarına nasıl uydurulacak? Bakanlar Kurulu'nun dergi ve gazeteleri kapatma yetkisinin olduğu bir dönemde yayımlanan Kadro dergisi, Kemalist tek parti rejimine teorik açıklama getirme hedefinde olmuş ancak zaman zaman CHF ile anlaşmazlığa düşmüştür. SCF denemesinde siyasal bir söylem ve ideoloji eksikliği ortaya çıkan CHF bunu Kadro aracılığıyla gidermeye çalışmıştır. Mazileri (Yakup Kadri hariç) Marksizm'e yakın olan bu grup, Marksizm'in karşıtı düşüncelerle bir devrim ideolojisi oluşturmaya çalışmıştır. Kemalizm'in kendine özgü özellikleri olduğunu savunarak, Kemalizm'e çerçeve çizmeye çalışmışlardır (Demirci, 2006: 42).

Kadro dergisi daha önce de belirtildiği üzere Marksizm kökenli kişilerin oluşturduğu grup olarak dikkat çekmektedir. Bu grupta Marksist kökene sahip olmayan tek kişi Yakup Kadri'dir. Grubu oluşturan kişilerin Marksizm'e yakın olmalarında en büyük etken ise yaşadıkları dönemdir. Kadro'nun hakiki ideoloğu olarak kabul edilen Şevket Süreyya Aydemir, Birinci Dünya Savaşı'na katılmış bu vakitlerde Turancı fikriyatı benimsemiştir. Sonrasında Azerbaycan'da öğretmenlik yaparak Turancı fikirlerini ilerletebilme fırsatını yakalamıştır. Tam bu dönemde Kızılordu işgali ve yükselen Bolşevizm, Aydemir'in fikirsel dünyasına etki ederek Marksizm'i ön plana almasına sebep olmuştur. Ardından da Türkiye'de komünist politikanın içinde yer almıştır. Başka bir Kadrocu olan Vedat Nedim Tör Almanya'da öğrencilik sürecinde Marksizm'le tanışmıştır. İsmail Hüsrev Tokin lise yıllarının sonlarında Marksizm'le temas etmiş ardından Moskova'da da Doğu Emekçileri Komünist Üniversitesinde öğrenim görmüştür. Burhan Asaf Belge de yine Almanya'daki öğrencilik döneminde Marksizm'i tanımıştır. Yakup Kadri hariç hepsi aynı kuşağın insanlarıdır. Balkan ve Birinci Dünya Harpleri ertesinde yetişkinliğe geçmeye başlayan bu grup yine bu dönemde Çarlık Rusyası'nın yıkılarak Sosyalist Devrimin gerçekleştiğine şahit olmuşlardır. Turancılık ve Osmanlıcılık gibi popülaritesini kaybeden akımlara karşı eşil bir hareket olarak Marksizm ile ilgilenmişlerdir (Nas, 2008). Kadro Hareketi, Kemalizm'i formüle etme görevi ile hareket ederek Kemalizm'in doktrinleşmesine önemli etkide bulunmuştur.

Kadro ilk sayısında ülkenin bir devrim içinde olduğunu ve henüz devrimin nihayetlenmediğini vurgulayarak devam eden bir sürece işaret etmiştir. Ülkenin sadece bir ihtilal geçirdiğini, bu ihtilalin ise devrim amacı değil aracı olduğunu vurgulamıştır. Devrimin tarafsız olmadığını ona katılan ya da katılmayan herkesin ona uymak mecburiyetinde olduklarını ileri sürmüştür. Ülkenin devrim sürecinde olduğunu, devrimin şahsına münhasır fikriyat ve nazariye ögelerine sahip olduğunu ancak ideoloji hüviyetine sahip olmadığını vurgulamıştır. Bu devrimin fikri ve nazari ögelerini açıklama ve kuram haline getirme işinin şerefli ve ivedi bir iş olduğunu belirtmiştir. Kaderini bu devrime bağlayan neslin ihtiyacı olan devrim hevesini uyanık tutma ve devrimin doktrinini oluşturup benimsetmeye mecbur olduklarını vurgulayarak bunun için çıktıklarını söylemiştir (Kadro Mecmuası, 1932: 1).

Vedat Nedim Tör, Kadro Dergisi'nin ilk sayısındaki yazısında iktisat sahasındaki devrimin manası ve hedefinin müstemleke iktisadiyatından kurtulup millet iktisadı oluşturmak olduğunu vurgulamıştır (Tör, 1932: 6). Şevket Süreyya ise devrim yapan bir topluluğun durağan değil dinamik bir halde olduğunu, zira devrim halindeki topluluğun yapısının kül halinde ve hareketli bir durumda olduğunu vurgulamaktadır. Bu hareketin içinde ise şahsi olarak ferdin ya eski düzenin kalanı olarak menfi ya da yeni düzenin ögesi olarak müspet olduğunu ileri sürmektedir. Türkiye'nin de böyle bir devrimin dâhilinde olduğunu, eski düzenin kalanlarının yeni düzen savunucularına karşı mukavemet gösterdiklerini söylemektedir (Aydemir, 1932: 5). Bu eksende Kadrocular'ın Kemalist devrimi hem toplum bilimsel hem de iktisadi bakımından tahlil etme amacında oldukları söylenebilir.

Kadro ekibinin Kemalist Türk Devrimine ideoloji yaratma çalışması o zamanın şartlarına da uymaktaydı. Kadro ilk döneminde liberalizmi çürütme çabasında olmuştur. Ayrıca Kadro ekibinin ittihatçı gruptan ayrılarak Kemalist rejimin seçkinleri olmak niyetinde oldukları da söylenebilir. Direkt olarak idarede olmayıp Kemalist idareyi etkileme ve karşı karşıya kalmama çabası içinde olan Kadro, siyasette etkili olmaya çalışmıştır. Kadro ideolojik olarak pozitivist-modernist, gelir dağılımında burjuvaziye rol verilmemesini isteyen, burjuvazinin devlet kontrolünde olması gerektiğini savunan ulusçu sol yaklaşımı destekleyen ilk gruptur. Kadroya göre sanayileşme devletçe yapılmalıdır. Bu nokta da İnönü ile aynı yerdedirler. Kadro özel teşebbüs ve piyasaya karşı olmamıştır. Ancak bunların piyasayı kontrolüne karşıdır. Kadro aslında sosyalizmle

kapitalizm arasında üçüncü yol arayışında olmuştur. Kadronun en önemli niteliği devletin rolü hakkında ileri sürdükleri görüşleridir (Türkeş; 2009: 475).

Kadro hareketi Kemalizm'i ideolojik çerçeveye oturturken kendilerini de Kemalizm'in en önemli noktasına koymuştur. Ancak, bu kendilerine biçtikleri pay Kadro hareketinin sonunu getirmiştir (Türkeş, 2009: 476). Kadronun elitist yaklaşımı ve bu elit gruba kendini yerleştirmesi Kadro'nun devlet desteğini kaybetmesini getirmiştir.

Kadro'ya göre Kemalizm'i Atatürk kurmuş, ideoloji haline getiren ise kendileri olmuştur. Kendilerini bilgili azınlık olarak tanımlamışlardır. Bu durum hem partide hem devlet yönetiminde ters tepki ile karşılaşmış Recep Peker'in "*CHF için ideoloji lazımsa biz yaparız"* sözü sonun başlangıcı olmuştur. Ardından Kadro kendi kendisini feshetmiştir (Türkeş, 2009: 476).

Kadro dergisi; 1934 yılı Ekim ayında yayımlanan 34'üncü sayısında Yakup Kadri'nin yabancı memlekette hükümeti temsil vazifesi nedeniyle topluluktan ayrılmasını gerekçe göstererek bir sonraki sayının ertesinde yayın hayatına ara vereceğini bildirmiştir (Kadro Mecmuası, 1934 : 2). Yine Aralık 1934-Ocak 1935 tarihli 35-36'ıncı sayısında da önceki sayısında gösterdiği gerekçeler sebebiyle yayın hayatına "şimdilik" son verdiğini bildirmiştir (Kadro Mecmuası, 1935: 2).

Kadro hareketi Kemalizm tarihinde önemli bir yere sahip olmuştur. Kemalizm'in ideoloji haline gelmesinde önemli çalışma ve etkiye sahip olan Kadro hareketi çeşitli ithamlara maruz kalmış, çeşitli siyasi oluşumlarla ilişkilendirilmiş (Marksizm, Komünizm gibi) ancak bu durum Kemalizm yazınındaki yerini kaybettirmemiştir.

Mustafa Kemal'in bir öğreti getirme karşıtlığına rağmen esasında Kemalizm, Tek parti idaresinin sürdüğü dönemde netlik kazanan bir ideoloji olmuştur. Birinci Dünya Savaşı'nın ertesinde ortaya çıkan totaliter ve otoriter yönetimlerin devlet yönetimlerine hâkim olduğu dönemde Kemalizm devleti kurtarıp kuran, Cumhuriyeti ilan ederek toplumu da inşa eden CHF'nin öğretisi haline gelmiştir. Bu öğreti partinin içinde ve kendi içinde devamlılık göstermiş ve partinin programlarında da yer almıştır. Kemalizm'in temelleri 1920'li yıllarda atılmış, 1930'lu yıllarda ise net şekilde ortaya konulmuştur. Hali hazırda zaten uygulana gelen Kemalizm'in ilkeleri 1930'lu yıllarda partinin programında da yer alarak parti ile bütünleşmesi sağlanmıştır. Kemalizm CHF ile bütünleşerek partinin politikalarının kaynağını oluşturan ve Atatürk ilkeleri olarak da adlandırılacak Altı Ok

etrafında şekillenen bir öğreti, eylemler bütünü ve program olarak ortaya çıkmıştır (Demirel, 2009: 128).

CHF, iktidarı süresince hiçbir teorisyen yetiştirmemiştir. Partiye hâkim olan ilkeler de teorik temele oturtulmamış ve sistemli hale getirilmemiştir. Bu nedenle 1934 yılındaki kongrede kabul edilen altı ilke ile ilgili olarak net fikirler yürütmek çok olası değildir. Buna sebep olarak Mustafa Kemal'in, devrimi dondurur çekincesiyle Kemalizm'e ideolojik açıklama getirilmesine karşı çıkmasının da payı muhtemeldir. Toplumun kaderini tayin eden inkılapları gerçekleştiren, toplumu yeniden yaratarak onu yöneten partinin bu açıklamayı getirmemesi ve sistemleştirmemesi, Şevket Süreyya Aydemir'e göre Kemalist CHF ve idarenin en önemli zaafı olarak hem Atatürk yaşarken hem de vefatından sonra kalmıştır (Aydemir, 2020a: 416).

Her ne kadar bir öğreti getirerek Kemalizm'e sınır çizme fikrine sıcak bakmasa da Mustafa Kemal, devamlı olarak gelişmeden, sürekli olarak ilerlemeden, hareket halinde olmaktan yana olan bir lider olarak kendi hareketini zaman içinde bilinmezliğe ve belirsizliğe sürüklememek adına ilkeler belirleme yoluna gitmiştir. Atatürk İlkeleri, Altı Ok ilkeleri olarak da anılacak olan Cumhuriyetçilik, Laiklik, Halkçılık, Devletçilik, Milliyetçilik ve İnkılapçılık bu ilkeler olmuştur. Hepsi esnek ve değişen şartlara kolayca uyum sağlayabilme yapısına sahip bu ilkeler Mustafa Kemal'in akılcı, dinamik, rasyonel ve faydacı fikir yapısını yansıtmaktadır (Çeçen, 1996: 22).

1.2.3.Kemalizm'in İlkeleri (Altı Ok)

Kemalizm'in bu altı ilkesinin ve bu ilkelerin Kemalist rejimin politikalarına kaynaklık ediş şeklinin açıklanması Kemalizm'in daha iyi anlaşılması açısından önem taşımaktadır.

1.2.3.1. Cumhuriyetçilik

Kemalizm'in cumhuriyetçilik ilkesinin temeli İstiklâl Mücadelesiyle biçim kazanmıştır. Cumhuriyetçilik ilkesi ulusal hâkimiyet fikri ile kol kola bulunan, Osmanlı'dan kopmayı simgeleyen Kemalist ilkedir. Cumhuriyetçilikle yönetsel meşruiyet teokratik kaynaktan uzaklaştırılarak halka dayandırılmıştır. Böylece Abraham Lincoln'ün ifadesiyle "*halkın halk tarafından halk için yönetimi*" demek olan Cumhuriyetle halk kavramına politik anlam yüklenmiştir (Çelik, 2019: 77). Mustafa Kemal, Milli Mücadele hareketinin başlangıcından ömrünün sonuna kadar, her kararı, her

hareketi halk ile yapmak fikrine sahip olmuştur. Kelime anlamı halkın yönetimi olan cumhuriyet, bu fikrine en uygun yönetim şeklidir. Aynı zamanda demokrasi için en uygun idare şekli cumhuriyettir (Kayırhan ve Metintaş, 2013: 581-584).

Cumhuriyetçilik ilkesi, parti programında "*fırka millet egemenliğini en sağlam ve güçlü şekilde temsil eden Devlet şeklinin Cumhuriyet olduğuna inanmaktadır*. *Fırka bu inançla Cumhuriyeti her türlü tehlikeye karşı koruyup kollayacaktır"* şeklinde kendine yer bulmuştur (Aydemir, 2020a: 417).

Cumhuriyetçilik ilkesi Kemalizm'in en başat ve asli ögesidir. Zira Cumhuriyet Kemalist devrimlerin tüm neticelerini ve yararlarını ortaya çıkaran tek devlet şeklidir. Devlet yönetiminde şahsın hâkimiyetini, keyfi idareyi bertaraf ederek halkın egemenliğini sağlayan cumhuriyettir. Altı Ok ilkelerinin hayat bulması ancak cumhuriyetle mümkündür. Mustafa Kemal cumhuriyetle ilgili *"Hâkimiyet kayıtsız şartsız milletindir. İcra kuvveti, teşriî salahiyeti milletin yegâne mümessili olan Mecliste tecelli etmiş ve toplanmıştır. Bu iki kelimeyi bir kelime ile özetlemek mümkündür. Cumhuriyet"* ifadesinde bu kavrama verdiği önemi dile getirmiştir. Cumhuriyet 1924 yılından itibaren Anayasalarda hep var olmuş ve değiştirilemez madde olarak korunmuştur. Ancak Cumhuriyetçilik asıl anlamını Kemalizm'in diğer iki ilkesi olan Halkçılık ve Milliyetçilikle beraber bulmaktadır. Çünkü Kemalizm'in hedefleri olan demokrasi, milli bir şuur ve kimlik kazanma ancak Cumhuriyetçilik ilkesi ile beraber mümkün olmaktadır (Yücel, 1988: 810-811).

1.2.3.2. Halkçılık

Halkçılık; Kemalist rejimin partisinin adında yer almış, Altı Ok ilkesinden biri, politik ideolojinin odağında bulunan ve her kesime seslenip her kesimi saran bir ilke olmuştur. Tanımı ise net olarak ortaya konamamıştır. Halkçılığın önceli de Kemalizm'in diğer yanları gibi Osmanlı'ya, Jön Türkler'e kadar ulaşmaktadır (Karaömerlioğlu, 2009: 272).

Mustafa Kemal'in halkçılık anlayışı Türkiye Devleti'ne münhasır nitelikler taşımaktadır. Mustafa Kemal, halkçılık ilkesi ile sınıfsız, ayrıcalıksız bir toplum hedeflemiştir. Halkçılığın üç niteliği Mustafa Kemal'e göre şöyledir: Birinci olarak demokrasi ile bütünleşmişlik ve demokratlık; ikincisi ayrıcalık sahibi grup ve zümreye

varlık imkânı tanımama; üçüncü olarak sınıf çekişmesini kabul etmemek (Kayırhan ve Metintaş, 2013: 595).

Kemalizm'in en başat ilkelerinden olan Halkçılık hem ilke olarak kullanılmış hem de araç olarak kullanılmıştır. Halkçılığın bu çok boyutlu kullanılışı hem milli mücadele döneminde hem de Cumhuriyet döneminde süregelmiştir.

Milli mücadele döneminde sık sık ortaya atılan halkçılık toplumu İstiklâl Savaşında bir bütün ve kenetli hale getirmek için söylemlere konu olmuştur. Ayrıca çeşitli grupların söylemlerinin önünü kesmek, Sovyetlerle iyi ilişkiler kurmak için de halkçılık kavramı ön plana çıkarılmıştır. Cumhuriyet sonrası dönemde anlamında farklılaşmalar olsa da halkçılığın en dikkate değer özelliği ulusal egemenlik kavramı ile cumhuriyetçilik ilkesine eklemlenmesidir (Karaömerlioğlu, 2009: 275).

Ulusal egemenlik ilkesinin ortaya konulması ile *"halkın kendi yazgısını belirleme hakkı"* ifadesi gün yüzüne çıkarılmıştır. Halkçılık; Kemalist ideolojinin özünü meydana getiren, cumhuriyetin tinsel varlığını oluşturan Kemalist ilkedir. Kemalizm'in sistematik düzeninin anlaşılabilmesi halkçılığı anlamakla mümkündür. Halkçılık diğer tüm Kemalist ilkeleri birbirine bağlayan ilkedir. Ulusal egemenlik kavramı ile kol kola anlamlandırılan halkçılık, 1920'lerde halka rağmen halkı halk adına idare etmek olarak yeniden biçimlendirilmiştir. Kemalizm'in aydınları, halk için Cumhuriyet ideallerini hayata geçirme görevini üstlenmişlerdir. Zira bazı hedefler halkın aksi iradesine rağmen varılması gereken hedeflerdir (Çelik, 2009: 74).

Halkçılık ilkesi bağlamında Anıl Çeçen; Kemalizm'in Türk halkının kendisine hizmet edenleri koruyup kollayacağını beyan ettiğini, Türk halkını da asil ve temiz yürekli bir halk olarak benimsediğini söylemektedir. Bu noktada da yeni kurulan Türk devletinin bir halk devleti olarak ileri sürüldüğünü ve halkın emperyalizme karşı müdafaa edileceğinin savunulduğunu ileri sürmektedir. Çeçen; Kemalist halkçılık ilkesinin halkın tehlikelere karşı ikaz edilmesi, bilinçli hale getirilmesi, idarenin bir halk idaresi haline getirilmesi, halka karşı halde bulunan kuvvetlerin politika alanında bertaraf edilerek devletin halk yararına idare edilmesi anlamına geldiğini belirtmektedir. Kemalist halkçılık şuurunun, Anadolu ve Rumeli'de yaşayan ve faklı kökenlerden gelen insanların ilmi olarak gerçekçi manada kavranması olduğunu ifade etmektedir. Halkçılık şuuruna dayanan ulus devlet ancak halkçılık ilkesi ile kabil olmuştur (Çeçen, 2009: 128).

Halk, Kemalist aydınlar için romantizm içinde yer bulan bir kavramdır. Aydınlar en büyük hedeflere halkın manevi desteği ve ilhamı ile varabilirlerdi. Cumhuriyet'in ilk yıllarında halkçılık anlayışı; devamlı şekilde müspet gelişmeyi halkın önüne hedef olarak koymuştur. Bu hedefe varışı ise Türk milletinin kendine münhasır bir gelişme politikası, seçkinlerin öncü olması ve seçkinlerin halka doğru, halkla bir olması koşullarına bağlamıştır. Halkçılığın ana motifi milli kalkınma, seçkinci önderlik ve milli egemenlik olmuştur. Cumhuriyetle Türk milletinin yapısı arasında tabii bir bağ olduğu vurgulanmıştır. Cumhuriyet öncesi ve Cumhuriyet'in kuruluş dönem halkçılığı ile Cumhuriyet dönemi halkçılığı ise farklıdır. Cumhuriyet dönemi halkçılığı romantik halkçılık yerine bir örnek, sınıfsız, uyumlu bir halk tanımı getirmiştir. Böylece Tek Parti yönetimine halkçılığın sınıfsızlık yorumu ile meşruiyet kazandırılmaya çalışılmıştır. Gelişmiş ve çağdaş Batı'ya yaklaşmak için Kemalist rejimin gerekliliğine sadece bu amacı Kemalizm'in başarabileceği tezi ile dayanak sağlamıştır. Çelik; Kemalist seçkinciliğin halkçılığa dayanırken ve ulusal egemenlik şiarını savunurken, Cumhuriyet'i tehlikelerden korumak adına halkı yönetime katılımdan hedeflere ulaşana kadar belli ölçüde uzak tutmaya yönelik siyasalarla çelişkiye düştüğünü belirtmektedir (Çelik, 2009: 74).

Kemalist halkçılık; sınıfsız, ayrıcalıksız bir toplumu vurgularken, dünyadaki siyasal akımlardan çok (sosyalizm, komünizm vb.) Osmanlı'nın toplumsal yapısına karşı savunma halinde bulunmuştur. Halkçılığın cumhuriyetçilikle birlikte milliyetçiliğe de eklenmesi bu noktada meydana çıkmaktadır. Halkçılık; ister etnik isterse ananevi bir bağlamda olsun tek uluslu tek sınıflı millet hedefini işaret eden milliyetçiliğe göndermede bulunarak yeni Türk Devleti'nin çok uluslu Osmanlı'dan farklılığını ortaya koymada kullanılmıştır (Karaömerlioğlu, 2009: 272).

Tek parti döneminde halkçılık; mazideki bölünme ve ayrışmaların yarattığı korkuyla toplumda oluşan farklılaşma, muhalefet ve güç odaklarına katlanamamayı da beraberinde getirmiştir. M. Asım Karaömerlioğlu; bu nedenle gücü elinde bulunduran Tek Partinin, halkı sadece kendisinin temsil edebileceği iddiasıyla hem başka grupların yönetime aday olmasına mani olduğunu hem de halkla yönetim arasında aracı kurumları ortadan kaldırdığını belirtmektedir. Çok partili siyasal hayata geçiş denemelerinin başarısızlığının, parti ve grup mücadelelerinin, ülkeye ve millete çok sıkıntılar yarattığından dem vurularak, halkçılığın tek partiye yönelime dayanak yapıldığını

söylemektedir. Yine Kemalizm'in halkçılığının tenasütçülük yani dayanışmacılık izlerini de içinde taşıdığını ifade etmektedir. Durkheim'ın toplumu birbiriyle uyum ve ahenk içindeki bütün olarak gören teorisine uyum gösterir şekilde Türkiye tipi halkçılığın; ülkenin karizmatik şefinin himayesinde ahenkli bir bütün oluşturduğu görüşünü yansıttığını ifade etmektedir (Karaömerlioğlu, 2009: 280).

1930'larda Halkevleri aracılığıyla halkçılığın sonucu olarak elitin halka ulaşması ve Kemalizm'in halka anlatılmasına çalışılmıştır.1946 sonrası değişime uğrayan halkçılık, elitistlikten daha tabana inen bir görünüme kavuştuktan sonra ilerleyen yıllarda kente yayılan politik bir hal almıştır. 1980 sonrası ise artık sadece ilke olarak yazıda kalır hale gelmiştir (Karaömerlioğlu, 2009: 280).

1.2.3.3. Milliyetçilik

Kemalizm'in Altı Ok'undan biri olan milliyetçilik de diğer ilkeler gibi kendine has özelliklere sahiptir. Osmanlı'nın son dönemlerinde ortaya çıkan ve Osmanlı'nın parçalanmasını getiren milliyetçilik akımı Cumhuriyet elitlerinin de hafızalarında yer tutmuştur. Osmanlı'nın son dönemlerinde ortaya çıkan; Osmanlıcılık, Pantürkçülük gibi akımları kabul etmeyen Kemalist idare; eski düzeni, yönetimin ve halkın dinsel boyutunu da gözden uzaklaştırarak egemenliğin halktan geldiği vurgusunu da yapan bir milliyetçilik tanımı ortaya çıkarmıştır.

Bu doğrultu da Kemalist idare, Pantürkizm ve Osmanlıcılığa tepkisini de devletin adını Türkiye Cumhuriyeti koyarak göstermiştir. Kemalizm, devletin kurtuluşuna reçete olduğunu savunan Yusuf Akçura'nın "üç tarz-ı siyaset" (Osmanlıcılık, Panislamizm, Pantürkizm) tezini kabul etmeyerek "Türk" adında simgesel yansımasını karşılayan etnik niteliğe dayalı devlet anlayışını getirmiştir (Yıldız, 2009: 204-205).

İçeriğine bakıldığında Kemalist milliyetçilik iki ayrı anlamsal düzlemde kendine yer açmıştır. Bunlardan biri dışarı ile yani diğer devletlerle ilişkisidir. Dış ilişkilerde irredentist yani öç alma, eskiye dönme, kaybettiklerini geri alma politikası gütme niyetinde değil "Yurtta barış, dünyada barış" sloganı etrafında şekillenen ve kendisinin diğer ülkeleri kabul ettiği gibi diğer ülkelerin de Türkiye'yi egemen ve bütün olarak kabul etmesini istediği bir milliyetçilik fikrine sahip olmuştur (Yurttaş, 2008: 78). İstiklâl mücadelesinden yeni çıkmış, çağdaşı devletlerarasında yer bulmaya çalışan Türkiye için bu yer bulma hedefi de barışçı söylemlerle mümkündü. Aynı muasırlaşma gibi eşit kabul

görme hedefi de Kemalist milliyetçilik için hedef olarak sunulmuştur. Bu hedefi gerçekleştirme Cumhuriyet'i bir kez daha dönüşüm aracı haline getirmiştir (Çelik ,2009: 83).

İçe yönelik milliyetçilik politikasında ise, aslında yeni bir millet türetme çabası hâkim olmuştur (Yurttaş, 2008: 78). Kemalist milliyetçilik; miras kalan acı tecrübeleri de unutmayarak kendine özgü, kurulan rejimi de koruyacak bir millet yaratma yoluna girmiştir. Çok ulusluluğun, çok kültürlüğün ve çok dinliliğin hâkim olduğu Osmanlı'nın yaşadığı sıkıntıları bir daha görmek istemeyen Kemalist idare milliyetçilik politikasını da bu doğrultuda yürütmüştür.

Ulusun, tüm unsurları ile ifadesi olarak devletle arasındaki boşluğu dolduran milliyetçilikle Kemalist idare halkla arasındaki boşluğu kaldırarak mevcut durumuna meşruiyet kazandırmıştır. Aynı zamanda ortak dil, ortak politik unsur, ortak vatan, ortak etnisite ve tarihsel birlik tezi ile din unsuru dışarıda bırakılarak; Kemalist laik milliyetçilik ortaya konulmuştur. Zira laik milliyetçilik birliğin ifadesini daha kolay hale getiriyordu (Çelik, 2009: 79). Kemalist Milliyetçilik Ziya Gökalp'in kültürel milliyetçiliğine yaklaşan bir politika izlemiştir. Aynı Gökalp gibi muasırlaşırken Türk kültürünün canlandırılması amacı taşınmıştır (Zürcher, 2009: 50). Türklük; gönüllü kabul ve iradeye dayalı, etnik bir sınıflandırmanın başat olmadığı bir kavram olarak kabul edilmiştir. Fakat tehdidin vuku bulduğu hallerde ise çevrelemekten çok dışlayıcı hale getirilmiştir. Türkçe'den başka diğer dillerin dışlanması bu duruma örnek olarak gösterilebilir. Millet artık mozaik olarak değil sıkı bir birlik ve türdeşlik olarak tarif edilmeye başlamıştır. Kemalizm; muasırlaşmanın gereği olarak yeni, modern ve laik bir insan türetmeyi hedeflemiştir. Bu hedef insana ulaştırıcı olarak da kendisini ortaya çıkarmıştır. Bu toplumsal modernleşmeye baş koymak ulus olmanın, milliyetçi olmak yurttaşlığın mecburi şartı olmuştur. Modernleşmenin meşruiyetini sağlarken tarihsel kahramanlıklara, utkulara dönülmüş; modern uygarlıklara yaklaşmak hedefinin hali hazırda var olan kandaki kudret, büyük önder ve Kemalist rejim ile başarılabileceği vurgulanmıştır (Çelik, 2009: 80-81).

Aslında bu etnik tarihi araştırma ve tezlerle muasır medeniyetlere de "biz zaten vardık, sizin aranızda olabilmek doğal bir netice zira sizin kadar köklü, şanlı ve eski milletiz" denmek de istenmiştir.

Kemalist söylemde milliyetçilik, devlet ve ulusu birbirlerinin tamamlayıcısı olarak görmüştür (Çelik,2009: 81).

Sınıf, etnisite, din ve hanedan gibi bağların reddine dayanan Kemalist milliyetçi politika ilk olarak ulus bütünlüğüne dayalı, politik sınır çizip, ulusal politik önderliği sağlamlaştırmış ve devrimlere başlamıştır. Sıra ise birlik, otorite ve eşitlik olmuştur. Kemalist Milliyetçiliğin kimlik oluşturma sürecinde ırksal ve politik unsurlar belirleyici olmuştur (Yıldız, 2009.216).

Milli kimlik oluşturma Ahmet Yıldız'a göre üç dönemde tamamlanmıştır. Birinci dönem olan Mili Mücadele Döneminde (1919-1923); Türk kimliği daha çok dini özelliği ile ön plana çıkarılmıştır. Zira bu dönemde milli bir kimlik halk nezdinde mevcut değildi; tek bağlılık Müslümanlık çevresindeydi. Mücadele de halkı mobilize etmek için bu çerçevede bir kimlik kabul edilmiştir. Meclis'e gayrimüslimlerin isyan içinde olmaları nedeniyle alınmaması, Kuvâ-yi Milliye gruplarının Türk, Laz, Çerkez, Kürt gibi Müslümanlık ortak paydası etrafında toplanmış etnik çeşitliliklerden oluşması, bu durumu özetler niteliktedir. İkinci dönem olan Cumhuriyetçi Dönemde (1924-1929); Kemalist aydınlar eli ile halkın yeniden inşası Kemalist milliyetçiliğin yeni kimlik oluşturma fiilinin özünü meydana getirmiştir. Bu dönem laik millet ifadesine yönelim dönemi olmuştur. Bu dönemde İslamcılık ve Türkçülük tarihe karışırken millet kavramı Modernleşmecilik/ çağdaşlaşmacılık ve milliyetçilik ekseninde şekillenmiştir. Medeniyetçilik de denilen modernleşmecilik ve çağdaşlaşmacılık, Batıya yönelme ifadesi de taşımakta iken milliyetçilik ise Orta Asya'ya kadar uzanan tarih ve dil birliğine sarılma ifadesi taşımıştır. Kemalizm'in bu iki düzlemi üzerinde, gerçekleştirilen devrimler de/reformlar da kendine zemin bulacaktır. Yapılan devrimlerin bir kısmı (Meclis'in açılması, Saltanat ve Hilafetin kaldırılması, milli iktisat politikası, Güneş –Dil teorisi, Soyadı Kanunu, Türkçe Ezan…) bu milliyetçilik ilkesinin yansımalarıdır. Medeniyetçi eksende de laik devrimler/reformlar (dini mahkemelerin, medreselerin, tekke ve zaviyelerin kapatılması, tek eşli evlilik, batılı kanunların uyarlanması, bale, opera, batı müziği…) gerçekleştirilmiştir. Bu dönem Kemalist milliyetçiliğin laik Cumhuriyet ve toplum yaratma zemini oluşturduğu dönem olmuştur. Dinin hem sosyal hem de politik alandan uzaklaştırıldığı, ülküde, dilde ve ananede ortaklık bu dönemin Kemalist milliyetçiliğine tanım olmuştur. Üçüncü dönem ise Etnik açıklamaya geçiş "Halkta Birlik Dönemi" (1929-1938) dönemidir. Bu dönem; ortak geçmiş, ortak köken söylemlerinin

Kemalist milliyetçiliğe bütünlenmesi dönemi olmuştur. Bu dönem hem Meşrutiyet döneminin milliyetçiliğinden(imparatorluk milliyetçiliği) hem de Ziya Gökalp'in kültürel milliyetçiliğinden ayrıldığı dönem olmuştur (Yıldız, 2009: 216).

Kemalizm'in milliyetçiliği; tek bir halk ilkesi etrafında şekillenen, bu halkın özelliğini de Türklük olarak kabul eden bir milliyetçiliktir. Aksi her farklılık risk unsuru ve tehdit olarak görülmüştür. Bu nedenle söylemler bu minvalde ortaya konulmuştur. "Ne mutlu Türk'üm diyene!, Türk öğün, çalış, güven!..."Ancak Türklük, etnik kimlikten ziyade hissi kabulle oluşan Türklüktür. Böylece Kemalizm hem halk bütünlüğünü tamamlamış hem de tehditleri bertaraf etmiştir.

1.2.3.4. Laiklik

Kemalizm'in Altı Ok'undan belki de en radikal olanı ve en köklü değişiklikler getireni laiklik ilkesi olmuştur. Laiklik ilkesi ile dinsel boyut kamudan uzaklaştırılırken, sosyal hayatta da laiklik kendini göstermiş, devrimlerin en sancılı olanları laiklik ilkesi doğrultusunda yapılanlar olmuştur.

Yunanca laikos sözcüğünden gelen laik kavramı; din işleri ile uğraşmayan, halktan olan, din adamı olmayan anlamlarına gelmektedir (Bilge, 1999 :75). Laik sözcüğü Türkçeye ise Fransızcadan geçmiştir. Ruhban sınıfına dâhil olmayan, dinle ilgili olmayan anlamlarında kullanılmaktadır. Devletin bir dinin temsilcisi olmaması, din ve devletin birbirinden ayrılması, devletin inanç farkı gözetmeksizin herkese tarafsız ve eşit davranması genel olarak laikliğin anlamıdır (Kayırhan ve Metintaş, 2013: 602).

Laiklik ilkesinin temelinde de aynı diğer Kemalist ilkeler gibi Osmanlı'nın son döneminin düşünsel kaynakları mevcuttur. Tanzimat döneminde kendisini göstermeye başlayan Fransız etkisindeki dönüşüm hareketi, Jön Türk reformları ile daha radikal hale gelen laisizm politikaları (Şeyhülislamın kabineden çıkarılması, medrese ve vakıf üzerindeki denetimlerin bakanlıklara "laik bakanlıklara" verilmesi) Kemalizm döneminde de sürdürülmüştür. Mustafa Kemal de yer yer din üzerine fikirlerini uygun zaman ve mekân bulduğunda açıklayarak laiklik politikasına dair emareler vermiştir (Zürcher, 2009: 45).

Türkler Anadolu'ya yerleşirlerken önceki kültürlerle kendi kültürleri arasında bir mozaik oluşturmuşlardır. Çeşitli mezhep, inanç ve din çeşitleri birbiriyle aynı ortamda bulunmuştur. Mustafa Kemal de bunu dikkate alarak laik aydınlanmaya dayalı devrim

yapmıştır. Laikliğin daha kuruluştaki önemi buradan kaynaklanmaktadır (Kışlalı, 2006: 83).

Kemalizm'in başat ilkesi olarak kabul edilebilecek olan laiklik iki düzlemde kendine yer bulmuştur. İlk olarak milli hâkimiyet ideası neticesinde dinin politik alandan tamamen tasfiyesi, ikinci olarak da muasırlaşma ve modern batıya yaklaşma hedefine de koşut olarak toplumsal hayatın seküler hale getirilmesi. Laiklik neticesinde devleti yönetme erki dinsel olmaktan çıkarılır, egemenlik millete verilerek Cumhuriyetçilik ilkesi ile de bağdaştırılır. Laiklik topluma da sokularak, ananevi düzen ve değerler daha akılcı ve bilimsel hale getirilir (Çelik, 2009: 85)

Dündar'a göre Kemalizm içinde önemli bir yer işgal eden laiklik, din- devlet birlikteliğinin devrimle imha edilmesi değil, toplumsal hayatı, bu hayatın düzeni için gerekli örgüt, kurum ve aygıtları dinin bağnaz unsurlarından gelen dogmatik fikir ve uygulamalardan korumaktır. Böylece toplumun ortaya koyacağı sanatsal, yazınsal ve bilimsel üretilere özgünlük tanımaktır. Laiklik dine tepki değil, yenileşmedir (Dündar, 2001: 24).

Falih Rıfkı Atay'a göre ise "Öz Atatürkçülük" laiklikle doğru orantılıdır. Dünya işlerinde milletin hem herhangi bir doktrin hem de şeriat nüfuzunda olmadan rasyonel olarak karar vermesi, düşünmesi Öz Atatürkçülüktür. Kemalist devrimin en mühim ögesi laisizm ve bununla bağdaşık eğitim birliğidir (Atay, 2012: 21).

Laiklik ilkesi milliyetçilik ilkesi ile de eklemli olmuştur. Laiklik'e bağlı yapılan devrimler türetilen "yeni insan" da dinsel Osmanlı kimliği yerine Türk kimliğini oturtmaya odaklanmıştır. Laiklik, bilimsel kuralları şiar olarak kabul etmiş toplumsal bir yapı oluşturma görevini devlete yükleyerek muasırlığa adımın kendisi olarak sunulmuştur. Fakat buna rağmen Kemalist devlette dinin konumu sürekli olarak gerilim yaratmıştır. Dini devletin kontrolüne alma çabası laiklik ve muasırlaşmanın gereği olarak gösterilmeye çalışılmış, Müslüman halk ile Kemalist devlet arasında elektriklenmelere neden olmuştur. Rejim dine kuşkucu yaklaşırken kimliklerini hala dinle ilintileyen halkla karşı karşıya gelme durumunda kalmıştır. Bu sebeple ki laiklik Kemalist milliyetçiliği de beraberinde taşımıştır. Kemalist laiklik yeni hüviyet ve yeni düzen peşinde olmuştur. İslami unsur ise buna olanak vermeme ekseni olarak ortaya çıkarılmıştır. Bu soğuk savaşı aşmak için üç farklı strateji ortaya konulmuştur. Birincisi İslâm'ı Cumhuriyet düşmanı

sayan dışlayıcı fikir, ikincisi herhangi bir dini inancı dışlamak yerine resmi dini olamayan devlet rejimi fikri, üçüncüsü ise radikal inanç ve radikal dincilerin dışlanması. Bu üç stratejiden ikincisi siyasetten arındırılmış bir İslam, din ve devlet işlerinin ayrılığına dayalı laiklik stratejisi en çok kabul edilen ve uygulanan olmuştur (Çelik, 2009: 87).

Altı Ok içinde belki de Mustafa Kemal'in en fazla önemle üstünde durduğu ilkenin laiklik olduğu söylenebilir. Ülkenin hazır olmadığı söylenebilecek bir ortamda çok partili hayat denemelerine izin verirken tek şartı laiklik olarak belirlemiştir. Serbest Fıkra lideri Okyar'a yazdığı mektupta laiklik anlayışında beraber olmalarından duyduğu memnuniyeti dile getirmiştir. Bu da laikliğin Mustafa Kemal için ne kadar hayati olduğunu göstermektedir. Muasırlaşmayı hedef haline getirmiş Kemalizm için laiklik cumhuriyetçiliğin, milliyetçiliğin, inkılapçılığın ve halkçılığın öncel şartı olmuştur. Demokrasi için şarttır zira fikri hürriyet olmadan demokrasi olmaz; fikri hürriyet ise laiklikle olur. Milliyetçilik için şarttır çünkü laiklik olmadan millet değil ümmet olunur. Halkçılık için şarttır; dinin ağır bastığı yerde ayrıcalık halkın değil din adamlarının olur. Tüm bunlar Kemalizm'in laikliğe yüklediği anlamı işaret etmektedir (Kışlalı,2006:157).

Kemalist rejimin kurucuları; geri kalmışlığın ülkeyi yıkıma götürüşünün tersine çevrilmesinin, muasırlaşma ve ilericilikle olacağını düşünmüşlerdir. Bu muasırlaşma için ise en büyük engel olarak görülen dinsel boyutun bertarafı olarak laiklik kaçınılmaz ve vazgeçilmez görülmüştür. Kemalizm'in mağlup İslâm medeniyeti yerine galip Batı medeniyetine yaklaşmak için önüne çıkan engelleri tek tek kaldırdığı devrimler laiklik ilkesi aracılığıyla yapılmıştır. Muasır bir devlet ve toplumsal hayat kurmak için hem kurumsal hem toplumsal dönüşüme yönelik devrimler ile dinsel ve ananevi kurum ve hiyerarşi kaldırılmıştır. İslami kimlik yerine ulusal kimlik oluşturulmaya yönelinmiştir. Zira Kemalizm'e göre din ve devlet işleri eski Türk devletlerinde de ayrı iken Fars ve Arap etkisi bunu girişik hale getirerek dinsel kimlik yaratmıştır. Laikliğin amacı da bir nevi öze dönmek olarak gösterilmiştir. Kemalist laisizm dine savaş açmamış, politik hale gelmesini engelleme iddiası ile gerçek dini temsil ettiğini savunmuştur (Mert, 2009: 204-206). Bu minvalde birçok ülkede devletin resmi bütçesinden ibadethane, din görevlileri, din eğitimi gibi dinle ilgili giderlerin hiçbir şekilde karşılanmasına cevaz verilmezken; Türkiye'de Diyanet İşleri Başkanlığı (DİB) kurularak, dinle ilgili giderler bütçeden karşılanmaktadır. Böylece laik devlet yapısının muhafaza edilmesi amaçlanmaktadır (Feyzioğlu, 1999: 140). Diyanet İşleri Başkanlığı ile Kemalizm'in laiklik ilkesinin önemli

bir bağlantıya sahip olduğu görülmektedir. Halifelik kaldırılarak ülkenin kurucu umdeleri ile çelişmemek şartı ile toplumsal hayatta bir din hizmeti sunmak, aynı vakitte bu hizmeti kontrol altında tutmak gayesiyle Diyanet İşleri Reisliği(bugünkü ismiyle Diyanet İşleri Başkanlığı) kurulmuştur. DİB bilhassa kendisi için belirlenen hudutlar dâhilinde devletin din işleri ile ilgilenen ve halkın yaşayışını, devletin bakış açısı doğrultusunda yönlendirerek şekillendiren bir kurum olarak hareket etmiştir. Bu görüntüsüyle devletin siyasalarını meşru hale getiren bir devlet aygıtı imajı vermiştir. DİB dinin şahsileşmesini sağlamak ve toplumsal bir hareket haline gelmesini engellemek, toplumsal bir hareket haline de gelirse kontrol altında tutabilmek için kurulmuştur DİB tamamıyla devlet kontrolünde bir kurum olarak faaliyet göstermiştir. DİB'in hem personel hem de teşkilat açısından özerk bir yapıda olmayışı laiklik ilkesiyle çelişkili bulunduğu gibi DİB'in bu durumu laikliğin teminatı olarak da görülmüştür. DİB'in devlet içindeki konumu hem tek parti iktidarı dönemimin hem de günümüzün laiklik çerçevesindeki tartışma konularından biri olmuştur (Savut, 2018: 72).

Bu bilgilerden hareketle Kemalist laiklik ilkesi dine karşı alınan bir tavır değil bilakis din ve dinsel uygulamalarının devlet yapısından uzak tutularak; muasırlaşmanın en önemli düşmanı olarak görülen dogma ve gericiliğin önüne geçme olarak düşünülmüştür. Dine şahsi hayatta alan bırakılarak toplumsal ve kamusal alanda sınırlar çizilmiş; radikalleşmenin önüne geçme, milletin ve devletin dinsel değil ulusal bir kimlik kazanması amaçlanmıştır. Laiklik ilkesiyle din, devlet alanından uzaklaştırılırken DİB'in kurulmasıyla aynı zamanda toplumsal hayata bırakılan din kontrol altına da alınarak devlet kontrolünde tutulmuştur. Böylece radikal ve karşı devrimci grupların, dini hareketlerine alet etmesi önlenmiştir. Bu yolda devlet düzenleyici ve kontrol edici rol edinerek müdahaleci olmuştur. Laiklik ilkesi sadece Cumhuriyetin ilk yıllarında değil 1938 sonrası dönemde de en çok tartışılan ve gündem olan ilke olmuştur.

1.2.3.5. Devletçilik

Kemalizm'in devletçilik ilkesi daha çok iktisadi hayata ilişkin politikalar bütününü içermektedir. Ülkenin içinde bulunduğu sosyal ve iktisadi durum neticesinde gerçekleştirilen politikalarla beraber; Kemalizm'in ulaşmak istediği muasırlaşma hedefi, küresel iktisadi koşullar devletçilik politikasında dalgalanmalara ve zaman zaman değişimlere yol açmış ancak Kemalizm'in münhasır ilkelerinden biri olduğu gerçeğini değiştirmemiştir.

Kemalist devletçilik bazen koşut bazen karşıt birçok tanım ve yoruma konu olmuştur. Ancak buluşulan temel nokta Kemalizm'in muasır devlete ulaşma hedefini devletçilik ilkesinin de barındırdığı söylemidir.

Şevket Süreyya Aydemir'e göre; Altı Ok'un devletçilik ilkesi açıklama ve anlam bakımından en muallakta kalan ilkedir. Bu durum ilkenin, parti programındaki tarifi ile partinin önde gelen siyasetçilerinin devletçiliğe getirdiği açıklamalardaki farklılıklarda görülebilmektedir. Örneğin; Mahmut Esat Bozkurt devletçiliği *devlet sosyalistliği* olarak tanımlarken, Recep Peker ise Kemalist devletçiliği *liberalizme açılan bir savaş ve planlı ekonomik düzene geçiş* olarak tarif etmektedir (Aydemir, 2020b: 424-425).

Türkiye Cumhuriyeti; yeni kurulmuş, fakir bir ülke durumunda iken Kemalist idare, halkın kalkınması için müreffeh düzeye ulaşması için çaba göstermesi gerektiğini biliyordu. Buna rağmen Kemalist idare, 1923-1930 yılları arasında özel teşebbüsü beklemiştir. Özel teşebbüs için gerekli birikim zaten yokken 1929 bunalımı devleti müdahaleye zorlamıştır (Kışlalı, 2006: 155).

Kemalist idarenin devletçiliğe geçişinde birçok etken rol oynamıştır. Bunlar genel olarak (Kayırhan ve Metintaş, 2013: 598);

1-Ülkede yerli sermayenin yetersiz ve zayıf oluşu

2-O dönemde Anadolu' da yaşanan kuraklık

3-Müteşebbislerin yeni iş sahalarına girmede çekingenlik göstermesi ve daha çok kısa vadeli işlere eğilimli olması

4-Teknik ve teorik yetersizlikler

5-Lozan Anlaşması'nın gümrük rejimini düzenleyen maddesinin 1929 yılı itibariyle serbesti sağlaması

6-1929 Büyük Ekonomik Buhranı

7-Mustafa Kemal'in gezilerindeki gözlemleri.

Kemalizm'in devletçiliği de batıya yaklaşmak, modernleşmek ve muasırlaşmak hedefini taşıyan; bir öğreti sonucu değil, ülkenin içinde bulunduğu gereksinim ve koşulların sonucu olarak ortaya konulan bir ilke olmuştur. Devletçiliğin net şekilde uygulanması ise 1929 Büyük Ekonomik Buhran sonrası oluşan iktisadi ortamda

gerçekleşmiştir. Dünyada yükselen "klasik piyasa ekonomisini" terk etme eğilimine koşut olarak "devlet müdahalesini öngören iktisadi politikalara" geçiş sürecine Türkiye de dâhil olmuştur. Devletçilik ilk defa dönemin Başbakanı İsmet İnönü tarafından 1930 yılı Sivas Nutku'nda beyan edilmiştir. Ortaya atılan devletçiliğe ise "mutedil devletçilik" adı verilmiştir (Giritli, 1980: 118).

Liberal ekonomiyi savunan SCF'nin kapatılması sonrası resmen yürürlüğü pekiştirilen devletçilik, Mustafa Kemal tarafından da zaruri görülmüştür. Zira ülkenin zaten zor durumda olan ekonomisi, sermayesizlik, yabancı iştiraklerden alınan işletmeler gibi etkenler de devletçiliğe sebep gösterilmiştir. İsmet İnönü; uygulanan devletçiliğin Batıdakine kıyasla çok daha asgari olduğunu Kadro Dergisi'nin 22. sayısına verdiği demeçte belirterek aşırı devletçilik politikası izlenmediğini açıklamıştır. İnönü; uygulanan devletçiliği kalkınma hareketi için bir müdafaa aygıtı, bir azı dişi olarak adlandırmak mecburiyetinde kaldıklarını belirtmiştir. Bu mecburiyete sebep olarak da; zamanın zorlu koşullarına mukavemet edebilecek, uzun yılların ihmalini tazmin edecek ve haksız yıkımları bayındır hale getirecek bir devlet yapısı oluşmak gerektiğini bunun için de iktisadi hayatta yıpratıcı etkenlerden korumak gerekliliğini göstermiştir (İnönü; 1933: 4). Bireysel teşebbüse ve piyasaya olanak tanınan ancak devlet ve milletin menfaatleri gereği devletin piyasaya girmesi, devletçiliğe getirilen açıklama olmuştur (Giritli, 1980: 119).

Kemalist devletçilik Marksizm'den tamamen ayrı ve ilişkisiz bir politika olmuştur. Tüm ekonomik aygıtları elinde toplamaktan ziyade kalkınma için bir öncü, bir lokomotif görevi devlete yüklenmiştir. İktisadi hayat devlet eliyle kontrol edilerek zaten kıt olan kaynakların en fazla verim alınacak şekilde kullanımı sağlanarak, hiçbir teşebbüsün ilgilenmediği alanlarda bizzat müteşebbis rolüyle iktisada katkı sağlamak istenmiştir (Kışlalı, 2006: 156).

Cumhuriyet'in kurucuları için iktisadi güçlenme hem devleti ayakta tutacak hem de savunmayı güçlü hale getirecekti. Ancak 1930'lu yıllara gelindiğinde herhangi bir gelişme gösteremeyen özel teşebbüs, sayılan sebeplerle idareyi harekete geçme mecburiyetinde bıraktı. Bu da devletçilik politikasını gün yüzüne çıkardı. Demiryolu, devletçiliğin ön plandaki figürü olsa da sanayileşme devletçiliğin başat ekonomi siyasası oldu (Kuruç, 2009: 299).

Kemalizm'in devletçiliği; kalkınma hedefi, muasırlaşma gayesi gereği, mevcut toplumsal durum, iktisadi yetersizlik ve küresel koşullar sebepleri ile meşruiyet sağlama çabası içinde olmuştur. Gerçekten de halkın elindeki üretim araçlarına kadar tüm iktisadi değerleri elinde toplamak niyeti söz konusu olmamıştır. Kemalist idarenin de böyle bir amaca yönelmeyeceği düşünülebilir zira Tekâlif-i Milliye emirleri ile halk zaten nesi varsa vermişti ancak yabancı sermayenin piyasa egemenliğine karşı korumacı bir tavır içinde olunduğu da yadsınamaz görünmektedir. Kemalist idarenin devletçiliğinde yine halk yerine hareket etme halkı harekete geçirme amacı bulunmaktadır.

Kışlalı; devletçilik politikası ile ülkenin iki önemli fayda sağladığını belirtmektedir. İlk olarak sınai ve alt yapı çok hızlı büyümüş, ekonomi gelişmiş; ikinci olarak işçi sınıf insanlık dışı koşullara mahkûm edilmeyerek nesil feda edilmemiştir (Kışlalı, 2006: 156).

Kemalist devletçilik sadece piyasa ekonomisine geçişte devlet desteği ve kalkınma hareketinden ziyade toplumsal hayatta da kendisini gösteren yine bir "halka rağmen halk için" ilkedir. Devlet müdahalesi ile sermaye birikimi ve piyasa iktisadı oluşturma sınıf oluşumuna neden olarak Kemalist halkçılıkla çelişki içine girmiştir. Birbiri ile ahenkli ve benzer toplumu işaret eden halkçılığın aksine sınıf yaratan devletçilik halkçı politikalara tezat oluşturmuştur. Buna rağmen Kemalist idare hiçbir şekilde sınıf kavgasına müsaade etmemiştir. Bu noktada devletçilik sınıfsal çatışma önleyici supap olarak sunulmuştur (Çelik, 2009: 84).

Ahmet İnsel; Kemalist devletçiliği sadece bir iktisadi politika değil aynı zamanda siyasi politikanın tezahürü olarak nitelendirmektedir. Kemalist devletçiliğin hem piyasa iktisadına karşıt uygulamalar ortaya koyarken hem de demokratik ilkelere karşıtlık oluşturduğunu belirtmektedir. Oluşan bu karşıtlıkların ise halkçılıkla yumuşatıldığını ifade etmektedir (İnsel; 2009: 20).

Görülmektedir ki Kemalist devletçilikte de jakoben tavır bulunmaktadır. Halkı modernleşme, ilerleme hedefine topyekûn hareketlendirme söz konusudur. Halk yerine harekete geçilerek sadece geçici bir müteşebbislik sınırında kalınmayarak aslında halk adına halkın aksine eylemlerde bulunularak bir nevi vasilik yapılmaktadır. Yine burada meşruiyet halkın yetersizliği olarak ön plana çıkarılmaktadır. Bu sefer ki yetersizlik ise iktisadidir.

1.2.3.6. İnkılapçılık(Devrimcilik)

Kemalizm'in Altı Ok'undan sonuncusu ise inkılapçılıktır. Adlandırılmasında kimilerince inkılapçılık kimilerince devrimcilik olarak kullanım farklılığı bulunan inkılapçılık, Kemalizm'in en münhasır özelliklerini yansıtan ilkesi olarak nitelendirilebilir. Bu eksende inkılapçılık ilkesi Kemalizm'in sürekliliğini sağlayan, eskimesini önleyen ilke olarak tasarlanmış ve kabul edilmiştir.

Yeğen; Kemalizm'in modernleşme ideasının başat uygulama yolu olan; tepeden inme ıslah yoluyla, devlet ve bürokrasi eliyle modernleştirmenin inkılapçılık olarak addedildiğini belirtmektedir (Yeğen, 2009: 59).

Kemalist inkılapçılık, demokrasi ve halkçılık ilkesi ile bağlantılıdır. İnkılapçılığın iki farklı boyutu bulunmaktadır. İlk olarak eskinin geri kalmış artık geçersizleşmiş kurumlarını kaldırıp yerlerine ülke ve milletin muasırlaşmasını sağlayacak ilerici kurumları koymak; ikinci olarak ise devamlı olarak inkılap ile devrimin sürekliliğini sağlayarak yozlaşmasını önlemek. Zira Mustafa Kemal, Kemalist devrim ile yaptığı yeniliklerin, getirdiği kazanımların kaybolmasını istemiyordu. Bunun da ancak süreklilik arz eden devrimlerle korunabileceğini düşünerek inkılapçılık ilkesini Altı Ok'tan biri olarak sistemleştirmiştir. Bu Mustafa Kemal'in Kemalizm'i bir ideoloji şekline getirmek istemeyişindeki çekinceleri olan; devrimin donması, statik hale gelmesi ile ilişkili olmuştur (Kışlalı, 2006: 154).

Çelik'e göre de inkılapçılığın iki fonksiyonu vardır. İlki İstiklâl Mücadelesinin kazanımlarını muhafaza etmek, ikincisi ise muasırlaşıp, batıyı yakalayıncaya değin reformları sürdürmektir. İnkılapçılık devamlı ve durmayan değişimi bünyesinde barındıran bir sistemi ihtiva eder. İnkılap eskinin yıkılması(gerekirse zorla), yıkılanların yerine yenilerin getirilmesi şeklinde bir süreci anlatır. Kurulmuş olan yeni sistem için devamlı ve durmayan ilerleme tasavvur edilmektedir. Yeni kurulmuş olan düzenin ardından ise devrimci ifade yerini halkın topyekûn harekete geçirilmesini odağına alan bir söyleme bırakmıştır. Kemalist inkılapçılık, Kemalizm'in geneli gibi "jakoben" bir niteliğe sahiptir. Yenilenme tepeden inme, gerekirse zor kullanılarak yapılmalıdır. İnkılapların halkta beklenen içselleştirmeyi uyandırmaması, tepki oluşturması durumları için çeşitli aygıtlar düşünülmüştür. Bunların başarısızlığı halinde ise kanunlara bu görev verilmiştir (Çelik, 2009: 87).

Zürcher; Mustafa Kemal ve çevresinin inkılapçılık terimi ile devrimden çok reform kavramını ifade etmek istediklerini belirtmektedir. Kemalistlerin alttan gelen bir ayaklanma ile değil üstten gelen direktif ve yön verme ile değişimi uygun bulduklarını söylemektedir. Bunun da inkılapçılığın reform hareketini ihtiva ettiğini gösterdiğini ileri sürmektedir (Zürcher; 2009: 51).

İnkılapçılık Kemalizm'in sürekliliğini sağlayan ve Kemalizm'i koruyan ilke olarak ön plana çıkmaktadır. Kemalizm'i benimsetmenin yolu inkılapçılıktan geçmektedir. Zira inkılapçılığı benimseyen bir kimse Kemalizm'in diğer beş ilkesi uyarınca yapılan tüm devrim ve reformları içselleştirecek ve devamlı olarak sürdürülmelerini sağlayacaktır. Bu nedenle inkılapçılık Kemalizm'in toparlayıcı ilkesi olarak kabul edilebilir.

Kemalizm'le ilişkilendirilen önemli bir kavram ise **şeflik** kavramıdır. 1925-1945 dönemini işaret eden tek parti dönemi Kemalizm'le bütünlük kazanan şeflik dönemini de içinde barındırmıştır.1924 Anayasası siyasi formülü oluştururken aslında fiilen şeflik sistemi işlemekteydi. CHF'nin tüzüğü resmen olmasa da zımni olarak anayasanın yerine politik düzene yön vermekteydi. Partinin tüzüğü, parti genel başkanına vekilini ve genel sekreterini seçme yetkisi tanıyor, bu üçlü de milletvekili adaylarını belirliyordu. Tüm önemli kararlar bu organ tarafından alınıyordu ve bu kararlara kayıtsız şartsız uymak zorunluydu. Bu sisteme **şeflik sistemi** deniliyordu. CHF Değişmez Genel Başkanı aynı zamanda şefti (Koçak, 2009: 121).

Değişmez Genel Başkan kavramı ilk defa 1927 yılındaki CHF kongresinde gündeme gelmiştir (Uzun, 2010: 242). CHF'nin II. Büyük kongresi olarak kabul edilen bu kongrede, CHF Nizamnamesi (tüzüğü) kabul edilmiş; nizamnamenin altıncı maddesinde "*CHF umumi reisi; Fırkanın banisi olan Gazi Mustafa Kemal Hazretleridir"* hükmü ile Mustafa Kemal Atatürk'ün genel başkan olduğu beyan edilmiştir. Yine aynı nizamnamede *"İşbu umumî esaslar, hiçbir veçhile tebdil edilemez"* hükmü ile Mustafa Kemal Atatürk'ün genel başkanlığı değişmez hale getirilmiştir (Cumhuriyet Halk Fırkası Nizamnamesi, 1927: 5).

Tek parti döneminde uygulanagelen sistem 1924 Anayasası'nın öngördüğü parlamenter sistem değil şeflik sistemi olmuştur. Siyaseten sorumlu olan Başbakan ve Bakanlar, Cumhurbaşkanı'nın aldığı kararları yerine getiren makamlar olmuştur. Meclis

tarafından alınması gereken kararlar aslında parti grubu tarafından alınıp uygulanıyordu. Parti grubundan önce ise çok dar olan ve parti kadrosunun dahi tam olarak bulunmadığı küçük bir grup önemli kararları alma durumunda bulunuyordu. Meclis tarafından seçilen Cumhurbaşkanı, Değişmez Genel Başkan sıfatı ile şef olarak parti politikasını yani devlet politikasını belirliyordu. Tek yetkili şefti. Bu şeflik sistemi hiçbir zaman ne ideolojik ne de anayasal olarak açıklamaya konu olmuştur. 1938 yılında Atatürk'ün vefatı sonrası nizamnamede yapılan değişiklikle Atatürk Ebedi Şef, İsmet İnönü ise Değişmez Genel Başkan ve Milli Şef yapılmıştır (Koçak, 2009: 123).Bu değişiklik nizamnamede şu şekilde yer bulmuştur (CHP İçtüzüğü, 1938: 3):

"*2. Partinin bânisi ve ebedî Başkanı Türkiye Cumhuriyetinin müessisi olan Kemâl Atatürk'tür.*

3. Partinin değişmez Genel Başkanı İsmet İnönü'dür.

4. Partinin değişmez Genel Başkanlığı aşağıdaki üç surette inhilâl edebilir:

A) Vefat

B) Vazife yapamayacak bir hastalığı sabit olması halinde

C) İstifa

Bu üç şekilden birisi dolayısile inhilâl vukuunda Parti Büyük Kurultayı derhal Toplanarak Partiye mensup mebuslardan bir zatı değişmez Genel Başkanlığa seçer…"

Şevket Süreyya Aydemir'e göre Milli Şef kavramı normal bir demokratik ülkenin kaldırabileceği bir erk değildir. Sadece Şeflik sistemi ile bağdaşabilecek bir kurumdur. Şeflik sistemi ise otoriter bir yönetim sistemidir. Bu şekildeki bir idare iktidardaki azınlığın iradesini çoğunluğun iradesine karşın güçlü kılmaktadır. Bu rejim tek adam rejimi, tek parti rejimi demektir. Atatürk dönemi de tek parti, tek adam rejimi olarak otoriter bir idare dönemidir. Ancak bu düzen Güney Amerika ülkelerininkine benzer şekilde bir yapıya sahip olursa bir dikta rejimi olarak ifade edilebilir. Kemalist düzendeki gibi halka rağmen halk için bir anlayışa sahipse bir devrim rejimidir (Aydemir, 2020a: 51).

Elbette bir parti grubunun ve dahi onun dar bir kadrosunun ülke yönetiminde bu denli etkili olmasının en önemli sebebi henüz çok partili bir hayatın ülke siyasetinde

kendine yer bulamamış olmasıdır. Bu dönemde CHF tek parti olarak yönetimde kalmış ve kendisini hem Kemalizm'le hem de devletle bütünleştirmiştir.

Tek parti döneminde CHF iki sebeple kendini ülkenin tamamının temsilcisi olarak görmekteydi. İlk olarak devleti kurtaran ve onu kuran olarak devleti yönetme hakkına sahip olduğu düşüncesi; ikinci olarak, ülkede sınıf yokluğu sebebiyle tüm sınıfları temsil eden ulusal bir parti olarak kendini kabul etmesi (Mutlu, 2013: 57). Bakıldığında Kemalizm'le paralel olarak partinin de aynı düşünsel yapıya sahip olduğu görülmektedir. İki başat öge ülke yönetiminde kendini öne çıkarmaktadır: Kemalizm ve onun partisi CHF.

Kemalist Tek Parti yönetiminde parti ile devlet iç içe geçmiştir. Parti devlete, hükümete ve meclise hâkim; Değişmez Genel Başkan da partiye hâkimdir. 1935 yılındaki düzenleme ile parti-devlet bütünlüğü oluşturulmuş; Genel Sekreter İçişleri Bakanı, İl Başkanları Vali olmuştur (Mutlu, 2013: 57). Parti ile devlet bütünleşmesi aslında var olanın yazıya geçirilmesi olmuştur. 1930'lu yıllarda önce parti tüzüğünde ardından anayasada yer bulan Kemalizm'in Altı Ok'u, buna koşut olarak parti devlet bütünlüğünün de sağlanması ile devletin tüm politik hayatına girişik hale gelmiştir.

Kemalist Tek Parti döneminde Kemalizm; Altı Ok etrafında şekillenen, Cumhuriyet'in kurucu fikrini oluşturan ve ülkenin bu idea üstünde şekillenmesini sağlayan fikirler bütünü olarak Mustafa Kemal Atatürk'ün sağlığında ortaya konmuş ve vefatından sonra ise bazı değişimlere uğramıştır. Kemalizm; özellikle hem CHP için, hem iktidara gelen siyasi oluşumlar, hem iktidarı kaybeden hem de iktidara aday olan tüm siyasi oluşumlar için, Mustafa Kemal Atatürk dönemi ve sonrası olarak ayrı ayrı anlamlandırılmıştır.

1.2.4. 1938 Sonrası Kemalizm

1938'de Mustafa Kemal Atatürk'ün vefatı sonrası iç siyaset önemli değişimlere sahne olmuştur. Milli Şef Mustafa Kemal Atatürk yapılan tüzük değişikliği ile Ebedi Şef yapılırken yerine İsmet İnönü Milli Şef ve Değişmez Genel Başkan seçilmiştir. Yine İsmet İnönü Türkiye'nin II. Cumhurbaşkanı olarak ülke yönetiminde en yetkili kişi olmuştur. Ebedi Şeflik'ten Milli Şefliğe geçiş sürecinde Değişmez Genel Başkanlığı korumanın o dönemde yaygın olan tek partili yönetimlerin (Almanya, İtalya, İspanya) itibar yüksekliği ile ilgisi yadsınamaz. Ancak tek parti rejimlerinin lider değişimlerindeki

halef selef ilişkileri (tamamlayıcı, suçlayıcı, yeniden yorumlayıcı) Türkiye' de söz konusu olmamıştır. İnönü; Atatürk ve dönemi hakkında en küçük tartışmaya veya görüş ileri sürülmesine müsaade etmemiştir. Milli Şef İnönü, Kemalizm'i resmi bir ideoloji ve öğreti olarak beyan etmemiştir (Koçak, 2009: 137).

Kemalizm, 1938 sonrası dönemde ise eski dinamiğini tam anlamıyla sürdürememiştir. 1950 yılında CHP'nin seçim yenilgisi ile birlikte Kemalizm ana ideolojik ve baskın halini kaybederek daha çok, ülkenin kuruluş ilkelerinin son kalesi olarak yorumlanmıştır.

Yeğen'e göre; 1950 seçimlerindeki yenilgi Kemalizm'in birinci dönemini kapatmıştır. Ancak şunu da belirtmek gerekir ki 1938 yılında Atatürk'ün vefatı sonrası Atatürk ve onun Kemalizm'i politik, kültürel ve kamusal alanda asli yerini muhafaza etmiştir. Atatürk sonrası başa gelen iki kişi de (İnönü ve Bayar) davasına ve ilkelerine derinden inanmış, davasını korumak görevini üstelenmişlerdir (Yeğen, 2009: 62).

İsmet İnönü göreve başlar başlamaz; Atatürk'ün vefatı nedeniyle yayımladığı mesajda Mustafa Kemal Atatürk'ün ülkeyi muasır ve modern bir devlet yapmak niyetiyle çabaladığını belirterek "*[…]tüm milletin sinesine yerleşmiş bulunan lâik, milliyetçi, halkçı, inkılâpçı, devletçi, cumhuriyet bize bütün evsafile Atatürk'ün en değerli emanetidir[…]"*sözleriyle Kemalizm'in tüm milletçe benimsendiğini vurgulamıştır. Dış basına verdiği demeçte de; Kemalizm'in en önemli özelliğinin sürekliliği olduğunu belirtmiştir. Tüm bu söylem ve beyanlar Kemalist rejim ve ideolojinin devamlılığını işaret etmiştir (Turan, 2000: 133'dan Aktaran Gülen, 2015: 116).

1939 yılındaki CHP'nin V. Büyük Kurultayında Kemalizm gündeme alınmış ve "Kemalizm'in bir idealler toplamı olmaktan öte; ortaya konulmuş bir gerçek, politik, ekonomik, toplumsal tüm milleti ilgilendiren siyasetin Kemalizm'in kendisi olduğu vurgulanmıştır". Yine İnönü döneminde **Köy Enstitüleri** kurularak, Kemalizm'in halk tarafından daha iyi anlaşılmasına ve tabana yayılmasına çalışılmıştır (Demirel, 2009: 129).

1.2.5. Kemalizm'i Oluşturan ve Koruyan Kurumlar

Kemalizm ideolojisi oluşturulurken sadece yazınsal sahada bir ideoloji oluşturmak ve bunu devrimlerle hayata geçirerek sert önlemlerle devamlılığını sağlamakla yetinilmemiştir. Kemalizm'in yayılması ve anlatılmasında Halkevleri, Köy

Enstitülerine önemli roller verilmiştir. Kemalizm'in korunup kollanmasında İstiklâl Mahkemeleri haricinde ordu da ön plana çıkmıştır.

Halkevleri CHF'nin II. Büyük Kongresinde yine aynı kongrede kapatılan Türk Ocakları'nın yerine partinin halkın tamamıyla ilişkilerini kuvvetlendirmek amacıyla kurulmuştur. Bu kongrede Kemalizm'in Altı Ok'u net olarak ortaya konulurken, Kemalizm ideolojisinin de geniş halk kitlelerine dağılımının sağlanması için halkevleri kurulmuştur (Yeşilkaya, 2009: 113).

Türk Ocakları kökenleri Osmanlı'ya kadar dayanan ve milliyetçilik akımının ağırlıklı olduğu örgüttü. Ancak Kemalist yönetim yapılan devrimlerin halka yayılarak benimsetilmesini, anlatılmasını amaçlıyordu. Rejimin omurgası halkçılıktı ve yeni devletin ideasının ve devrimlerinin topluma yayılması önem taşıyordu. Türk Ocakları ise yeterince halka ulaşmayan örgütler olarak itham ediliyordu. Bunun yanında Sovyet Rusya'daki Türklerle fazla ilgilenmesinin Sovyetlerle ilişkileri bozacağı endişesi de Türk Ocakları'nın sonunu getiren nedenler arasında sayılmıştı. Yönetim, kendisi ile eklemli ve kendisine bağımlı bir teşkilat istiyordu. Bu nedenle Türk Ocakları'nın yerine halkçılık ve milliyetçiliğin hâkim olduğu halkevleri kuruldu (Özdemir ve Aktaş, 2011: 239).

Yeni kurulan Cumhuriyet'in bir an önce hedeflenen muasır medeniyet seviyesine ulaşması ve dünya devletleri arasında yer alabilmesi için ardı ardına devrimler gerçekleştirilmiştir. Ancak Kemalist idarede bulunan bürokrat kesim yeterince halk arasına karışamamış yeni devleti ve devrimleri halka aktaramamıştı. Mustafa Kemal Atatürk çıktığı yurt gezilerinde bunu açıkça görmüştür. Cumhuriyet kurulduğundan bihaber kesimlerin dahi olması, gezilerde Mustafa Kemal Atatürk'e "padişahım" diye seslenilmesi bu durumu tüm çıplaklığı ile ortaya koymuştur. Üstelik halk, yapılan devrimleri içselleştirme konusunda kendisinden bekleneni eğitimsiz olması ve yeterli düzeyde bilince sahip olmaması nedeniyle verememiştir. 1930 yılında SCF tecrübesi de CHF'nin Kemalizm'i halka anlatamadığını net olarak ortaya koymuştur. Rejim devamını geniş halk gruplarına dayandırmak suretiyle sağlayabilirdi bunun gerçekleştirilmesi rejimi halka yaklaştırmakla mümkündü. Tüm bu ortaya çıkan nedenler idareyi, halka ulaşmak için bir dizi faaliyetlere girişmeye zorlamıştır: Türk Dil Kurumu, Türk Tarih Kurumu, Millet Mektepleri, Halkevleri… (Özdemir ve Aktaş, 2011: 242).

Rejimin toplumla eklemlenmesi için kurulan halkevleri, pozitivist bir dünya görüşü etrafında halkı Kemalist rejimin taraftarı olarak, birbiri ile bütünleşmiş, sağlıklı, modern, batılı, milliyetçi, halkçı ve laik bir yapıya kavuşturma amacını gütmüştür (Özdemir ve Aktaş, 2011: 237-243).

Halkevleri dokuz şube (Tarih, Edebiyat, Dil, Sanat, Tiyatro, Spor, Sosyal Yardım, Köycülük, Sergi-Müze, Halk Dershaneleri ve Kitapsaray) olarak tasarlanmış, açılması için ise üç tanesinin kurulması yeterli sayılmıştır (Yeşilkaya, 2009: 113).

Halkevleri siyasal bir örgüt olarak değil herkese açık, yararlanmak açısından partiye kaydın aranmadığı bir yapı olarak örgütlenmiştir. Sadece yönetim olarak CHF ile bitişik bir yapıya sahip olmuştur (Arıkan,1999:269).

Halkevleri Kemalizm'in yalnızca politik mecrada değil aynı zamanda sosyal-kültürel alanda ve günlük hayatta da güç unsuru olma amacının tezahürüdür. Kemalist elitin kentsel ve modern yaşam düzeninin kırsal alana da aktarılması halkevleri aracılığıyla sağlanmaya çalışılmıştır. Yeni kültür anlayışı, müzik, tiyatro, toplantı ve gösteriler Kemalizm'in tabana inmesi için kullanılmıştır. Halkevleri ile sağlıklı, modern, düşünen, dinleyen ve okuyan Kemalist nesil yetiştirme amacı gerçekleştirilmeye çalışılmıştır. Halkevlerinin başat görevi Kemalist devrimlerin halka kültürel ve eğitsel yollarla (terbiye ve telkin) benimsetilmesi olmuştur. Yine halkevlerine verilen en önemli misyonlardan biri de halk bütünlüğü oluşturarak birlik ve beraberliği sağlamaktır. Halkevlerinin hükümet konakları ile beraber kentin Cumhuriyet meydanlarında bulunması Tek Parti-Devlet eklenmesinin kanıtlarından bir tanesi olmuştur (Yeşilkaya, 2009: 114).

Çok partili hayata geçiş sonrası ise halkevleri en çok tartışılan konulardan biri olmuş ve ilerleyen dönemde ilk kuruluşunun aksine siyasal hale gelerek misyonunun dışına çıkarılmıştır.

Kırsal alanla kent arasındaki eğitim farkını kapatmak gayesiyle ilk olarak 1936 yılında köy eğitmeni projesi ile temelleri atılan köy enstitülerinin yasal olarak ortaya çıkması 1940 yılında gerçekleşmiştir. 1937 – 1939 yılları arasında yasal düzenlemelerle proje desteklenerek, askerliğini onbaşı ya da çavuş olarak yapan gençler eğitimden geçirilerek köylerine eğitmen olarak gönderilmiştir. Amaç köylerde zirai modernleşme

ve eğitim olmuştur. İsmail Hakkı Tonguç'un projesi olan köy eğitmenleri projesi Köy Enstitülerine geçişin basamağı olmuştur (meb.gov.tr).

İsmail Hakkı Tonguç'un projesi Hasan Ali Yücel'in gayretleriyle 1940 yılının 17 Nisan'ında çıkarılan Köy Enstitüleri Yasası ile yeni bir boyuta taşınmıştır. Yasa ile proje okulları enstitüye dönüştürülmüş ve ülkenin birçok yerinde enstitü açılmıştır (Bahadır, t.y.). Köy enstitüleri Türkiye'nin en münhasır nitelikli eğitim çalışmalarından biri olmuştur. Ortaya atıldıkları ilk dönemden kapatıldıkları döneme kadar yapısal olarak farklılaşmaya uğramışlar ve yer yer eleştirilere de maruz kalmışlardır.

Köy Enstitülerinin 1930'lu yıllarda köye, kırsala yönelme eğiliminin bir tezahürü olduğu söylenebilir. Bu yönelme; hem muasırlaşma yönünde eğitimin öneminin göz önüne alınması hem de Kemalist rejimin kırsal alanda destek sağlaması ve yayılmasından kaynaklanmıştır. Enstitüler ayrıca kırsala milliyetçiliği götürme işleviyle de yüklenmiştir. Enstitülerin oluşumunda kentli öğretmenlerin kırsalda başarısız olacakları düşüncesi ve kırsala gitmeye isteksizlikleri de etmendir. Enstitüler en dikkate değer yenilik olarak "yaparak öğrenme" ilkesini Türk eğitim hayatına sokmuşlarıdır. Ayrıca II. Dünya Savaşı döneminin ekonomik buhranında ülkeye maliyeti düşük eğitim gibi fayda da sağlamıştır. (Karaömerlioğlu, 2009: 286).

Köy Enstitülerinin düzenlenmesi kapsamında 1942 yılında *Köy Okulları ve Enstitüleri Teşkilatlandırma Kanunu* kabul edilmiştir.

Fay Kirby bu kanunu; *diğer tüm Kemalist devrim kanunları gibi devrimci bir kanun, olması gerekenin olanın yerine konulduğu bir kanun* olarak adlandırmıştır. Kirby; Türk halkının büyük çoğunluğunu oluşturan kırsala Cumhuriyet ilkelerini, ideallerini yani Kemalizm'i içeren eğitimi vermeyi de enstitülerin amacı olarak görmektedir (Kirby, 2000: 305-306'den aktaran Kalyoncuoğlu, 2010: 240).

Köy Enstitüleri 1946 yılı sonrasında kurucularının görevlerinden uzaklaştırılması ile büyük bir değişim yaşamıştır (Karaömerlioğlu, 2009: 287). Bu değişimin ardından 1954 yılında enstitüler resmen kapatılmıştır.

Köy enstitülerinin kapatılmasında her kesimin kendine göre nedenleri ortaya atılmıştır.

Köy enstitülerinin kapatılması sürecinde Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) kanadı enstitülerde yaratılan halkçılığın Kemalizm'in halkçılığını başkalaştırarak sınıf oluşturduğu ve toplumsal düzenin sarsıldığı gerekçelerine sarılmıştır. Zira enstitüde yetişen köylünün aşırı özgüven sahibi olduğu, başkaldırıya meyilli olduğu iddia edilmekteydi. M. Asım Karaömerlioğlu; Tek parti ideasına göre bu insan tipinin istenmeyen olduğunu ileri sürmektedir. Ayrıca enstitülerde kolektif hareket ve popülizm artışı ile sol fikirler cereyan ediyordu ki tek parti zamanında hiçbir sol söylem kabul görmemişti (Karaömerlioğlu, 2009: 290). Yine enstitülerin kapatılma sürecinde Demokrat Parti (DP) kanadı da enstitüleri komünizm yuvası, milliyetçiliğe düşmanlık besleyen grupların toplanma yeri suçlamaları ile kapatılma gerekçelerini sıralamıştır (Kalyoncuoğlu, 2010: 241).

Köy enstitüleri her ne olursa olsun, ülke tarihinde önemli yere sahip olmuştur. Özgünlüğü, açık bulundukları süreçte verdikleri eğitim ve yetiştirdikleri edebiyatçı, şair, müzisyen ve aydınlarla ülkenin siyasal, kültürel hayatına etki etmiştir. Yine enstitüler Kemalizm ideolojisi kapsamında Atatürk sonrası dönemde önemli bir unsur olarak yerini almıştır.

Ülkenin en kuvvetli ve örgütlü kurumu silahlı kuvvetler, Kemalist ilke ve ideallere kökten şekilde bağlı kalarak; herhangi bir sapma, aykırı davranma hallerinde ikaz ve müdahalede bulunmuştur (Ünder, 2009: 152).

1938 sonrası dönemde Kemalizm'e bağlı kalındığı mesajları ile birlikte Kemalizm'i yeniden yorumlama, yumuşatma eylemlerinin beraber işletildiği görülmektedir. Önce 1946 yılı II. Olağanüstü kurultayda Değişmez Genel Başkanlık ve Milli Şef kavramları kaldırılmış, ardından Kemalist ilkelerin yeniden yorumları 1947 yılı VII. Olağan kongrede siyasal hayata sokulmuştur. Kemalizm'in koruyucusu kabul edilebilecek laiklik ilkesi; din ve devlet işlerinin birbirinden ayrılması olarak değiştirilmiştir (önceki hali: dinsel fikirleri dünyevi işlerden ve politikadan ayrı tutma). Yine bu kurultayda Cumhuriyetçilik, Halkçılık, Milliyetçilik, Devletçilik ve İnkılapçılık yeniden tanımlanmıştır. Cumhuriyetçiliğe *ulus egemenliğinin Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) aracılığıyla kullanılacağı ve rejimin her nevi tehditlere karşı müdafaa edileceği, milliyetçiliğe kültür, dil birliğini* ifade eden bir tanım getirilmiştir. Halkçılık açıklanırken sınıf bahsinden kaçınılmış; devletçiliğin alanı daraltılmış; inkılapçılık ise

evrimci niteliğe sokulmuştur. Bu kurultayda parti amacı; *Kemalist devrimlerin muhafaza edilmesi ve geliştirilmesi* olarak vurgulanmıştır (Gülen, 2015: 122).

Bu süreçte artık Kemalizm devrimci değil koruyucu olarak anlamlandırılmıştır. Devrim yerine var olanın muhafazası ön planda olmuştur. Elbette bunda yapılan seçimlerde CHP'nin halkın teveccühüne sahip olamayışının etkisi de bulunmaktadır. Kemalizm'i anlatmak yerine yeniden yorumlamak yolu seçilen yol olmuştur. Bu noktada Ahmet Gülen; yine 1940'lı yıllarda din derslerinin müfredata eklenmesini, imam hatip okullarının açılmasını Kemalizm'le çelişkili sayılabilecek uygulamalar olarak nitelendirmektedir. Ancak İnönü için bu Kemalizm'e zarar verebilecek uygulamalar değildi. İnönü; iktidarda kalabilmek için bu esnemeleri gerekli görmüştür (Gülen, 2015: 123).Çok partili hayata geçiş süreci ile birlikte Kemalizm'in *"halka rağmen halk için"* politikasında *rağmen* silinmeye başlamıştır. 1950 yılında, Kemalizm'in Altı Ok'unun anayasadan çıkarılacağı vaadi Kemalizm'in politika olarak artık vazgeçilme sürecinin bir başka boyutu olmuştur (Gülen, 2015: 124).

Yine bu dönemde Mustafa Kemal Atatürk ve Kemalizm söylemdeki yerini korumuş ancak bu söylem Atatürk dönemi olarak evrilmiştir.

Hasan Ünder; hem DP hem CHP'nin Atatürk olgusunun temsilini kendilerinde gösterme gayreti içine girdiklerini, Kemalizm ideolojisinin temsilini kendi üstlerine almaya çalışarak halk desteğini aradıklarını belirtmektedir. İnönü döneminde Atatürk olgusunun gri hale getirilip İnönü'nün ön plana çıkarıldığını, DP dönemimde DP'nin de İnönü'yü sıradanlaştırıp Atatürk'ü ön plana çıkarma gayretine girdiğini ileri sürmektedir. (Ünder, 2009: 153).

İnönü'nün, Kemalizm'in artık yerleştiği düşüncesi ile Kemalizm'e yeni yorumlar getirirken hayata geçirdiği uygulamaları Altı Ok'tan sapma görenler olduğu gibi Cumhuriyet getirilerini muhafaza etmek olarak görenler de olmuştur (Gülen, 2015: 123). Bu ve buna benzer fikirler Kemalizm'in çeşitli akımlarca yorumlanması sonucunu doğurmuştur.

CHP'nin Kemalizm'i yeniden yorumlayarak yavaş yavaş Kemalizm'den uzaklaşması, DP'nin Atatürk'ü Koruma Kanunu çıkarması ve Anıtkabir'in inşaatını bitirmesi; Atatürk'ün siyaset üstü konuma gelmesini sağlamıştır. Artık siyasette "Atatürk olsaydı şöyle yapardı, Atatürk böyle isterdi" söylemleri partiler için argüman haline

gelmiştir. CHP'nin seçim kaygısı ile Kemalizm'den uzaklaşması, Kemalizm'in ve Atatürk simgesinin koruyuculuğunu ordunun üstüne almasına yol açmış; ne zaman ordu Kemalizm'den sapma veya Kemalizm'e yakın bir tehdit görse müdahalede bulunma refleksinde bulunmuştur. 1960, 1980 darbeleri ile 1971 muhtırası ve 1997 post-modern darbesi Kemalizm ve Atatürk odağında gerekçelendirilmiştir (Ünder, 2009: 156).

Kemalizm ve ordu arasında mevcut olan sıkı bağların Türk politik hayatında çok önemli etkileri görülmüştür. Kemalizm'in özellikle Tek Parti yönetiminden çok partili hayata geçilmesi sonrası CHP ile bağlarını gevşetmesi ve bir siyasi parti ile bağ kuramaması neticesinde Kemalizm, silahlı kuvvetler tarafından muhafaza edilme sürecine girmiştir. Zira artık iktidarda olmadığı düşünülen Kemalizm'in ve kurucu değerlerinin korunması görevini ordunun üstlenmesi neticesinde önemli toplumsal ve siyasal olaylara gidilmiştir.

1946 yılı sonrası siyasal seçkinler daha çok bürokrat kimliği ile ön plana çıkarken Kemalist devrimcilikleri daha az belirgin hale gelmiştir. Ordunun iktidar ortaklığından çıkarılmaya başlaması iktidarda söz sahibi olmak isteyen subayların da harekete geçmesine yol açmıştır. Bu sürecin sonu da 27 Mayıs darbesini getirmiştir. Özellikle emir-komuta zinciri dışında genç subaylarca gerçekleştirilen darbeye neden olarak Atatürk devrimlerine karşı iktidarca alındığı vurgulanan tavır gösterilmiştir. Atatürk ilke ve inkılaplarını koruma güdüsü Milli Birlik Komitesi (MBK)'nde açıkça görülmüştür. Bu güdü ile Ülkü ve Kültür birliği kurulması projesi ile Atatürk ruh ve ideallerini yaymak amaç olarak beyan edilmiştir. Yine Talat Aydemir'in darbe girişimlerinde Kemalist ideoloji ön plana çıkarılmıştır.12 Mart Muhtırası ve 12 Eylül 1980 darbesi Atatürkçülük başlığı altında Kemalizm'den sapmalar gerekçe gösterilerek gerçekleştirilmiştir (Akyaz, 2009: 182-183).

Kemalizm'in bekçiliği görevini üstlenen ordu, ülkenin çeşitli tehlikelerden korunması, subay ve askerlerin başka akımlara kapılmasının önüne geçilmesi amacıyla Atatürkçülüğü sistematik olarak silahaltındaki asker ve askeri öğrencilere öğretme faaliyetine girişerek ordu ve Atatürkçülük bütünlüğünü sağlamaya çalışmıştır (Akyaz, 2009: 187).

Orduda Atatürkçülüğe eğilim artışı 1960 sonrası olmuştur. Her türlü darboğaz ve buhranın ancak Atatürkçülükle aşılabileceği anlayışı orduda hâkim hale gelmiştir. Aynı

zamanda ordu herhangi bir saptırılmaya karşı Atatürkçülüğü resmi şekilde formülize etme çabasına girişmiştir. 1980'lerde ordu vasıtası ile Atatürkçülüğü milli güvenlik dersleri ile sivil kesime de yayma amacına yönelmiştir. Atatürkçülüğü sistematikleştirme çabaları sırasında Atatürkçülüğün tanımı da yapılmış ve Genelkurmay yayınları Atatürkçülük Üçüncü kitapta yer bulmuştur (Akyaz, 2009: 190)

Ordu özellikle 1938 sonra katılığını kaybeden Kemalizm'i tekrar başat hale getirme çabalarının en önemli aktörü olarak Cumhuriyet dönemi siyasal ve toplumsal hayatında etkili olmuştur. Kemalizm ve ordu ilişkisi her zaman dikkate değer nitelikte bulunmuştur.

Kemalizm'le ilgili şunu da belirtmek gerekir ki 1938 yılında Atatürk'ün vefatı sonrası Atatürk ve onun Kemalizm'i politik, kültürel ve kamusal alanda asli yerini muhafaza etmiştir. Atatürk sonrası başa gelen iki kişi de Atatürk'e, davasına ve ilkelerine derinden inanmış, korumak görevini üstlenmişlerdir.

1.2.6. Kemalizm'e getirilen siyasal yorumlar

Kemalizm'in siyasal hayattaki rolünün farklılaşması ile Kemalizm'e farklı siyasal akımlarca açıklama getirilmiştir. CHP'nin, Kemalizm'i tüzüğünden çıkarması, diğer partilerin Kemalizm'i yorumlaması ve Kemalizm'in diğer siyasi görüşlerle yorumlanması sonucu ideoloji çeşitlenerek fraksiyonlara bölünmüştür.

1.2.6.1. Sol Kemalizm

Kemalizm'in çeşitli siyasal yorumlarından en dikkat çekeni ve belki de modası eskimeyeni sol Kemalizm olmuştur. Devamlı olarak Kemalizm ve sol fikirler arasında benzerlik ve bağ iddiaları sol Kemalizm söylemini gündemde tutmuştur.

Sol Kemalizm'in ilk ortaya çıkışı Kadro Dergisi'ne kadar götürülebilir. Mazilerinde sosyalizm ve komünizm olan kurucuları Kemalizm'e ideolojik bir açıklama getirme arayışı ile *Kadro Fikir Dergisi*ni kurmuşlardır. Devrim ideolojisini kurarlarken her ne kadar sosyalizmden uzaklaştıklarını iddia etseler de Komünist Partideki fikirleri ile uyumlu bir Kemalizm yaratma derdinde olmuşlardır. 1929 Bunalımı ile çöken kapitalist klasik iktisat düzeninin yerine Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'ndeki sosyalist iktisadi düzene benzer bir politik yolu CHF'ye kabul arayışında olmuşlardır. Kadrocular o günlerin moda ilkesi olan Devletçiliği "Üçüncü yol" yani kapitalizm ve sosyalizme eşil bir iktisat anlayışı olarak savunmuşlardır. Kemalist CHF ise bu yoruma

sıcak bakmayarak Kemalist devletçiliği uygulamıştır. Kadro Dergisi hem kendini ön plana fazla çıkarması hem parti içi tepkiler hem de satışların düşmesi sebebiyle kendisini feshederek siyaset arenasından çekilmiştir (Alpkaya, 2009: 478).

Yine Kemalizm'e sol yorum getiren ikinci topluluk *Yön Dergisi* olmuştur. 27 Mayıs 1960 darbesinin peşi sıra Türk politikasında yer edinmek isteyen sol akım eğilimli bir grup seçkinin çıkardığı Yön Dergisi *üçüncü dünyacı bir Kemalizm* ideasını savunmuştur. Sorunların çözümü için devlet el atımını gerekli görerek devletçi politikayı desteklemişlerdir. Mümtaz Soysal, İlhan Selçuk, İlhami Soysal, Cemal Reşit Eyüboğlu ve Doğan Avcıoğlu'nun merkez kadrosunu oluşturduğu dergi ülkenin acil olarak kalkınmasının gerekliliğine vurgu yaparak ilk sayısını çıkarmıştır. Muasır devlet düzeyine ve gelişmişliğine ulaşabilmenin yegâne koşulunun ise kalkınmaya inanmış bir kadro olduğunu savunmuşlardır. Ancak bu şekilde ülke, problemlerini çözebilecektir. Ülkenin hızlı bir yükselişe ihtiyaç duyduğunu, bunun ise ancak sosyalizm ile mümkün olabileceğini belirten hareket sosyalizmi az gelişmiş ülkelerin tek reçetesi olarak sunmuştur (Altun, 2004: 557). Yön hareketi Kemalist öğretinin, içinde bulundukları 1960'lı yıllarda sosyalist bir düzen kurulması ile doğrudan ilişkili olduğunu savunmuştur. Yön hareketi; muasırlaşmak ve gelişmek için Kemalizm'in uygulanması gerektiğini söylemektedir. Sosyalizm ve devletçiliğin de Kemalizm'in vazgeçilmezleri olduğunu belirtmektedir (Altun, 2004: 559). Yön dergisi, seçkinlerin devletçiliği olarak adlandırılabilecek bir kalkınma modeli ile Kemalizm'e sol yorum getirmiştir. Avcıoğlu ortaya attığı "milli devrimci kalkınma yolu" modeli ile Türkiye'nin uyguladığı devletçilikten ayrı modelin uygulanması gerektiğini belirtmiştir. Ona göre; ülke için Amerikan dostluğu ve düşmanlığı esas ülkü değildir. Avcıoğlu; Komünist bir yoldan gitmeye de gerek olmadığını, Türkiye'nin üçüncü bir yol olan milli devrimci kalkınma yoluna girmesi gerektiğini ileri sürmektedir. Bu modelde kamunun daimi bir konumda ve stratejik belli sahalarda üretimde bizzat bulanacağını belirtmektedir. Böylece tekelci yapıların bertaraf edileceğini ileri sürmektedir. Avcıoğlu toprak reformu ile ilgili olarak Orta çağdan kalma feodal sınıfın tasfiyesi için toprak reformunun yapılması gerektiğini söylemektedir. Planlı kalkınma modelinin temel sanayi için uygulanacağını, ülkenin bu süreçte bağımsız iktisada ve kuvvetli temelleri olan iktisadi yapıya sahip olabileceğini belirtmektedir. Ülke kaynaklarının fiziki ve mali planlamasına dayalı bu modelde, planın kalkınmanın esası olduğunu vurgulamaktadır. Bu planın, kuvvetli ve sebatkâr halk

hareketine dayanabildiği ve tutucu grupları mağlup edebildiği ölçüde muvaffak olacağını söylemektedir (Avcıoğlu, 1968: 1091). Yön Dergisi yazarlarından Sadun Eren de devlet eliyle kalkınmanın gerekliliğini vurgulamaktadır. İktisadi kalkınmanın manevi ve maddi olarak refahın arttırılması olduğunu belirten Eren; bu kalkınmanın ise devlet eliyle yapılması gerekliliğini savunmaktadır. Ancak kalkınma politikası yönünden devlete rol verildiğinde kalkınma hedefinden bahsedilebileceğini söylemektedir. Kalkınmanın aynı zamanda toplumsal sahada ve siyasette de huzurun şartı olduğunu öne sürmektedir. İktisadi kalkınma gerçekleştirilemezse demokrasinin devam ettirilmesinin mümkün olamayacağını söylemektedir. Bu noktadan hareketle kalkınmanın özellikle de devlet eliyle kalkınmanın ehemmiyetine dikkat çekmektedir (Eren, 1961: 18).

Kadro hareketi tek parti rejiminde Kemalizm'in ideolojileştirilerek yorumlanması iken, Yön hareketi ise çok partili politik hayatta tek parti düzeninde yorumlanan Kemalizm'in yeniden sol yorumu olarak görülebilir. Kadro sınıfsal bir ayrıma karşı iken yön hareketi sınıfsal mücadeleyi destekleyen bir görüş içinde olmuştur. Yön sosyalist milliyetçi bir tavırla sol hareketlere açık kapı bırakarak geniş kitlelere seslenme çabasındayken kadro ise Şef'e hitap etmiştir (Alpkaya, 2009: 478).

Kemalizm'in sol yorumu daha Cumhuriyetin ilk yılları sayılabilecek 1930'larda başlayan ve 1960'lı yıllarda yeniden ortaya çıkan siyasi parti ve siyasi etkinlikten çok seçkinlerin fikir beyanlarının akttarıldığı dergilerle ortaya konulmuştur. Bu yorumların ortak kaynağı ve yine buluştukları son nokta Kemalizm olmuştur.

Dergi hareketleri dışına çok fazla çıkmayan sol Kemalizm dergilerin yayın hayatlarına son vermesine karşın hiçbir zaman net olarak sonlanmamış, ülkenin tecrübe ettiği önemli değişimlerde yer yer yeniden ortaya çıkarak kendisini hatırlatmıştır.

Sol Kemalizm; CHP'nin öncülüğünü ettiği laikliği odağına alan Kemalizm fikriyatından ayrılmaktadır. Ayrıldığı başat noktalar ise; tam egemenlik, üçüncü dünyacılık ve devletçi kalkınmadır. Sol Kemalizm bu vurgular üzerinde yükselerek Kemalizm'den ayrılmaktadır. Sol Kemalizm, laikliği söylemine almakla beraber onu ilk sıraya koymamaktadır. Bunlarla beraber laikliği merkeze alan siyasa anlayışını saplantı ve Kemalizm'i tahrif olarak nitelendirmektedir (Özüerman, 2007: 149).

12 Mart Muhtırası sonrası dergi hareketi yerine köşe yazarlarının fikri idealleri olarak konumlanan sol Kemalizm, 12 Eylül Darbesi ardından 12 Eylül yönetiminin

dondurduğunu düşündüğü Kemalizm'i yeniden yorumlamıştır. Altı Okçu, topyekûn kalkınma hedefli bir ideolojiye dönüşen sol Kemalizm, 1990'lı yıllarda ise, Altı Ok'u karşı durulan gelişmelere karşı savunma silahı olarak kullanmıştır (Alpkaya, 2009: 479).

Sol Kemalizm'den bahsetmişken "ortanın solu" kavramına da değinmekte fayda vardır. Zira ortanın solu özellikle CHP'nin dolayısıyla Kemalizm'in siyasal konulmasında önemli yere sahip olmuştur.

Ortanın solu kavramını Türk siyasal hayatında ilk defa ortaya atan kişi İsmet İnönü olmuştur. Çok partili siyasal hayat ve dünya siyasetinde sol ve sağ kavramların ön plana çıkması neticesinde Türkiye'de faaliyet gösteren siyasal partiler kendilerini sol veya sağ konumda addetmişlerdir. CHP içinde de partinin sol ya da sağ konumda olduğu ile ilgili görüş farklılıkları belirmiştir. Tüm bu gelişmelere koşut olarak partinin kendi içerisindeki ikiliği gidermek adına, İnönü başkanlığında toplanan Parti Meclisi sonunda 9 Şubat 1965 tarihinde partinin aşırı sağ ve aşırı sola kıyasla ortacı nitelikte olduğu fiiliyatta ise merkezin soluna doğru hareket ettiği bildiriyle açıklanmıştır (Turan, t.y.).

İlk defa olarak İnönü, CHP'nin ortanın solunda konumlandığını beyan etmiştir (Turgan, 2000: 86). İnönü'nün ortaya attığı ortanın solu kavramını ideolojik hatlara sokan ise Bülent Ecevit olmuştur (malumatfuruş.org, 2019). Ecevit ve arkadaşları CHP'nin ideolojisinin ortanın solu olarak beyan edilmesi için ısrarcı olmuşlardır. 1966 yılındaki kurultayda Ecevit zafer kazanarak parti genel sekreteri olmuş, partiye ortanın solu hareketini getirmiştir. Ortanın solu 1930'ların halkçılık fikriyatından büyük ölçüde farklı bir halkçılık ideolojisini içermekteydi. Sınıfların mevcudiyetini kabul ederken sınıf kavgasına karşı çıkmaktaydı. Özgürlük, sosyal teminat ve sosyal güvence yanlısıydı. Sosyal demokrasiyi, yerleşmiş bir demokrasinin öncüllerini hazırlayacak sosyal reformlar olarak açıklamaktaydı (Ecevit, 1966: 26'ten aktaran Ayata, 1995: 83).

Ortanın solu söyleminin Kemalizm ile ilişkisine bakıldığında ise CHP'nin siyasal atmosferinde yaşadığı dönüşümü ve klasik Kemalizm'den kopuşunu ifade ettiği görülmektedir. Özellikle II. Enternasyonel ekseninde büyüyen sosyal demokrasi kavramıyla CHP'nin tarihsel kalıtlarını yeniden değerlendirme sürecine girdiği görülmektedir. Bu Kemalizm'in eleştirini getirmiştir. Ortanın solu CHP'de; hem Kemalist kimliği taşıma hem bu kimliğe mesafe koyma hem de bu kimliğin karşıt cephesinde bulunma anlamını taşımıştır (Atagenç, 2019: 497).

Şu net olarak ifade edilebilmektedir ki sol Kemalizm hiçbir zaman siyasal örgüt kimliğine bürünememiş, bir grup aydının sosyalist fikirlerinin yazılarla dışavurumundan öteye gidememiştir.

1.2.6.2. Sağ Kemalizm

Kemalizm'in diğer bir yorumu da Sağ Kemalizm'dir. 1946 yılı itibariyle konumlanmaya başlayan sağ Kemalizm; çok partili siyasal hayatta muhafazakâr görüşe yakın ama bir o kadar da Kemalizm'le bağlantılı DP kurucusu Celal Bayar'la ilişkili olmuştur.

1945 yılı sonrasında siyasal yaşamın çok partili hale gelmesiyle DP, Kemalizm'in 1938 sonrası dönemde yozlaştırıldığı ve ancak kendisinin bu durumu onarabileceği savlarıyla kendini ortaya atmıştır. Mustafa Kemal'in Başbakanı, yakını ve Kemalizm'in savunucusu imajıyla öne çıkan Celal Bayar sağ Kemalist söylemin öncülü olmuştur. Bayar iktisadi uzmanlığı, faydacılığı, ilericiliği Kemalizm'de ön plana çıkararak sağ Kemalizm'in eksenlerinden birini oluşturmuştur. Diğer eksen milliyetçiliğin Kemalizm'in merkezine çekilmesi ile oluşturulmuştur. Sağ Kemalizm dine Kemalist ideadan bakarak dinsel siyaseti denetim altında tutma eğilimindedir. İlerleyen süreçte din ile milli kimlik arasında bağ kurularak dinsel milliyetçilik sağ Kemalizm'e dâhil olmuştur. Bu noktada Milliyetçi Hareket Partisi (MHP) sağ Kemalist özellikler sergilemiştir. 1960 sonrası artan sağ ve sol eğilimli bölünmeler, sağ Kemalizm'e Cumhuriyeti koruma misyonu ile hareket eden tüm kesimleri toplama şansı vermiştir. Bu kesim içinde Cumhuriyetçi muhafazakârlar da denilebilecek devletin devamlılığını savunan bir grup bulunmuştur. Cumhuriyetçi Güven Partisi (CGP) de bu muhafazakâr Cumhuriyetçilerin siyasi örgütü olmuştur (Bora ve Taşkın, 2009: 536). Önceleri ortanın solu fikrini Türkiye'de Komünizme karşı alınabilecek bir önlem olarak değerlendiren Turhan Feyzioğlu, ortanın solu söylemleri ile ön plana çıkmakta olan Bülent Ecevit'ten dahi bu konuda liderliği devralmışken 1965 sonu-1966 başı gibi bu tavrını sert şekilde değiştirmiştir (Bozkır, 1996: 231). Turhan Feyzioğlu liderliğinde kurulan bu parti ülkenin komünizm tehdidinden kurtarılması misyonuna sahipliğini beyan etmiş, CHP'nin ortanın solu olarak komünizme yol verdiğini öne sürmüştür. Sağ Kemalizm, Kemalizm'i asıl olarak milliyetçilik ekseninde kabul etmiştir (Bora ve Taşkın, 2009: 536).

Sağ Kemalizm mili ekonomik erkler ve devletin birlikte hareketini savunmuştur. Bu noktada devlet müdahaleci sol Kemalizm'den ayrılmaktadır. Sağ Kemalizm; sol Kemalizm'e kıyasla parti olarak siyaset içinde kendine yer bulabilmiştir. DP ile başlatılabilecek süreç, ülkenin geçirdiği değişimlerle beraber dalgalı bir hal alsa da sağ Kemalizm'in siyaset içinde kaldığı bir süreç olmuştur. Ülkenin ve milli değerlerin dini değerlerle beraber muhafazası olarak nitelenebilecek bir argümanla varlık bulan sağ Kemalizm Türk-İslam motifi ile kol kola yürümüştür. Sağ Kemalizm için asli olan devlet bekâsı olmuştur.

1.2.6.3. Neo Kemalizm

Kemalizm daha önce de belirtildiği gibi baskın bir ideolojidir. Tüm toplum ve devlet üzerinde kontrol sağlayarak kendi hedefleri doğrultusunda ilkelerinden taviz vermeyen, tehlike olabilecek güç odaklarına müsaade etmeyen, gerektiğinde bunları güç kullanarak bastıran ve ülke varlığını kendisinde temellendiren bir ideolojidir. Kemalizm, 1938 sonrasında yapısında değişimler geçirmiştir. Ancak zaman zaman siyaset içinde, siyasetten uzaklaştığı/uzaklaştırıldığı dönemlerde ise ordu marifetiyle baskın yapısını korumuştur.

1980'li yıllarda Turgut Özal'ın Kemalist hegemonyayı zayıflatarak kendi hegemonyasını kurması ile başlayan süreç 1990'lı yıllarda Kürt hareketleri, siyasal İslâm'ın yükselişi ile değişime uğramıştır (Erdoğan, 2009: 584). 12 Eylül sonrası idaresi, toplumsal kargaşanın sebeplerini komünizm ve sol siyasal görüşler olarak görmüştür. Bu nedenle milli bütünleşme ve birleşme yaratacak doktrin arayışına gitmişler ve İslâm'ı milli bütünleşme ve birleşme aracı olarak düşünmüşlerdir. 12 Eylül idaresinin İslam'ı toplumsal alanda yerleştirmek istedikleri sistem ise Türk-İslâm sentezi olmuştur. Bu sentez zayıflamış devlet erkinin muhafazakâr ve milli değerlere dayandırarak tekrar güçlendirilmesi olan mukaddesatçı bir düşünce sistemidir. Neticesinde din, milli birlik ve beraberliği sağlayıcı bir araç olarak düşünülmüştür. 12 Eylül idaresinin hayata geçirdiği pratikler bu sentez doğrultusunda olmuştur (Savut, 2018: 205). Bu yeni süreçte Kemalist aydın kesim, Kemalizm'in hegemonyasını sadece kamusal ve politik alana değil toplumsal alana da yayarak sivil Kemalizm yaratma niyetini ortaya koymuştur. 28 Şubat müdahalesi bu niyetin dışa vurumu olmuştur. Bu dönemde Milli Güvenlik Kurulu Kemalist düzeni yeniden inşa sürecinde başrolü oynamıştır. Sivil toplum kuruluşları (Atatürkçü Düşünce Derneği, Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği gibi) ise bu sürece

destek vererek sürecin diğer aktörleri olmuşlardır. Bu Kemalizm'i yeniden hegemonik hale getirme hareketine de Neo- Kemalizm adı verilmiştir (Erdoğan, 2009: 586).

Neo Kemalizm siyasetten ve devletten ayrı bir erk olarak ortaya çıkmıştır. Bu durumun nedenleri olarak ise Kemalizm'in devletteki kurucu ideoloji olarak devlet aygıtları arasındaki eklemleyiciliğini kaybetmesi, 12 Eylül yönetiminin Türk- İslâm sentezi, devletin yükselen siyasal İslâm'a ve etnik ayrılıkçılığa gereken müdahaleyi yapmaması gösterilmiştir. Sivil toplum hareketi olan Neo- Kemalizm laikliği, muasırlığı ve Atatürk milliyetçiliğini temel almıştır. Bu temel üzerinde Kemalizm'in yeniden hegemonikleştirilmesi hedeflenmiştir. Neo Kemalizm, Kemalist bir eğitime destek vermiştir. Bunu da hem eğitim yönündeki söylemleri hem de Kemalist sivil toplum kuruluşları bursları ile sağlamıştır. Neo Kemalizm ülkenin bölünmezliği, devrim kanunlarına bağlılık ile Kemalizm'le aynı özellikleri taşımaktadır (Erdoğan, 2009: 586). Neo Kemalizm milliyetçiliğinin adı ulusalcılıktır. Neo Kemalizm'de devlet bölünmez bir bütündür; bu bütünlük güçlü devlet ve güçlü ordu ile sağlanır. Karşı devrimciler tarafından ele geçirilen devleti kurtarmanın tek yolu Kuvâ-yi Milliye ruhu ile Atatürkçülüğe sarılmaktır. Bu da devrim kanunlarının uygulanması ile olur. Bu yönüyle Neo Kemalizm'in Milli Mücadele dönemi ile sürekliliği ortaya konulmuştur (Zeybek Kabakçı, 2011: 100).

Neo Kemalizm ulusal bağımsızlık ve anti-emperyalizm söylemlerinde Kemalizm'den ayrılmaktadır. Neo Kemalizm karşısına; şeriatçıları, ikinci cumhuriyetçileri, Kürtçüleri almıştır. Mağduriyet olgusu ile iktidarı kaybettikleri 1950'den bu yana karşı devrim sürecinde bulunduklarını vurgular. Bu sürec; büyük mücadele ve özveri ile kurulan Cumhuriyet kurumlarının yok edildiği dönem olarak betimlenmiştir (Erdoğan, 2009: 587).

İşte bu argümanlar 28 Şubat 1997 askeri müdahalesinin kaynakları olmuştur. Kemalist hegemonyanın yeniden sağlanması için önceden de olduğu gibi ordu harekete geçmiştir.

2000'li yıllarda da Kemalizm'in hegemonyasının kırıldığı gerekçeleri ile Neo Kemalist hareket kapsamında Cumhuriyet Mitingleri olarak adlandırılan gösteriler düzenlenmiş ve Kemalizm'in hegemonikliği sağlanmaya çalışılmıştır (Zeybek Kabakçı, 2011: 102).

Neo Kemalizm sağ ve sol Kemalizm'in aksine Kemalizm'e yorum katmak niyetiyle değil Kemalizm'i yeniden hâkim hale getirmek amacıyla ortaya konulan ve hareket edilen bir akım olmuştur. Neo Kemalizm karşı devrimcilere karşı hareket ettiği savı ile diğer iki Kemalizm yorumundan farklıdır. Burada harekete sebep siyasal ve iktisadi nedenler değil, karşı devrim tehdididir. Neo Kemalizm kendisini yeni bir milli mücadele içinde görmektedir.

Kemalizm kavramının ilk kez yabancılar tarafından kullanılmaya başladığı, Türkiye'de kullanımının ise 1930'lu yıllara tekabül ettiği görülmektedir. Başlarda Mustafa Kemal Atatürk'ün kurtardığı, kurduğu ve muasır medeniyet seviyesine ulaştırmaya çalıştığı Türkiye için ortaya koyduğu politikaların ve fikirlerin tamamına verilen ad olarak ortaya çıksa da akabinde siyasi bir kavram haline geldiği anlaşılmaktadır. Öyle ki anlamı konusundaki anlaşmazlıklarla birlikte adlandırması konusunda da anlaşmazlıkların olduğu görülmektedir. 1938 yılında Mustafa Kemal Atatürk'ün vefatı sonrasında değişime uğradığı, çeşitli siyasi yorumlamalara konu olduğu ve olmaya devam ettiği görülmektedir. Bu eksende Kemalizm'in eleştirilere de konu olduğu gerçektir. Çalışmanın ikinci bölümünde bu eleştirilere yer verilecektir.

İKİNCİ BÖLÜM

KEMALİZM ELEŞTİRLERİ

Kemalizm, Cumhuriyet'in ilanından beri eleştirilere maruz kalmaktadır. Onu ideolojik olarak eleştirenler olduğu gibi, sosyolojik olarak eleştirenler, tarihsel olarak eleştirenler de bulunmaktadır. Dolayısıyla, Kemalizm'in anlaşılması için eleştirilerine de değinmek yararlıdır. Böylece savunanların ön plana çıkardıkları artılarının yanında eleştirenlerince ortaya sürülen eksileri de görülerek daha sağlıklı bir tahlil yapılabilecektir.

2.1.Kemalizme Yöneltilen Eleştiriler

Kemalizm'in taraftarları ve savunanları olduğu kadar eleştirenleri de olmuştur. Kemalizm; hem ülkenin kuruluş aşamasında gerçekleştirilen eylemler, hem Cumhuriyet döneminde gerçekleştirilen devrimler hem de Mustafa Kemal Atatürk sonrası dönüştürülen Kemalist ve post Kemalist söylemler nedeniyle hem içerden hem dışardan çeşitli eleştirilere maruz kalmıştır.

Hem Kemalizm'i hem de çalışmanın konusu olan bir Emin Türk Eliçin'in Kemalizm'i eleştirisini daha iyi anlayabilmek açısından Kemalizm'e yöneltilmiş eleştirilerden birkaçı üzerinde durmak faydalı olacaktır.

2.1.1. Kemalizm'in İdeolojik Yapısına Yönelik Eleştiriler

Kemalizm'e yöneltilen eleştirilerin başında Kemalizm'in ideoloji olmadığı ve ideolojik olarak temellendirilmediği gelmektedir. Bu eleştiriler, Kemalizm'in ideolojik alt yapıya sahip olamadığına dikkat çekerek ülkenin ve siyasetin yaşadığı sıkıntıların kaynağı olarak da bu eksikliği göstermektedir.

Levent Köker; Kemalizm'in ülke siyasetinin sınırlarını belirlediğini ve ancak onun verdiği izin çerçevesinde bir politika izlenebileceğini vurgulamaktadır. Bu noktada ise Kemalizm'in net olarak açıklanamamasının, Kemalizm üzerine inşa edilmiş Türkiye politikasında problemlere yol açtığını belirtmektedir. Bu problemi ise; Kemalizm'in siyasi çekişmelere konu olması olarak açıklamaktadır. Farklı siyasi söylemlere çekilen Kemalizm'in; devletin kurucu unsuru olarak tartışmalara dâhil edilmekte olduğunu belirtmektedir. Bunu da Kemalizm'in en önemli eksiklerinden biri olarak nitelendirmektedir (Köker, 2008: 195). Kemalizm'i eleştirenlerden biri de Erik Jan

Zürcher'dir. Zürcher de Kemalizm'in net olarak bir ideoloji olamadığını vurgulamaktadır (Zürcher, 2000: 257). Zürcher; Kemalizm'in kavramsal olarak 1930'lar itibariyle gelişmeye başladığını ancak asla çelişmesiz bir ideoloji haline gelemediğini belirtmektedir. Zürcher; Kemalizm'i sadece davranış ve kanaatler toplamı olarak ifade etmektedir (Zürcher, 2000: 264). Kemalizm'i ideoloji olarak nitelendirmeyenlerden biri de Hakan Albayrak'tır. Albayrak Kemalizm'i bir ideoloji değil daha çok pragmatizm olarak tanımlamaktadır (Albayrak, 2007: 55). Bu görüşlerden farklı olarak Taha Parla ise Kemalizm'i bir ideoloji olarak tanımlamakta olup eleştirilerini Kemalizm'in yapısı üzerine yoğunlaştırmaktadır. Kemalizm'i Atatürkçülük-CHP ve Altı Ok ile bütün olarak nitelendirmektedir. Bu oluşan bütünün ise hiçbir şekilde ayrılamaz ayrıştırılamaz olduğunu savunmaktadır. Kemalizm'i bu yapısı nedeniyle katı, değişikliklere kapalı ve içe kapanık bir ideoloji olarak tanımlamaktadır. Parla; Kemalizm'in yegâne hakikat olmak, diğerlerini bayağı ve tehlikeli bulmak, sonsuza dek geçerli olmak iddiasında olduğunu belirtmektedir. Tüm bu özellikleri nedeniyle de Kemalizm'i paternalist, şefçi, vesayetçi ve elitist olarak addetmektedir (Parla, 1992: 322).

Kemalizm'i sert şekilde eleştirenlerden biri olan Cem Uzun ise Kemalizm'i bir tek parti diktatörlüğü olarak nitelendirmektedir. Bu diktatörlükten fayda sağlayanların ise devlet aygıtı içerisindeki küçük bir kapitalist grup ile bürokratların olduğunu ileri sürmektedir. Uzun; Kemalizm ideolojisinin temellerinin 1923-1931 yılları arasında atıldığını söylemektedir (Uzun, 2018: 187-188). Mardin ise Kemalizm'in etraflı ya da derin felsefi temellere sahip olmadığını belirtmekte bunun da Cumhuriyet'in en kuvvetsiz tarafını oluşturduğunu söylemektedir (Mardin, 1991: 243). Yine Mardin; Kemalizm'in kuru bir yapıya sahip olduğunu ileri sürmektedir. Bu savını da "Yurtta sulh cihanda sulh" ifadesinin derin olmadığı görüşüyle örneklendirmektedir. Kemalizm'in "iyi, doğru ve güzel" tahkiyesi bakımından eksik kaldığını ve bu eksikliği başka ideolojilerin doldurma çabası içine girdiğini söylemektedir (Mardin'den aktaran Kavuncu, 2008).

Tüm bu bakışlardan farklı olarak İlhan Tekeli ise; Kemalizm'i Mustafa Kemal Atatürk'e rağmen bir ideoloji olarak nitelendirmektedir. Tekeli; Kemalizm'i bir ideoloji olarak nitelendirmekle birlikte sonradan toplanıp derlenen bir ideoloji olarak ifade etmektedir. Kemalizm'in Mustafa Kemal Atatürk'ün hareketi dondurur fikrine rağmen oluşturulduğunu belirten Tekeli, Kemalizm'i oluşturanların onu kurulduğu noktada dondurduklarını ileri sürmektedir. Tekeli; oysa Kemalizm'in güne göre uyarlanması

yeniden yorumlanmasını gerektiğini söylemektedir. Oluşturulduğunu ileri sürdüğü donmuş haldeki Kemalizm perdesini kaldırmanın ise 1923 Cumhuriyeti'nin bir zaferi olacağını söylemektedir. Bunun da muasırlaşma umdelerini bir kenara koymak olmadığını belirten Tekeli, Mustafa Kemal Atatürk'ün yaşıyor olsaydı geçmişten alarak değil yeni ilkeler oluşturarak yoluna devam edeceğini ileri sürmektedir. Tekeli; bugünkü Kemalizm'in ise geçmişle uğraştığını söyleyerek bu durumu eleştirmektedir (Tekeli, 2008).

Nihal Atsız; Kemalizm'i eleştirirken Kemalizm'in milleti iliklerine değin heyecanlandıran bir düşünce olmadığını belirtmektedir. Atsız Kemalizm'in bir ülkü olmadığını; Atatürkçülük yani Kemalizm'in olsa olsa bir ilaç olduğunu söylemektedir (Atsız, 2018: 105). Bu düşünce Atsız'ın eleştirilerinin temellerinden biridir. Atsız; plansız, programsız hareket eden milletin menfi sonuçlar elde edeceğini belirtmekte ve plan programdan kasıt olarak da milli bir davayı işaret ettiğini vurgulamaktadır. Atsız'a göre, Türk milleti plansızlık dâhilindedir. Atsız; beş yıllık planların iktisadi yönle ilgili olduğunu, kalkınmanın milli bir dava ile anlamlandırılmadıkça eksik kalacağını savunmaktadır. Atsız; Kemalizm'in de bu yönden eksik olduğunu söylemektedir. Yine Atsız; Kemalizm'in "Yurtta sulh, cihanda sulh" felsefesinin sadece siyasi bir paratoner olduğunu, Türk milletini dava gütmekten alıkoyan bir düşünce olduğunu söylemektedir. Atsız; bu felsefeyi icra edenleri de güruh olarak adlandırmaktadır. Atsız'a göre nasıl Yunan'ın Megalo İdeası, Arap'ın Arap Birliği hedefi varsa Türklerin de olmalıdır (Atsız, 2018: 103).

Atsız, Türkçü felsefesinden de kaynaklanan şekilde Kemalizm'in ırkçılıktan uzak, birleştirici millet ve vatandaşlık fikriyatına karşıdır. Atsız ırkçılık- Turancılık davası için tanzim ettiği müdafaa yazısında Kemalist idarenin belli başlı ırkçı siyasalarına değinerek bunları müspet şekilde tasvir etse de; Kemalizm'in genel politikasına uzak olduğu, Kemalizm ve Atsız'ın dünya görüşünün uyuşmadığı unutulmamalıdır. Zira Kemalist Türkiye Cumhuriyeti başından itibaren şovenist bir ırkçılık politikası uygulamamış, Türk kimliğini üst kimlik kabul etmiştir. Atsız'ın da karşı olduğu politika Kemalizm'in şovenist ırkçılığı reddeden politikasıdır (Kakışım, 2016: 2632).

Atsız, Kemalist idarenin ırkçı devlet olmadığı gibi kültür milliyetçisi de olmadığını yalnızca tabiiyet milliyetçiliği uyguladığını belirtmektedir. Böylece başka

milletlerden kişilere yüksek mevkiler verildiğini vurgulayarak durumu eleştirmektedir (Atsız, 2018b: 349). Atsız, Halk partisi döneminde yüksek mevkilere Türk ırkından olmayanların fazlasıyla geçirildiğini belirtmektedir. Hatta Atsız; Halk Partisi'nin bu politikayı milliyetçi olduğunu iddia etmesine, Altı Ok'un birisini milliyetçilik olarak belirlemesine rağmen uyguladığını ileri sürmektedir (Kakışım, 2016: 2633). Atsız, Halk Partisi'nin Türkçülük'ten korktuğunu söylemektedir. Halk Partisi'nin Türk Ocaklarını kapatması da bu sebeple olduğunu iddia etmektedir (Atsız, 1997: 243). Atsız, Halk Partisi'nin Türkçü olmadığını ve olamayacağını iddia etmektedir (Atsız, 2018b: 26).

Atsız, Türk memleketinde sadece Türk'ün yaşama hakkının olması gerektiğini iddia etmektedir. Kendi ifadesiyle; çeşitli millet isimleri ile anılan "soysuzların" artık istenmediğini ileri sürmektedir. Atsız, Türk bünyesinin mikroptan arındırılması gerektiğini savunmakta; en iyi tedaviyi ise "katliam" olarak göstermektedir (Atsız, 2020: 33). Atsız'ın söylemleri de göstermektedir ki Kemalizm'in Türk üst kimliğine Atsız net ve sert şekilde karşı çıkmaktadır.

Atsız, Kemalizm'in barışçı politikasını da eleştirmektedir. Atsız, "Yurtta sulh, cihanda sulh" ilkesini zavallıca olarak nitelendirmektedir. Bu ilke ile milletin dinamiklerinin kasıtlı ya da kasıtsız durdurulduğunu, bunu yapanların da hâlihazırda yenilmiş Almanya'ya savaş ilan ederek Türk tarihine utanılacak bir vaka soktuklarını iddia etmektedir. Bulgaristan ve adalardaki Türkleri toprakları ile kazandırmak şansının kullanılmadığını, bunu kullanmayanların ise Türk Birliği için adım atmayacaklarını söylemektedir. Atsız, bu kişilerin Türklüğü yok etmek niyetinde oldukları iddiasındadır. Atsız burada da Kemalist Kadroları hedef alarak yermektedir. Atsız, milli davaların taarruzi olması gerektiğini ileri sürmektedir. Yani "Yurtta sulh, cihanda sulh" felsefesi ile hareket edilemeyeceğini öne sürmektedir. Diğer ülkelerle dostluk kurulacak diye milletin pasif tutulamayacağını iddia etmektedir. Dostluğun hariciye vekilleri arasında olabileceğini, Bulgar hariciye vekilinin dost, maarif vekilinin düşman olarak görülmesi gerektiğini ileri sürmektedir. Atsız, milli davayı dış siyasete uydurmanın milleti davasız bırakmak olduğunu söylemektedir (Atsız, 2018b: 85).

Fikret Başkaya; Milli Mücadelenin ardından iktidardaki kesimin resmi ideoloji yaratma nedenlerini, kurucu kadronun tarihsel olarak geri oluşu ile gelişkin bir burjuva sınıfının olmayışı olarak belirtmektedir. Başkaya, Milli Mücadelenin savunulanın aksine

anti-emperyalist nitelikte olmadığını öne sürmektedir. Başkaya, Kurtuluş Savaşı adlandırmasının bile hatalı olduğunu imparatorluktan ayrılma mücadelesi var olmadığından bir kurtuluştan söz edilemeyeceğini savunmaktadır (Başkaya, 1991: 32). Türk- Yunan Savaşı sonucu elde edilen zaferin de çok fazla abartıldığını iddia etmektedir. Ve yine Milli Mücadelenin İngiltere ve İtilaf Devletleriyle mücadele şeklinde yapıldığının da doğru olmayan bir ifade olduğunu belirtmektedir (Başkaya, 1991: 33). Kurtuluş Savaşı'nı Türk- Yunan Savaşı olarak adlandıran ve anti-emperyalist bir mücadele olarak nitelendirmeyen bir başka kişi İdris Küçükömer'dir (Küçükömer, 2007: 5). Başkaya Milli Mücadelenin kitle hareketi olmadığını, bu durumun sonraki dönemde iktidardaki kadroya geniş hareket sahası oluşturduğunu, bunun da halka rağmen politikalara olanak sağladığını vurgulamaktadır (Başkaya, 1991: 33). Başkaya, Milli Mücadeleye katılımın halk tarafından gönüllü şekilde olmadığını, çıkarılan TBMM kanunları ve İstiklâl Mahkemeleri ile zorlamaya dayalı bir katılım sağlandığını savunmaktadır (Başkaya, 1991: 47). Tanıl Bora ise; Kemalizm'in devrim söyleminin(pathos) içinde daima bir sertlik unsuru barındırdığını İstiklâl Mahkemelerinin de bunun en bariz göstergesi olduğunu vurgulamaktadır (Bora, 2017: 131)

Kurtuluş Savaşı ve öncesi dönemdeki harekete Milli Mücadele adı verilse de millilikten uzak bir mücadele olduğunu savunan Başkaya, buna gerekçe olarak da Kürt sorunu ve Kürt kimliğinin bu tanıma dâhil edilmeyişini göstermektedir. Buradan yola çıkarak da Dünya'da faşist olarak ifade edilen rejimlerle Kemalist idarenin farkının olmadığını, bunun o dönemin aydınlarınca da kasıtlı olarak göz ardı edildiğini belirtmektedir. Yine Başkaya, hala süregeldiğini belirttiği Kürt sorunu ve Kürt kimliğine karşı olumsuz politikanın bu tutumun tezahürü olduğunu ifade etmektedir (Başkaya, 1991: 51). Başkaya, Milli mücadelenin kendisi ve sonrasında kurulan Cumhuriyet'in, anti-emperyalist bir kimliğe sahip olmadığını, aksine emperyalizmle uzlaşma olduğunu söylemektedir. Komitern'in (III. Enternasyonal) milli mücadeleye yardımı ve bakışının bu harekete antiemperyalist kimliğe sahipmiş görünümü verdiğini belirtmektedir. Gerçekte Sovyetler'in sadece kendi ulusal emniyetleri için yardımcı olduklarını ve bu durumun Milli Mücadelenin anti-emperyalistliği ile alakası olmadığı gibi öyle olduğuna dair dayanak oluşturduğu iddialarının da gerçeği yansıtmadığını söylemektedir (Başkaya, 1991: 70).

2.1.2. Kemalizm'in Demokratikliğine Yönelik Eleştiriler

Kemalizm'e yöneltilen eleştirilerin önemli kısmının odağında Kemalizm'in anti demokratik yapı ve uygulamalara sahip olduğu iddiaları bulunmaktadır. Bu eleştiriler Kemalizm'i iddia ettiğinin aksine demokrat yapılı değil aristokratik hatta demokratikliğe izin dahi vermeyen bir yönetim, bir ideoloji olarak nitelendirmektedir

Kemalizm, Köker tarafından içinde mühim bir çelişki bulundurduğu savıyla eleştirilmektedir. Köker Kemalizm'in; Batılı, muasır medeniyet düzeyinde ilerici, ulusal egemenlikçi olduğunu vurgulamasına rağmen aksine demokratik politika ve topluma çok fazla müsaade etmeyerek geniş katılımı ve demokrasiyi kısıtlayan enstrümanları meşru hale getiren yapıya sahip olduğunu; bu durumun da çelişki oluşturduğunu ileri sürmektedir (Köker, 2008: 195).

Kemalizm'e antidemokratikliği yönünde eleştiri yönelten başka bir kişi de Erik Jan Zürcher'dir. Zürcher, Kemalist Türkiye'yi otoriter bir tek parti idaresi, bir diktatörlük olarak nitelendirmektedir. Kemalist dönemde muhalefete izin verilmediğini, mecliste oylamaların bile formaliteden yapıldığını iddia etmektedir (Zürcher, 2000: 257). Sevan Nişanyan da "Mustafa Kemal'in kurduğu Kemalist rejim bir demokrasi midir?" sorusunu sormaktadır. Yine kendi sorusuna verdiği cevapta 1923'te kurulan rejimin Türkiye'yi demokratik bir dönüşüm sürecine soktuğunun söylenemeyeceğini belirtmektedir. Nişanyan; tek parti idaresinin bir demokrasi olmadığını, demokratik rejimi tamamlayan serbest ve genel seçimler gibi asli unsurları ihtiva etmediğini öne sürmektedir. İzlenen siyasetlerin halkın yararına icra edildiği söylemlerinin demokrasi ile bağdaşmadığını belirtmektedir. Asıl demokrasinin; halkın neyin kendisi için faydalı olup olmadığına karar verebilmesi olduğunu savunmaktadır. 1923, 1927, 1931, 1935 ve 1939 seçimlerini tek adamın belirlediği listelerin halka onaylatılması olarak nitelendirmektedir (Nişanyan, 2013: 44). Tuğrul Korkmaz ise; Kemalist Tek Parti idaresinin otoriter (kuvvetler birliğinden destek alan, totaliterizmden farklı olarak sınırları belli bir çoğulculuğa müsaade eden, toptancı bir zihniyete dayanan ve politik katılımı istemeyen rejim türü) özellikleriyle ön plana çıktığını, güdümlü bir demokrasiye müsaade ettiğini ve elitist bir karakter gösterdiğini belirtmektedir(Korkmaz, 2014: 10). Kemalizm'in katılımcılığa müsaade etmediği ve otoriter olduğunu savunanlardan biri de Taha Parla'dır. Parla, Kemalizm'in uzlaşıcı, müsamahakâr ve çoğulcu olmadığını söylemektedir. Kemalizm'i tek partici, muhalefete müsaade etmeyen çok parti karşıtı bir ideoloji olarak

nitelendirmektedir. Parla da Kemalizm'i otoriter hatta zaman zaman totaliter bir ideoloji olarak addetmektedir. Kemalizm'in para-militer yapıda dönem dönem militarist bir yapıya sahip olduğunu vurgulamakta; Kemalizm'i anti-demokratik olarak nitelendirmektedir (Parla, 1992: 323). Maurice Duverger de Kemalist idareyi ve Kemalizm'i anti-demokratik olarak niteleyenlerden bir başka kişidir. Duverger, Kemalist idarenin faşist olmamakla beraber demokratik olarak da kabul edilemeyeceğini belirtmektedir. Yapılan seçimlerin pratikte tek aday için yapılan bir plebisitten öteye geçmediğini söylemekte ve temel hak ve hürriyetlerin kısıtlı olduğunu savunmaktadır (Duverger, 1974: 362). Kemalizm'i otoriter bir sistem olarak adlandıran bir başka kişi de Serdar Kaya'dır. Kaya, Kemalizm'in iktisadi gelişme için Mussolini İtalya'sı ve Nazi Almanya'sında görülen şekilde bir oluşu öngördüğünü, yine gelişme için yalnız iktisadi değil aynı zamanda toplumsal bir tahvili zaruri gören; arzu ettiği toplumsal-iktisadi sisteme ulaşmak adına muhalefeti bastırmak için kendi halkına şiddet ile güç uygulayan otoriter bir sistem olduğunu söylemektedir (Kaya, 2007: 21).

Kemalizm'i baskıcı bir yönetim olarak eleştirenlerden bir diğeri de Fikret Başkaya'dır. Başkaya, Cumhuriyet dönemiyle oluşturulan Kemalist iktidarın hegemonya kurma sürecinin, Gramsci'nin iktidarda olanların diğer kitlelerin de kabulüyle kitle üzerinde kontrol sağlaması olarak ifade ettiği hegemonya kurma süreci tanımından farklı olarak resmi ideoloji üretilmesi ile gerçekleştirildiğini söylemektedir. Bu şekilde üretilen resmi ideolojik hegemonyayı ise anti-demokratik, baskıcı ve zoraki olarak nitelemektedir. Başkaya bu süreçte enformasyonun denetime tabi tutularak Kemalist iktidarın yararına olacak şekilde düzenlendiğini, yakın tarihin değiştirildiğini ve toplumdaki kimliklerin yadsınarak Milli Mücadelenin emperyalist güçlerle anlaşı olarak değil savaş olarak gösterildiğini öne sürmektedir (Başkaya, 1991: 24). Başkaya, Ankara Hükümeti'nin, İstanbul Hükümeti'nin ad ve mekân değişikliğinden başka bir şey olmadığını iddia etmektedir (Başkaya, 1991: 48). Başkaya, Cumhuriyeti "Bonapartist bir diktatörlük" olarak nitelendirmekte ve halkın iradesinin bir neticesi olmadığını iddia etmektedir. Yine Başkaya, olduğunu söylediği bu durumun muhalif vekillerin idamı için dahi kolaylık sağladığını iddia etmektedir. Kemalist idarenin halkın haklarını korumak yerine halkın emeklerini sömürme ve ziyan etme eğilimine geçtiğini ileri sürmektedir (Başkaya, 1991: 50).

Kemalizm'i demokrasi yönünden eleştirenlerden biri de Cem Uzun'dur. Uzun, Milli Mücadelenin Türkiye'nin esasında sömürge olmaması ve bağımsız bir ülke olması nedeniyle bir Kurtuluş Savaşı olmadığını; Kurtuluş Savaşı'nın hakikatte küçük bir devletin emperyalizm kuklasına karşı milli müdafaa savaşı olduğunu iddia etmektedir. Uzun, kazanılanın da Türk milleti için bir utku olmadığını, zira demokrasi ve toplumsal dönüşüm için mücadele içinde olabilme ihtimali olan grupların da zayıfladığını söylemektedir (Uzun, 2018: 186). Uzun, eleştirilerine kurulan Cumhuriyet üzerinden devam etmektedir. Uzun, Milli Mücadele sonrası kurulan Cumhuriyet rejimini azınlığın rejimi olarak nitelendirmektedir. İttihat ve Terakki yönetimini özellikle de 1913'ten sonrası için bir diktatörlük olarak niteleyen Uzun, Kemalist yönetimin İttihat ve Terakki'yi bu alanda geride bıraktığını iddia etmektedir. Uzun, İTC'nin azınlığın, Kemalist yönetimin ise daha küçük bir azınlığın temsilcisi olduğunu ileri sürmektedir. Kemalist idarenin hedefinin ise İTC'nin ari bir Türk yönetici sınıfı oluşturma gayesini devam ettirmek olduğunu söylemektedir. Uzun; Kemalist idarenin bunu da fakir halde bulunan halk üzerinde artı değerle yapmak zorunda olduğunu belirtmektedir (Uzun, 2018: 187). Uzun, Kemalist idareyi anti demokratik bir rejim hatta diktatörlük olarak niteleyerek eleştirmektedir.

Uzun, Kemalizm'e yönelik eleştirilerinde sol pencereden bakmaktadır. Uzun, Kemalizm'in iddia ettiği gibi yeni şeyler getirmediğini, İttihat ve Terakki'nin devamı olan politikalar uyguladığını, halk yararına değil belli bir azınlığın yararına siyasalar uyguladığını, demokratik bir yönetim değil diktatoryal bir yönetim sergilediğini iddia etmektedir. Eleştirilerini de bu noktalardan hareketle dile getirmektedir (Uzun, 2018: 219).

Kemalizm'e eleştiri yönelten bir başka kişi olan Hakan Albayrak; Kemalizm'in kurulduğu, temellendiği ve yayıldığı dönem olan Tek Parti İktidarını "Tek Parti Diktatörlüğü" olarak nitelendirmektedir (Albayrak, 2007: 10). Yine Kemalist Tek Parti Yönetiminin sembollerinden olarak görülebilecek 10. Yıl Marşı'nın ise Kemalist rejimin Kemalist İdeolojiyi koruma amacıyla milleti mobilize ederek gerekirse feda etme fikrinin tezahürü olarak kullanıldığını savunmaktadır (Albayrak, 2007: 19).

Albayrak gibi Uzun da Tek Parti dönemini diktatörlük olarak nitelendirmektedir. Uzun, 1923-1931 dönemini kendi ifadesiyle "Tek Adamın tek parti diktatörlüğünün

kurulma dönemi" olarak tanımlamaktadır. Uzun, 1923'e kadar olan tarihin yeniden yazıldığını, zira Cumhuriyet'in kuruluşunun Tek Adam'ın eseri olarak gösterilmek istendiğini ileri sürmektedir. Uzun, bunu olanaklı kılanın da işçi sınıfı ve kapitalist sınıfın savaş ve yine kendi ifadesiyle "etnik temizlik" neticesinde parçalanması olduğunu söylemektedir. Rejimin doğasının devlet idaresinde bulunan bir kapitalizm olduğunu savunmaktadır (Uzun, 2018: 225).

Kemalizm'i demokrasi yönünden eleştirenlerden biri de Sabiha Sertel'dir. Sertel, başlarda İnönü dönemi hükümet idaresini eleştirse de daha sonraki söylemleri bütünüyle Kemalizm'e de yönelmektedir (Oçak, 2019: 24). Sertel, Görüşler Mecmuası'ndaki "Zincirli Hürriyet" yazısında İstiklâl Savaşı'nın yalnızca düşmanı yenmek için yapılmadığını; halka özgürlük ve insan haklarına koşut haklar veren bir Türkiye için yapıldığını belirtmektedir. Anayasayı kaleme alanların bu istikamete ulaşmak maksadıyla hareket ettiğini fakat Cumhuriyet'in demokrasi devrimini nihayete erdiremediğini vurgulamaktadır. Bu yolda atılan adımların; halkın egemenliğinin yerine devletin egemenliğini sağladığını, ayrıcalıklı bir sınıfın yararlarını koruyan, halkın bu ayrıcalıklar uğruna sömürüldüğü bir hal aldığını belirtmektedir. Yine Sertel, Türkiye'nin devrimci güzergâhını Avrupa'da o yıllarda boy göstermeye başlayan faşist ve totaliter akımlara yönelttiğini ileri sürmektedir. 1942 Türk-Alman Âdem-i Tecavüz Anlaşmasını da bunun ispatı olarak nitelendirmektedir. Sertel, dönemin matbuat kanunu ile ilgili olarak da eleştiriler getirmekte, vatandaşın düşünce ve fikir özgürlüğünü kısıtladığını savunmaktadır. Yine cemiyetler kanunu ile siyasi parti yarışının engellendiğini vurgulamakta, vatandaşların politik fikirleri nedeniyle polis tarafından alıkonulduğunu belirtmektedir. Anayasa ve kanunlara tabi olması gerekirken, vatandaşın polisin keyfiyetine bırakıldığını belirterek polis devleti uygulamalarından yakınmaktadır (Sertel, 1945: 6).

Sertel, demokrat devletin işçi ve köylülere örgütlenme ve grev-gösteri hakkı tanıması, haklarını savunmaları için gerekli ortamı sağlaması gerektiğini ancak dönemin yönetiminin kanunların aksine hareket ettiğini vurgulamaktadır. Sertel'e göre; devlet, işçi ile işveren arasında hakem olmalıdır. Ancak hükümetin ve Halk Partisi'nin faşist sistemi andırır şekilde mesleki kuruluşların dâhilinde bulunduğunu ileri sürmektedir. Sertel bu noktada devletin uygulamalarının faşist yasalardan hiçbir farkının olmadığını ileri sürmekte, adlarının ise (içeriklerinin aslında öyle olmadığını iddia ederek) demokratik

olduğunu belirterek bu durumu ironik üslupla eleştirmektedir. Tüm bu bahsettiklerinden hareketle durumu zincirli hürriyet olarak tasvir etmektedir (Sertel, 1945: 7).

Demokratiklik yönünden Kemalizm'i sert şekilde eleştirenlerden biri olan Nihal Atsız; Halk Partisi yönetimini istibdat olarak adlandırmaktadır. Halk Partisi idaresinin diktatörlük, milli birlik deyiminin de bu idarenin yönetim şeklinin adı olduğunu belirtmektedir. Atsız, milli birliğin, savaş gibi olağanüstü hallerde mevcudiyet bulacağını belirtmektedir. Olağan zamanlarda toplumsal ve iktisadi konularda milli birlikten söz edilemeyeceğini öne sürmektedir. Atsız, milli birlik düşüncesinin milleti fikriyattan uzak tutmak, sürü yapmak amacı taşımakta olduğunu söylemektedir. Kemalizm'in ırkçılığa bu sebeple karşıysa bile ırkçılığın da Kemalizm'e karşı olduğunu iddia etmektedir. Atsız, ırkçılığın kendinden olmayanların kendine ihanetini bilmekten gelen tarihsel bir gerçeğe, Kemalizm'in ise 30 yıllık yalan-dolana dayanmakta olduğunu söylemektedir. Milletin, Allah için kan dökebileceğini, ancak Kemalizm için hareket dahi etmeyeceğini iddia etmektedir. Hatta Kemalistlerin bile hareket etmeyeceğini söylemektedir (Atsız, 2018: 219). Atsız, Kemalizm'in millet için bir dava ortaya koyamadığına, milletçe benimsenmediğine, Türk ırkı için idealler ortaya atmak bir yana, Türk ırkının savunulması ve davasının güdülmesine de karşı olması hasebiyle menfi nitelikler barındırdığına vurgu yapmaktadır.

Atsız, Kemalizm'e yönelik eleştirilerinde o derece ileri gitmektedir ki Cumhuriyet'in gerçek anlamda kuruluşunu, 1950'nin 14 Mayıs'ına yani DP'nin iktidara gelişine götürmektedir. Atsız, Halk Partisi hükümetini gayri meşru bir hükümet olarak ifade etmektedir. DP'nin yaşadığı sıkıntıları önceki hükümeti meşru sayması nedeniyle yaşadığını iddia etmektedir. Atsız'a göre, Cumhuriyet tarihinin iki yasal meclisi vardır ki bunlar birinci meclis ve DP iktidarında seçilen sonuncu meclis (1950 yılı seçimlerinde oluşan meclis). Atsız, 1946 yılındaki mecliste muhalefetin olmasına rağmen onun da gayri meşru olduğunu, zira seçimlerde sahtekârlık yapıldığını iddia etmektedir. Atsız, 1923-1950 dönemini "diktatörlük devri" olarak addetmektir. İfade ettiği diktatörlüğün başrolünde de Halk Partisi ve partinin başta gelen kişilerinin olduğunu öne sürmektedir. Serbest Cumhuriyet Fırkası ve Müstakil Grup'un ise rüsvalıktan, milletin ve Dünya'nın gözünü boyamaktan başka bir şey olmadığını ifade etmektedir. Atsız, bu grubun yaptığı yasaların, yasa olma özelliklerine sahip olmadığını söylemektedir. Bu fikrine dayanak olarak ise "yasaları meşru seçimlerle gelen meclisler yapar" diyerek bu dönem meclisini

gayri meşru saydığını söylemektedir. Atsız, birinci ve sonuncu hariç hepsinin türlü dolaplarla oluşturulduğunu ileri sürmektedir. Halk Partisi'nin ülkeye demokrasiyi getirdiği söyleminin de gerçeği yansıtmadığını ifade etmektedir. Halk Partisi ve şefinin, demokrasiyi sadece ister gibi göründüğünü ve ancak dış güçlerin zorlamasıyla muhalif vekillere izin verdiğini öne sürmektedir (Atsız, 2018c: 285).

2.1.3.Kemalist Batılılaşma Siyasalarına(Devrimlere/Reformlara) Yönelik Eleştiriler

Kemalizm'e yöneltilen eleştirilerin diğer bir odak noktası ise Batılılaşma, muasırlaşma politikasıdır. Batılılaşmanın ve bu yönde hayata geçirilen reformların ülkenin ve milletin kimyasına uymadığı hatta bozduğu yönünde eleştiriler olduğu gibi Batılılaşmayı doğru bulan ancak hatalı yoldan veya hızlı şekilde Batılılaşma politikası izlenildiğinden hareket eden eleştiriler de vardır. Yine reformların halka zorla dayatıldığı ve hayata geçirilmeleri neticesinde hiçbir kazanım elde edilemediği de yapılan eleştiriler arasındadır.

Kemalist iktidarın Batılılaşma amacı ve bu amaca yönelik hayata geçirdiği reformlar konusunda yapılan eleştirilerin ilk odak noktası; Kemalist iktidarın Osmanlı'nın Tanzimatçı ve Meşrutiyetçi gruplar ile aynı yolu takip ettiğidir. Bu eleştirilerden birini yapan Fikret Başkaya, Cumhuriyet seçkinlerinin önceki dönemlerin seçkinleri ile aynı çizgide hareket ettiğini söylemektedir. Kemalist aydınların, gerçekleştirmek istedikleri ve gerçekleştirdikleri devrimlerle ilgili soru ve düşüncelere müsaade etmeyerek tutucu bir birlik yani yönetici ve devrimci çekirdek bir grup oluşturduklarını belirtmektedir. Bu devrimlerin gerçekleştirilip korunmasını ise birliklerin yaptığı müdafaanın sağlamlığına değil arkalarındaki resmi devlet kuvvetine bağlamaktadır. Kemalist aydınların oluşturdukları ideayı aydınlanma kabul ederek resmi ideolog olarak idarece mükâfatlandırıldıklarını belirtmektedir. Başkaya, yapılması gerekenin inkârdan ziyade diyalektik eleştirme olması gerektiğini savunmaktadır. Var olanı güncelleştirme yoluyla iyileştirmenin doğru olanı ifade ettiğini vurgulamaktadır (Başkaya, 1991: 19).

Başkaya, toptan inkârcılığın menfi neticeler ortaya çıkaracağını savunmaktadır. Uygulanması gereken politikanın mevcut olanı devam ettirme, eleştirme ve aşma olması gerektiğini belirtmektedir. Bu savını da Karl Marx'ın İngiliz İktisadi Siyasasını inkâr etmeyerek Kapitali yazabildiğini örnek vererek desteklemeye çalışmaktadır. Kesin ve

toptan bir inkârcı siyasanın dönülmez zararları olacağını vurgulamakta ve Sovyetler Birliği örneği ile bahsettiği inkârcılığının kötü sonuçlar doğuracağını belirtmektedir. Sovyetlerin de inkârcı siyasalar ile entelektüel, kültürel ve sanatsal gerilemelere yol açtığını öne sürmektedir. Ayrıca Cumhuriyet elitlerinin olması gereken yolu bulduklarını savunduklarını ve aynı diğer dönem elitleri gibi bir öncekini de yermekten kaçınmadıklarını vurgulamaktadır. Başkaya, Cumhuriyet elitlerinin de inkâr ettikleri Tanzimatçılar ve Meşrutiyetçilerle aynı yolun takipçileri olduğunu ve iktidarlarını öncellerini yererek sağlamlaştırmaktan başka bir şey yapmadıklarını ileri sürmektedir. Başkaya, ülkenin geri kalmışlığının nedeni ile ileri ülkelerin arasında bağıntı kuramadıkları için ileriliği Batı da görmek hatasında bulunduklarını söylemektedir (Başkaya, 1991: 20).

Osmanlı inkârı sonrası elde tek kalanın halk literatürü olduğunu belirtmektedir. Başkaya burada dikkate değer bir paradoks bulunduğunu; Osmanlı inkârına rağmen Osmanlı mirası yıl dönümlerinin kutlanmasının, en büyük Türk Devletinin Osmanlı İmparatorluğu olduğunun vurgulanmasının bu paradoksa örnek teşkil ettiğini belirtmektedir (Başkaya, 1991: 20). Cem Uzun da Kemalist siyasaların Osmanlı dönemi reformcu gruplarının devamı olduğunu belirtmektedir. Uzun, 1923-1931 tarihleri arasındaki iktisadi ve toplumsal siyasaların büyük kısmının padişahlık ve halifelikle beraber mevcut olan İTC hükümetinin 1908-1918 siyasalarının devamı olduğunu söylemektedir (Uzun, 2018: 189). Uzun, iktisadi alanda gerçekleştirilen reformların da İTC'nin siyasalarının devamı olduğunu söylemektedir. Uzun, buna örnek olarak Teşvik-i Sanayi Kanunun 1913'te kabul edildiğini bazı tarih kitaplarının bunu 1927 yılı tarihli yeni bir yasa olarak gösterdiğini savunmaktadır (Uzun, 2018: 190). Uzun, Kemalizm'in yeni bir şey ortaya koymadığını siyasalarının birçoğunun İTC siyasalarının devamı olduğunu savunmaktadır. Cumhuriyeti ve Kemalist siyasaları İTC'nin devamı olarak gören diğer bir kişi de İdris Küçükömer'dir. Küçükömer, Cumhuriyet idaresinin özellikle üretim ilişkileri üzerinde manidar bir farklılık ortaya koymadığını, yapılanların İTC ekolünün devamından başka bir şey olmadığını belirtmektedir (Küçükömer, 2007: 56). Cumhuriyet öncesini reddeden yapıda olduğu yönünde Kemalizm'i eleştirenlerden biri de Yaşar Değirmenci'dir. Değirmenci, Kemalizm'i reddi miras olarak nitelendirmektedir. Kemalizm'in milletin dini yönünün tasfiyesi olduğunu, topluma dinin sekülerleştirilerek empoze edilmesi olduğunu iddia etmektedir (Değirmenci, 2021).

Bu noktada Hakan Albayrak da Kemalist idarenin inkârcı bir siyasa izlediğini vurgulamakta ve bu odaktan Kemalizm'i eleştirmektedir. Albayrak, Türkiye'nin İstiklâl Savaşı ve sonrasındaki kuruluş sürecinin iki döneme ayrıldığını belirtmektedir: 1919 ve 1924 dönemi. 1919 dönemini bir başkaldırı hareketi, İslamcı ve geleneklerine bağlı bir hareket olarak nitelerken, 1924 hareketini geleneklerini inkâr yolunu seçmiş, Batıcı, laik ve çekingen bir hareket olarak tanımlamaktadır. Asıl problemi ise bu ikisinden hangisinin savunulduğunun oluşturduğunu vurgulamaktadır. Albayrak, 1919 hareketinin İslam'la, Osmanlı ile sorunu yokken; 1924 hareketinin bu değerlere bir nevi savaş açtığını, milletin DNA'sına uymayan bir yol seçtiğini söylemektedir. Albayrak, Kemalistlerin bunların ikisini de tutmasının mümkün olmadığını; ya 1919'cu olacaklarını ya da 1924'çü olacaklarını ileri sürmektedir. Albayrak, ülkenin İslami ve geleneksel değerlerine uygun başlatılan Kemalist hareketin 1924 sonrası Batı ile uzlaşmak ve kazanımları korumak adına aksi yönde yol almasını en büyük hata olarak görmekte bir an önce o dönem için kabul edilse bile 1919 hareketine dönülmesi ile doğru yola girilebileceğini vurgulamaktadır (Albayrak, 2007: 42).

Nihal Atsız ise, Kemalizm'in Batılılaşma siyasasını diğer eleştirilerden farklı şekilde ele almaktadır. Atsız, Batılılaşmayı aşağılayıcı bir siyaset olarak nitelendirmektedir. Atsız, aynı zamanda Batılı olma adına gerçekleştirilen reformları da eleştirmektedir. Batılılaşmayı başka milletlerin uygarlığına sahip çıkmak olarak gören Atsız, Türkler için başka milletlerin uygarlığına sahip çıkmaya gerek olmadığını ileri sürmektedir. (Atsız,1931). Yine Atsız, yabancıların kültürüne ait şeyleri gereksiz ve yararsız yere kullanmanın sadece bir aşağılık kompleksinin sonucu olduğunu savunmaktadır (Atsız,1943).

Kemalist Batılılaşma siyasalarına yönelik bir diğer eleştiri de bu yönde atılan adımların çok hızlı ve plansız yapıldığı ile ilgilidir. Bu doğrultuda Kemalizm'i eleştiren Atsız'a göre, Batılılaşma çok hızlı cereyan etmiştir ki millet kendisini unutacak kadar Batılılaşmıştır, oysa bir de Türkleşmek gerekir. Atsız bu noktada hem kendisine göre izlenmesi gereken yolu göstermekte hem de eleştirilerini sıralamaktadır. Atsız; geçmişteki geleneklerle bugünün gereklerinin bağdaştırılması gerektiğini ama bunun yapılmadığını söylemektedir. Atsız, maziye hürmet göstermek gerekirken aksine küfredildiğini ve her şeyin başlangıcının Cumhuriyet kabul edildiğini savunmaktadır. Bu

bahsettiği durumun kabahatinin de kraldan çok kralcı olanların olduğunu iddia etmektedir (Atsız,1932).

Batılılaşma konusunda Kemalizm'e İslam ülkeleri ve Türkiye üzerinden bakan Sevan Nişanyan ise; Batılılaşma yolunda atılan adımların bahsedilen kadar etkili olmadığını belirtmektedir. Türkiye'de muasırlaşma kavramı ortaya çıktığından beri Türkiye'nin İslam ülkeleri arasında en muasır ülke olduğunu belirten Nişanyan bu farkın giderek kapandığını savunmaktadır. Nişanyan muasırlaşma konusunda Türkiye'nin, geri oldukları iddia edilen İslâm ülkelerine karşı elde tuttuğu göreceli üstünlüğünün özellikle 1923 sonrasında gerilediğini söylemektedir (Nişanyan, 2013: 319). "Türkiye'nin Batılılaşması Atatürk devrimlerinin eseri midir?" sorusunu soran Nişanyan, Batı medeniyetine temas ederek Batıya açılma sürecinin III. Ahmet devrinde başladığını belirtmektedir. Sonrasında hem dâhili hem de harici sahada meydana gelen vakaların Batılılaşma siyasasını etkilediğini belirtmektedir. Kemalist Cumhuriyet'in de bu sebeplerle Batılılaşmanın başlangıcı olmaktan uzak olduğunu söylemektedir. Nişanyan, Mustafa Kemal Atatürk'ün söylemlerine dikkat edilirse bunların, Batılılaşma konusunda 1826-1918 dönemine hâkim söylemlerin aynısı olduğunun fark edileceğini belirtmektedir. Nişanyan, bugün Türkiye'de var olan muasır okulların, basının, üniversitenin, hastanenin, postanenin vb. kurumların var olmasının, Batılı kıyafetlerin giyilmesinin Cumhuriyet'e değil Osmanlı reformuna borçlu olunduğunu savunmaktadır (Nişanyan, 2013: 340). Cumhuriyet'in Batılılaşma adına attığı adımların yok sayılamayacağını ancak mühim ve payidar olanların 1950 ve 1965 sonrasında atıldığını söylemektedir. Nişanyan, asıl Batılılaşmanın Kemalizm yardımıyla değil Kemalizm'e rağmen hayata geçirildiğini savunmaktadır (Nişanyan, 2013: 358).

Kemalizm'i inşa aşaması ile ilgili de eleştiren Başkaya, Milli Mücadelenin niteliklerinden başlayarak Kemalist İktidarın Cumhuriyeti kurması ile devam eden Cumhuriyet dönemi ve devrimlerine kadar olan sürece getirdiği eleştirilerle Kemalizm'in daha başından yanlış ve hatalar içerdiğini belirtmektedir. Kemalizm'in Lozan Anlaşması ile halkı (köylüyü) ezme felsefesine sahip olduğunu yaptığı icraatlar ile de bunu gösterdiğini belirtmektedir. Ormanların kullanımı ile ilgili çıkarılan 484 sayılı Devlet Ormanlarından Köylülerin İntifa Hakkına Dair Kanunu örnek göstermektedir. Başkaya, iktidarın kuvvet kazandıkça halka daha fazla mükellefiyetler yükleyerek hatalarının bedelini halka ödettiğini vurgulamaktadır (Başkaya, 1991: 48).

Kemalizm'i yaptığı devrimler üzerinden de eleştirenlerden biri olan Uzun, Cumhuriyet'in kuruluşunun savunulduğu gibi köktenci değişimler getirmediğini iddia etmektedir. Uzun, padişahlığın ve halifeliğin ilgasının büyük oranda, karşılaşılan hadiseler karşısında alınmış ve daha evvelden tasavvur edilmemiş adımlar olduğunu öne sürmektedir (Uzun, 2018: 189). Nişanyan da Kemalizm'in halifeliğin kaldırılmasının tasavvur edilmediğini, vuku bulan vakalar neticesinde kaldırıldığını söylemektedir. Nişanyan, Mustafa Kemal Atatürk'ün halifeliği ayrı bir makam olarak muhafaza etmek niyetinde olduğunu ancak Osmanlı hanedanının "Tek Adam" rejimine karşı muhalefet odağı olması endişelerinin hilafetin kaldırılmasına sebep olduğunu belirtmektedir (Nişanyan, 2013: 149). Mete Tunçay ise, halifeliğin kaldırılması noktasında bu devrimi hem Mustafa Kemal Atatürk ve çevresindeki grubun fikirlerindeki muasırlaşma modelinde laikliğin demokrasiden daha mühim bir yere sahip oluşuyla hem de Mustafa Kemal Atatürk'ün şahsi hâkimiyete doğru hareket etmesiyle ilişkilendirmektedir. Tunçay, Mustafa Kemal Atatürk'ün halifeliği kaldırarak şahsi kuvvetini topluma kabul ettirmek manasında hareket etmiş olabileceğini, bunun bir çeşit kuvvet gösterisi olabileceğini söylemektedir. Bunları da cumhuriyet ve devrimleri şahsı ile özdeşleştirme sürecinin bir kısmı olarak nitelendirmektedir (Tunçay, 1981: 71). Bir başka açıdan halifeliğin kaldırılmasına yaklaşan Nişanyan, halifelik makamının ilgasının hakiki amaç olduğu kabul edildiğinde, hanedan mensuplarının ve halifenin sürgün edilişinin açıklanamadığını belirtmektedir (Nişanyan, 2013: 149).

Kemalizm'e devrim ve reformlar düzleminde eleştiri yöneltenlerden bir başka kişi olan Başkaya ise; Osmanlı döneminin yarı-kapitalist toplum düzenini sürdürmekle görevlendirilmiş olan ulema sınıfının yerini önce Tanzimatçıların aldığını, Cumhuriyet döneminde ise Kemalist aydınların bu rolü üstlendiğini belirtmektedir. Başkaya, Cumhuriyet dönemi aydınlarının öncellerinden farklı olarak daha net çizgilerle belirlenmiş bir ideolojiyi kurma gereksinimleri nedeniyle bu yönde hareket ettiklerini belirtmektedir. Tüm bu aydın sınıfın amacı Başkaya'ya göre kendi çıkarlarını muhafaza edip meşru hale getirmektir. Başkaya, aynı zamanda yine Tanzimat döneminde başlayan Batı'dan fikir ve kurum alma -getirme düşüncesinin, inkâr etme eylemine dönüştürülerek Kemalist iktidarca topluma dayatıldığını savunmaktadır. Bunun da toplumun mazisini, tarihini inkâr etme ve yok etme olarak eyleme döküldüğünü belirtmektedir. Başkaya'ya göre, Osmanlıca'nın rafa kaldırılması, Harf devrimi, bu bağlamda hayata geçirilmiş

eylemlerdir. Yine Başkaya Takrir-i Sükûn'u terör idaresi sayarak şapka devrimini bu idare altında bir dayatma olarak nitelendirmektedir. Güç kullanılarak gerçekleştirilen bu devrimlerin yapıldığı bu siyasi havada Kemalist aydınların, bu devrimlerin yaratıcısı ve koruyucusu olarak belirdiğini savunmaktadır. Başkaya, zorla yapılan devrimlerin zorla korunabileceğini bunun da Kemalist aydınların çelişkisi olduğunu vurgulamaktadır (Başkaya, 1991: 18).

Kemalist devrimler ve bunların yürütülme ve muhafaza süreciyle ilgili olarak değerlendirmelerde bulunan bir başka kişi de Tunçay'dır. Tunçay, şapka devrimi, tekke ve zaviyelerin kapatılması ve tarikatların faaliyetlerden men edilmesi süreciyle ilgili olarak tüm bu devrim ve reformların "din elden gidiyor" seslerinin yükselmesine yol açtığını belirtmektedir. Tunçay, bu yükselen seslerin ise "seyyar" olarak nitelediği Ankara İstiklâl Mahkemesi'nin "terörüyle"(Tunçay'ın ifadesiyle) susturulmaya çalışıldığını söylemektedir (Tunçay, 1981: 152).

Kemalist devrimleri devrimcilik ilkesi üzerinden eleştiren Serdar Kaya ise, halkı tahvil etmesi umulan devrimlerin, gereken fikirsel alt yapıdan mahrum olduklarını belirterek bu durumun devrimcilik ilkesine yapılacak ana eleştiri sebebi olduğunu söylemektedir. Kaya, Kemalist devrimlerin, dini toplumsal yaşamdan tecrit ederek yerlerine Batıdan unsurlar koymak manasına geldiğini belirterek bu şekildeki bir tatbikin yüzeysel olmaya mecbur kalacağını savunmaktadır. Tüm bunların da Kemalizm'e addedilen "gardırop devrimleri" (kılık kıyafet alanında yapılan reformlar için kullanılan eleştirel ifade) ifadesini haklı çıkaracağını söylemektedir (Kaya, 2007: 18).

Kemalist devrimler ve reformlar üzerinden Kemalizm'e eleştiri yöneltenler bir başka kişi olan Değirmenci, devrimlerin yapıldığı günlerin kutsal bir gün gibi kutlandığını aksine bu günlerin tarihten ders çıkarılması, ibret alınması lazım gelen günler olduğunu söylemektedir. Değirmenci, "İstiklâl Savaşı şapkayı yasalaştırarak giymeyenleri idam etmek, harf devrimi ile tarihsel bağları koparmak, ezanı Türkçeleştirmek, Kur-an ile toplumun bağlarını koparmak ve laiklik için mi yapıldı?" sorusunu sormakta ve Kemalizm'i eleştirmektedir. Kemalizm'in, İstiklâl Savaşı'nın amaçlarından farklı yönlerde hareket ettiğini söylemektedir (Değirmenci, 2021).

Başkaya, Mustafa Kemal'in politik ve ideolojik olarak mülk sahiplerinin temsilcisi olduğunu savunmakta ve inkılapları onların yararlarını gözeterek yaptığını

iddia etmektedir. Atatürkçülük ismi verilen ve Doğu'dan Batı'ya radikal, bir o kadar da kansız bir geçiş olarak açıklanan bu inkılapların ve bunların açıklamalarının isabetsiz olduğunu savunmaktadır. Çünkü Başkaya, Cumhuriyet aydınlarının ne Tanzimat ne de Meşrutiyet aydınları kadar fikri yüksekliğe çıkamadıklarını söylemektedir. Bu durumun sürmesi nedeniyle ülkenin geri kaldığını, siyasal partilerin çıkmaza girdiklerini ve mevcut durumlarından kurtulamadıklarını ileri sürmektedir. Geriliğin nedeni olarak Doğu'nun ve İslam medeniyetinin görülmesini iptidai bir düşünce olarak nitelendirmektedir. Eğer düşüncenin gerçeklik payı olsaydı Latin Amerika ve Afrika'da geri kalmış ülkelerin bulunmayacağını; bu durumun sadece Müslüman ülkelerle sınırlı kalacağını ifade etmektedir. Bunun da hem Kemalizm'in hem inkılaplarının hem de aydınlarca açıklamalarının isabetsizliğini gösterdiğini savunmaktadır (Başkaya, 1991: 97).

Başkaya, kültür ithal etmenin bilime dayanmadığını söylemektedir. Resmi ideolojiyi üretenlerin, Osmanlı'nın karma bir kültür olduğunu iddia ederek yanlışa düşmekte olduklarını, köktenci bir ayrılışla Türk kültürünün ileriye gideceğini savunarak yanılmakta olduklarını iddia etmektedir. Bu ayrılışla "ortaya çıkan boşluk nasıl doldurulacaktır?" sorusunun muallakta kaldığını belirtmektedir. Yine Başkaya, Türk Tarih Tezi'ni saçmalık, Güneş Dil Teorisi'ni acayiplik olarak nitelendirmektedir. Latin Alfabesine geçişle genç kuşağın talihsizce kültürel vargının dışına itildiğini savunmaktadır. Tarih Tezini eleştirenlerden biri de Atsız'dır. Atsız, Kemalizm'in tarih tezini komedi olarak nitelendirmektedir (Atsız, 2018b: 98). Atsız'ın 1930'lu yıllarda yayımladığı Orhun Mecmuası Türk Tarih Tezini yerdiği ve bu istikamette çıkarılan ders kitabını da yine ateşli şekilde tenkit ettiği için kapatılmıştır (Kakışım, 2016: 2634). Başkaya, okuma yazma bilmemenin alfabe ile ilgisi olmadığını öne sürmektedir. Latin alfabesinden sonra da okuma yazma bilmeyenlerin sayısının çok olduğunu ve sorunun kaynağının alfabe değil eğitim siyasası olduğunu söylemektedir. Bu iddiasını da "aksi olsa Dünya'nın en mürekkep alfabesine sahip Japonya'nın en az okuma yazma oranına sahip olması gerekirdi" şeklinde savunmaktadır (Başkaya, 1991: 98). Harf devrimi ile ilgili olarak Nişanyan da aynı örnek ve savlarla Kemalizm'i eleştirmektedir. Nişanyan, Japon dilinde kullanılan kanjilerin (en çok yirmi üç ve en az bir fırça darbesinden meydana gelen karakterler) ve hiragama (Japoncanın hecelerini ses bilimsel şekilde ifade eden 48 harften meydana gelerek kanjiler ile kullanılan yazı) yazısının zorluğunu ve buna rağmen Japonya'daki okuryazar oranının yüksekliğini örnek göstererek, harf devriminde

ortaya konulan Arap alfabesinin zorluğu argümanın hatalı olduğunu savunmaktadır. 1928 yılında hayata geçirilen harf devrimi ile erek edinilen asıl hedefin eski yazı bilgisinin toplumun hafızasından silinmesi olduğunu söylemektedir. Böylece 900 yıllık kültürel birikimi yorumlama ve okuma olanağının yok edilmesinin hedeflendiğini belirtmektedir. Harf devrimini bir kültür katliamı olarak tanımlayan Nişanyan, Çin İmparatorluk kurucusu Shih Huang Ti'den (kurduğu devlet düzeninin sorgulanacağı endişesiyle, ülkede mazide yazılmış olan bütün kitapların yakılmasını emretmiştir) buyana böyle bir uygulamanın olmadığını savunmaktadır (Nişanyan, 2013: 226).

Başkaya ise, Kemalist devrimlerle ilgili olarak; Mustafa Kemal'in Atatürkçülük adı altında yaptığı devrimlerin, ülkenin gerçekleri ile bağdaşmadığını, ülkenin içinde bulunduğu sıkıntıların gerçek kaynakları araştırılmadan yapılmış olduğunu belirtmektedir. Cumhuriyet aydınının da Tanzimat aydını ile aynı yanılgıya düşerek çözümü Batı da aradığını ve gerçek kimliğinden uzaklaşma siyaseti izlediğini söylemektedir. Geri kalmışlığa neden olarak Doğu ve İslâm'ın görüldüğünü vurgulamakta, bu bakış açısı ile Afrika ve Latin Amerika geri kalmışlığının açıklanmasının mümkün olmadığını yine Japonya gelişmişliğinin de açıklanma kabiliyetinden uzak kaldığını vurgulamaktadır. Başkaya, yapılanın gerçekte Kapitalizm sözcülüğünden başka bir şey olmadığını savunmaktadır (Başkaya, 1991: 25).

Başkaya, yapılan devrimlerin aşırı şekilde abartıldığını savunmaktadır. Kemalist seçkinlerin uydurdukları yalanlara inandıklarını rasyonalizmi savunurlarken uydurmalar türettiklerini ve Mustafa Kemal'i putlaştırdıklarını söyleyerek bu dönemi eleştirmektedir (Başkaya, 1991: 26).

Kemalizm'in reformlarına eleştiriyi kadın hakları alanında yapılan reformlar üzerinden de yapan Uzun, Kemalistlerin kadın hakları üzerine gerçekleştirilen reform ve iyileştirmeler konusunda çok iddialı olduklarını ancak bu reform ve iyileştirmelerin çok abartılmaması gerektiğini söylemektedir. Kemalistlerin kadın hakları konusunda bu alanda hiçbir istek ve talep olmamasına rağmen hakların Kemalist ürün olarak yukarıdan verildiği şeklinde bir efsane yarattıklarını iddia etmektedir. Uzun gerçekte ise kadın statüsündeki bu dönüşümün İTC döneminde başladığını savunmaktadır. İTC'nin şeriat mahkemelerini kaldırdığını, kadına boşanma hakkı verdiğini belirterek Kemalizm'in bunu sahiplendiğini savunarak bu konuda Kemalizm'i eleştirmektedir (Uzun, 2018: 219).

Hatta İTC'nin attığı adımların daha ilerici olduğunu Kemalizm'in adımlarının ise geriye doğru olduğunu söylemektedir. Örnek olarak da 1926 tarihli Ceza Kanunu'nun kürtajı yasaklayan maddesini, 1926 tarihli Medeni Kanun'un erkeği ailenin reisi kabul eden maddesini göstermektedir. Yine Uzun, Cumhuriyet'in diğer kanunlarını da ayrımcı olarak nitelemekte, evlilik dışı münasebette bulunan kadının cezasının erkekten fazla olmasını örnek vermektedir. Kadın hakları için mücadele eden kadınların da Cumhuriyet'in kadın hakları söylemleriyle çelişen durumlar yaşadığını savunmakta ve Halide Edip Adıvar'ı bu iddiasına örnek göstermektedir. Uzun, Kemalistlerin 1935-1939 döneminde kadınların meclisin %4,5'ini oluşturduğu, bu dönem Meclisinin tarihin en fazla kadın üyeye sahip olan Meclisi olduğu söylemlerini Meclisin kuvvetsiz olduğu iddiasıyla eleştirmektedir. Uzun, bu dönemi tek parti diktatörlüğü olarak nitelendirmekte ve Meclise katılımın Mustafa Kemal tarafından gösteriş amacıyla yapıldığını iddia etmektedir (Uzun, 2018: 220). Uzun, Cumhuriyet'in kadınlar üzerinde sağladığı kazanımların zaman içerisinde kadınların statüsündeki değişime bakarak ölçülebileceğini, bunların da müspet sonuçlar göstermediğini savunmaktadır (Uzun, 2018: 222).

Atsız, Kemalist Halk Partisi'nin iktidarı (Atsız'ın tabiriyle diktatörlüğü) zamanında Anayasa maddelerini keyfi olarak değiştirdiğini söylemektedir. Oysa Anayasanın yüce olduğunu ve keyfi değiştirilmemesi gerektiğini savunmaktadır. Atsız, bu keyfiyete sebebin, Halk Partisi'nin kendisi olduğunu söylemektedir. Atsız, Halk partisini, diktatörlüğünü demokrasi maskesiyle yürütmek, Cumhuriyet olduğunu iddia edip tek parti ile muasır bir devlet idare ettiği zannında olmakla isnat etmektedir. Atsız, Türkiye'de yeni bir yasa hazırlanması gerektiğini savunmaktadır. İsviçre Medeni Kanunu'nun ve İtalya Ceza Kanunu'nun olduğu gibi aktarılmasıyla Türkiye'nin muasır medeniyet seviyesine çıkarılmış olmayacağını ileri sürmektedir. Atsız, böyle sanmanın gayri meşru diktatörlük idaresine özel bir zekâ gerektirdiğini söylemektedir. Orta Anadolu kırsalındaki adamın iki eşinden birini yasa gereği metres olarak addetmekle muasır olunamayacağını, muasırlığın "nesebi gayri sahih çocuklar" yarattığını savunmaktadır. Atsız, hem ceza hukukunun hem medeni hukukun yeniden derlenmesi gerektiğini; Türk milletinin Frenk yasaları ile yönetilemeyeceğini savunmaktadır (Atsız, 2018c: 376). Hukuk alanında yapılan reformları "çeviri yasalarla yapılan hukuk devrimi" olarak adlandıran Tunçay ise; halifeliğin kaldırılması ertesi şer'i mahkemelerin kaldırılmasını hukukta laikleşme yönünde atılan ileri adımlardan biri olarak

nitelendirmektedir. Asıl büyük adımın ise farklı ülkelerin yasalarının çevrilerek uygulanması olduğunu belirtmektedir. Tunçay; adeta bir sömürgeymişçesine bir ülkenin yasalarının benimsenip uygulanması yerine farklı ülkelerden yasa alınmasının ise hayli miktarda tutarsızlık yarattığını savunmaktadır. En büyük problemin ise özellikle özel hukuk alanında yaşandığını, Türk milletinin Hıristiyan kültürüne uzak olmasından kaynaklı sıkıntılar oluştuğunu belirtmektedir. Tunçay, zaman içinde içtihatlar aracılığıyla uygulamanın yerleşeceği düşüncesini ise tepeden devrimcilik anlayışı için safdillik olarak nitelendirmektedir. Hâlihazırda devam eden sıkıntıların bulunduğunu belirten Tunçay, bu tür reform anlayışını sorun olarak görmektedir (Tunçay, 1981: 172).

Atsız, Kemalist devrimlerin mukaddesata saldırdığını ileri sürmektedir. Atsız, Kemalizm'in milletin dinine tahakküm etmeye çalıştığını söylemekte ve Kemalizm'i yobazlık olarak nitelendirmektedir. Kemalist rejimin her yeteneğinin, iftirasının, hapsinin, eziyetinin, tabutluğunun ve mezarlığının 1944'te görüldüğünü söylemekte ve üniversite öğrencilerinin (kendi ifadesi olan) bu yobazlığa katılmasını üzücü bulmaktadır (Atsız, 2018b: 219).

Kemalist iktidarın yapısı ile eleştirilerde bulunan Başkaya, Kemalist İktidarın önemli kısmını İttihatçı aydınların oluşturduğunu, bu grubun Osmanlı'nın ilmiye sınıfına benzediğini söylemektedir. Ancak bunlardan farklı olarak daha fazla etkin ve iktidar kuvvetinde olduklarını belirtmektedir. Başkaya, 1950'li yıllara kadar iktidarını bir şekilde koruyan bu kesimin büyük ölçüde sola kayarak Stanilizm'i benimsemiş olduğunu çünkü Sosyalizmin o yıllarda iktidarı ele geçirmenin tek yolu olarak görüldüğünü söylemektedir (Başkaya, 1991: 21).

2.1.4. Kemalizm'e ve Uyguladığı Politikalara Yönelik Diğer Eleştiriler

Kemalizm'e yöneltilen eleştiriler birçok odak noktasından hareket almaktadır. Kemalizm'in siyasalarını uygulama şekli, yasaları ve uygulayanları bu odaklarından bazılarıdır. Kemalizm'e yöneltilen eleştirilerde bunları da ele almak çalışmanın anlaşılmasında faydalıdır.

Sevan Nişanyan, Kemalist devrimi kanalize eden tek ereğin, Osmanlı- Türk toplumunda mevcut bulunan hukuk devletinin kurum ve değerlerini şuurlu, düzenli ve kararlı şekilde bozmak olduğunu savunmaktadır (Nişanyan, 2013: 204).

Kemalizm'e eleştirilerini ilkeleri üzerinden yönelten Levent Köker, Kemalizm'in demokratikleşmek için aşılması gerektiğini ileri sürmektedir. Kemalizm'in hem edinim hem de sorunlarıyla birlikte mevcudiyetini devam ettirdiğini belirtmektedir. Halkçılığın hukuk karşısında eşitlik getirerek mühim bir edinim sağladığını ancak sınıfsal, etnik vb. farklılıkları yok sayması nedeniyle baskıcı yapıda olduğunu söylemektedir. Milliyetçiliğin muasırlaşma içeriği bakımından edinimleri olduğunu ancak ulusal devlet fikriyatı nedeniyle anti-demokratik olduğunu ileri sürmektedir. Milliyetçiliğin, Türkçülük ve Türk-İslam sentezi arasında hareket etmesinin içerdeki Kemalist sorunu ortadan yok etmediğini söylemektedir. Yine Köker, laikliğin dini olmayan bir hukuk düzenine yönelmesi nedeniyle devrimci olduğunu ancak dini ve manevi hayat sahasını denetim altında tutmak istemesiyle otoriter olduğunu ileri sürmektedir (Köker, 2021).

Halkçılık ilkesi üzerinden eleştirilerini Kemalizm'e yönelten Fikret Başkaya, Kemalist Cumhuriyet'in iktidarının halkçı değil halkı ezen olduğunu ifade etmektedir. Cumhuriyet yasaları ile ilgili olarak resmi ideolojiyi korumak ve resmi ideolojiye gelebilecek her türlü eleştirinin önünü kesmek için çıkarıldıkları yorumunu getirmektedir (Başkaya, 1991: 26). Ayrıca gerçek aydınlanmanın ise ancak resmi ideolojinin eleştirel olarak ele alınması ile imkân bulabileceğini iddia etmektedir. Milli Mücadele, milli mücadele lideri, cumhuriyet dönemi ve inkılapları ile ilgili efsaneleştirme politikası uygulandığını, Cumhuriyet seçkininin put üreticiliği ve koruyuculuğuna soyunduğunu savunmakta, hurafe ve mitleri yok etme iddiasında bulunanların bu eylemi bizzat kendi ideolojileri için gerçekleştirdiklerini belirtmektedir (Başkaya, 1991: 29).

Başkaya, Mustafa Kemal kimliği ve isminin yarı-ilah haline getirildiği ve putlaştırıldığını, bunun da bazı tarihi durum ve vakaları ya gizlemek ya da olduğundan farklı göstermek amacıyla yapıldığını savunmaktadır. Mustafa Kemal'in yaptığı işlerin yarı sömürgeleşme sürecinin mühim dahi olmayan bir safhası olduğunu söylemektedir. Cumhuriyet'i sömürgeleşmenin durdurulması olarak değil, iddia edildiğinin aksine devamı olarak nitelendirmektedir. Yine Mustafa Kemal Atatürk'ün Tanzimat sürecinin bir parçası olduğunu belirtmektedir. Mustafa Kemal Atatürk'ün sağlığında anıt ve heykelleri dikilen yegâne lider olduğunu iddia ederek putlaştırmanın bir politika haline geldiğini belirtmektedir (Başkaya, 1991: 87). Yine Başkaya, Mustafa Kemal Atatürk'ün Batı tarafından hayranlık duyulan bir lider olmadığını, böyle gösterildiğini savunarak; sadece Batı'nın işini kolaylaştıran adımlar atması nedeniyle sempatik nazariyeye sahip

olduklarını söylemektedir. Kemalizm'in emperyalizme saha sağlayarak yeni emperyalizmin tesis edilmesine kolaylık sağladığını iddia etmektedir. Ülkenin hala özerk olarak tam bir şekilde manevra kabiliyetine sahip olamadığını söylemekte, buna sebep olarak ise bu durumun Atatürkçülük ismi ardında devam ettirilmesi savını göstermektedir (Başkaya, 1991: 96).

Başkaya, Mustafa Kemal Atatürk ne kadar yüceltilse de şahsi kuvveti ve icra edebileceği şeylerin hududunun sınıfsal kuvvet ve emperyalizmce çizildiğini savunmaktadır. Putlaştırılan kişinin bir dayanağının olduğunu (sosyal sınıflar), bunların da Türkiye'yi ancak Batı'nın uydusu yapabileceğini belirtmektedir. Resmi ideolojinin geçmişi değiştirmek, tarihi başkalaştırmak istediğini ancak hakikatin bu olduğunu iddia etmektedir (Başkaya, 1991: 99).

Kemalizm'i birçok açıdan eleştiren Cem Uzun'un Kemalizm'e yönelik eleştirilerini yönelttiği bir başka nokta da Kemalist idarenin uyguladığı vergi politikası, spesifik olarak da *Varlık Vergisi*dir. Uzun; Varlık Vergisi'nin Kemalizm'in karanlık sayfalarından bir diğeri olduğunu ileri sürmektedir. Varlık Vergisi uygulamasıyla Kemalist idarenin yabancıları mülksüzleştirdiğini ileri sürmektedir (Uzun, 2018: 230). Kemalistlerin vergiyi zenginlere yönelik bir vergi olarak nitelendirdiğini, ancak uygulamaların aksi yönde olduğunu ve vergiyi önemli ölçüde gayrimüslimlerin ödediğini belirtmektedir. Varlık Vergisini ırkçı bir vergi olarak niteleyen Uzun, Varlık Vergisi uygulaması neticesinde varsıl Türklerin azınlıkların gayrimenkullerini ele geçirdiğini savunmaktadır (Uzun, 2018: 231). Uzun; Kemalizm'i 1942'de uygulanmaya başlanan Varlık Vergisi üzerinden hareketle ırkçı uygulamalar yaptığı iddiasıyla eleştirmektedir. Varlık Vergisini Kemalizm'in karanlık sayfalarından biri olarak nitelendiren bir başka kişi de Sait Çetinoğlu'dur. Çetinoğlu, Varlık Vergisinin azınlıklara yönelik bir politika olduğunu ve kendisini iktisadi bir uygulamanın ardına gizlediğini ileri sürmektedir. Bu uygulamanın amacının azınlıkların iktisadi ve kültürel olarak yıpratılarak göç etmeye zorlamak olduğunu ve yine bu uygulamanın ittihatçı bir geleneğin etnik politikası olduğunu iddia etmektedir (Çetinoğlu, 2018). Kemalizm'in yabancılara yönelik politikaları kapsamında eleştiri yapanlardan bir başka kişi olan Rıfat N. Bali ise, *2762 sayılı Vakıflar Kanunu'*nu Kemalist Tek Parti dönemindeki azınlıklara(yabancılara) yönelik baskı politikalarından biri olarak nitelendirmektedir. 1935 tarihli Vakıflar Kanunun uygulama şeklinin baskı olarak kullanıldığını ileri süren Bali, Vakıflar

Kanunu'nun 24. Maddesi *Vakıflar Umum Müdürlüğü'ne irad kaydolunmak üzere vakıf gelirlerinden "yüzde beş kontrol hakkı" kesilmesi* hükmü ve 28 Haziran 1938 tarihli *3513 sayılı Vakıflar Kanunun Bazı Maddelerinin Tediline Dair Kanun*'la Vakıflar Umum Müdürlüğü'ne azınlık cemaatlerinin vakıflarını idare edecek olan mütevelliyi seçme ve atama yetkisinin verilmesinin, ileri sürdüğü baskının en dikkate değer noktasını teşkil ettiğini söylemektedir. Bu yasal dayanak kullanılarak mütevelli heyetine devamlı olarak azınlıklarca sevilmeyen kişilerin atandığını ve bunun baskı unsuru olarak kullanıldığını ileri sürmektedir. 1924 Anayasasının Müslüman ve gayrimüslim ayrı olmadan eşitlik öngörmesine rağmen bunun fiile dönüşmemesini azınlıkların yeteri düzeyde Türkleşememesine bağlayan Bali, bunun işgal döneminde azınlıkların işgal kuvvetleri lehine harekette bulunmalarının da zihinlerde bıraktığı izlerle birleşerek olumsuz uygulamalara neden olduğunu ifade etmektedir. Bu bakışın sadece sokaktaki vatandaş değil iktidar tarafından da kabul gördüğünü ileri süren Bali; 1934 yılında Trakya'da yaşanan Yahudi karşıtı olaylar, 1941 yılında yirmi kur'a gayrimüslim ihtiyatların silahaltına alınması ve 1942 tarihli Varlık Vergisi Kanunu'nu iktidarın bakışının bu yönde olduğu iddialarına dayanak olarak göstermektedir (Bali, 1998).

Uzun'un Kemalizm'e yönelttiği bir başka eleştiri de 1950 yılı seçimlerini Adnan Menderes liderliğindeki DP'nin kazanmasıyla ilgilidir. Uzun, bu seçimin karşı-devrim olarak nitelendirilmesinin Kemalist bir efsane olduğunu, oysa seçimin sonucunu belirleyenin -Uzun'un ifadesiyle- yoksulluk, baskı ve diktatörlükten bunalan halkın başka bir seçeneğe rey atma fırsatını değerlendirmesi olduğunu söylemektedir (Uzun, 2018: 233).

Uzun, 1923-1931 yılları arasında Kemalizm'in temellerinin şiddetli baskıyı gerektiren uygulamalarını meşru hale getirmek için atıldığını ileri sürmektedir. Cumhuriyet'in ilk senelerinde; farklı etnik hüviyetler için demokrasinin ve işbirliğinin son kalesi olarak gördüğü İstanbul işçi sınıfını yıkmak adına şiddet ve baskı kullanıldığını; kendi ifadesiyle dini gericilik tehdidi efsanesinin Kürtler üzerinde baskı aygıtı olarak kullanıldığını iddia etmektedir. Yine bu dönemde Mustafa Kemal ve çevresine karşı olan burjuva muhalefetinin göstermelik mahkemelerde susturulduğunu söylemektedir. Kemalizm ile İttihatçılığın farklı şeyler olduğu ve İttihatçılığın Kemalizm için tehlike olduğu mitinin yaratıldığını savunmaktadır. Kemalizm'in anti-emperyalist

kimliğe bürünmeye çalıştığını ancak yabancı sermaye ile işbirliği içinde olduğunu, ayrıcalıklar tanıdığını savunmaktadır (Uzun, 2018: 188).

Uzun, Kemalist rejimin; milliyetçi siyasalarının olduğunu, azınlıklara yönelik baskılar uyguladığını, emperyalizmle her an anlaşmaya hazır halde olduğunu, Müslüman bir Türk egemen sınıf yaratma arzusu taşıdığını ve diktatoryal yöntem ve siyasalar uyguladığını söylemektedir. Bunların da Kemalist rejimi İTC'nin devamcısı yaptığını savunmaktadır. Cumhuriyet'in, İTC ile aynı kadrolarla aynı grubun yararına hizmet ettiğini söylemektedir. Cumhuriyet'i; devletin üstünden zenginleşen bir kısım kapitalist, bürokratlar ve ordu hiyerarşisinin yönetimi olarak nitelendirmektedir. Bu grupların Türkiye'nin hâkim sınıfları olduğunu belirtmektedir. Kemalizm'in de bunların ideolojisi olduğunu iddia etmektedir. Türk milletinin faydası için olduğu savunulan düzenin de bunların diktatörlüğü olduğunu savunmaktadır (Uzun, 2018: 218).

İdris Küçükömer ise, Kemalizm'i hem devletçilik politikası hem de sınıfsız toplum düzeni ideası çerçevesinde eleştirmektedir. Kemalizm'in toplumun sınıfsız olduğunu iddia ettiğini ve hatta bunun Onuncu Yıl Marşında dahi işlendiğini belirtmektedir. Ancak uygulanan devletçilik siyasasının bu ideanın aksine toplumsal düzeni sınıflı hale getirdiğini savunmaktadır (Küçükömer, 2007: 60).

Hakan Albayrak, Kemalizm'in ülkeyi ilerletmek yerine gerilimlerle yerinde saydırdığını hatta geride bıraktığını ileri sürmektedir. Cumhuriyet'in din temelli bir anayasa ile kurulup daha sonra köktenci bir laiklik anlayışıyla evirildiğini; laiklik ilkesinin topluma uyarlanması nedeniyle sürekli gerilime neden olduğunu savunmaktadır. Kemalizm'in Altı Ok'undan biri olan laikliğin en büyük gerilim noktası olduğunu iddia etmektedir (Albayrak, 2007: 20).

Kemalist ilkelerin; Jakobenist özellikler gösterdiği, bu özellikleri nedeniyle ülkeye sürekli olarak güç kaybettirdiği ve bu nedenle köktenci Kemalizm'in aşılması gerektiği Albayrak tarafından ileri sürülmektedir (Albayrak, 2007: 21). Yine Albayrak, Kemalizm'i batıyı yatıştırma, Türkiye'ye karşı yapacakları hamleleri önleme amacıyla örülmüş bir koruma duvarı olarak görmekte ve bunun aşılması gerektiğini savunmaktadır (Albayrak, 2007: 32).

Albayrak; Türkiye'de Kemalizm'in radikal kimlik gösterir şekilde var olduğunu iddia etmektedir. Türkiye'de radikal bir Kemalizm bulunduğunu, bu durumun rejim ile

millet arasında ikileme sebep olarak ülkeyi tehlikeye attığını ileri sürmektedir. Var olduğunu ileri sürdüğü radikal Kemalizm'in ateşli savunucusu ve koruyucusunun ise ordu olduğu, ordunun ise artık halk tarafından desteklenmediği hatta devletin istikbalinin bile eskisi kadar halk tarafından önemsenmediği, bu durumun da en büyük sebebinin Kemalizm'in katı yorumu ve savunusu olduğu Albayrak tarafından dile getirilmektedir (Albayrak, 2007: 34). Albayrak, Kemalizm'in katı halde savunulmasının Türkiye'nin öz değerlerine zarar verdiğini söylemektedir. Güneydoğu sorunu da Albayrak tarafından Kemalizm'in menfi neticelerinden biri olarak değerlendirilmektedir (Albayrak, 2007: 36).

Albayrak, Kemalizm'in ilerlemenin en büyük engeli olduğunu savunmaktadır. İstiklâl Savaşı ile kazanım elde etmekten ziyade kayıplara son verildiğini söylemektedir. Lozan'ı başarım değil, "pranga" olarak nitelendirmektedir. "Vatan- millet- Sakarya" düsturunu olması gereken değil razı olunan olarak ifade etmektedir. Viyana'ya dayanmış milletin Lozan sınırlarında tutulduğunu bunun da en büyük yanlış olduğunu belirtmektedir. Yeniden fetihlerin yapılması, İslamiyet harici millet ve devletlerle mücadele edilmesi gerektiğini savunmaktadır. Bunu ise Kemalizm'in engellemekte olduğunu söylemektedir. Bu sebepleri öne sürerek Albayrak Kemalistlerin savunduğunun aksine Kemalizm'i ilerlemeye engel görmekte, Atatürk heykellerini de bu engelin sınır taşları olarak nitelendirmektedir (Albayrak, 2007: 46). Kemalizm'i Lozan üzerinden eleştirenlerden biri de Nihal Atsız'dır. Atsız, Kemalizm'e yönelik eleştirilerinde diğer bir odak noktası olarak Lozan'ı seçmiştir. Lozan'ın, Türk tarihinin en övünç kaynağı sayfası olmadığını ileri sürmektedir. Lozan'ı en şanlı zafer olarak görmek ya cehaletten ya da yaltakçılıktandır demektedir. Eski zamanlarda kralların haraca bağlanıp komutanların diz çöktürüldüğünü, bunlara kıyasla Lozan'a zafer hem de kutlu zafer demenin hatalı olduğunu savunmaktadır. Lozan'ın sadece Sevr ile karşılaştırılınca kıymetli olduğunu söylemektedir. Lozan'ı ebedi zafer görmenin milleti miskinleştirmekte olduğunu iddia etmektedir (Atsız, 2020: 42).

Albayrak, Kemalizm'in kendi içinde çelişkiler taşıdığını bunlardan birinin de bilimselliğe yaptığı vurgu olduğunu savunmaktadır. Hem bilime dayanıp hem bilimsellikten uzak uygulamalar yapmanın bunu kanıtı olduğunu belirtmektedir. Batılılaşma hedefinin öz değerlerden uzaklaşmak olması nedeniyle Kemalizm'e eleştiri getirmektedir (Albayrak, 2007: 47). Her konuyu Atatürk'e bağlamanın hata olduğunu

vurgulamakta, bunun sistematik şekilde uygulanmasını(Siyasal Partiler Kanunu, Anayasal İlkeler, Atatürk'ü Koruma Kanunu…) eleştirmektedir. Yine Albayrak, her kim bir konu hakkında fikir beyan edip bunu savunacaksa Atatürk'e bağlıyor diyerek Atatürk'ün kaynak gösterilmesini eleştirmektedir (Albayarak,2007:49).

Albayrak, Kemalizm'in içinin çelişkilerle dolu olduğunu söylemektedir. Mustafa Kemal'in bile kendi içinde tutarlılığı olmadığını, bunun da Kemalizm'in çelişkiler barındırdığı savını doğal bir netice haline getirdiğini belirtmektedir. 1919 hareketinin halifeyi kurtarmak isterken 1924 hareketinin ise halifeyi ortadan kaldırdığını, Batı hedef alınırken Doğu ile anlaşıldığını söylemektedir. Bu gerekçelere dayanan Albayrak ilerlemek için Mustafa Kemal Atatürk'ün aşılmasını savunmaktadır (Albayrak, 2007: 55).

Kemalizm'i hem uyguladığı siyasalar hem de Mustafa Kemal Atatürk üzerinden eleştiren Albayrak, Kemalizm'i ülkenin ve milletin gerçekleriyle uyuşmayan, statükocu, iddia edilenin aksine gelişmeyi engelleyici bir fikir akımı olarak nitelendirmektedir. Kemalizm ve Mustafa Kemal Atatürk'ün gereğinden fazla öne çıkarıldığını bunun da ülkenin zararına olduğunu savunmaktadır. Kemalizm'in illa devlet hayatında bulunacaksa kendini güncellemesi gerektiğini, belli başlı savunularından vazgeçmesi gerektiğini belirtmektedir. Kemalizm'i eleştirirken Kemalizm'in sembollerinden ve devamlığının göstergelerinden sayılan Atatürk heykellerini, Anıtkabir'i, Kemalist İlkeleri (en çok da Laikliği), 5816 sayılı Atatürk Aleyhine İşlenen Suçlar Hakkında Kanunu, Anayasadaki Kemalist İlkelere atıfta bulunan maddeleri de eleştirilerine dayanak ve örnek olarak kullanmaktadır. Albayrak Kemalizm'in milletçe içselleştirilmediğini öne sürmektedir. Bu nedenle Kemalizm'in aşılması gerektiğini savunmaktadır (Albayrak, 2007: 45).

Kemalizm'e yöneltilen diğer eleştiriler bölümünde Kemalizm'i ateşli şekilde eleştiren Hüseyin Nihal Atsız'ın eleştirileri diğer eleştirilerden ayrılmaktadır. Zira Atsız, Kemalizm'e Türkçü pencereden eleştirilerde bulunarak diğer eleştirilerden biraz daha ayrılmaktadır.

Atsız, eleştirisinde 1950'den önce ülkenin başında serserilerin hüküm sürdüğünü belirtmektedir. Milletin sıhhatini, varlığını, moral değerlerini serseri dediği idarecilerin mahvettiğini söylemektedir. Hatta Kemalist idarenin ülkeyi bir gecede Moskof sömürgesi yapan planları tanzim ettiğini savunmaktadır (Atsız, 2018b: 88).

Atsız, içinde bulunduğu dönemdeki Kemalist idareyi tedbirli politikasının dış ülkelerdeki Türkler için olumsuzluğu nedeniyle eleştirmekte ve yine Kemalist idare ile Kemalizm'in de bu Türklerle ilgili planının olmadığını savunarak eleştirmektedir. Atsız'a göre devlet fazla tedbirli bir anlayışla yönetilmektedir. Atatürk'ün çok hesaplı bir karaktere sahip olduğunu ama yeri geldiğinde gözü pek politika da sürdürdüğünü belirtmektedir. Oysa İnönü'nün, yalnızca tedbirli ve hesaplı olduğunu savunmakta, bunun da onu hataya sevk ettiğini söylemektedir. Aşırı tedbirin uzun vadede belki olumlu olabileceğini ama sınırdaşlarının iştahını kabartabileceğini belirtmektedir. Milli dava yerine iyi geçinme siyasetinin yanlış olduğunu savunmaktadır. Atatürk'ün o zamanın şartları için söylediği "Yurtta barış, dünyada barış" sözünün artık geçersiz olduğunu, bu politikanın dış ülkelerdeki Türklerin ihmaline sebep olduğu savını ortaya atmaktadır. Dış Türklerle alakadar olmanın emperyalizm olmadığını, öyle ise bile emperyalizmin kutsal hali olduğunu savunmaktadır. Dünyada birçok örneği varken Türkiye'nin bu politikadan dış Türkler lehine vazgeçmesi gerektiğini söylemektedir (Atsız, 2018b: 228).

Atsız, yalnızca Kemalizm'i hedef almış, Atatürk'ü ayrı tutmuştur. Direkt olarak hiçbir zaman Mustafa Kemal Atatürk'ü eleştirilerinde hedef almamıştır. Atatürk'e karşı saygı duymuş, milletin ve ülkenin kurtarıcısı olması hasebiyle Atatürk'ü olumlamıştır. Mustafa Kemal Atatürk'ün faik şahsiyetinin, Türkiye dâhilinde milli bir bütünlük oluşturulmasında son derece mühim bir yere sahip olduğuna devamlı olarak dikkat çekmiştir. Ancak 1940'lı yıllarda özellikle 1944'te tutuklanması sonrası bu bakış açısında kayda değer değişiklik oluşmuş ve Atatürk'e karşı olmasa da dönemine dair eleştirilerde bulunmuştur (Kakışım, 2016: 2626).

Atsız, Türkçü kişiliğinin yanında komünizm karşıtlığı ile de ön plana çıkmaktadır. Kemalizm eleştirilerinin bir cenahını da Kemalizm'in Komünizme müsamahakâr davrandığı fikri oluşturmaktadır. Atsız, Kemalist idarenin komünizm tehlikesine dikkat etmediği ve komünizmin ne denli zararlı olduğunu anlamadığını iddia etmektedir. Yine Kemalist idarenin komünistleri önemli vazifelere tayin ettiklerini belirtmekte, aymazlık içinde olduğunu iddia etmektedir(Kakışım, 2016; 2634).

Atsız, Atatürk'ün komünizm tehlikesini daha en başından anlayıp önlemlerini aldığını, oysa İnönü'nün komünizm tehlikesini fark etmediğini belirtmektedir. İnönü'nün dikkatini sağcılar olarak ifade ettiği kesime verdiğini, anarşistlerin eylemlerini hafife

aldığını öne sürmektedir. Bu sebeplerle de 3 Mayıs 1944 görüşünü anlamasının da mümkün olmadığını söylemektedir. Bu nedenle Türkçü kelimesinden korktuğunu ileri sürmektedir (Atsız, 1973).

Atsız, Komünizmle ilişkisi olanların Halk Partisi ya da devlette kendine yer bulduklarını bunun da Halk Partisi hükümetlerinin ileriyi göremediklerinin kanıtı olduğunu iddia etmektedir. Mustafa Kemal Atatürk'ün komünizmi öğrenmek için Rusya'ya adamlar gönderdiğini, iç yüzünü anladıktan sonra Ruslar'dan yararlanmak için komünizme geçilecekmiş gibi gösterip komünist parti bile açtığını ve akımı kontrol ettiğini belirtmektedir. Alacağını aldıktan sonra da komünist partiyi kapatıp komünistleri mahkemeye sevk ettiğini vurgulamaktadır. İnönü'nün ise tam tersi yönde davrandığını söylemektedir (Atsız, 1968).

Atsız, Halk Partisi'nin ülkenin tarihinde birçok hata yapmış bir parti olduğunu ifade etmektedir. En büyük hatasının da Türkiye'de kendi ifadesiyle "rezilane bir şekil almış olan solculuğu destekleyip beslemesi" olduğunu savunmaktadır. Halk Partisi'nin 1944'te komünizmin düşmanı olan Türkçüleri Alman yancısı maceracılar olarak ilan ettiğini iddia etmekte, bununda sonsuza kadar yüz karası kalacağını söylemektedir (Atsız, 2016).

Atsız, komünistleri Halk Partisi'nin yadigârı olarak addetmektedir (Atsız, 2018c: 362). Halk Partisi'nin Moskofçulara karşı harekete geçmediğini, bunun bir aymazlık olduğu kabul edilse bile apaçık Moskofçuların niyeti ve durumu ortaya çıktıktan sonra yine harekete geçmediğini söylemektedir. Halk Partisi'nin Türkçülere eziyet ettiğini, bunun da Türkçülere gösterdiği kötü muamelenin nedeni olduğunu iddia etmektedir. Halk Partisi içinde çok sayıda Moskofçu bulunduğunu ve Halk Partisi'nin buna göz yumduğunu iddia etmektedir (Atsız, 2018b: 281). Atsız bu noktada Hasan Ali Yücel'i de hedefe almaktadır. Atsız; Hasan Ali Yücel'in komünistleri Maarif Vekâleti'nde önemli yerlere getirerek, Türkçüleri uzaklaştırdığını ileri sürmektedir (Atsız, 2018,a: 161). İnönü'nün ise tehlike olarak sağcıları(Nurcular) gösterdiğini, komünistlere Kadro Dergisini çıkarttığını, Sabahattin Ali'yi övdüğünü, Hasan Ali'yi Maarif Vekâleti'nin başına geçirdiğini söylemektedir. Komünist yatağı olarak nitelediği Köy Enstitülerini de İnönü'nün kurdurduğunu belirtmektedir. İnönü'nün komünizm tehlikesini

kavrayamadığını ileri sürmektedir. Atatürk tarafından milli araçlarla kurulan Halk Partisi'ni İnönü'nün kalıptan kalıba soktuğunu söylemektedir (Atsız, 2018a: 248).

Kemalizm'i daha çok 1938 sonrası uygulamalar açısından eleştiren Sabiha Sertel, yazılarına direk Kemalizm'i eleştiri maksadıyla değil hükümeti eleştiri maksadıyla başlasa da ilerleyen dönemlerde Kemalizm'i hedefe almıştır. Sertel, içinde bulunduğu sol görüşlü grubunda etkisiyle İnönü dönemi Kemalizm'ini eleştirmekte, başlanılan ve gelinen yerler arasında büyük menfi farklar olduğunu belirtmektedir(Sertel, 1945: 6).

Kemalizm eleştirileri, Mustafa Kemal Atatürk'ten ziyade Kemalizm ideası ve bu idea çerçevesinde yapılan devrimler ve politikalar üzerinde yoğunlaşmış görülmektedir. Eleştiriler Atatürk'e doğrudan yöneltilmemekte daha çok Kemalist idare ve devrimler hedefe alınmaktadır

Kemalizm'i statükocu ve gelişime engel bir idea olarak gören bu eleştiriler ülkenin gelişimi için Kemalizm'den vazgeçilmesi gerekliliğini savunmaktadır. Eleştirenlerin iddiasına göre savunanların aksine Kemalizm ülke ve gelenekle asla bağdaşmamaktadır.

Kemalizm'e yöneltilen eleştirilerin büyük oranda Kemalizm'e ideolojik olarak uzak olan, Kemalizm'e rakip olarak da nitelendirilebilecek ideolojilere yakın kişiler tarafından yapıldığı görülmektedir. Bu eksende, yapılan eleştirilerin ortak noktasının da eleştiri yapanların Kemalizm'e uzaklığı olduğu anlaşılmaktadır. Bu durum Kemalizm'e Kemalist kimlikle yöneltilen eleştirileri ilgi çekici kılmaktadır. Çalışmanın üçüncü bölümü olan sonraki bölümde Kemalist kimliği ile ön plana çıkan Emin Türk Eliçin'in eleştirilerine yer verilecektir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
KEMALİZM'İ ELEŞTİREN BİR KEMALİST
"Emin Türk ELİÇİN"

Kemalizm, daha çok Kemalizm'e karşı olan, karşı cephede bulunanlarca eleştirilmiştir. Kemalizm'e şu ya da bu nedenle karşı çıkanların eleştirileri bir önceki bölümde ele alınmıştır. Elbette bu eleştiriler Kemalizm'i anlama noktasında mühimdir. Ancak Kemalist hüviyete sahip bir kişinin Kemalizm'e bakışı ve daha da önemlisi Kemalizm'i eleştirisi bir özeleştiri özelliği taşımaktadır. Bu da incelenmeye değer bir konudur. Çalışmanın ana konusunu oluşturan Emin Türk Eliçin'in Kemalizm'i eleştirisini ele almadan önce, Eliçin'in hayatına kısaca değinmek faydalıdır. Bu, çalışmanın daha iyi anlaşılmasını sağlayacaktır.

3.1.Emin Türk Eliçin'in Hayatı

Emin Türk Eliçin'in hayatına ilişkin bilgilere eserlerinin giriş bölümlerinde, Emin Türk Eliçin Kültür ve Sanat Vakfı'na ait internet sitesinde (etev.org) ve çeşitli internet kaynaklarından (biyografya.com) ulaşılabilmektedir. Bu nedenle Eliçin'in hayatı anlatılırken bu kaynaklardan yararlanılmıştır.

Emin Türk Eliçin; 1906 yılının 21 Mart'ında Nevşehir'de doğmuştur. Orta halli bir hocanın (din adamı) oğlu olan Eliçin, dokuz kardeştir. Nevşehir'de din eğitimi alarak tahsiline başlayan Eliçin; 7 yaşında hafız olmuştur. Cumhuriyetin ilanı ile modern eğitim sisteminde eğitim görmeye başlayıp daha sonra Muallim Mektebini bitirerek öğretmenlik mesleğine 1927 yılında başlamıştır. Kendi ifadesi ile "*Cumhuriyet'in yetiştirdiği Cumhuriyetçi fikirlerle dolu idealist bir Cumhuriyet Havarisi*" iken 1927 yılı seçimlerinde gördüğü düzensizlikler fikriyatında ilk sarsıntıyı meydana getirmiştir (biyografya.com, 2021). Bu ifade de Eliçin'in Kemalist kimlik ve fikirlerle göreve başladığını göstermektedir.

Ankara Çubuk İlkokulunda mesleğine adım atan Eliçin, ağa çocuğunu sınıftan atması sonrası ağanın tehditlerine maruz kalır. Yaşadığı sıkıntıları, gözlemlediği problemleri ve aksaklıkları dönemin Milli Eğitim Bakanı'na mektupla aktarır. Tüm bunlara koşut olarak Kayseri Zincidere Yatılı Öksüzler Okuluna nakledilir. Eliçin üst üste

idealist kimliğine darbeler almaktadır. Bu dönemde Osmanlı, Avrupa ve Cumhuriyet üzerine tarih okumaları yaparak araştırmacı kimliğinin temellerini atar. Zincidere Yatılı Öksüzler Okulunda da okul müdürünün okul yönetiminde kural tanımazlığına ve diğer öğretmenlerin bu duruma sessiz kalmalarına tanık olur. Diğerlerinin aksine Milli Eğitim mevzuatına uymak gayretini gösteren Eliçin ile müdür arasında gerilim artar. Demokrat kişiliği sürekli olarak ön plana çıkarak onu mücadele içine sokmaktadır (etev.org, 2021).

Fikriyatına bir başka darbeyi de yaz tatiline gittiği köyünde yeni dönemin koşullarına uyum sağlamış eski ağaların düzeni vurur. Faizcilik, cebren yapılan kız almalar, geri kalmışlığın yaygınlığı "idealist Cumhuriyet havarisini" tekrar tekrar sarsar. İçinde bulunduğu duygusal yıkımlarla Ankara'ya döner. O sıralarda okuduğu *Resimli Ay* dergisinden etkilenir (Eliçin, 2004l: 328). İstanbul'a gider. " *Resimli Ay'da, putları kırmaya kalkan bir cesaret, erkekçe güzel haykırışlar görmüştüm. Birkaç kez kapısından korkak adımlarla geçtiğim matbaaya bir gün giriverdim."* sözleriyle Resimli Ay serüveninin başlangıcını tarif eder (Eliçin, 2004l: 328). Burada kaleme aldığı "Köyümde Neler Gördüm" makalesi nedeniyle tutuklanarak mahkemeye çıkarılır ve "Sınıf ve tabakatı halkı yekdiğeri aleyhine tahrik ve kin ve adavete tahrik"le suçlanır. Tüm bu yaşadıkları fikirsel yapısında köklü değişiklikler için sebep oluşturur (etev.org, 2021).

Resimli Ay dergisi çevresinde daha sık bulunmaya başlar. Burada Peyami Safa ve Nazım Hikmet'in tartışmalarını takip eder. Hakkındaki suçlamalardan beraat etse de solcu olarak mimlenir. Adana'ya Beden Eğitimi Öğretmeni olarak atanır. Katıldığı bir toplulukta Nazım Hikmet'e ait şiirler okuması nedeniyle meslekten ihraç edilir (Eliçin, 1970: 27). Bu, artık fikriyatının dönüşümü için son damla olmuştur. Eliçin; köyüne dönerek ailesinin yanında yaşamaya başlar ve bu süre içerisinde yöreden sözcük derler. Bu, o dönemin Milli Eğitim Bakanı tarafından dikkate değer bulunur ve 1933 yılında Türk Tarih Kurumu'na mümeyyiz olarak atanır. Bu süreçte Hasan Ali Yücel, Besim Atalay, Kazım Nazmi Duru gibi cemiyet üyeleri ile de dostluklar kurar (etev.org, 2021).

Askerliğini yedek subay olarak yapar. Askerlik döneminde Kadro Dergisi hareketinin Kemalizm ideolojisi çalışmaları dikkatini çeker. Yine Kadro hareketinin kendisi gibi bir başka duygudaşı ve dönemin Milli Eğitim Bakanı tarafından bakanlıkta mümeyyizliğe atanır. Bu dönemde ülkedeki aleni ya da gizli tüm fikriyat hakkında da

bilgi sahibi olmuştur. Eliçin, Kemalizm'den o denli etkilenir ki Kemalizm'in özgünlüğüne de yazdığı kitaplarda değinir (etev.org, 2021).

1935-1937 yılları arasında Almanya'da bulunur. Yurda döndükten sonra Ankara Devlet Konservatuarı'nda sahneleme ve çeviri asistanlığı yapar. 1944'te Asiye Eliçin ile evlenir. Yaklaşık üç ay sonra politik nedenlerle görevi son bulur. Yine bu dönemde eşi Asiye Eliçin, Eskişehir Çifteler Köy Enstitüsü'nde görevliyken öğrencilere okuttuğu kitaplar (Karamazov Kardeşler, Kadın ve Sosyalizm,…) nedeniyle tutuklanarak cezaevine konulur. Bu sancılı dönemlerin ardından işsizlik sıkıntıları ile baş başa kalan Eliçin çeviri yaparak geçimini idame ettirmeye çalışırken eşi de terzilik yapar. Bu süreçte bir süre tarımla da uğraşan Eliçin çifti ağalık müessesinin tekrar karşılarına çıkması neticesinde önce Ankara sonra İstanbul ve ardından Samsun'a geçer. Samsun'da altı yıllık mütercimlikten sonra 1960'ta İstanbul'a döner. Önce Yeni Tanin gazetesi sonrasında ise Eylem Dergisinde yazılar yazar. Yazdığı yazılar nedeniyle mahkemelik olan Eliçin 1966 yılında mahkemesi devam ederken hayatını kaybeder. 1970 yılında yazıları beraat eden Eliçin'in bu yazıları kitap haine getirilir (etev.org, 2021).

3.1.1. Asiye Eliçin'in Kaleminden "Emin Türk Eliçin"

Emin Türk Eliçin'in Kemalizm'i eleştirisini, bakışını ve düşüncelerini tahlil etmede; tüm bu dönemde en yakınında olan eşi Asiye Özdemir Eliçin' in gözünden E.T. Eliçin'e bakmak çalışmaya derinlik ve farklı bir bakış açısı kazandıracaktır. Bu nedenle bu bölümde önce Asiye Eliçin'in yaşamına kısaca değinilmiş ve daha sonra E.T. Eliçin'in *"Kemalist Devrimin Tarihteki Yeri ve Önemi"* adlı eserine yazdığı önsözde E. T. Eliçin ile ilgili yazdıklarına ve fikirlerine yer verilmiştir.

Asiye Özdemir Eliçin 1922 yılı Nevşehir Avanos'ta dünyaya gelmiştir. İlkokulu köyünde okuyan Asiye Eliçin, kendi deyimiyle "yedi yıl uzaktan ve yakından" Emin Türk Eliçin'in gözetiminde eğitim görmüştür. Fenomen olarak tarif ettiği E. T. Eliçin'le 1944 yılında evlenmiş ve evlilikleri E.T. Eliçin'in vefat ettiği 1966 yılına kadar sürmüştür. 1994 yılında E. T. Eliçin'in eserlerini, felsefesini ve yapıtlarını yaşatmak adına ETEV'i kurmuştur. 2008 yılında "Bir Dönemin Belge Mektupları(1927-1965)" adlı eserini yayımlamıştır. Asiye Eliçin 2009 yılında vefat emiştir (etev.org).

Asiye Eliçin, E. T. Eliçin'in Kemalizm'i eleştirisi olan "*Kemalist Devrimin Tarihteki Yeri ve Önemi"* adlı yazı dizisinin büyük ilgi gördüğünü vurgulamaktadır. Bu

yazı dizisi nedeniyle E. T. Eliçin'e Cumhuriyet Savcısı tarafından soruşturma açıldığını; açılan soruşturmanın da E. T. Eliçin'i bu konu üzerine 1930'lardan beri yazdıklarını yayımlama denemesini sonlandırmaya sevk ettiğini belirtmektedir (Eliçin, A. , 1970: 5). Asiye Eliçin, E. T. Eliçin'in Eylem Dergisinde yayımlanan bu yazılarını bir bütünün parçaları olarak fakat yine de kendi aralarında bütün saydığını belirtmektedir. Türk Devriminin ideolojik manada yapısının o zamana kadar Türkiye'nin iktisadi, sosyolojik şartları da dikkate alınmadan değerlendirildiğini bu sebeple de hatalı neticelere varıldığını savunmaktadır. Oysa E. T. Eliçin'in bu mühim problemi tarihi hakikatleri iyi bilmek ve iyi ölçmekle tahlil edilebileceğine inandığını, bu eleştiriye de fikrini saptamaya uğraştığını belirtmektedir. Bu eleştiriyi yaparken de hakikatleri hakikat dışı olanlardan, önyargılardan ayrılmış şekilde bilimsel olarak yaptığını vurgulamaktadır (Eliçin, A. , 1970: 8). Köyünden ayrılıp 1927'de idealist bir öğretmen olarak göreve başlayan Eliçin'in yaşadıkları ve gözlemlerinin sonunda ortada yanlışlar olduğunu düşündüğünü, hakikatlere net olarak ulaşabilmek için çok okuyup çok öğrenmenin gerekliliğine inandığını, bu nedenle hem Türkçe hem Batı kaynaklı bilimsel eserleri okumaya giriştiğini belirtmektedir. Asiye Eliçin, E. T. Eliçin'in Kemalist Türk devrinin bir halk devrimi değil bir burjuva devrimi olarak gördüğünü, Osmanlı Kapıkulu devletçiliğinin mirasının onu yozlaştırdığını düşündüğünü vurgulamaktadır. Eliçin'in Atatürk liderliğinde ve halkla beraber yapılan devrimin halk için değil burjuva sınıfı, Osmanlı kapıkulu sınıfı ve feodal güçlerin faydasına kullanıldığı tespitini yaptığını belirtmektedir (Eliçin, A. , 1970: 9). E. T. Eliçin'in Türk Devriminin muvaffakiyetsizlik sebeplerinin Tanzimat'tan bile geride aranması gerektiğini düşündüğünü vurgulamaktadır. E. T. Eliçin'in fikirlerini engellemeye, etkenliğini ve iletkenliğini zayıflatmaya çalışan baskı güçlerine karşı ölene kadar asil bir direnişte bulunduğunu savunmaktadır. Asiye Eliçin'e göre, geçim sıkıntısı E. T. Eliçin'i basite, kolaya yöneltememiştir. Batılı fikirler ve emperyalizmi aşıp sosyalist merhaleye ulaşmış hür düşünürlerin fikriyatını Türkçe'ye çevirip aktarmaya çalışmıştır (Eliçin A. , 1970: 11).

Asiye Eliçin, E. T. Eliçin' in "*harcanmayan fikirler, durgun suyun yosun tuttuğu gibi, zamanla kafada bozulurlar"* dediğini ve bu sözün farkındalığı ile hareket ederek kendisini bu kurala mahkûm etmek istenmesiyle mücadele ettiğini, bu sebeple fikri ve ruhsal sağlığını koruyucu boşalım yolları bulduğunu belirtmektedir. Asiye Eliçin; E. T. Eliçin'i iyimser, geleceğe umutla bakan, kuvvetli, özü-sözü bir, büyük bir aydın olarak

tarif etmektedir. Kendini gösterme, beğenilme duygusundan ise yoksundur (Eliçin A. , 1970: 14). Yine Asiye Eliçin; E. T. Eliçin'i fikirleriyle zamanın ilerisinde bir kişi olarak nitelendirmektedir. 1930 yılında Öz Türkçeciliğe inanmış Türkçe köklerden ürettiği kelimeler dile yerleşmiştir. Dil Kurumu adına da yararlı işler yapmıştır. En önemli işlerinden biri de aydın yetiştirme gayreti olmuştur. Bu yolda ilk gayreti de kardeşlerini baba ocağından alarak okullarda okutması olmuştur. Asiye Eliçin E. T. Eliçin'in ömrü süresince eylemsizlikle mücadele ettiğini vurgulamaktadır (Eliçin A. , 1970: 15).

3.1.2.Emin Türk Eliçin'in Kemalizm Eleştirilerinin Kaynakları

Eliçin'in Kemalizm'e yönelttiği eleştirilerinin kaynaklarını öğrenmek kendi deyimi ile *" Cumhuriyet tarafından yetiştirilmiş, iliklerine kadar onun fikriyatıyla dolu genç bir havari"* (Eliçin, 2004b: 324) iken en büyük eleştiricilerinden biri oluşunun anlaşılmasında faydalı olacaktır. Zira yüz seksen derecelik bu yön değiştiriş muhakkak sebepleri olan bir durumdur.

Eliçin, "Köyümde neler gördüm" adlı yazısında bu yön değiştirişe sebep olan deneyimlerini eleştirel bir dille aktarmaktadır. Bu yazısı daha sonra kendisini mahkûm edecek yolu açan ve Kemalizm eleştiricisi saflarına geçirecek yazısı olmuştur. Eliçin, memleketi olan köyüne gittiğinde sandığının aksine köylünün iktisadi olarak kötü durumda olduğunu, yüksek faizlerle borca battığını, devletin de söylenenin aksine kâfi miktarda destekte bulunmadığını gördüğünü belirtmektedir. Bu olayın ona, köylüyü bilmediğini ispat ettiğini vurgulamaktadır. Bunun üzerine daha çok köy gezen Eliçin, devletin köylüyü silahlı eşkıyanın elinden kurtardığını ama bunların yerini silahsız eşkıyaların aldığını belirtmektedir (Eliçin, 2004f: 237). Eliçin, Cumhuriyet'in köye gelişiyle köyün dertlerinin şekil değiştirerek devam ettiğini belirtmektedir. Yine Eliçin, Halk Fırkası seçimleri ile ilgili şahit olduğu bir olayda köylünün seçimle ilgilenmediğini çünkü hayatındaki birçok zorlukla mücadele ederken siyaset ve devlet işlerini umursamadığını gördüğünü belirtmektedir. Köylünün "Cariyemiz ölüm döşeğinde" diyerek halkı kıran tifo salgını ve doktor eksikliğini acı şekilde gözler önüne serdiğini belirtmektedir. Eliçin, şehirlerde lüks içinde yaşayanların dertlerine çare olurken köylünün unutulduğunu vurgulamaktadır (Eliçin, 2004f: 239). Eliçin'in köy gezisinde tam bir hayal kırıklığı içine düştüğü görülmektedir. Devletin kırsalı unutması ya da kırsaldaki memurların devletin anlattıklarıyla koşut eylemlerde bulunmaması eleştirilerinin temellerinden birini oluşturmaktadır. Ancak Eliçin'in hala devlete,

yönetime ve Kemalizm'e inancı vardır. Yazısında köylülere; "*Kuvvetli olduğunu ispat edemeyenin ne dâhilde ne hariçte hiçbir hakkı olamaz! Halka dayanan, halk uğruna mevcut olan bir hükümetimiz var[…] hakkınıza tecavüz eden[…] bir kaymakam, bir doktor, bir milletvekili, bir yargıç olsun.[…] size karşı sorumlu olan hükümet hakkınızı iadeye mecburdur. Bugün hükümetin başında bu fikirlerle hareket eden bu fikirleri müdafaa etmiş inkılapçılar var. Hakkınızı talebinizi gücenerek değil memnuiyetle dinleyecektir."* dediğini belirtmektedir (Eliçin, 2004f: 239). Bu da hala Eliçin'in aksaklık ve yanlış uygulamaları kişi özelinde menfilikler olarak gördüğünü göstermektedir.

Resimli Ay'da yayımlanan bu yazısı Eliçin'in mahkûmiyetine sebep olarak fikirsel bakımından dönüşümünü derinleştirmiştir.

Eliçin'in hayal kırıklığı yaşadığı bir diğer dönem de öğretmenlik yaptığı dönemdir. Bu yıllarda eğitim sahasında bizzat deneyimlediği problemler ve bu problemlere ilişkin vekâletçe hiçbir menfi yardımda bulunulmaması Eliçin'i ideallerinden uzağa itmiş görünmektedir. Eliçin; Maarif Vekâletine yazdığı mektupta karşılaştığı sorunlar için çözüm istemiş ve önerilerini dile getirmiştir. 2 Aralık 1927 tarihli mektubunda ilk olarak kendisine gönderilen mektuba teşekkür eden Eliçin, verilen manevi destek ve sahip çıkışın öğretmenlik mesleğinde kendisine büyük kuvvet ve azim sağlayacağından bahisle aldığı manevi kuvvetten bahsetmiştir (Eliçin A. , 2008: 11). Ardından talep ve şikâyetlerine geçen Eliçin; Çubuk'ta göreve başlama tarihinin geç girilmesi nedeniyle eksik aldığı maaştan, talep ettiği halde görev yerinin değiştirilmeyişinden bahsetmekte ve asıl önem verdiği konulardan bahsetmektedir. Bunlar öğretmenler arasındaki nemelazımcılık ve baştansavmacılıktır. Öğretmenlik yaptığı sınıfın durumunun olumsuzluklarından bahseden Eliçin, kalabalık mevcutlardan, devamsız öğrenci sayısının fazlalığından, sınıflardaki öğrenciler arasında bulunan büyük yaş farklarından ve öğrencilerin seviyeleri arasındaki uçurumlardan yakınarak sınıfın iki şubeye ayrılmasını talep etmiştir. Ancak talebi bütçe ve kadro yetersizliği sebep gösterilerek reddedilmiştir (Eliçin A. , 2008: 13). 16 Aralık'ta sınıfın ikiye ayrılması talebi içeren yeni bir mektup yazan Eliçin, müfettiş gönderileceği ve yapılan tespite göre işlem tesis edileceği cevabını almıştır (Eliçin A. , 2008: 17). Ardından gelen müfettişin raporu ile sınıf ikiye ayrılmıştır. Eliçin bu gelişme akabinde öğretmen yetersizliği konusunda mektup yazmış bu konu da yine menfi cevap almıştır (Eliçin A. , 2008: 19). Tüm bu süreç Eliçin'in azmi ve inancını zedeleyen gelişmeler olarak öne çıkmaktadır.

Öğretmenlik vazifesi içinde kendi ifadesi ile "*mücadelenin ikinci ve mühim safhası"* olan olay ise disiplinsiz hareketleri dolayısıyla cezalandırılmasını istediği öğrencinin talimatnamede yeri olmaması gerekçesiyle cezalandırılmaması olmuştur (Eliçin A. , 2008: 24).

Eliçin bu süreçte hem yaşadığı olumsuz tecrübeler hem de içinde bulunduğu ruh halinin etkisiyle sert bir muhalif ve eleştiriciye dönüşmüştür.

3.2. Emin Türk Eliçin'e Göre Kemalizm

Emin Türk Eliçin başlarda kendini Cumhuriyet'in fikriyatıyla yetiştirilmiş Kemalist bir havari olarak tanımlamaktadır. Öyle ki yazdığı yazılar, yaptığı konuşmalar hep Kemalizm ve Cumhuriyet güzellemeleri olarak adlandırılabilecek minvaldedir. Sık sık Osmanlı tarihindeki reform denemeleri ile kıyaslayarak Kemalizm'in başarılarını ve üstünlüklerini işaret etmektedir. Böyle bir Kemalist'in Kemalizm'i tarifini incelemek, Kemalizm'e yönelttiği eleştirilerin daha iyi tahlil edilmesini ve anlaşılmasını sağlayacaktır.

3.2.1. Emin Türk Eliçin'e Göre Türk Devrimi (Kemalist Devrim)

Emin Türk Eliçin'in Kemalizm ve Kemalist Devrimle ilgili fikriyatını aktaran üç kitap bulunmaktadır. Bunlar; "*Türk İnkılabı yahut Şark ve Garp*", "*Kemalizm ve Türkiye*", "*Kemalist Devrim İdeolojisi*" adlı eserlerdir. Eliçin'in Kemalizm ve Kemalist Devrimlere bakışını anlayarak tahlil etmek için bu kitaplar en önemli kaynaklardır.

Eliçin, Türk İnkılabı Yahut Şark ve Garp adlı kitabının ilk satırlarında gerçekte ana hedefinin Türk Devrimini kaleme almak olmasına rağmen hem dış memleketlerde edindiği izlenimler hem de Türk gençliğini aydınlatma gerekliliğini hissetmesi nedeniyle uzun bir giriş yaptığını belirterek kitabına başlıyor (Eliçin, 1940: 3).

Eliçin'e göre yeni Türkiye Devletine bakış iki cephede kendini göstermektedir. İlk cephe müspet bir bakış açısıyla Türkiye'ye Avrupa ve Dünya sahnesine yeni katılmış genç bir üye gözüyle bakmakta olup Türkiye hakkında daha objektiftir. İkinci cephe ise menfi bakış açısına sahiptir. Bunlar daha çok ülke üzerinde menfaat kaybına uğramış gruptur (Eliçin, 1940: 4).

Eliçin, Türk ırkının Avrupaca ve hatta birçok Türk tarafınca kabul edilegeldiğinin aksine barbar bir kavim olmadığını, daha Avrupa skolastik düşünce içinde boğulurken

hem İslam kültürünü hem de bulunduğu coğrafyayı bilimsel ve kültürel kalkındırma içine kattığını belirtmektedir. Türk neslinin dünya tarihine etkisinin, Atatürk'ün teşvikiyle Türk Tarih ve Dil Kurumunca ortaya çıkarılmasının, yıllarca millete zerk edilen aşağılık kompleksinin mağlup edilmesini sağlayacağını ifade etmektedir (Eliçin, 1940: 12).

Eliçin; Türklerin, sahip oldukları tarihsel mirası üstünde kalkınarak gelişmek ve ilerleyerek Batılılaşmak, böylece muasırlaşmak gayesi ile üç farklı deneme yaptığını belirtmektedir. İlk olarak; Osmanlı döneminden gelen sosyo-kültürel yapıları ve hukuk düzenini tasfiye ederek çoğunlukla Batı'dan getirdikleri benzerlerini, değiştirmeden bunların yerine koydukları ve iktisadi koşullar içinde köylü ile kentli iş adamlarının arasında iş bölümünün oluşacağına inandıkları dönem. İkinci olarak; 1929 Büyük Buhranı ortaya çıkınca bu ümidin gerçekleşmemesi neticesinde devletçiliğe yönelerek iktisadi kalkınma ideolojisi oluşturmaya gayret ettikleri ikinci dönem. Üçüncü olarak; İkinci Dünya Savaşı ertesinde dünyadaki yeni konjonktüre koşut olarak yüzünü tamamen Batı'ya ve spesifik olarak da Amerika'ya döndüğü dönem (Eliçin, 2004i: 293).

Eliçin; Türk Milletinin, içerisinde bulunduğu aşağılık kompleksi hali ve Osmanlı'nın çöküş hali sürerken ilk defa ülkeyi ve milleti şekillendirme girişiminin 1800'lü yılların başında "Gülhane Hattı Hümayunu" ile başladığını belirtmektedir (Eliçin, 1940: 15). Tanzimat'ı duman perdesine benzeten Eliçin; halkın bu perde arkasında ezilip sömürüldüğünü söylemektedir. İngilizlerin Tanzimat'la yerli el sanatlarını yok ederek ülkeyi kendi malları için pazar haline getirdiklerini belirtmektedir (Eliçin, 2004ı: 291-292). Tanzimat ile en ileri düzeydeki kapitalizme sahip ülkelerde dahi bulunmayan bir ticari serbestlik ile ülkenin intihar derecesinde yabancı ve yerli (gayrimüslim) tüccarlara teslim edildiğini ifade etmektedir (Eliçin, 1970: 164). Osmanlı'yı kirpi, Avrupalı emperyalist devletleri ise kartallara benzeterek emellerine alet etmek için oyunlarla Avrupa'nın Osmanlı'yı kandırdığını söylemektedir. Bu girişimle hem Türk milletinin kendi ülkesinde söz hakkını başkaları ile paylaşmakta olduğunu hem de diğer milletlerden daha aşağı sınıfa sokulmakta olduğunu söylemektedir. Yine Gülhane Hattı Hümayunu ile tüm beşeri ve tabiat kaynaklarının sömürülmekte olduğunu belirtmektedir. Eliçin; bu süreci hasta adamın hasta olarak yaşatılması süreci olarak tarif ederken, 1908 ihtilalinin hasta adamın öldürülmesi gerekliğini Avrupalıların önüne koyarak Osmanlı üzerindeki planlarında değişikliğe sebep olduğunu söylemektedir (Eliçin, 1940: 15).

Meşrutiyeti sözde bir devrim olarak nitelendiren Eliçin, meşrutiyetin Türk milleti ile uzaktan yakından bir ilgisi olmadığını ve o süreçte milletin başına gelmiş bir musibet olduğunu savunmaktadır. Hürriyet nidalarını etrafa yayan meşrutiyetin hâlihazırda Türk milletinin bünyesinde eser miktarda kalan canlılığı da yok ettiğini belirtmektedir. Ordu vasıtasıyla getirilen meşrutiyetin halka inmediğini, zira halk çocuğu olan Mehmet'in sadece emre itaat ettiğini, meşrutiyetin getirdiği iddia edilen özgürlük fikrine sahip olmadığını savunmaktadır. Yine bu devrimin edebiyatı "servet-i fünun"un da kendi halkına yaklaşmayan hatta emperyalizme karşı ayaklanmasında ihanet eden bir topluluk olarak nitelendirmektedir (Eliçin, 1940: 17).

Eliçin, buraya kadar belirttikleri ile hem Türk ırkının haksızlığa uğramışlığını belirtmekte hem de bu haksızlığa uğramışlığın sebeplerini kendine göre ortaya koymaktadır. Geçmişten içinde bulunduğu döneme kadar Türk devletlerinin parlak dönemleri için dahi verilmeyen hakkını savunurken Osmanlı'nın son dönemleri ile açığa çıkan Avrupa emperyalizminin millet üzerindeki etkilerini, hem dâhili hem de harici müsabıklarını eleştirmektedir. Meşrutiyeti savunulanın aksine özgürlük kapısı olarak görmediğini belirtmekte hakiki Türk ihtilali söylemi ile sadece Kemalist Türk devrimini gerçek bir devrim olarak gördüğünü vurgulamaktadır (Eliçin, 1940: 19).

Eliçin, Türk devriminin hem teorik hem de pratik olarak geç kalmış bir burjuva devrimi olarak nitelendirmektedir. En devletçi göründüğü zamanlarda dahi şahsi sermayeden yana olduğunu ileri sürmektedir. Bu durumun Kadrocular tarafından göz ardı edilen Türk burjuvazisi tarafından sık sık hatırlatıldığını söylemektedir (Eliçin, 1970: 59).

Eliçin, Türk devriminin başlangıcını 1919 Sevr anlaşması hiç değilse Yunan işgalinin başlanması olarak kabul etmek gerektiğini belirtmektedir. Bu hadise sonrası milletin kaynamaya başladığını, askerlerin silah teslimine yanaşmadığını, yerel grupların direnişe geçtiğini tüm bunlar neticesinde Mustafa Kemal'in bu toplumsal kaynamayı kontrol etmek adına Anadolu'ya gönderildiğini belirtmektedir. Eliçin, bu dönemde Kurtuluş gayesi ile hareket eden gruplardan farklı olarak İngiliz tabiiyetine taraftar grupların, saltanata sonsuz bağlı grupların da bulunmakta olduğunu söylemektedir. Bu koşullar içinde ortaya çıkan Mustafa Kemal'in dikkatleri üstünde topladığını belirtmektedir (Eliçin, 1940: 20). Sırasıyla Erzurum, Sivas Kongre süreçleri yaşanır. Eliçin; Ankara Hükümetinin teşkili, Fransız, İtalyan ve Sovyet devletlerince resmi

tanınma, Yunan kuvvetleri ile mücadele, Sovyetlerle sahte yakınlaşma sürecini devrimin ilk safhası olarak nitelendirmektedir (Eliçin, 1940: 22).

Eliçin, Kemalizm'in dönemin edebiyatında en şaşaalı devrimlerden biri olarak gösterildiğini belirtmekte ancak devrimin sadece hilafet ve saltanatı yıkarak Cumhuriyet kurmasından başka özelliklerine atıfta bulunulmadığından söz etmektedir. Buradan hareketle acaba devrim bir devrim mi sorusuna verilebilecek cevapları aramaktadır. İlk olarak "Atatürk devrimleri" adlandırmasındaki çoğul eke dikkat çekerek Rus Bolşevik devrimleri, Fransız Devrimleri şeklinde adlandırma bulunmadığını vurgulamaktadır. İkinci olarak bir devrimden söz etmek için sınıfların devrimde başrol oynaması gerektiğini söylemekte Türk devriminde böyle bir durumun bulunmadığına işaret etmektedir (Eliçin, 1970: 113).

Eliçin, Kemalizm'le ilgili olarak fikirlerini beyan ederken Kemalist devrimlerin "Atatürk devrimleri" şeklinde adlandırılması ile ilgili olarak da açıklama getirmektedir. İlk olarak "1789 Büyük Fransız Devrimleri" veya "1917 Rus Bolşevik Devrimleri" şeklinde bir adlandırmanın olmadığına dikkat çekmektedir. Bahsedilen devrimlerden ilkinin burjuvanın aristokrasiyi yıkmasıyla, ikincisinin ise işçi sınıfının burjuvayı yıkmasıyla gerçekleştiğini belirtmektedir. Türkiye'de ise sınıf çarpışmasının olmadığını vurgulamaktadır. Yine Danton veya Robespierre Devrimleri ya da Lenin Devrimleri adlandırılması yapılmadığını vurgulamaktadır. Eliçin bu konuda şu tezin şüphe götürmez derecede güçlü olduğunu belirmektedir: Fransız Devrimi'nin öğretisi çok önceden düşünür ve âlimlerce oluşturulmuş, belirli halk gruplarınca içselleştirilmiş olduğunu, devrimin sadece bir kıvılcıma baktığını, Danton ve Robespierre'in de kıvılcımı yakarak gruplara yol gösterdiğini belirtmektedir. Oysa Türkiye'deki devrim ve reformların Atatürk'ün zihninde doğduğunu, muhalefete karşı devlet aygıtı ile yukardan aşağı zorlandığını söylemektedir. Yapan, oluşturan ve uygulayanın Atatürk olması nedeniyle "Atatürk Devrimleri" olarak adlandırıldığını belirtmektedir (Eliçin, 2004h: 145). Atatürk devrimleri adlandırmasında olduğu gibi devrimin başındaki kişinin devrimin isminde olmasının tarihte örneğinin olmayışına dikkat çekmektedir. Ardından tüm bu hususlara açıklık getirmektedir. Eliçin, diğer devrimlerde olandan farklı olarak toplumda yıllar içinde oluşup birikmiş devrim fikri ve gücünün Atatürk devrimlerinde olmadığını, devrimin tamamen Mustafa Kemal'in tasarısı olduğunu, yukarıdan aşağı devlet gücü ve zorlaması ile yapıldığını belirtmektedir. Türk devriminin hem fikirsel kaynağı hem de

uygulayanı Mustafa Kemal Atatürk olduğu için adının Atatürk devrimleri olduğunu söylemektedir. Bu durumun da Atatürk devrimleri adlandırmasının yerinde olduğunu işaret ettiğini söylemektedir (Eliçin, 1970: 115).

Ancak Eliçin, aynı zamanda Türk devriminin tarihsel ve sosyal olayların tabii sonucu olarak görülmesi gerektiğini belirtmekte, sadece bir kişi etrafında ve onun zorlaması ile gelişen bir devrim olarak nitelendirmenin büyük bir hata olacağını da vurgulamaktadır (Eliçin,1940:23). Bu hatalı bakışa sebep olarak üç durumdan söz etmektedir. İlk olarak, bilimsel araştırma yapabilmeye imkân sağlayacak belgelerin ya çok kısıtlı sayıda oluşu ya da hiç olamaması; ikinci olarak, Türk devrimine giden yolun ve sürecin tam olarak araştırılmaması; üçüncü ve son olarak Türk devriminin olağan ve alışılagelmiş devrimlerin aksine aşağıdan yukarı değil yukarıdan aşağıya meydana gelmesi. Eliçin ilk iki durumdan ziyade üçüncü durumun tahlile muhtaç olduğunu belirterek bu durum hakkında açıklama yapmaktadır. Çünkü devrime açıklama getirmek için o dönemin toplumsal durumunun ve devrime etki eden unsurların araştırılmasının önemli olduğunu belirtmektedir (Eliçin, 1940: 23).

Eliçin, yukarıda bahsedilen üçüncü durumun izahını yapmaya Anadolu'nun Türk devrimine giden süreciyle başlamaktadır. Eliçin, Avrupa'nın kapitalist politikalarının Anadolu toplumunun derebeylik yapısını zayıflatıp yok etmeye başladığını belirtmektedir. Liman şehirlerindeki ticaret burjuvazisinin, savaş dönemlerinin etkisiyle dış ticaretin etkisini yitirmesi sonrası milli kimliğe bürünerek anti-emperyalist yapıya bürünmüş vaziyette olduğunu söylemektedir (Eliçin, 1940: 26). Özellikle Tanzimat sonrası palazlanan ve kendi yararları hariç hiçbir şey düşünmeyen gayrimüslim grubun cesaretle hareket ettiğini, Türk ve Müslüman halkın ise kendisine yüklenen vergi yükü nedeniyle öfkesini Hristiyanlara yönelttiğini söylemektedir (Eliçin, 1970: 239).

Eliçin, Sevr'in kabulü ile İstanbul Hükümeti'nin bir nevi kendi ölümüne imza attığını, hem siyasal hem toplumsal gücü elinden kaybettiğini söylemektedir. Neticesinde Ankara Hükümeti'nin her ne kadar feodal yapılara da içinde yer verse de burjuvazinin kendi hükümeti olduğunu ifade etmektedir. Omuz omuza mücadele edip savaşı kazandıktan sonra karşısına eski silah arkadaşı köylülüğün çıktığını belirtmektedir. Uzun yıllardır gördüğü eziyetin köylüyü yıprattığını ve zayıflattığını ancak kalabalıklığı sayesinde toprağına sahip çıkarak bırakmadığını vurgulamaktadır. Eliçin, bu durumu

tahlil eden burjuvazinin, köylüye yönelik baskıyı kaldıran, yükünü azaltan devrimin eğer şahsi mülkiyete dayalı yapılırsa bilakis köylüyü memnun edeceğini düşündüğünü ifade etmektedir. Aşarın kaldırılmasının, rüşvetin engellenmesinin, ağalık düzeninin köylünün ensesinden çekilmesinin bu yolda atılan adımlar olduğunu söylemektedir. Ayrıca mevcutta bir işçi sınıfının olmayışının da devrimi kolaylaştırdığını belirtmektedir. Köylü sınıfın kendi halinde olduğunu, zaten tek olası muhalefetin entelektüel burjuvazi ve şeriat taraftarı etrafı hurafelerle çevrili bir kesim köylüden gelebilme ihtimalinin olduğunu vurgulamaktadır. Eliçin, devrimin en büyük şansının Atatürk olduğunu söylemektedir. Atatürk sayesinde daha kontrollü, daha yavaş, daha az köktenci ve daha az kanlı gerçekleştiğini belirtmektedir. Atatürk'ün; toplumun gözünde üst derecede itibar sahibi olduğunu, onun olduğu yerde başarılamayacak iş, aşılamayacak muhalefetin olmadığını belirtmektedir (Eliçin, 1940: 26).

Tarihsel ve toplumsal bu durum göz önünde bulundurulunca Türk devriminin neden yukarıdan aşağı bir devrim olduğu daha kolay anlaşılabilmektedir. Eliçin, Türk burjuvazisinin önüne gelmemiş bir fırsat geldiğini belirtmektedir. Bakıldığında pek de zengin bir malvarlığı bulunmadığını ancak bir rakibe sahip olmamasının en büyük avantajı olduğunu belirtmektedir. Burjuvazinin yaptığı her şeye milli sıfatını vererek sınıf oluşumunun da önüne geçmek istediğini söylemektedir (Eliçin, 1940: 26).

Eliçin, Türk kimliğinin fanatik dindar bir yapıda olduğu ve bu sebeple her nevi Avrupalılaşma hareketine karşı koyduğu fikrine karşı çıkmaktadır. Türk halkının asla dini tam manasıyla kavrayamadığını ileri sürmektedir. Hissettikleri ve yaşamına aksettirdiklerinin yüzeysel olduğunu belirtmektedir. Hatta ülke de mevcut olduğunu iddia ettiği yarı-dinsizliğin de bundan kaynaklı olduğunu ileri sürmektedir. Eliçin, Türk halkının dinle ilişkisini şu şekilde anlatmaktadır: İlk olarak Türk halkının İslâmiyet'i kendi dilinde okuyup görmediğinden İslâm'la temasa geçmediğini ileri sürmektedir. İbadet için gerekli ayetleri, sureleri Arapça okuyup ezberlediğini, dili bunları söylerken aklının iktisadi geçiminde kaldığını ifade etmektedir. İkinci olarak feodal yapının da kendi ideolojisi için dini kullandığını öne sürmektedir. O derece ki her mahalleye birkaç caminin, birden fazla medresenin düştüğünü, Cumhuriyet'ten sonra okul sayısının bunların sayısını uzun süre geçemediğini söylemektedir. Bu kadar cami ve medrese olan yerlerde sarık, cübbe giyen insanların çokluğunun da radikal dinci bir memleket zannına dayanak oluşturduğunu ama asla gerçekte bunun olmadığını vurgulamaktadır (Eliçin,

1940: 28). Eliçin, üçüncü kaynağın ise devrimin direk şahsında bulunduğunu söylemektedir. Sovyetler hariç hiçbir ülkede din konusunun bu kadar ileri bir yaşam tarzına eklemlenemediğini belirtmektedir. Dünyada görülmemiş şekilde bu devrimin hiç kan dökülmeden halledildiğini belirtmektedir. Dinin belki tüm olumsuzlukların başı değilse bile yine de siyasetten keskin şekilde ayrıldığını ifade etmektedir. Eliçin, dinin 1925'teki şeriatçı ayaklanma hariç rejime sorun çıkarmadığını ki onun da ayrıcalıkları elden giden bir grubun kendine karşı olan bir rejime doğal bir başkaldırısı olduğunu vurgulamaktadır (Eliçin, 1940: 30).

Eliçin, Türk yenilenme hareketinin bir yüzyıl sürmesini Atatürk'ün gelmemiş olmasına bağlamanın doğru bir tespit olmadığını, bir yüzyıl sürdüğü için Atatürk'ün geldiğini vurgulamaktadır (Eliçin, 1940: 31). İstiklâl Savaşı sonrası kurulan yeni Türkiye'nin artık yeni devrime ihtiyaç duymakta olduğunu, bunu da kati suretle gerçekleştirebilecek kişinin Mustafa Kemal olduğunu ifade etmektedir. Daha önce Tanzimat'la, yenileşme ve Batılılaşma adı altında ikilik yaratıldığını, bu durumun da birçok çelişki ortaya çıkardığını ileri sürmektedir. Bu menfi tecrübeler sonrası her ne kadar muhalif hocalar, bir takım generaller, ağalar meclis içinde grup oluştursa da Mustafa Kemal'in devrim fikrini benimsemiş çokluğu kendi grubunda kolaylıkla topladığını, ardından köktenci bir tasfiye hareketi ile hem meşrutiyet hem Tanzimat'tan kalma oluşumların lağvedildiğini belirtmektedir (Eliçin, 1940: 32).

Eliçin, Kemalist devrim sürecini şu şekilde aktarmaktadır: Kemalist devrim ülkeye okul açma seferberliği ile kıyı köşe demeden tüm ülkeyi okul ve kurs ile donatır. Bu feodalizmle topyekûn savaştır. Bu savaş karşı cephesini oluşturur ki bu cephe feodalizm ve eski düzen yanlısı hocalar, cumhuriyetle birlikte devrimin ruhuna ihtilafta bulunan yüksek rütbeli askerlerdir. Başlarında da yine devrime muhalif generaller vardır. Kurdukları partinin dine saygı sloganı ile kuruluşu partiyi gerici kimliğe sokar. Bu durum da Mustafa Kemal'in Halk Fırkasını ortaya çıkarmasına vesile olur (Eliçin, 1940: 35). Süreç tek parti yönetimini ve Kemalist Altı Ok'un meydana gelişi ile anayasallaşmasını getirir. Şeyh Sait isyanı sonrası İstiklâl Mahkemeleri'nin kuruluşu ile rejim hem muhalefeti hem de gerici grupları kesin olarak bastırarak kendisini ülke yönetiminde tek kuvvet olarak inşa eder. Hem Takrir-i Sükûn hem İstiklâl Mahkemeleri rejimin sağlamlaşmasında rol oynar. Aynı zamanda Marksizm de bu süreçte kendi payını alarak

ülkenin siyasi sathından silinir. Artık burjuvazinin önünde engel kalmamıştır. Sırasıyla topluma yönelik devrimler hayata geçirilir (Eliçin, 1940: 38).

Medeni Kanunu bu devrimlerden biri olarak ifade eden Eliçin, Medeni Kanunun hem kadına toplumda yer açma hem de birey olma fırsatı verdiğini belirtmektedir. Ancak kadının toplumdaki yeri konusu ve tek eşlilik uygulamasının hızla yapılma yönünden menfi niteliklere sahip olduğunu ileri sürmektedir (Eliçin, 1940: 41-44). Yine şapka devrimi topluma yönelik devrimlerden biridir ve daha Atatürk ilan etmeden toplumda kıvılcımlarını çıkarmıştır.

Eliçin, Mustafa Kemal'in devrimi gerçekleştirme yolunda etrafındakilerden son zerresine kadar yararlanmada usta olduğunu belirtmektedir. Fayda sağlarlarken yanında tutmakta, artık zarar vermeye başladıkları anda da uzaklaştırmaktadır (Eliçin, 1940: 46). Eliçin; Mustafa Kemal ne giyse ne yapsa anında tüm ülkede aynısının giyilip/ yapıldığını bunun da muazzam bir hadise olduğunu ifade etmektedir. Dansların, baloların, Avrupai kıyafetlerin, lüks arabaların, mobilyaların tüm burjuvaziyi sardığını belirtmektedir. Anadolu'ya özgü ne varsa folklor müzelerine taşındığını, topyekûn bir değişimin başladığını belirtmekte örnek olarak da evlerin kiremitlerinin (Marsilya kiremitleri) bile buna dâhil olmasını göstermektedir (Eliçin, 1940: 47). Ama bunun getirdiği olumsuzlukların sonradan ortaya çıktığını ve yapılan hataların acı sonuçlar doğurduğunu öne sürmektedir. Gelen ekonomik krizin piyasa ekonomisi hedefleri ile hareket eden hükümeti hazırlıksız yakaladığını belirtmektedir. Bu durumun ortaya çıkardığı şeyin de hedefin aslında ne olduğu, bu hedefe yürünürken izlenen politikanın adının ne olması gerektiği ile ilgili olduğunu ifade etmektedir. Eliçin; akıllarda şu sorunun belirdiğini ifade etmektedir: Avrupalı olunca ne olarak adlandırılacaktı ülke; faşist, sosyalist, kapitalist… Zira Avrupalı diye bir tabir yoktur. İşte bu sorunun Kemalizm adı ve adlandırmasına giden yolu açtığını belirtmektedir (Eliçin, 1940: 50).

Bu gelişmelerin de ihtilalin üçüncü kısmını başlattığını ifade eden Eliçin, bu kısmın iktisadi özellikte olduğunu belirtmektedir. Yerli malını teşvik, yerli sanayi kurulmasına öncülük etmek fikirlerinin bu dönemin öne çıkan politikası olduğunu ifade etmektedir. Merkez Bankasının kurulması, fabrikalaşma, demiryolu inşası gibi gelişmelerin peşi sıra geldiğini; ancak bu politikanın cefayı halkın omuzlarına attığını öne sürmektedir. Ağır vergilerin, yüksek maliyetlerin toplumsal dalgalanmalara sebep

olduğunu, İsmet Paşa hükümetinin sallanmaya başladığını belirtmektedir. Atatürk'ün ise beklenmedik bir hamle ile iktisadi politika temelli bir parti kurma görevi ile Fethi Bey'i politika sahnesine soktuğunu belirtmektedir. Serbest Fırka'nın bu koşullar altında büyük teveccüh gördüğüne, Fethi Bey ve partisinin yeni bir kurtarıcı olarak isimlendirilmeye başlandığına, hatta yerel seçimlerde yer yer Halk Fırkasını mağlup bile ettiğine dikkat çekmektedir. Eliçin, Atatürk'ün hem partisinin tazyiki hem de gerçekleştirmeye çalıştığı devrimin galeyana kurban gitmemesi için savunduğu demokratik hayata bir kez daha ara vermek mecburiyetinde kaldığını ifade etmektedir. Bu tecrübenin iki hakikati ortaya çıkardığını söylemektedir. İlk olarak; bu zamana kadar devrim adı altında yapılan hareketlerin üst tabakada olduğunu, halka inen devrimci politikaların bu politikada da olduğu gibi halk tarafından hem tepki gördüğünü hem de sanılanın aksine halkta birlikteliğin olmadığını, olanın da çok kolay dağıldığını gösterdiğini belirtmektedir. İkinci olarak da harf devrimi ile tamamlandı sanılan inkılabın henüz bitmediğini, aynı katı tutumla devrimlere devam edilmesi gerektiğini gösterdiğini belirtmektedir. Bunların sonucu olarak da Altı Ok'un Anayasaya sokulduğunu ileri sürmektedir (Eliçin, 1940: 55).

Eliçin; bu hadiselerin ardından hem iktisadi buhran hem de ülkedeki şahsi sermaye ve teşebbüsün yetersiz-etkisiz kalması nedeniyle devletçilik ilkesi temelli bir iktisat politikasının takip edildiğini belirtmektedir. Devletçilik politikasını sürdürecek bakanlığa Celal Bayar'ın getirilmiş olmasının da devletçiliğin amaçtan ziyade araç olduğunu ispat eder nitelikte olduğunu öne sürmektedir. Zira Celal Bayar kapitalist fikrin öncüllerinden biri ve özel sermayeli ilk banka olan İş Bankası'nın başındaki kişiydi (Eliçin, 1940: 56). Yine izlenen devletçilik politikası, Kemalizm ideolojisinin temellendirilerek yayılması gayesini güden Kadro Dergisi tarafından da devletin bizatihi olarak finansal kaynaklarının beslenmesini erek edinen bir politika olarak lanse edilmiştir.

Eliçin, tüm bu süreç ilerlerken, devletçilik politikası tartışmaları ekseninde, izlenen ekonomi politikasının Avrupa'dakinden farklılığının öne sürüldüğüne dikkat çekmektedir. "O korumaya çalışıyor, biz inşa ediyoruz" söylemleri ile asıl hasta adamın Avrupa olduğunun öne sürüldüğünü, ülkeyi bu duruma sokan Avrupa'nın takip edilmesi yerine kendi yolumuzdan gitmek gerektiğinin savunulduğunu ifade etmektedir. Kadro hareketinin de Kemalizm'in hem temelini attığını hem de tahlilini yaptığını söylemektedir (Eliçin, 1940: 36). Kadro'ya göre dünyada üç cephe vardır. Kapitalist emperyalist

Avrupa, Komünist Sosyalist Sovyet ve bunlara karşı ayaklanmış sömürge ve yarı sömürge konumundaki ülkeler. Kemalizm işte bu üçüncü cephenin öncüsüdür. Yine Kadro Kemalizm'in şahsına münhasır olarak sınıfsız yani sınıf egemen yönetime karşı bir devlet ve toplum hedeflemekte olduğunu savunmaktadır (Tör, 1930: 8). Eliçin, *Türk İnkılabı yahut Şark ve Garp* eserini kaleme aldığı 1936 yılına kadar Türk devriminin Kadrocu manada Kemalist bir devrim olmadığını savunmaktadır. Bu iddiasına dayanak olarak da tipik ve teorik nitelikleri itibariyle burjuva rejimi özelliklerini göstermediğini ileri sürmektedir. Bahse konu burjuvazinin de Kadroların Kemalizm açıklamasını tehdit algılayarak karşı tehditle Kadroların ortadan kalkmasına giden yolu açtığını söylemektedir (Eliçin, 1940: 63).

Eliçin, Kemalizm'in devletçiliğinin ve diğer Batılılaşma siyasalarının toplumsal sahada problemler açığa çıkarmaya başladığını, bunun sonucunda Kemalizm'in yanında Avrupai başka akımların boy göstermeye başladığını söylemektedir. Marksizm ve Nazizm'in bunlardan ikisi olduğunu hatta ikincisinin Edirne'de antisemitik bir ayaklanmaya dahi yol açtığını ileri sürmektedir (Eliçin, 1940: 67).

Eliçin, Türk devriminin, *Türk İnkılabı ve Yahut Şark ve Garp* adlı kitabının son sözünde belirttiği şekilde dört kısımdan oluştuğunu ve bunlardan iki kısmının tamamlandığını ileri sürmektedir. Bunların da; politik hürriyetin kazanıldığı savaş dönemi ve toplumun Avrupalılaştırıldığı toplumsal devrimler dönemi olduğunu belirtmektedir. Üçüncü kısım olan ekonomik kurutuluş döneminin ise hali hazırda devam ettiğini belirtmektedir. Avrupa'nın ideolojik ve sosyal-kültürel kontrolünden kurtuluş safhasının ise uzak olduğunu ifade etmektedir. Avrupalılığın ayrıştırıcılığının, birleştiriciliğinden daha belirgin olmasının ve bunun fark edilmesinin Kemalizm'i ortaya çıkardığını öne sürmektedir. Eliçin, Kemalizm'in ister kadroların, ister burjuvazinin tanımındaki gibi olsun mutlaka devrimleri devam ettirerek ilerlemeye devam etmesi gerektiğini ileri sürmektedir (Eliçin, 1940: 76).

3.2.2. Emin Türk Eliçin'e göre Kemalist İdeoloji (Kemalizm)

Eliçin; Kemalizm'in Alman ırkçılığına benzediğini fakat tam karşıtı bir sav öne süren bir ideoloji olduğunu ileri sürmektedir. Eliçin, Alman ırkçılığının medeniyeti kendine bağlarken, Kemalizm'in medeniyetin başlangıcını Türklere bağladığını belirtmektedir (Eliçin, 1940: 70).

Eliçin; dünyada bulunan iki cepheye karşı Kadro tarafından üçüncü bir ideoloji oluşturulduğunu, bunun adının da yine Kadro tarafından Kemalizm konulduğunu ileri sürmektedir. O zamana değin Kemalizm/Kemalist kavramının kullanılageldiğini; Yunanlıların Anadolu'daki ulusal ayaklanma destekçilerine Kemalist, Avrupalıların ise yeni kurulan ülkeye Kemalist Türkiye dediklerini belirtmektedir. İdeolojik temele oturtma çabasını ise Kadro tarafından üstlenildiğini söylemektedir (Eliçin, 2004c: 102).

Eliçin, Kemalizm ideolojisinin ana fikirlerini kısaca şu başlıklarda toplamıştır (Eliçin, 1970: 48):

1-Avrupa'nın hâlihazırdaki üstünlüğü, bulunduğu coğrafyanın ve tarihin vermiş olduğu kalıcı olmayan bir üstünlüktür. Psikolojik ve ırksal bir koşula bağlı değildir.

2-Çağdaş teknoloji; buhar ve elektrikle işlemekte olup buna yaraşır hayat tarzı olan uygarlıkla ayrılmaz bir bütündür. Kalkınma ve gelişme için bu şekilde benimsemek gerekir.

3-Emperyalzim; hiçbir ayrım (dil, din, tarih, renk, …)göz önünde bulundurulmaksızın tespit ettiği tüm geri, endüstrileşmemiş halkı köleleştirir, güçsüz ülkeyi yıkar Emperyalizmin boyunduruğundan sadece savaşarak kurtulunulabilir.

4-Çağdaş teknoloji kullanılırken onu milletin ortak malı haline getirmek bu şekilde birbiri ile çatışan, sınıflara bölünmüş, parçalı bir toplum düzeni değil; her nevi toplumsal parçadan uzak, sınıfsız, türdeş bir halk ve toplum düzeni yaratmak-Kemalizm'in en göze çarpan niteliğidir. Kemalizm, Avrupa tekelinde bulunan teknolojiyi, sanayiyi alırken bunu belli bir grubun/sınıfın metası yapmak, emperyalist düzeni ülkeye almak niyetinde değildir. Tüm halkın faydası için devlet iyeliğinde tutmak istemektedir.

5-Kemalist devrim liderler grubuyla gerçekleşir, sınıf mücadelesiyle değil. Zira bu tür devrimler topyekûn halk hareketi ile kurtuluş mücadelesini kazanılmasının ertesinde zaferin sağladığı, itibar, sebat ve şuurla idareye geçen ülkü sahibi lider kadrosuna dayanır. Muhalefet edecek, itiraz edecek kimse/sınıf yoktur.

Kemalist Türkiye böylesine ülkü sahibi, yiğit yönetici kadroya sahiptir ve halkı amaçladığı istikamete yönlendirmektedir (Eliçin, 1970: 48).

Emin Türk Eliçin Türk devrimini ve Kemalizm'i açıklarken, Türk Devrimi ve Kemalizm'in kurtuluş reçetesi olduğunu vurgulamaktadır. Aralarda bazı şerhler de koysa tüm radikal reformların gerekliliğini vurgulamaktadır. Tanzimat'ın, Meşrutiyetin hatalarına dikkat çekmekte Cumhuriyet idaresinin farklılıklarının başarısının temelini oluşturduğunu vurgulamaktadır. Kemalizm'i açıklarken yazılarının satır aralarında en dikkate değer vurgunun derebeylik düzenini sona erdirme ve sınıfsız toplum oluşturma ideasına yapıldığı gözlemlenebilir. Eleştirileri de bu minvalden yola çıkarak derinleşecek ve genişleyecektir.

3.3. Emin Türk Eliçin'in Kemalizm'e Yönelik Eleştirileri

Emin Türk Eliçin, kendi ifadesiyle de belirttiği gibi Cumhuriyetin Kemalist fikirleriyle yetiştirilmiş bir Cumhuriyet neferi olarak öğretmenlik mesleğine başlamışken hem gördüğü ve anlatılıp öğretilenlerle tamamen çelişkili uygulamalar hem maruz kaldığı haksızlıklar hem de bu olumsuz tecrübeler sonrası bulunduğu çevre etkisiyle Kemalizm'e eleştiriler getirmiştir. Eliçin'in getirdiği eleştiriler hem Kemalizm ideolojisinin kendisine hem de uygulamalarına yönelik olmuştur.

3.3.1.Emin Türk Eliçin'in Kemalizm'in İdeolojik Yapısına Yönelik Eleştirileri

Emin Türk Eliçin'in Kemalizm'e yönelik eleştirilerinin odak noktalarından biri Kemalizm'in ideolojik yapısıdır. Eliçin'in Kemalizm'i en çok eleştirdiği ve öne sürdüğü başarısızlığına neden gösterdiği bu odak noktası, eleştirilerinin de temellerinden birini oluşturmaktadır.

Eliçin, Kemalizm eleştirisinde hedeflenen muasır medeniyet seviyesine ulaşmışlık, Batılı olmak odağından hareket etmektedir. Uzun sayılabilecek bir süre geçmiş olmasına rağmen hala diğer azgelişmiş ülkeler arasında kabul görmenin bu hedefe ulaşılamadığının göstergesi olduğunu öne sürmektedir. Öteden beri Batı ile beraber bazen yan yana bazen kavga ederek geçen zamanın tecrübeleriyle Osmanlı'nın hem erken döneminde hem Tanzimat hem de Meşrutiyet döneminde kendimize uydurularak Batı ile

aynı seviyede olunamayacağının anlaşıldığını belirtmektedir. Avrupa medeniyetinin parça parça değil bütün olarak alınması gerektiği söylemleriyle Mustafa Kemal Atatürk'ün ardında radikal reformlara başlandığını vurgulamaktadır. Mustafa Kemal Atatürk'ün Batılılaşma hedefi ile küllerinden milleti yeniden canlandıran Cumhuriyet rejiminin ya hep ya hiç diyerek reformlarla ütopik havaya girerek devrimleri gerçekleştirdiğini belirten Eliçin, işte bu noktada Kemalist devrimlerin net bir ideolojisinin olmadığını savunmaktadır (Eliçin, 1970: 34). Bu ütopik rüyadan uyandıranın ise 1929'da başlayıp Türkiye'ye sirayet eden Büyük Buhran adı verilen ekonomik kriz olduğunu belirtmektedir. "Hızlı ve duraksamadan yapılan devrimler acaba bizi kurtarmadı mı?" sorusunun sorulur olduğunu öne sürmektedir. "Eee Avrupa da hasta ve krizde, o zaman biz niye onlara benziyoruz?" düşüncesinin belirdiğini söylemektedir. Körü körüne Avrupalı olmanın tartışılmaya başlanmasının, Avrupalı olunca kimlikte ne yazacağının (Sosyalist, Komünist, Faşist), kime benzenileceği sorularının ideoloji sorununu gündeme getirdiğini ifade etmektedir. Bu sürecin de Kemalizm açıklamasına giden yolu açtığını belirtmektedir (Eliçin, 1970: 34).

Eliçin, bu süreçte Halk Partisinin iktidarını amansız şekilde tek başına devam ettirdiğini, meşru olmama gölgesindeki kendini ve idaresini meşru görünüme sokma amacıyla belli sınıfları değil halkı temsil ettiğini vurgulama ihtiyacı hissettiğini söylemektedir. Ayrıca Batılı olmak, Avrupalı olmak fikrinin ne ulusal ideolojiye ne de parti ideolojisine kaynak olacağını belirtmektedir. Kemalist idarenin hem 1929 Buhranı'nın tehlikeli etkilerine çözüm bulmak hem de iktidar mesuliyetini paylaşmak adına muhalif parti uydurduğunu söylemektedir. Bu muhalif partinin adının da Serbest Fırka olduğunu belirtmektedir. Serbest Fırka denemesinin yaşattığı sorunlar ile toplumun sınıfsız bir halktan ibaret olmadığının fark edilmesinin çok partili siyasal hayata geçmenin tehlikeli sayılmasına neden olduğunu ifade etmektedir. Eliçin, bu tecrübenin bazı hakikatlerin de meydana çıkmasına sebep olduğunu vurgulamaktadır. Bunları da; 1) Türk halkının sınıfız, ayrıcalıksız olduğu fikrinin ütopik bir temenniden başka bir şey olmadığı, 2) Yalnızca Avrupalılaşmak ideasının ne milli ne de siyasi bir ideoloji olduğu, şeklinde belirtmektedir. Eliçin bu noktada tek bir çarenin kaldığının düşünüldüğünü, bu düşünülen çarenin de uygulanan tek parti sisteminin Türkiye'nin şahsına münhasırlığının açıklanması için Kemalizm ideolojisinin oluşturulması ve Kemalist Altı Ok'un bulunması olduğunu ileri sürmektedir (Eliçin, 2004e: 103).

Eliçin, Meşrutiyet döneminde Ziya Gökalp'in *"Avrupa uygarlığındanım, İslam ümmetindenim, Türk Milletindenim"* sloganı ile kimliği tanımlamasının tartışmaya dahi konu edilmeden kabul edildiğini belirterek yeniden kimiz, kimdeniz, kim ile yan yanayız sorularının sorulması gerekliliğini vurgulamaktadır. Eliçin'e göre Türk devriminde "medeniyet değiştirme" parolasıyla Batıyı, toptan sevabıyla günahıyla kabul ederek Batılılaşmak için yola çıkılmıştır. Yine bu yolda Atatürk devrimleri ile yürünmüş, devrimlerle bu hedefe doğru fazlasıyla yaklaşıldığı zannedilmiştir. Ancak Eliçin, bunlara rağmen devrimlerin hala gölgeli ve flu olduğunu ileri sürmektedir. Eliçin, Atatürk devrimleri sona erdikten sonra 1929 Buhranı sonrası oluşan iktisadi depreminin "pembe hülyalardan" uyanılmasına neden olduğunu söylemektedir. Açık ve gerçekçi bir kafa ile düşünüldüğünde o ana dek yapılanların ülke ve milleti Batılılaştırmadığının, muasır medeniyete girilemediğinin anlaşıldığını ileri sürmektedir. Geçmiş on beş senenin muhasebesiyle Altı Ok'un bulunduğunu belirtmektedir (Eliçin, 2004j: 111). Eliçin, bu noktada bir kez daha Batılılaşmanın yanlış anlaşılmasına dikkat çekerek bu politikanın uygulanışını eleştirmekte, iktisadi kriz neticesinde başarısızlığın ortaya çıkması sonucu girilen Altı Ok'un bulunması sürecinin Kemalizm'in açıklanmasına yol açtığını belirtmektedir.

Eliçin, CHP'nin İstiklâl Savaşını kazanıp, Cumhuriyeti'i ilan edip Batılı olma hamlesini Tanzimatçı bakıştan kurtardığını söylemektedir. Ardından kendine umdeler bulma işine giriştiğini, uzun arayışlar sonrasında Altı Ok'u bulduğunu ifade etmektedir. Bulunan Altı Ok'u da şu şekilde açıklamaktadır (Eliçin, 1970: 39).

> 1-Osmanlı düzenini, saltanatı, halifeliği devirerek Misak-ı Milli hudutları içinde Cumhuriyet'i kurduğuna göre *cumhuriyetçilik* ilk oktu.
>
> 2-Kozmopolit Osmanlı'dan Türkçülük davasını sürdürerek ayrılındığından ve sınırları Türkiye olarak belirmek ve Turancılıktan ayrılmak için *milliyetçilik* ikinci ok yapılmıştır.
>
> 3-Parti tüm yenileşme, reform ve Batılılaşma eylemlerini devrimci hareketlerle yaptığından üçüncü ok *devrimcilik* olmuştur.
>
> 4-Batılı olma yolunda en büyük engel görülen şeriat kaldırılıp akla ve bilime dayalı toplumsal düzen kurmak gayesi içinde hareket edildiğinden *laiklik* dördüncü ve en sivri ok yapılmıştır.

5-Parti isminde de bulunan halk kelimesi pek de hedefi belli olmayan ok olarak beşinci sırada *halkçılık* belirlenmiştir.

6-Sonuncu olarak da her şeyin mimarı ve devletin tek sahibi CHP eliyle tüm işlerin halledilmesi gerekti ki iktisadi politika da bunlardan biriydi. Bu nedenle son ok olarak *devletçilik* belirlenmiştir.

Eliçin, CHP'nin devrimi ve devrimin ideolojisini bu belirlenen Altı OK üzerine kurmayı planladığını ancak ne bizzat bunların üzerine bir şey koyduğunu ne de başkasına izin verdiğini söylemektedir. Kendisinin plan uygulamada devletçi yol izlediğini; DP iktidarı döneminde ise DP'yi planının olmadığı yönünde itham ettiğini belirtmektedir. Fakat CHP'nin de adeta yamalı bohça karakteri gösterdiğini ve alaturka el yordamcılığıyla hareket ettiğini öne sürmektedir. "*Bu sebepledir ki her Bakan ilk defa işe başlıyormuşçasına hareket etmiştir"* diyerek söylemini örneklendirmiştir (Eliçin, 1970: 41). Eliçin, Kemalist Altı Ok'un net olarak açıklanıp geliştirilmediğini geliştirilmesine izin dahi verilmediğini vurgulayarak istikrarlı bir idarenin oluşturulamadığını öne sürmektedir.

Eliçin, Kemalizm'in net anlaşılır ve çelişmesiz bir ideoloji açıklamasının olmadığını, Altı Ok'un ne olduğunun bile anlaşılmadığını ve parti bayrağındaki bir şekil olarak kaldığını, bunun nedeninin de ahenkli ve koordine bir yönetim eksikliği olduğunu ileri sürmektedir. Bu eksikliğin giderilebilmesi ya da hiç ortaya çıkmamış olması için, şahsi ön kabullerden ve öz yasaklardan sıyrılınmış olunması gerektiğini ifade etmektedir. Fakat kendini Batı tarafından bakarak görme eğiliminin, eziklik duygusunun, kendilerine yanlış tanımlamalar yapmalarına sebep olduğunu ileri sürmektedir. Eliçin bu hususla ilgili olarak; "*Oysa İstiklâl mücadelesini yapıldığı yıllarda sonraki dönemlerde olduğu gibi kendimizi görebilsek Batı'nın gerçek yüzünü anlasak kendimize ait bir ideoloji yaratmış olurduk"* demektedir. Avrupa hayranlığının ütopik, romantik hava katarak devrimi yolundan çevirecek engel ve sapmalardan koruyacak bir ideoloji kurulmasını engellediğini söylemektedir (Eliçin, 1970: 118).

Eliçin, bir toplumda; iktisadi-sosyal iş paylaşımı ilerlemiş, üretim kabiliyeti kıt ve bu yapıyı yansıtır başka ideolojik kurumları ortaya çıkmamış yani muasır medeniyet mertebesine ulaşmamışsa, orada sınıfların ve idare edenle idare edilenin açık olmadığını ileri sürmektedir. Yine Eliçin, halkçılık ilkesinin ise bunlardan bir kısmını kapsayıp bir

kısmını dışarda bıraktığını söylemektedir. Eliçin, böyle bir halkçılık kavramının da ya hiç doğmayacağını ya da İstiklâl Savaşı sonrası Türkiye'sinde olduğu gibi toplumu tamamıyla sosyal manada bağdaşmaz hale getirerek sınıflar arası hatları belirsiz hale getireceğini ileri sürmektedir. Sömürge haline gelmiş toplumlarda ise halk-millet yanılgısını meydana geleceğini söylemektedir (Eliçin, 2004j: 122).

Eliçin, İstiklâl Savaşı ile istiklâlin kazanılmasını, şeriat düzenine dayanan Osmanlı teokratik yönetimini alaşağı ederek millet hürriyetinin kazanılmasını sağlayan idareci kadronun kafasında Türk milletinin sınıfsız olduğu düşüncesinin olduğunu öne sürmektedir. Ve aynı kadronun milletin ve ülkenin sınıfsız olarak da kalkınacağını düşündüğünü belirtmektedir. Bu kadronun halk=millet fikrini kafasına yerleştirdiğini savunmaktadır. Eliçin, bu durumu saplantı olarak nitelendirmektedir. Bu düşüncesinden yola çıkarak şu soruları sormaktadır: "Eğer Türk toplumunun sınıfsız olduğu iddia ediliyorsa, niçin buna uygun olarak Anayasa'da ve başka toplumsal kurum ve kuruluşlarda sınıf oluşumunu engelleyici önlemler düşünülmemiştir?", Halk=millet düşüncesini sonuna kadar muhafaza edeceği saplantısını yerleştiren Türkiye'nin o zaman ki toplum için kaynağı farklı yerlerde araması gereken etmen ve etkenler mi vardı?". Eliçin cevabı kendi vermektedir: Çünkü; Batıdaki tüm milletlerin sınıflı olduğu ve siyasal partilerin de bu sınıfları temsil ettiği biliniyordu. Eliçin, sorular sormaya devam etmektedir. "Toplumu idareci elitler sınıfı, memurlar, asker ve halktan ibaret sayan ananevi Osmanlı düşünceciliğinin bu saplantının ortaya çıkmasındaki payı nedir?". "Rus Bolşevik Devriminin etkisi açık şekilde görülen, Emperyalizm- Kapitalizm düşmanlığı, Şura, Halk Hükümeti, Cumhuriyet sloganlarının sık şekilde kullanımı ve ülkede yarı resmi Komünist parti denemelerinin anlamı nedir?", "Anadolu ihtilali Atatürk olmadan da düşünebilecek bir halk hareketi midir?", "Ya da yapılan tüm reformlar gibi sadece Atatürk ve arkadaşlarının oluşturduğu eski ittihatçıların, Batılı yaşama özenen bir kısım memur kesiminin yaptığı bir şey midir?" (Eliçin, 2004j: 124).

Eliçin bu sorularına başka sorularla cevap vermektedir: "Cumhuriyet'in kırk yıllık tarihi; idareci üst kesim ile teşriki mesai halinde devleti, devletçiliği sömürerek halk sırtından ve halk yararına Batılı hale gelen komprador burjuvaziden gayri bir şey meydana getirmediğine göre bu tezi doğruladığı iddiasına ne cevap verilecektir?" Eğer bu tez hakikat değil denir, Anadolu İhtilali bizatihi olarak meydana gelen Kuvâ-yi Milliye'nin sivil ve asker profesyonellerin idaresi altında zafer elde etmesi olarak

açıklanırsa, halkın kanı ve canı ile kurtardığı vatanına sahip çıkmamış olması, yalancı(!) devrimler ve yalancı propagandalarla avunup, yeni yönetimin (Cumhuriyet) faydalarını "mutlu" azınlığa kaptırması ne şekilde açıklanabilir?". "Türkiye'de sınıfa dayalı veya sınıfsız toplumsal bir kalkınma yaşamadığına göre başarılı bir devrim önünde mi bulunuyoruz yoksa bir devrim kaosu önünde mi?"(Eliçin 2004j: 124). Eliçin tüm bu sorularla Kemalizm'in sınıfsız halk iddiasını eleştirerek uygulamaları ile bu iddiasının çeliştiğini savunmaktadır.

Atatürk'ün Nutuk'ta, halkçılık programının Anayasa'ya öz teşkil edecek şekilde tanzim edilerek 1920 yılında Meclise bizzat kendisi tarafından verildiğinden bahsettiğini belirten Eliçin, bunun da Atatürk'ün aklında ta en başından beri bir halkçılık ideası olduğunu gösterdiğini belirtmektedir. Yine Atatürk'ün bizzat kullandığı "halk hükümeti" deyişinin de 1920 Anayasasına geçirildiğini belirtmektedir (Eliçin, 1970: 306).

" Mad-8 Türkiye Halk Hükümeti Büyük Millet Meclisince yönetilir."

"Mad-6 Hâkimiyet kayıtsız şartsız milletindir. İdare usulü halkın mukadderatını kendi elimde tutma esasına dayanır."

Eliçin, bu fikriyatın CHP'nin 1931 tarihli kurultayında formülleştirildiğini belirtmektedir. İrade ve hâkimiyetin kaynağının millet olduğunun; bu egemenlik ve iradenin kullanımının partinin esas unsuru olduğunun; hiçbir birey, grup ve cemaate ayrıcalık tanınmadığının; tüm vatandaşların halk kabul edildiğinin vurgulandığını ifade etmektedir. Türkiye Cumhuriyeti'nin halkının sınıflarının olmadığına dikkat çekildiğini belirtmektedir. Atatürk'ün de her gittiği yerde halkçılığa vurgu yaptığını söylemektedir. Hatta bir konuşmasında diğer ülkelerde kurulan ve var olan partilerin ve çok partili siyasetin, o ülkelerde birden fazla sınıf olması nedeniyle var olduğunu belirttiğini ifade etmektedir. Bu toplumsal felsefede halk ile milletin örtüştürüldüğünü belirten Eliçin, tüm bu felsefenin tek parti yönetimini yerinde gösterdiğini söylemektedir. Çünkü bu felsefeye göre çok parti için çok sınıf gerekmekte Türkiye'de halk yani tek sınıf olduğundan hatta sınıf olmadığından tek parti meşru görülmektedir (Eliçin, 1970: 310).

Eliçin; Atatürk'ün bu noktada yanılgıya düştüğünü öne sürmektedir. Zira ülkeyi Batılı muasır medeniyete sokmak isteyen Atatürk'ün halkçılık ilkesiyle devrim yolunu tıkadığını söylemektedir. Hatta devrime ait ideoloji oluşturma imkânını ortadan kaldırdığını ileri sürmektedir. Oysa teokratik eski düzen yıkıldı diye Türk milletinin

sınıfsız ve ayrıcalığı olmayan bir halk haline gelmediğini belirtmektedir. Devrim çıkarları ile çatışan bir hale gelince ayaklanan grupların olmasının ihtimal dâhilinde bulunduğunu ve bunun da gerçekleştiğini söylemektedir. Atatürk'e suikast hazırlayanların, Şeyh Sait isyanını başlatanların çıkarları zedelenen sınıfların temsilcileri olduğunu belirtmektedir. İstiklâl Mahkemeleri'nin ve sert önlemlerin halkta sınıfsız birliktelik yaratmadığını ileri sürmektedir (Eliçin, 1970: 310).

Eliçin, Türk devrimi sürecini ele alırken devrimin yapısı gereği benzerlerinden ayrı olduğunu belirtmektedir. Türk devriminin; İstiklâl Savaşı ile düşmanı Anadolu'dan kovduğunu, eski teokratik düzenin yıkıldığını, millet egemenliğine dayalı laik Cumhuriyet'i kurduğunu vurgulamaktadır. Eliçin, Türk devriminin, bunların peşi sıra ülke ve millete yönelik hızlı ve seri sosyal ve toplumsal reformlarla muasır Batılı devlet olma yolunda adımlar attığını belirtmektedir. Ancak İslami feodalizm alaşağı edilmedikçe Batılı olmak imkânı bulunmadığına dikkat çekmektedir. Bu yapı var oldukça reformlarla halkın kaynaşamayacağını savunmaktadır. Çünkü Eliçin, Türk devrimin gerçek bir burjuva devrimi olmadığını belirtmektedir (Eliçin, 2004j: 114). Daha önce Türk devrimini burjuva devrimi olarak niteleyen Eliçin'in eski fikrine zıt olarak artık burjuva devrimi nitelemediği göze çarpmaktadır.

Eliçin, Türk devriminde genel tanımında olduğu gibi belli bir sınıf tarafından aşağıdan yukarıya reform dayatmasının da beklenemeyeceğini söylemektedir. Zira bu şekilde olsa üstyapıdaki kurumların, toplumsal reformların o sınıfın isteklerine göre şekilleneceğini söylemektedir. İktidarda bulunan burjuvanın her şeyi kendi bakışına göre uygulayacağını, radikal şekilde Batıyı getireceğini, çekingen davranmayacağını söylemektedir. Yine iktidardaki burjuvanın toprak reformunu uygulayacağını, fazla işgücünü işçi sınıfı oluşturmak için mobilize edeceğini belirtmektedir. Ancak Türkiye'nin böylesine hareket etmediğini ileri sürmektedir. Türkiye'nin savaştan yeni çıkmış, bitik, yorgun ve zayıf olduğunu; Batı ile bir an önce ilişkilerini geliştirmek istediğini belirtmektedir. Çünkü Sovyet tehlikesine karşı Batının, Türkiye'yi yanında isteyebileceğinin düşünüldüğünü ifade etmektedir. Bu nedenlerle hızlı devrimin gerektiğini; ancak devletin başındaki topluluğun, Osmanlı'nın enkazı altında ezilen ve can kaygısına düşen İttihatçı siyasetçilerin karalanmamış kısmı ile itibarlı general ve subaylardan oluştuğunu vurgulamaktadır. Asker- sivil memur grubu olan bu ekibin de hiçbir sınıfı temsil etmediğini, bu nedenle sınıf bilinçlerinin olmadığını söylemektedir.

Bu şartlar sebebiyle muasır medeniyeti olduğu gibi yasa devşirmeleri ile Türkiye'ye getirmenin bu grubun amacı haline geldiğini söylemektedir. Devrimden anladıklarının da bu sebeplerle bu minvalde ilerleyerek yaptıkları devrim ve reformlar olduğunu belirtmektedir. Yine Eliçin'e göre, idareci kadronun hareketlerine etki eden de toplumsal iktisadi durumdan çok Avrupa özentiliği ve bilgisizliktir (Eliçin, 2004j: 116). Eliçin; Kemalizm'in yönetici kadrosunun geçmişteki alışkanlıkları ve yeterli bilgi düzeyinde olmamaları nedeniyle Kemalizm ve Kemalist devrimin eksik kaldığını, yanlış uygulandığını ve amaçlanana ulaşılamadığı gibi amaçlananın da tam olarak isabetli olmadığını vurgulamaktadır.

Eliçin, Kemalist Türk devrimini tarihteki diğer devrimlerle karşılaştırarak hem Türk devriminin nevi şahsına münhasırlığına dikkat çekmekte hem de eksikliklerini belirterek eleştirmektedir.

"Atatürk Devrimleri" adlandırmasının Batı olmak yolunda toplumda gerçekleştirilen reformlar olduğu iddiası ile yapıldığı söyleminde bulunulursa yanlışa düşüleceğini belirtmektedir. Zira böyle bir söylemden toplumda radikal bir değişim olmadan Batılı olunabileceği anlamının çıkacağını savunmaktadır (Eliçin, 1970: 114). Burada, ülkede hâlihazırda göçebe aşiret ve derebeylik düzeninin varoluşuna dikkat çekmekte ve eleştirmektedir.

Yine Batılı olma serüveninin Osmanlı'nın son dönemlerinde başladığına dikkat çekerek nihayete erdirilemeyişinin hatta DP hükümeti döneminde reformların yok sayılabilmesinin devrimin gücünün zayıflığına yorulabileceğini vurgulamaktadır (Eliçin, 1970: 114).

Eliçin, Kemalizm'e ideolojik sistem oluşturmak için hareket etmiş iki girişimden söz etmektedir. Bunlardan biri Şevketizm de dediği devletçilik yoluyla Türkiye'yi batılı yapıp bunu yaparken emperyalist-kapitalist Avrupa düzeninden koruyarak sadece burjuvaziye dayalı olmayıp tüm topluma dayalı olarak gerçekleştirebilme iddiasındaki kadroculuktur. Diğeri ise, Başarizm de dediği devletçilik yoluyla işçi sınıfını yaratmayı amaçlayan iktisadi devletçiliktir (Eliçin, 1970: 90).

Eliçin tam bu noktada iki öğretiyi de eleştirmektedir. Ereklerine devlet vasıtası ile ulaşmak isteyen bu iki öğretinin, devletçiliğin bilimsel tanımını yapmadıklarını söylemektedir. Gerekçe olarak da devletin başında CHP kadrosunun, bu kadronun

başında da Mustafa Kemal gibi bir önderin olmasını gösterdiklerini belirtmektedir. Eliçin, bu durumun da öğretiyi ortaya çıkaranların sağlam bir ideoloji yaratamamalarına sebep olduğunu öne sürmektedir. Eliçin, yine Peyami Safa, Nurullah Ataç, Falih Rıfkı Atay'ın bu minvaldeki başarısızlığını da vurgulamaktadır. Bu başarısızlığa sebep olarak da 27 Mayıs öncesinde bulunduğunu söylediği baskıcı rejimi göstermektedir. Eliçin, olduğunu söylediği bu baskı ortamının fikir atılıp geliştirilebilecek bir ortam sağlamadığını ileri sürmektedir. Velev ki özgür bir fikir ortamı olsaydı bile Altı Ok'ta Cumhuriyetçilikten başka aydınlık manaya sahip bir ilke ve devletçilikten başka ideolojik niteliğe sahip bir ilke mevcut olmadığını ileri sürmektedir. Hepsinin kurultaylarda üstünkörü açıklamalarla geçiştirildiklerini söylemektedir. Bu geçiştirmeye gerekçe olarak da CHP'nin oluşturduğu ya da oluşturmaya çalıştığı toplumun bünyesine uygunluklarının bunu gerektirdiğini ileri sürmektedir. Hatta Eliçin toplumsal bir yapının bile olmadığını belirtmektedir (Eliçin, 1970: 102). Eliçin, tüm bu koşullar içinde Kemalizm'i, "körler arasında bir fil" olarak nitelendirmektedir. Kemalist olarak addedilen birçok kişiyi bir arada tutan hiçbir ortak nokta olmadığını ileri sürmektedir. Kemalizm söyleminin sadece hepsinde ortak olarak bulunan endişeyi mağlup etmek için kullanılan bir ilaç olduğunu ifade etmektedir (Eliçin, 1970: 103).

Eliçin, fil benzetmesine örnek teşkil etmesi adına Ahmet Hamdi Başar'ın (Kemalizm'e açıklama getirmeye çalışan, Eliçin'in Başarizm olarak öğretisini adlandırdığı kişi) en radikal sağ ve sol cenahta bulunan siyasi grupların bile "Atatürk bizim gittiğimiz yoldan gidiyordu" diyebilmelerini, Atatürk devrimlerine Atatürk tarafından açıklama getirilmemiş olmasına bağlamasını ortaya koymaktadır. Zira Eliçin; devrimlerin liderlerinin devrimleri ideolojik olarak açıklama gibi bir sorumluluklarının olmadığını söylemektedir. Ayrıca "Atatürk, Türk devriminin sadece lideri ise devrime nasıl Atatürk devrimi adı verilecektir ve ideolojisi bulunmayan bir devrim nasıl devrin tarihini değiştiren başat bir ögesi olacaktır?" sorusunu sormaktadır (Eliçin, 1970: 104).

Eliçin, Kemalizm'in devamlı bir ideoloji ve felsefe yaratmamış olmasını eleştirmektedir. Zamanın aydınlarının bu işe kalkışmamalarına bahane olarak reform ve devrim hareketinin içinde olmaları dolayısıyla bütünü göremediklerini öne sürdüklerini belirterek aydınları da eleştirmektedir. Eleştirisine dayanak olarak yıllar geçmesine hareket uzakta kalmış olmasına rağmen hala ideoloji oluşturulmadığını göstermektedir (Eliçin, 1970: 94).

Eliçin, 1936 yılında bir konferans yazısında Türk devriminin bir ideoloji olarak belirginleştirmek adına Kemalizm kavramı ile isimlendirildiğini, ancak benzerleri gibi net, çelişmesiz olmadığını, bulanık ve birden fazla anlamlı olduğunu vurgulamıştır. Yine Eliçin, 26 yıl geçmesine, dünyada birçok gelişme yaşanmasına, CHP'nin iktidarı kaybedip muhalefet olmasına ve 27 Mayısa rağmen Türk devriminin; Kemalizm denilse bile bir ideolojisinin, bir felsefesinin olmadığını vurgulamaktadır. Bunun nedenini de Batılı yapılmaya çalışılan toplumun sosyolojik tahlilinin, bilimsel incelmesinin yapılmaması olarak belirtmektedir. Halkçılık, Devletçilik, Devrimcilik, Laiklik; toplumsal analizlere ve hakikatlere göre konulmadıklarından bugün dahi bunlarla ilgili bağdaşmaz fikirlerin ortaya atılmakta olduğunu, devrimle ilgili uyanlar uymayanlar, benimsenenler benimsenmeyenler diye devrimin parçalara ayrılmakta olduğunu belirtmektedir. Tam bu noktada Eliçin şu soruyu sormaktadır: "Sakın Türk devrimi dediğimiz şey Tanzimat tarihimizin üçüncü merhalesi olmasın?" (Eliçin, 2004a: 130).

Eliçin; Mustafa Kemal'in başlattığı devrimin milleti muasır medeniyete sokmakta başarısız olduğunu ileri sürmekte, 27 Mayıs sonrası ortaya konulan çekişmeleri de ileri sürdüğü başarısızlığın göstergesi olarak nitelendirmekte ve devrimin hala bu hedefe çok uzak olduğunu söylemektedir. Burada Eliçin sormaktadır: "Neden?" ve ardından sorulara devam etmektedir; "Eğer öğretisiz, deneysel şekilde başlayan Türk Devrimi hakikatte 1789 ilkelerine yaslanıyorsa niye Fransa ve onunla beraber tüm Avrupa'ya çağ atlatan bu ilkeler Türkiye'ye gelince takatsizleşti ve kırk yılda arpa boyu yol ilerletmedi?". "Niye iki büyük liderin (Atatürk ve İnönü) devamlı tekrarladıkları biçimsel siyasi demokrasi oyununu bile uygulamayı beceremiyoruz?" (Eliçin, 2004a: 132).

Eliçin; Türkiye'nin problemlerini ortaya çıkarıp izah ederek, Batılı olma hattında kendisine has formüller bulması gerektiğini öne sürmektedir. Yine Eliçin; bunun için de toplumsal nosyonlar, umdeler ve değer yargıları üzerinde olduğunu söylediği yasakların ortadan kaldırılması gerektiğini ileri sürmektedir (Eliçin, 2004d: 138).Bunların başında da Kemalist Türk Devrim ilkeleri olan ve anayasaya dâhil edilen Altı Ok'un yani milliyetçiliğin, devrimciliğin, halkçılığın, laikliğin ve devletçiliğin geldiğini ifade etmektedir (Eliçin, 2004g: 139).

Eliçin; Kemalizm'in başarısız olduğunu öne sürmektedir Bu başarısızlığının nedenini de Kemalist devrimin Türk Milletini muasır, medeni Batı uygarlığına ulaştırmak

amacıyla asli hareket noktası olarak belirlediği Kemalist Altı Ok ilklerinin incelenmeden, açıklanmadan hiç tartışılmadan getirilmesi ve Kemalizm'in dört dörtlük bir ideoloji haline ulaştırılamaması olarak açıklamaktadır. Eliçin; bunun ne CHP döneminde ne DP döneminde yapıldığını söylemektedir. Bundan sonra aydınların beraber hareket ederek bu işi yapması gerektiğini vurgulamaktadır (Eliçin, 2004g: 139).

3.3.2.Emin Türk Eliçin'in Kemalist Batılılaşma Siyasalarına (Devrimlere/Reformlara) Yönelik Eleştirileri

Eliçin, Cumhuriyet'e giden yolu kısaca şu şekilde aktarmaktadır: Birinci Dünya Savaşı sonrası emperyalizme karşı büyük bir direniş hareketi ile Türk halkı istiklâlini kazanmıştır. Bu İstiklâl Savaşı, Mustafa Kemal öncülüğünde kazanıldıktan sonra öncü sosyal grup olan bürokrat sınıf öyle bir havaya girmiştir ki tek manevrada Tanzimat'ın uzun yıllar başaramadığını yapmaya kalkışmıştır. Osmanlı'nın eski ve işlemez kurumları teker teker yıkılmıştır. Bu devrimci grup eski kurumları yıktıkları gibi köktenci şekilde Batılı yasa ve kurumları hiç değiştirilmeden almaya girişmiştir. Eliçin bu tezine örnek olarak Medeni Kanun'u göstermektedir. Medeni Kanun'un İsviçre'den çekişmeye dahi konu edilmeden alındığını ancak Türk milletinin önünde bu yasanın canı olmayan bir kalıp gibi kaldığını söylemektedir. Öyle ki her yıl dünyaya gelen binlerce gayri meşru çocuk için af yasaları çıkarıldığını öne sürmektedir (Eliçin, 2004c: 100). Eliçin, devşirme yasaların Türk milletinin bünyesine uygunluğu noktasında eleştiride bulunmaktadır. Avrupa'dan olduğu gibi alınan yasaların milletin gerçekleri ve yaşantısıyla örtüşmemesi nedeniyle çıkan sorunlara dikkat çekmektedir. Yine Eliçin, yukarıda da bahsedildiği gibi çok hızlı ve aceleci Batılılaşma anlayışının varlığından bahsetmektedir. Hızlı ve plansız bu Batılılaşma hareketinin hem olumsuzluklar meydana getirmesini eleştirmekte hem de Cumhuriyet sonrası idarenin kendini Tanzimatçılardan üstün çıkarma gayreti içine düşmesini eleştirmektedir.

Eliçin'e göre tüm bunların nedeni Türk burjuvazisinin Avrupalı burjuvazi gibi olgun hareket etmeyip, uçarı ve toy bir genç gibi hareket etmesidir. Yine aynı grubun, Ziya Gökalp'in tutarsız ve gizemli bir şekle soktuğu Durkheim sosyolojisini dahi tam olarak anlayıp içselleştirmeden ileri bir toplumsal yapı kurmak istediğini, problemi dört işlem mantığıyla çözmeye çalıştığını ileri sürmektedir. Bu grubun Türk devrimini

Doğu'dan sıyrılıp Batılı olmak olarak anladığını, oysa Batı diye yekpare bir bütünün olmadığını belirtmektedir. Yine bu grubun yasaları keyfe keder aldığını, toplumsal kurumların kendine has niteliklerinin dikkate alınmadan değiştirilemeyeceğini anlamadığını öne sürmektedir (Eliçin, 2004c: 101). Eliçin, Batılılaşmadan önce Batılılığın doğru anlaşılamadığına dikkat çekmektedir.

Eliçin, Avrupalılaşma hareketinin çok hızlı cereyan ettiğini, bir tek çelik fabrikası sahibi bile değilken lüks arabalara alışıldığını, ülke "*daha kendi köylüsünün en kaba don-gömlek bezini Avrupa ve Japonya'dan alırken"* frak, smokin giyildiğini belirterek olağandışı ve gerçekçi olmayan aceleciliği eleştirmektedir (Eliçin, 1940: 51). Eliçin'in toplumsal reformların da devrim havasıyla ani ve hızlı yapılmasının, hem devlet aygıtının hem de halk kitlelerinin bu hıza ayak uyduramamalarını beraberinde getirdiğine dikkat çektiği görülmektedir. Eliçin'in; bu ayak uyduramayışın da problemleri doğurduğunu ve zincirleme sıkıntılara yol açtığını ileri sürdüğü görülmektedir.

Eliçin, Cumhuriyet'in ilk yıllarındaki Anadolu'nun tasvirini yaparak reformların ve Batılılaşmanın icrası ile hedeflenen ve elde edileni karşılaştırmaktadır. Cumhuriyet'in ilk yıllarında Türkiye'nin fazlasıyla ilkel bir şekilde yaşamını sürdüren bir halka sahip olduğunu belirtmektedir. Türkiye'yi mutlu sayılabilecek bir azınlığı dahi olmayan; şehirleri, kasabaları, köyleri bağlantısız; milli iktisadı, pazarı olmayan bir ülke olarak nitelendirmektedir. Eliçin, ortada devleti, bağımsızlığı, dili olsa dahi sadece Atatürk devrimleri ile çağlayan, ancak batılı manada özellikleri olmayan bir ulusun var olduğuna dikkat çekmektedir. Öyle ki; Anadolu'da tezek yakan köylünün Karadeniz'deki kömürden, Rumen buğdayı yiyen Karadenizlinin Sivas'ın buğdayından bihaber olduğunu söyleyerek durumu örneklendirmektedir. İktisadi münasebetler bakımından Doğunun (İran ve Suriye) Erzurum'a yakınlıkta İzmir'den bile yakın olduğunu söyleyerek Batı'ya yakınlığın söz konusu dahi olamayacağını vurgulamaktadır. Bir köşede halkın kıtlıktan kırıldığını, bir köşede mahsulün çürümekte olduğunu vurgulamaktadır. Eliçin, "bu yoksul, yaşlısı gencinden, kadını erkeğinden çok olan halk, Cumhuriyet'in Batılılaşmak, muasırlaşmak, baloda-plajda eğlenmek isteyen burjuva ve memur idareci sınıfının "medeniyet eşyalarının" parasını tarlalardaki emekleri ile ödemiştir" diyerek Batılılaşma hareketinin halka fatura edildiğini belirterek durumu eleştirmektedir. Bu noktada Eliçin şu soruları sormaktadır: "Böyle ağır yük altındaki halk bu muasırlaşma coşkusuna nasıl dâhil olabilirdi?" ,"Böyle halkın olduğu bir ülkede büyük liderin reformları izlenip

reformlara katılım ulusal düzeyde nasıl sağlanabilirdi?". Sorduğu sorulara şöyle cevap vermektedir: İktisadi düzeyleri yükselmedikçe, kendilerine bir şey ayıramadıkça radikal şekilde eski alışkanlıklarından, ananelerinden ayrılamazlardı ki ayrılamamışlardır. Eliçin; Ankara'nın yasaklarının, reformlarının bu halka ulaşmamış olduğunu; halkın hep eskiyi arayıp bulduğunu söylemektedir. Halkın bu sebeple köylerine gelen Kemalist genç öğretmenlere soğuk davrandığını, gözlerinin hep imamda, şeyhte olduğunu söylemektedir (Eliçin, 1970: 270). Eliçin'in, Cumhuriyet'in ilk yıllarındaki Anadolu'yu ve halkın durumunu işaret ederek ileri sürdüğü Kemalist reformların başarısızlığını ve altında yatan nedenlerini halkın gerçeklerinden uzak kalmışlığa ve halka ulaşamamışlığa bağladığı görülmektedir. Anadolu'daki halkın Cumhuriyet'e rağmen hiçbir gelişimden müspet kazanımlar alamamasını işaret ederek hayal edilen ve sanılanın gerçekte olanlarla taban tabana zıtlığına dikkat çektiği görülmektedir.

Eliçin ülkenin içinde bulunduğu iktisadi zorluk ve yokluklara dikkat çekerken iktisadi az gelişmişliğin hem mevcut koşulların hem Avrupa ülkelerinin baskılarının hem de Osmanlı mirasının sonucu olduğuna da işaret etmektedir. Bu süreçte Avrupa devletlerince ülkenin zor durumda bırakılması adına Anadolu'da ayaklanmalar tertip edildiğini vurgulamaktadır. Devlet tüm bu sıkıntılar içinde kendi yağıyla kavrulmaya çalışırken yönetici kadro ve burjuvazinin aceleci Batılılaşma tutumunu alaycı bir tavırla eleştirmektedir. Eliçin, Anadolu'dan gönderilen Rum topluluğunun yerine getirilen beş yüz bine yakın Türk göçmenin de beklenilenin aksine kalifiye olarak yetersiz, görgü bakımından eksik, düşünüş bakımından eski olduğunu belirtmektedir. Üstüne ek olarak devletin bu göçmenlere yer yurt edinmek amacıyla masraf yaptığını, Osmanlı'dan kalan borç mirasını ödediğini vurgulamaktadır. Devlet İstiklâl Savaşı ertesi bir de iktisadi İstiklâl Savaşı verme durumundayken yönetici grup ve burjuvanın artık canına tak ettiği için hemen hızlıca Batılılaşma eğilimine geçtiğini ileri sürmektedir. Artık Avrupalı gibi yaşamak, çini sobalar kullanmak, otomobilden şampanyaya her şeyi Avrupa'dan getirmek için fedakârca hareket ettiğini, bir daha borç bile almaktan kaçınmadığını söylemektedir (Eliçin, 1970: 270). Eliçin, Batılılaşmanın yönetici kesim ve burjuva tarafından lüks içinde yaşamak olarak icra edildiğini belirtmektedir.

Eliçin; hızlı Batılılaşma eğiliminden hazzetseler de lider kadrodakilerin sakıncaların farkında olduklarını vurgulamaktadır. Bu nedenle geçmişteki bağımlı hale dönmemek, Lord Curzon'u haklı çıkarmamak(Lord Curzon, Lozan'da Türkiye'nin

İngiltere'den maddi yardım isteyeceğini ima etmişti) adına milli iktisada yönelme politikasına geçtiklerini belirtmektedir (Eliçin, 1970: 272). İttihat ve Terakki idaresi zamanına dayanan "Milli İktisat" politikasının asıl amacı anamalın yerli tüccarlara aktarılmasını ve milli sermaye birikimi oluşturulmasını amaçlamaktadır. Bu politikada devlet, gayrimüslim grubun arkasında kalan Müslüman grubu ticarete girmeye teşvik ederek devletten geçinmeye son vermeyi amaçlamıştır. Bir şekilde ticareti ve anamalı yabancılardan alarak yerli ve Müslüman gruba verme yolu izlenmiştir. Dönemin gittikçe daha fazla dışarıya bağlı hale gelen iktisadi durumunu düzeltme amacı izleyen "Milli İktisat" politikası, sermayenin Türk- Müslüman grubu öncelikli sayan bir iktisadi düzen kurma hedefine sahiptir (Toprak, 2014: 44). Arzu Varlı ve Murat Koraltürk, Kemalizm'in kadro olarak İttihatçılardan beslenmesinin yanında hem politik fikriyat hem devrim ve reformlar bakımından İttihatçılıkla devamlılık görüntüsü verdiğini aynı zamanda bunun iktisadi politikalar bakımından da görüldüğünü söylemektedir. Milli İktisat programının da bunun bir örneği olduğunu belirtmektedir (Varlı ve Koraltürk, 2010: 130-131). Eliçin, Mustafa Kemal'in öncülüğünde sanayi ve iktisat kongreleri düzenlendiğini, milli iktisadın güçlenmesinin amaçlandığını vurgulamaktadır. Millileştirme politikasının iktisat alanında Atatürk'ün vefatına kadar sürdüğünü, sürme durumunda kaldığını ileri sürmektedir. Tüm bu sürecin uzun ve kadük kalmasının ise ülkenin yoksul, uzmansız, parasız olmasından kaynaklandığını belirtmektedir. Milli İktisadın önemle söylemlerde vurgulandığını, ama iktisadı dahi bilmeyen kişilerin söylemlerinde yer aldığını öne sürmektedir. Mustafa Kemal'in sezgisel söylemlerinin boşa düştüğünü belirtmektedir (Eliçin, 1970: 272). Bu noktada Eliçin, milli iktisat politikasının uygulanması sürecinde bilimselliğin eksikliğine dikkat çekmektedir.

Eliçin, Kemalizm'in iktisadi reformlarda da başarısız kaldığını söylemektedir. 1929 Büyük Buhranı kapıya dayandığında 6 yıllık Cumhuriyet'in 1 yaşındaki bebek kadar bile gelişkin olmadığını ifade etmektedir. Sanayi Teşvik Yasasının dahi bu çocuğa ilaç olamadığını belirtmektedir. Eliçin'e göre bu mümkün değildi de. Bu duruma sebep olarak da liberal iktisat düzeninin de ana dinamiği olan anamalın, milli ticaret işleyişinden elde edilemeyişini göstermektedir. Ticari dengenin bozuk olduğunu, bütçenin açık verdiğini belirtmektedir. Kamu sektörünün dâhi bilimsel şekilde işletilmediğini vurgulamaktadır. Liberal iktisada bakış ve Batılılaşma anlayışının, planlı programlı bir kalkınma fikrini doğuracak ortamı yaratmadığını söylemektedir. Yine un, şeker, pamuk

sanayisinin ihtiyaçların artması neticesinde zayıf kaldığını, kömür, petrol, demir sanayiinin eksik ve yalnız bırakıldığını belirtmektedir. Tüketimin ithalata dayalı olduğunu, tek başarının demiryolu üzerine olduğunu söylemektedir. Şahsi sermayenin zayıf ve devlet kasasının boş olduğunu, vergi adaletinin olmadığını savunmaktadır. Türkiye'nin çözümsüz problemle karşı karşıya kaldığını ifade etmektedir. Günlük yaşamı idame ettirmenin bile mümkün olmadığını, kalkınmanın esamesinin bulunmadığını söylemektedir. Eliçin; sonuçlandırılan Atatürk devrimlerinin halkın iktisadi düzeyinde hiçbir etki göstermediğini belirtmektedir. Eliçin; bunu zaten isteyenin bile olmadığını, toprak reformunun bahis konusu dahi olmadığını söylemektedir. Ne kalkınmanın, ne toplumsal gelişmenin hiçbirinin olmadığını ifade etmektedir (Eliçin, 1970: 275). Eliçin 1929 Büyük Buhranı patladığındaki Türkiye iktisadını bu şekilde özetlemiştir. Eliçin'in, tüm bu olumsuzları ileri sürdüğü Kemalist idarenin eksikliklerine ve iktisadi başarısızlığına işaret olarak gösterdiği anlaşılmaktadır.

Eliçin, Kemalizm'in söylemlerine göre hareket etmediğini vurgulamaktadır. 1929 buhranının da bunu net şekilde ortaya koyduğunu ifade etmiştir.

Yine Büyük Buhran ile ortaya çıkan kendi kendine yetme sorununun Kemalist Altı Ok'un devletçilik ilkesini tartışmaya açtığını ile süren Eliçin, her şeyi Avrupa'dan alma hevesi ile hareket eden sermaye sahiplerinin zayıflığını da buhranın ortaya çıkardığını ifade etmektedir. Eliçin, bu noktada devlet müdahalesi ve girişiminin devletçilik ilkesini açığa çıkarak devletin üretimine giden yolu açtığını belirtmektedir Hızlı fabrikalaşma, devlet eliyle üretim ve sanayileşmenin yüksek maliyete sebep olduğunu, neticesinde de halkın yükü hem sermayede hem de fiyatlarda çektiğini söylemektedir. Eliçin devletçiliği, halkın üstüne yük yüklemesi sebebiyle eleştirmektedir (Eliçin, 1970: 34).

Eliçin, Kemalizm'in devletçiliğinin özel teşebbüs ve sermaye güçlenene kadar piyasada bulunmayı ve daha sonrasında ise devletin geri çekilmesini ihtiva etse de, olayların ve iktisadın akışının daha hızlı seyrederek sabırsızlığın verdiği baskı neticesinde olması gerekenden daha çabuk endüstrileşmeyi getirdiğini belirtmektedir. Bu şekilde endüstrileşmenin de şahsına münhasır problemlere yol açtığını ifade etmektedir. Bu problemlerden en önemlilerini de yoksul bir çoğunluk, amele semtleri, göçebe köylüler olarak belirtmektedir (Eliçin, 1940: 51).

Eliçin, devrimler döneminde Serbest Fırka ile denediği çok partili siyasal hayat başarısızlığını ve bunun hayata geçirilişini İnönü dönemine bırakmasını Atatürk'ün yanılgı içinde olmasına bağlamaktadır. Atatürk'ün örnek ve hedef aldığı Batı'nın yozlaşmış, eskimiş ve yeni dahil olma amacında olanlara rehber olma niteliklerini kaybettiğinin farkında olmadığını belirtmektedir. Eliçin, Atatürk'ün Tanzimat ve Meşrutiyet denemeleri ile başarılamayan Batı'ya katılımın, devrimin heyecanı ve gücü ile başarılacağını düşündüğünü ve yine Harf devrimi, Kılık kıyafet devrimi, Medeni Kanun gibi reformlarla nihayete erdirildiği zannına kapıldığını ileri sürmektedir. Atatürk'e göre temel atılmıştı, devamı Cumhuriyeti emanet ettiği gelecek nesillerce yapılacaktı. Eliçin; bu düşünüşün hatalı olduğunu ileri sürmektedir (Eliçin, 1970: 116).

Eliçin, tüm bunlar olurken örnek alınan Avrupa'nın ise buhran içine girmiş, bitkin ve gelişme gücünün son hudutlarında bulunmakta olduğunu söylemektedir. Bu Avrupa'nın kötü gidişatının dikkate alınmamasının kendi ifadesiyle zaten "renkli hülyalar" içinde bulunan rejimin parça parça yaptığı her reformu adeta büyük yeni bir devrim addetme hatasına düşmesine yol açtığını belirtmektedir. Tüm bunların da herkesi (kendisi dâhil) devrimin bütünlüğü kavramaktan uzaklaştırdığını belirtmektedir. Eliçin burada bir öz eleştiri de yapmaktadır. Eliçin, şapka devrimi, harf devrimi söylemlerinin de bu uzaklaşmadan kaynaklı olarak ağızlarda yer edinen yersiz deyişler olduğunu ileri sürmektedir (Eliçin, 1970: 117).

Eliçin, Türk devrimi ile ilgili eleştirilerinden birini de sosyal hayata ilişkin hayata geçirilen Medeni Kanun düzenlemesi üzerine spesifik olarak getirmiştir. Medeni Kanun kadına özgürlük, eşit haklar ve tek eşli evlilik gibi olumlu güvenceler getirmişse de Eliçin bunun bizim ülkemizde hızlı ve pek mümkün olamayacağını hem yıllarca yaşanan savaş dönemi hem de yılların getirdiği toplumsal gelenekler nedeniyle, Medeni Kanun'un getirdiği düzenin daha olumsuz bir durum yaratacağını söylemektedir. Bunu da tek eşli evlilik müessesesi ile açıklamaktadır. Eliçin, savaşlar nedeni ile ortaya çıkan kadın nüfus fazlası ve kadının toplumsal hayattaki rolünün arka planda olması nedeniyle poligami yani birden fazla eşlilik kurumunun bir süre daha mecburi olmasını gerektirdiğini ileri sürmektedir. Ancak Medeni Kanunun bu mecburiyeti engellediğini söylemektedir. Eliçin, böyle keskin bir geçişin kadına yarar sağlamaktan çok zarar vermekte olduğunu ifade etmektedir. Ayrıca bunu en kötünün en iyisi bir durum olarak nitelendirmektedir (Eliçin, 1940: 44).

Eliçin, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin tüm çalışmalarında hiçbir şekilde noksan olmayan iki unsurun bulunmakta olduğunu söylemektedir: tam bağımsızlık ve milli hâkimiyet. Misak-ı Millinin ilkine Anayasanın ikinciye kaynak olduğunu belirten Eliçin; bunun dâhilde hürriyet, hariçte istiklâl olarak adlandırılabileceğini söylemektedir. Mustafa Kemal'in sadece bu ikisini başarıp, devrim ve reformları yapmamış olsaydı bile yine ulu önder, ebedi şef olarak kalacağını zira onu yüce ve büyük kılanın bu iki unsur olduğunu ileri sürmektedir. Eliçin; reformların içi boş bir yazınla abartıldığını, hakiki kıymetlerinin bulanık hale getirildiğini söylemekte, bunların müthiş şeyler olmadıkları gibi devrim bile olmadıklarını öne sürmektedir (Eliçin, 1970: 263).

Eliçin, Atatürk'ün Emperyalizm'e karşı durup Yunan'ı mağlup ettiğini, kapitülasyonları tamamıyla ve kesin olarak kaldırdığını, Duyun-u Umumiye'yi kaldırdığını, azınlıkların ayrıcalıklarını sona erdirip tek hukuk düzeni getirdiğini, Cumhuriyet'i kurduğunu, zayıf ve bitkin halkı canlandırıp ulus yaptığını ve muasır medeniyet yönünü gösterdiğini söylemektedir. Eliçin, artık uygar olma ideolojisini oluşturmanın gerekli olduğunu, bunu bu şanlı komutanın değil Türk aydınlarının yapması gerektiğini söylemektedir. Eliçin, bu ortamın ise 27 Mayıs'a kadar hiç oluşmadığını öne sürmektedir. Eliçin, Mustafa Kemal Atatürk'ün etrafını demagogların sardığını, bu grubun "üniformalı Mustafa Kemal Atatürk yerine silindir şapkalı Mustafa Kemal Atatürk'ü" ön plana çıkararak aydın gençliği afallattığını, ayrıca lider grupta da takip edilecek yolun çoktan tanındığı kanısını oluşturmuş olduğunu belirtmektedir. Yine Eliçin, devrin kudretli liderlerinin kısa sürede asırlık devrimler yaptıkları kanısına vararak ciddi ve daha gerçekçi kişilerden yardım almadıklarını ileri sürmektedir. Bu durumun da İsmet Paşa'yı statükocu hale soktuğunu ve devrimcilikte Atatürk'ten ayrılmışlık iddialarına maruz bıraktığını söylemektedir. Oysa tarihi hakikatlerin iddia sahiplerini "sahteci" olarak suçlayan İsmet Paşa'yı haklı çıkardığını belirtmektedir (Eliçin, 1970: 264).

Eliçin, 27 Mayıs sonrasını özgür düşünce ortamı olarak nitelendirmektedir. Cumhuriyet'in ilk yıllarında böyle bir ortamın olmadığını, 27 Mayıs sonrasında olduğunu söylediği özgür düşünce ve yazın ortamı olsaydı da yine köklü, gerçekçi bir devrim ideolojisinin oluşturulamayacağını fakat ön hazırlık yapılabileceğini söylemektedir. Eliçin, bunun daha sonraki kuşağın aydınlarının işini basitleştireceğini ileri sürmektedir (Eliçin, 1970: 265). Eliçin, Türkiye'nin 1965'te de 1923'tekinden daha gelişmiş bir ülke olmadığını ifade etmektedir. Bu durumun da kan dökülerek, can verilerek kazanılan

İstiklâl Savaşı sonrası barış döneminden faydalanılamadığını gösterdiğini söylemektedir. Eliçin, bağımsızlık savaşının kazanıldığını ama uygarlık/kalkınma savaşının kaybedildiğini öne sürmektedir. Üçüncü dünyaya takip edilmesi gereken değil takip edilmemesi gereken yolun işaret edildiğini söylemektedir. Eliçin, bu menfi duruma sebep olarak laik cumhuriyetin kurularak sosyo-kültürel sahada devrimler yapılmasını değil; bu devrimlerin geri kalmış, emperyalizm tarafından ezilmiş bir ülkeyi kalkındırmada yetersiz olmasını göstermektedir. Eliçin, bu devrimleri sadece kâğıt üzerinde kalan ve ülkenin yapısına uymayan tipte devrimler olarak nitelendirmektedir (Eliçin, 1970: 266).

Eliçin, Atatürk'ün Halk Fırkası'nı ihtilalci bir komite olarak değil inkılapçı bir parti olarak nitelediğini bu sebeple de liberal konservatör bir anayasa hazırlandığını belirtmektedir. Atatürk'ün İstiklâl zaferi ile elde edilen kazanımları koruyan, geneli itibariyle liberal ve statik bir anayasayla kuruluş işlemlerinin yürüyeceği zannına kapıldığını ileri sürmektedir. Yine Atatürk'ün Halk Fırkası'na ülkede tam egemenliği katı şekilde sağlamada ve muasır medeni bir Türkiye oluşturmada anayasal tedbirlerin yeterli olacağı zannına kapıldığını söylemektedir. Eliçin, tüm bunları hatalı düşünceler olarak nitelendirmekte, bu hatalı düşüncelerin milletin sınıfları olmayan bir toplum olduğu fikri kadar hatalı olduğunu söylemektedir. 1924 tarihli Anayasayı aynı Batı'daki devletlerinkine benzer şekilde özgürlükçü-liberal ve demokrat olarak nitelendirmektedir. Daha sonra çıkarılan birçok reformist kanunun da ya bu devletlerden alındığını ya da uyarlandığını belirtmektedir. Ancak bunların Türkiye'nin bünyesine uyup uymadığına bakılmadığını söylemektedir. Laik devlet kurulduktan, tekke-zaviye-türbe… kapatıldıktan sonra akılcı ve muasır bir hukuk inşa etmek gayesinin makul görüldüğünü ifade etmektedir. Batı hedeflendikten sonra başkasının düşünülmediğini söylemektedir. Tüm bunların güzel, iyi olduğunu belirtmekte fakat bitkin, yoksul bir halk ve harap bir ülke var olduğuna dikkat çekmektedir. Böyle, fevkalade güzel olarak nitelendirdiği yasaların tüm bu hale bir yararının olmadığını söylemektedir. Bunlardan önce daha ehemmiyetli hususların olduğunu öne sürmektedir. Tam bu noktada Yeni Osmanlıların "Hürriyet"i tüm sıkıntılara çözüm olacağı düşüncesiyle düştükleri yanılgıya, cumhuriyet aydınlarının da Batı'dan alınan laik hukuk düzeni ve Avrupai demokratik düzenin tüm dert ve sıkıntıları aşacağı yanılgısına kapılarak düştüklerini ileri sürmektedir (Eliçin, 1970: 268).

Eliçin, Türkiye'nin devrimci yönetimiyle hem Batılı olacak hem medeniyete girecek hem de kalkınacak ve zamanda örnek teşkil ederek tarihi mesuliyetini gerçekleştirmiş olacakken böyle olmadığını söylemektedir. Cumhuriyet kurulup Halk Partisi de teşkil edilerek halkın mobilize edilmesine başlanılması aşamasına kadar gelindiğini, ancak tam bu noktada Halk Partisinin düzenleyici ve denetleyici rol ile devrim ve reformların hayata geçirilmesini, kalkınmanın sağlanmasını takip etmesi gerekirken böyle yapmadığını söylemektedir. Uzmanlarla, bilimsel değerlendirme ve planlarla çalışılmadığını sadece devlet adamı ve siyasetçilerle bu işin yapılmaya çalışıldığını söylemektedir. Osmanlı'nın tepeden inme reform hareketinin başarısızlığının teokratik düzene ve kapitülasyonlara yorulduğunu, Cumhuriyetle bu problemlerin ortadan kalktığı ve başarısızlığa sebep kalmadığı yanılgısına düşüldüğünü öne sürmektedir. Eliçin, Avrupa'nın teknikle bilim üzerine kurulu oluşunun, kuruluşunda iktisadi ve toplumsal sınıflara dayalı oluşunun onun en önemli özelliği olduğunu belirtmektedir. Toplumsal sınıfların idarecilere kendilerinden bağımsız düzenlemeler yaptıramayacaklarını belirtmektedir. Türkiye'de böyle sınıflar yok demekle işin çözülemeyeceğini söylemektedir (Eliçin, 1970: 291). Eliçin, Kemalist idarenin ve aydın kesimin Cumhuriyete geçişi ve reformları yapmayı yeterli gördüğünü ve bu bakış açısının devrimi amacına ve hedefine ulaştırmadığını belirterek durumu eleştirmektedir.

Eliçin, Cumhuriyet dönemiyle lafta devrim umdelerini bir örtü şeklinde kullanıp bir bir göz ardı ederek şahsi faydalarını sağlayan, rejimin faydalarından yararlanıp sıkıntılarını millete yükleyen, CHP'yi kendine mal eden bir burjuvazinin ortaya çıktığını ileri sürmektedir. Ancak bu oluşumda Atatürk'ün önemli bir yerinin bulunmadığını belirtmektedir. Buradan hareketle de bu burjuvazinin oluşturduğunu söylediği toplumsal, hür ve bağımsız Türkiye kampanyasına Atatürk'ü çekme çabalarını yararsız bulduğunu ifade etmektedir. Aydın gençliğin takip edeceği en iyi yolun Atatürk'ü yalnız kendi yerinde değerlendirmek olduğunu söylemektedir Şahısların ve Atatürk'ün de dışında tarihin bağımsız kanunlarının olduğunu söylemektedir. Bunları tespit edip ortaya çıkarmanın ve işleyişlerini göstermenin aydınların ödevi olduğunu belirtmektedir. (Eliçin, 1970: 305). Eliçin, aydın kesimin ve burjuvazinin Atatürk ismini, bir nevi kullandıklarını ileri sürerek eleştirmektedir.

Eliçin, radikal bir devrim gerçekleştirilmeden hiç olmazsa toprak reformu yapılmadan sınıfsal adaletsizliklerin düzeltilemeyeceğini söylemektedir. Efendi, bey gibi

lakapları kaldırarak, kıyafetler değiştirilerek sorunlara çözüm bulunmuş olunmayacağını ileri sürmektedir (Eliçin, 1970: 312). Toprak reformu gibi sosyaldüzeni değiştiren, halkı feodalizm düzeninden kurtaran düzenlemeler yapılmadıkça reform ve devrimlerin adeta köylüye smokin giydirir gibi sunî olacağını söylemektedir (Eliçin, 2004j: 14). Zaten peşi sıra CHP'nin çıkarcıların, parazit ve iş güç sahibi olamayan aydınların, kayırılan ve kayıranın, ağaların siyasi iştiraki haline geldiğini söylemektedir. Eliçin, CHP ile "İttihat ve Terakki zorbalığı" arasında fark kalmaz hale geldiğini, vakti saatinde İttihatçıların uyguladığını ileri sürdüğü devlet eliyle varlıklı hale getirme siyasetinin (hiç olmazsa Müslüman varlıklı olsun gayrimüslim varlıklı olacağına söylemleri), artık daha olanaklı halde icra edilir olduğunu belirtmektedir. Serbest Fırka tecrübesi ile muhtemelen Atatürk'ün de gördüğü, adaletsiz ve sınıflı bir Türkiye'nin olduğunu ve daha da adaletsiz ve sınıflı hale geldiğini iddia etmektedir. Bu süreçte devletçilik ve inkılapçılığın ilkeleşerek Altı Ok'u oluşturmak adına diğer ilkelerin yanında yerini aldığını belirten Eliçin, bu görevin (Altı Ok'u oluşturarak ideolojileştirmek) de Kadro'ya verildiğini ifade etmektedir. Ancak buna geç kalındığını, inkılapçılığın tutmamış üst yapı reformlarını muhafaza etmek, devletçiliğin kapitalist diktatörlükler oluşturmak amacına hizmet ettiğini ileri sürmektedir. Eliçin, halkın küstürüldüğünü, vali ve kaymakamların parti mümessilleri ile sürtüşür duruma geldiğini söylemektedir (Eliçin, 1970: 312).

Eliçin; ilkelere ad olmuş halkın ise Kurtuluş Savaşı'nda yine her zamanki gibi fedakârca çalıştığını, savaştığını, ertesinde git gide milli egemenlik fikrine ve Cumhuriyet'e ısındığını söylemektedir. Ancak devrim ve reformları ne destekleyecek ne karşı çıkacak belirli halk sınıfları oluşturmadığına dikkat çekmektedir. Mustafa Kemal Atatürk'ün etrafında toplanan bir grup aydının işi olan reformların kâğıt üstünde kaldığını savunmaktadır. Eliçin; reformların halka ne fayda sağladığını ne de zarar verdiğini söylemektedir. Şapka giyse de, tatili pazar yapsa da halkı için bir şeyin değişmediğini belirtmektedir. Halkın; tek eşlilik yerine çok eşli evlilik, kız çocuklarına miras bırakmama da olduğu gibi işine gelmeyen yerde de türlü yollarla istediğini yaptığını ifade etmektedir. Arada fazla bağnazların çıkıp biraz sorun çıkardığını ama dinsiz dedikleri Mustafa Kemal Atatürk'ün gerçek dinsizleri bulup tespit ettiğini, kızıl baş dedikleri adamın tekkeleri kapattığını söylemektedir. Ayrıca babacan ve sevimli olmasından, devleti de kurtardığından katlanılabilir birisi olarak görüldüğünü ileri sürmektedir (Eliçin, 1970: 314).

Eliçin, bu üstünkörü genel bakıştan ilk ayrılanın Ahmet Hamdi Başar olduğunu belirtmektedir. Başar'ın, bu Kurtuluş Savaşını başlatan, idare eden ve devrimleri yapanları kapıkulu sınıfına benzettiğini söylemektedir. Diğer Üçüncü Dünya ülkelerine liderlik etmesi gerekirken Türkiye'nin fırsat teptiğini, ülkenin doğru yola girmesi için bu idaredeki sınıfın devrimle yıkılması gerektiğini savunduğunu belirtmektedir (Eliçin, 1970: 315).

Her kavram zıttı ile mevcut hale gelebilir. Ulusçuluk için nasıl ulusun varlığını tehdit eden diğer uluslara gerek varsa halkçılık içinde halka düşman sınıf ve grupların olması gerekir. Bir toplumda devrimden bahsedebilmek için o toplumun sınıf sıralamasında yani iktisadi, siyasal yapısında radikal bir değişiklik olmalıdır ki Eliçin Türkiye'de sosyalist veya kapitalist bir kalkınma olmadığını söylemektedir (Eliçin, 1970: 319).

Eliçin'in eleştirdiği Kemalist ilkelerden biri de devrimciliktir. Kemalizm'i boş ve zayıf olarak niteleyen Eliçin, devrimcilik ilkesinin içinin de Kemalizm'in kendisi ve diğer ilkeleri gibi boş ve zayıf olduğunu öne sürmektedir. Devrimcilik ilkesinin içinin boş olduğuna delil olarak ise; Şeyh Sait ayaklanması ertesinde dahi Doğu'daki toplumsal düzene dokunulmadığını söyleyerek göstermektedir. Toprak reformu ile ağalık düzeninin kaldırılmadığını, feodal beylere, şeyhlere müdahale edilmediğini, eski düzenin devam ettiğini söylemektedir (Eliçin, 2004k: 156).

Eliçin, İkinci Dünya Savaşı ertesinde CHP'nin toprak ağalarına, aşiret reislerine, din tüccarlarına, tefecilere, halk düşmanlarına, komprador burjuvaziye karşı mücadele etmediğini, halkçı ve devrimci kimlikte olmadığını öne sürmektedir. Aksi olsaydı 27 yıl süren tek parti rejiminin meşru kabul edilebileceğini söylemektedir. Bu 27 yıllık tek parti rejimini meşru kabul etmediğini göstermektedir. Eliçin, bahsettiği bu uygulamaların hayata geçirilmiş olsaydı çok partili siyasal hayata geçişin de gelişme olarak değil gerileme olarak nitelendirileceğini belirtmektedir. Ancak CHP'nin bu dönemde baskıcı ve demokratik olmayan bir ortam yarattığını söylemektedir. Bu ortamın da hakiki sosyal sınıfların, hürriyet ve özgürlük bekleyen gerçek aydınların kızgınlığına sebep olduğunu ileri sürmektedir. Eliçin, bu noktada bu durumun "CHP faşist bir partidir" demek olmadığının da altını çizmektedir. Aksine ilk yıllarında özgürlükçü bir parti olduğunu ve iktisadi-mesleki örgütlenmelere karşı olumlu bir tutum sergilediğini belirtmektedir. Bu

olumlu tutumun da tüm iktisadi kurumların devlet altında birleştirildiği korporatif devlet örgütü modeliyle benzerliğinin olmadığının göstergesi olduğunu vurgulamaktadır (Eliçin, 1970: 340).

Eliçin, Türk idare kadrosu ile ilgili olarak; yıkılan imparatorluktan geriye kalan sivil ve askeri aydın kadrosunun mevcut tecrübe ve bilgileriyle İstiklâl Savaşı'nın idaresinde olmasının olumlu bulmakta, zaferin kolay hale geldiğini belirtmektedir (Eliçin, 1970: 344). Yine Eliçin, bu durumun bir de olumsuz tarafı olduğunu ileri sürmektedir. Eliçin; bu durumun Ankara Hükümeti'nin devleti her şey, halkı ise sadece vergi ve asker kaynağı olarak gören Osmanlı Hükümetine benzemesine yol açtığını öne sürmekte, bunun da kapıkulu düşünce yapısını andırdığını söylemektedir. Omuz omuza savaşan iki gruptan aydın grubun savaş ertesi; halktan kopuk, eski, kısır devlet anlayışına döndüğünü ifade etmektedir. Bu aydın sınıfın köksüz, fakir, toplumla eklemlenmemiş kişilerden oluştuğunu öne sürmekte, bunu da Osmanlı kafasıyla kalmasının nedenlerinden biri olarak göstermektedir. Diğer bir neden olarak da aynı grubun zenginlerinin de devlet aracılığıyla yaptıkları işlerle zenginleşmiş olmalarını öne sürmektedir. Bu grupların alışkanlıklarını Ankara'ya taşıdığını söylemektedir. Yine bu aydın grubun kendi içinde bölüntülü olduğunu belirtmekte; bölümlerden başlıcalarından birinin Medrese kökenli, Batı'ya karşı fikirlere sahip grup, diğerinin de yetersiz Osmanlı okullarında Batı hayranlığıyla yetişmiş grup olduğunu ifade etmektedir. Tüm grupların birleşim noktasını ise halka yabancı ideolojilerle dolu olmaları olarak belirtmektedir. Bu askeri ve sivil aydın grubun ülkeyi düşmandan kurtardıktan sonra devleti ve milleti nasıl kalkındıracakları üzerine hiç düşünmediklerini ileri sürmektedir. Bu eksikliğin de kurtuluş sonrası afallamalarına ve yol, yöntem bulamamalarına sebep olduğunu söylemektedir (Eliçin, 1970: 346).

Eliçin, yerli el sanatlarının ortadan kaybolduğunu, ticaretin ilerlemek yerine geri kaldığını belirtmekte, böyle bir ortamda Türkiye'nin kapitalizm yoluyla kalkınamayacağını ise bu aydın grubun anlamayacağını ileri sürmektedir. Tüm bu grubun fikriyatında tek bir ilkenin olduğunu belirtmektedir: Tanzimat yolunu bırakıp toptan Batı'yı almak. Buna da devrim adını verdiklerini söylemektedir. Bu devrimle de sığ reformları ortaya koyduklarını öne sürmektedir. Ne toplumsal yapıda, ne mülkiyet düzeninde, ne toprak düzeninde reform yaptıklarını söylemektedir. Aslında ülkenin ihtiyacı olan devrimin bunlar olduğunu ifade etmektedir. Eskimiş feodal düzen

yıkılmadıkça Türkiye'nin kapitalist düzende yürüyemeyeceğini ileri sürmektedir. Türk idari kadrosunun üzerinde Osmanlı mirası olduğunu, bu ve bundan kurtulamayışın; bu kadroya reel, halkçı reformlar koyma yolunda engel olduğunu söylemektedir (Eliçin, 1970: 347).

Eliçin, Almanya'nın İkinci Dünya Savaşı sonrasında yeniden kalkınmasının, bilim insanlarının ve aydınlarının çabaları neticesinde gerçekleştiği örneğini vermektedir. Yine İsrail'in zorlu savaşlar ertesinde, çöl gibi zorlu bir iklimde bu denli kalkınmasının sahip olduğu bilim insanları ve aydınların sayesinde olduğunu belirmektedir. Türkiye'nin ise aydın olarak adlandırılan kesiminin yetersiz çabalarını hatta çabalamamalarını eleştirmektedir (Eliçin, 1970: 98).

Eliçin, Türk devriminin varlığını inkâr etmediğini belirtmektedir. Emperyalizmin elinden kurtulup, Osmanlı'nın tahakkümünü yıkarak Cumhuriyeti kurmanın fevkalade bir iştir olduğunu ifade etmektedir. Eliçin, devrimin sadece ilmi ölçülerle hudutlarını çizmeye çalıştığını belirtmektedir. Halis niyetli, okuduğunu anlayıp buna göre düşünen hiçbir aydının Türk devrimini küçümseyemeyeceğinin altını çizmektedir. Ancak Türk devriminin "Atatürk Devrimleri" ismi de verilen reformlarını yadsıdığını vurgulamaktadır. Eliçin; toprak reformu olmadan çok partili siyasal hayatın ve oyun olduğunu söylediği demokrasinin bir anlamının olmadığını ifade etmektedir. Eliçin için; Batılı eğlencelerin, dansların bir ehemmiyeti yoktur. Medeni Kanun gibi Batı'dan aktarılan kanunların köylünün mahsullerine el koyan vurguncuları önlemedikten sonra bir ehemmiyeti yoktur. Faydalı bir şey öğretmedikten sonra Latin harflerinin anlamı yoktur (Eliçin, 2004j: 122). Eliçin, Cumhuriyet'in ilanından sonra hukuki, iktisadi ve toplumsal alanda yapılan reformları halka bir şey katmadığı yönünde eleştirmektedir. Devrimlerden, özellikle de Batılılaşma alanındaki reformlardan belli bir kesimin lüks yaşama anlamında faydalandığını, halkın özellikle de kırsal kesimin hiçbir kazanım elde edemediğini belirtmektedir.

Eliçin, bir toplumun bünyesine uygun siyasi rejime, kültürel iktisadi kurumlara, devlet düzenine sahip olabileceğini; ancak feodal bir iktisadi düzen mevcutsa, toplumsal olarak geri durumdaysa, Batılı olmanın, muasırlığın bir ehemmiyetinin olmayacağını ileri sürmektedir. Bu halde Batı kapitalist burjuva medeniyetinin, Medeni Kanun'un kurumlarının dikte edilemeyeceğini ifade etmektedir. Radikal bir şekilde bünyesi

değişmedikçe kendisinden gelişmiş aşamadaki topluma has kurumları hiçbir toplumun kendine yükleyemeyeceğini söylemektedir. Batı medeniyetinin Batı burjuvazisine ait olduğunu belirtmekte, gelişmemiş toplumların ona imrenirlerse maskara olacaklarını ileri sürmektedir (Eliçin, 2004j: 122).

Eliçin, İstiklâl Savaşı ile ulusal egemenliğini kazanan Türkiye'nin bir taraftan yabancı monopoller ve yabancı iş adamlarının mevcudiyetini yok etmeye çabalarken bir taraftan da eski emperyalist düzenin büyütüp menfaat elde ettiği aracı yerli burjuvazilere, eski toplumsal yapılara, ağalara, din ulularına, bürokrat ve beylere karşı mücadele etmek mecburiyetinde olduğunu belirtmektedir. Bu çift taraflı savaşın zaferle neticelendirilmedikçe bağımsızlığın daimi hale gelmeyeceğini öne sürmekte, Türkiye'nin Cumhuriyet'in ilk senelerinde elde ettiği bağımsızlığın bir nesil sonra dahi kaybedilme riskine girmesinin sebebini bu durum olarak göstermektedir (Eliçin, 2004j: 124).

Az gelişmişliği mağlup etmek yalnızca geniş halk toplulukları ile olasıdır diyen Eliçin, bunun için geniş demokrasi alanının oluşturulması gerektiğini ve devlet gücünün küçük bir siyasi grubun kontrolünde olmaması gerektiğini söylemektedir. Aksi takdirde bu grubun değişiklik istemeyeceğini, olumsuzlukların meydana çıkmasını istemediklerinden toplumsal problemleri mevzu bahis yapmayacağını ileri sürmektedir. Eliçin, iktisadi gelişme mücadelesinin halk tarafından anlanması gerektiğini, benimsenmesi gerektiğini ve kendi faydasına olduğunun idrak edilmesi gerektiğini belirtmektedir (Eliçin, 2004j: 124).

Eliçin, Atatürk devrimleri başlayınca mutluluktan yerinde durulamaz hale gelindiğini, adeta şahlanıldığını, asırlık mesafeyi bir defada almak adına hızlı hareket edildiğini öne sürmektedir. Ancak sonra on yılda arpa boyu yol kat edildiğinin acı şekilde fark edildiğini söylemektedir. Ne Batılı olunduğunu ne de gelişmiş hale gelindiğini ileri sürmektedir. Milletin şapkayı taktığını ancak üstünün başının eski püskü kaldığını, aşar kalktığını ama yine halkın yoksul olduğunu öne sürmektedir. Hastalıkların kol gezdiğini, doktorun olmadığını, aralı köylerde okullar açıldığını fakat öğretilenlerden kimsenin fayda sağlamadığını öne sürmektedir. Ağalık zulmünün devam ettiğini söylemektedir. Jandarmanın aynı jandarma olduğunu, halkın yine aynı yoksul halk olduğunu belirtmektedir (Eliçin, 2004j: 126).

Eliçin, Türkiye'nin Batılı olma yolunda başarısız olduğunu, bu başarısızlıkların da dört maddede toplanacağını söylemektedir (Eliçin, 2004k: 156):

1- Muasır Batı medeniyetine girmek, Avrupa milletlerinin yanında yer almak amacı ile hareket eden Türk devrimi başarısız olmuştur. Tecrübe ve tarih bunu göstermektedir.
2- İktisadi kalkınma Batılı olmak için şarttır.
3- İktisadi kalkınma hedefine Avrupalı ülkelerin yolu olan kapitalist yolla ulaşılamaz.
4- Türkiye halâ az gelişmiştir. Bu da burjuva devlet düzeni ve demokratik hukuk düzenine karşın Batılı olamadığının ispatıdır.

Eliçin, Kemalizm'in yorumlarına ayrı ayrı eleştiri getirmekte ve düştükleri hatalara dikkat çekmektedir. Eliçin'in bu eleştirilerine değinmeden önce yine kendisi tarafından tarifleri yapılan Kemalizm yorumlarına değinmekte kanaatimizce fayda vardır.

Klasik ya da diğer adıyla Resmi Kemalizm; Osmanlı ile Batı'dan sentez yapma, ikisini uzlaştırma yoluyla Batılılaşma fikrini benimseyen Tanzimatçılıktan kati şekilde ayrılarak Batı'yı sosyal-ekonomik-kültürel olarak tutmak olarak açıklanabilir. Bu Klasik Kemalizm'e göre, Batılı ise, Batı'dan geliyorsa iyidir, Batı her şeyi ile iyidir. Batı'nın tek olumsuzluğu ve kötülüğü bizi devlet olarak ilga etmek niyeti ve saldırgan olmasıdır (Eliçin, 1970: 286).

İktisadi Devletçilik olarak Kemalizm; misyon olarak Türk burjuvazisini yaratarak Batı medeniyetine katılımı amaçlamaktadır. Batı'nın muasır medeniyeti burjuvazinin meydana getirdiği kültür bütünüdür. Devletçilik burjuvazi varsa kötüdür yoksa burjuvazi yaratılana kadar yaratma amacıyla olmalıdır (Eliçin, 1970: 286).

Kadrocu Kemalizm; burjuvanın kapitalist düzenin köhneleştiğini savunan, Batı'yı doğrudan doğruya tüm olumsuzlukları ve eskimişliği ile almanın yanlış olduğunu ifade eden Kemalizm yorumudur. Kadrocu Kemalizm'e göre Batı'nın kapitalizmi değil ekonomik yöntemlerinden ayrılmış uygarlığı alınmalıdır. Atatürk ve ekibi devletçilik yolu ile kendimize Batı uygarlığının bu şekilde aktarılmasını ihtilalci bir öğreti ile başarabilir (Eliçin, 1970: 287).

Yöncü Kemalizm; Türk devriminin sınıfları olmayan bir toplum parolası ile hareket ettiğini, Mustafa Kemal'in halkçılık ilkesiyle bunu kastettiğini savunmaktadır.

Anti-kapitalist olan ya da kapitalist özellikleri taşımayan bir kalkınma amaçlanırken özellikle Atatürk'ün vefatı sonrası kapitalizmin ağına düşülmüştür. Bu da milli egemenlik ve bağımsızlık temelli Kemalizm'e aykırıdır. Bu yoruma göre Türkiye sosyalist hattan kalkınma sağlamalıdır (Eliçin, 1970: 288).

Bu dört Kemalizm yorumundan ilk ikisi Kemalist devletin kapitalizm yolundan giderek burjuva demokrasisine doğru hareket etmesini istemektedir. Son ikisi ise aksine sosyalizm yolunun takibini istemektedir. Dikkat çeken detay ise dört yorumun da devletçilik ilkesi ile aydın kesimin toplumu mobilize edebileceğidir. Eliçin bu fikre katılmadığını belirtmektedir. Eliçin'e göre insan iradesinden başka tarihin kendi kanunları ya vardır ya yoktur. Hem var hem yok deyip hem de kadrocu olmak mümkün değildir (Eliçin, 1970: 290).

Eliçin, Resmi (Klasik) Kemalizm'in yanlış olduğunu ileri sürmektedir. Zira Eliçin bu görüşün; ne muasır batı medeniyetlerini ne de Türkiye'nin toplumsal yapılarını, iktisadi işleyişlerini dikkate almadan yeterince bilmeden sadece sosyal-kültürel ve hukuki devrimci reformlarla, yasa transferleriyle Batı uygarlığının alınabileceği zannına kapıldığını ileri sürmektedir (Eliçin, 1970: 300).

Eliçin, İktisadi Devletçi Kemalizm'in de yanlış olduğunu ileri sürmektedir. Zira Eliçin bu görüşün; tarihsel, toplumsal mecburi ve tabii yasalar dikkate alınmadan yalnızca idareci kesimin, liderlerin hatta Mustafa Kemal'in halka arzu ettiği şekli verebileceğini zannettiğini ileri sürmektedir. Fakat O'nun da tarihsel ve tabii kanunlara uyduğunu fark edince Atatürkçü/Kadrocu fikriyatı kenara koyarak burjuvazinin yanına geçtiğini belirtmektedir (Eliçin, 1970: 300).

Eliçin, Kadrocu Kemalizm'i yanlış bulmaktadır. Zira Eliçin bu görüşün iktisadi ve toplum bilimsel esaslarda yeri dahi bulunmayan devletçiliği Kemalizm'in yegâne temeli haline getirdiğini öne sürmektedir. Her şeye muktedir kabul ettiği devlet kuvvetini Kadro'ya mal ederek bizatihi olarak muasır medeni bir Türkiye oluşturmak, fakat iktisadi-toplumsal, sosyal unsurlarından koparmak istediğini belirtmektedir. Ancak Mustafa Kemal Atatürk'ün kadrosunun bulunmadığını, Türk devriminin muasır medeniyete ulaşma hattında kadrosuz ve ideolojisiz olduğunu söylemektedir (Eliçin, 1970: 301).

Eliçin, Yöncü Kemalizm'i de yanlış bulmaktadır. Zira Eliçin bu görüşte; Altı Ok'un en zayıfına, en çürüğüne eklemlenerek meydana getirilmek istendiğini ileri sürmektedir. Halkçılık ilkesi üzerine sosyalist ideoloji oluşturmayı kumdan apartman yapmaya benzeten Eliçin; zaten bu ideolojinin de kurulamamış olduğunu, diğer ilkelerin de zayıf temel nedeniyle ayakta kalamadığını belirtmektedir. Yöncü hareketin yarım değil çeyrek ideoloji olarak bile kabul edilemeyeceğini söylemektedir. Eliçin, bu ideolojinin kendisine göre en zayıf ilkeye tutunmalarını en büyük şanssızlıkları olarak görmektedir. Atatürk'ü var olmadığı zeminlerde aramanın Kadrocu, İktisadi devletçi gayretleri başarısızlığa uğratması gibi Yöncü grubu da başarısızlığa sürükleyeceğini ileri sürmektedir (Eliçin, 1970: 302).

SONUÇ

Kemalizm; Mustafa Kemal Atatürk'ün Samsun'a çıkışıyla başlattığı Milli Mücadele hareketine; İstiklâl Savaşı ertesi Cumhuriyet'in kuruluşu ve kurulan yeni Türkiye Devleti'nin Batılılaşması amacıyla yürütülen politika ve hayata geçirilen devrim ve reformlara verilen ad olarak kabul edilmektedir. Kemalizm hem Cumhuriyet'in kurulma süreci hem de Cumhuriyet sonrası uyguladığı Batılılaşma politikası sürecinde taraftarlar kadar muhaliflere de sahip olmuştur. Mustafa Kemal Atatürk ve idaredeki yöneticiler kurtuluşu Batıda ve muasır medeniyette görmüşler, geçmiş dönemlerin (Tanzimat ve Meşrutiyet gibi) olumsuz tecrübelerini dikkate alarak Batılılaşma politikası izlemişlerdir. Her ne kadar ilk başlarda adı konulmasa ve ideoloji olarak adlandırılmasa da toplumsal ve siyasi sahada ortaya çıkan hadiseler neticesinde Kemalizm'i ideolojik bir çerçeveye koyma fikrine yönelmişlerdir. Bu ideoloji kurma işini ise Kadro Dergisi üzerine almıştır. Ardından sırasıyla Altı Ok'un belirlenmesi ve anayasal statüye kavuşturulması neticesinde devletin resmi ideolojisi olarak Kemalizm ortaya konulmuştur.

Kemalizm adı altında hayata geçirilen reformlar ve devrimlerle halk Batılı olmaya sevk edilmiştir. Kurucu ideoloji olan Kemalizm, uyguladığı bu politikalar nedeniyle özellikle Atatürk sonrasında sık sık eleştiriye maruz kalmıştır. Kemalizm'i devletin ayrılmaz bir parçası olarak gören Kemalizm taraftarları ise tüm muhalefete rağmen Kemalizm'e sahip çıkma gayretinde olmuştur.

Kemalizm'e ideolojik bakımdan hiçbir yakınlık hissetmeyip Kemalizm'i eleştiren kişi sayısı oldukça fazladır. Ancak bir Kemalist olup Kemalizm'i eleştiren bir kişinin eleştirileri ve eleştiriye yönelme sebepleri özellikle literatürde pek rastlanır bir şey değildir. Bu sebeple Emin Türk Eliçin'in Kemalizm'e yönelttiği eleştiriler daha da dikkat çekici hale gelmektedir.

Çalışmanın elde ettiği ilk bulgu Kemalizm'in tanımı üzerinde tam olarak bir fikir birlikteliğinin olmadığıdır. Öyle ki Kemalizm'i Atatürkçülük olarak da tanımlayanların olduğu görülmüştür. Ancak tüm tanımlamaların buluştuğu noktanın muasır medeniyet seviyesine ulaşmış, Batılı toplumsal düzene sahip bir devlet yaratma olduğu görülmüştür. Ayrıca Kemalizm'in net olarak sınırlarının çizilemediği ve 1938 sonrası dönemde yeni yorumlamaların yapıldığı Kemalizm ile ilgili diğer bir bulgudur.

Çalışmanın elde ettiği üçüncü bulgu Kemalizm'e yönelik yapılan eleştirilerle ilgilidir. İkinci bölümde ele alınan ve Kemalizm'e eleştirilerde bulunanların Kemalizm'le ideolojik bağlarının olmadığı göze çarpmaktadır. Muhafazakâr, sosyalist, Türkçü, liberal vb. ideolojilerin penceresinden yapılan bu eleştirilerin, daha çok dayandıkları ideolojilerle çatışması sebebiyle Kemalizm'i eleştirdikleri hususu elde edilen bir başka bulgudur. Bu eleştirilerin Kemalizm'i halkın yapısına uymamak, ananelere ve tarihsel hakikatlere aykırı olmak, dini gelenekleri görmezden gelmek, halka zorla dayatılmak, demokratik olmamak, hedeflenene ulaşma konusunda muvaffak olamamak savlarını ortaya koyduğu görülmüştür.

Çalışmanın ana amacının ortaya konulduğu ve özgünlüğünü sağlayan üçüncü bölümde ise bir Kemalist'in Kemalizm'i eleştirisi incelenmiştir. Kemalizm'e ilgi duyması, eserlerinde Kemalizm'in gerekliği ve devam ettirilmesi yönündeki söylemleri ve Kemalizm'i olumlaması Emin Türk Eliçin'in Kemalist kimliğinin en önemli göstergeleri olarak göze çarpmaktadır. Emin Türk Eliçin'in; kendi ifadesiyle "Cumhuriyetçi fikirlerle dolu bir Cumhuriyet havarisi" iken öğretmenlik vazifesi sırasında gördüğü olumsuzluklar ve yaşadığı olumsuz deneyimlerin etkisiyle Kemalizm'e eleştiri yönelten biri haline geldiği görülmüştür. Kemalizm'i başarısız olarak niteleyen Eliçin'in bu başarısızlığa neden olarak ise ilk olarak Kemalizm'in net bir şekilde açıklanmamasını, Altı Ok'un yerlerinin ve ifade ettiklerinin açık şekilde tespit edilmemesini gösterdiği görülmüştür. Yine Eliçin'in; Kemalist idare içindekilerin Kemalizm'i halka indirememelerini, hızlı ve plansız şekilde reform hareketlerine girişmelerini Kemalizm'in başarısızlığına sebep olarak saydığı görülmüştür. Kemalizm'in sadece Batılı hayat tarzını ülkeye getirerek Batılılaşmayı gerçekleştireceği kanısının yönetenlerde ve aydın kesimde hâkim olmasını diğer bir başarısızlık sebebi olarak saydığı anlaşılmıştır.

Eliçin'in Kemalizm'i başarısız olarak nitelendirirken aynı zamanda Kemalist reformları da sözde devrimler olarak değerlendirdiği, bu değerlendirmeye dayanak olarak da bu devrimlerin sadece söylemlerde kaldığı savını öne sürdüğü görülmüştür.

Eliçin'in; Kemalizm'in halkı ve devleti düşmandan kurtardığı ancak iktisadi olarak yoksulluktan ve yoksul bırakan uygulamalardan (ağır vergiler) ve kişilerden(ağalık düzeni, rüşvetçi memurlar vb.) kurtaramadığı düşüncesinde olduğu görülmüştür.

Özellikle toprak reformu gibi köylülüğü yakından ilgilendiren reformların hayata geçirilemeyişini eleştirilerinin merkezine aldığı tespit edilmiştir.

Eliçin'in; Kemalizm'in iktisadi politikaları kapsamında uyguladığı "milli iktisat" politikasının sadece Mustafa Kemal Atatürk hayatta iken uygulandığı, Atatürk vefat ettikten sonra uygulanmadığına dikkat çektiği görülmüştür. Bu noktada da bu politikanın yarım ve eksik kalmasına sebep olarak ise ülkenin maddi yönden imkânsızlıklar içinde olmasını, uzmana sahip olmamasını gösterdiği görülmüştür. Milli iktisadın yalnızca bu alanda bilgi sahibi olmayan kişilerce dile getirildiğini öne sürerek bu durumu eleştirdiği tespit edilmiştir.

Eliçin'in Kemalizm'in iktisadi reform ve uygulamalarını da başarısız olarak nitelendirdiği, bu başarısızlığa sebep olarak da plansız ve hızlı hareket edilmesini gösterdiği anlaşılmıştır. İktisadi başarısızlık gördüğü bu uygulamaların ise halkın üzerine fatura edildiğini söylediği ve Kemalizm'i halkı kurtarmak yerine üstüne yük yüklediği konusunda eleştirdiği görülmüştür.

Eliçin'in Türk devrimini bir burjuva devrimi olarak nitelendirdiği ve devrimci grupla, daha sonra Kemalist idare içinde yer alan aydın grubunun halktan kopukluğunu eleştirilerine aldığı görülmüştür. Devrimi yapan grubun Osmanlı'dan kalan asker-sivil kaynaklı olması nedeniyle devrim sonrası eski alışkanlıklarının baskın hale gelmesi sonucu aynı halktan kopukluğa sürüklendiklerini öne sürdüğü anlaşılmıştır.

Kemalizm'e getirilen siyasi yorumları da Eliçin'in eleştirdiği görülmüştür. Tüm bu yorumların tek bir zaviyeden hareket ettiği ve mühim olarak gördüğü diğer hususları dikkate almadığı gerekçesiyle eksik kaldıklarını öne sürdüğü görülmüştür.

Eliçin'in Kemalizm'i eleştirirken Kemalizm'e yöneltilen diğer eleştirilerden farklı olarak Kemalizm'e karşı olmadığı yalnızca Kemalizm'in eksik ya da yanlış uygulamalarını eleştirdiği anlaşılmıştır. Kemalist devrim ve reformların hiçbirisini gereksiz görmediği, yalnızca uygulanış tarz ve zamanlamalarını hatalı gördüğü anlaşılmıştır. Eliçin'in Mustafa Kemal Atatürk'ü eleştirilerinde hedef almadığı aksine Mustafa Kemal Atatürk'ü ülke için bir şans olarak nitelendirdiği görülmüştür. Yine Eliçin'in Kemalizm'in devam etmesi gerektiği ancak hatalı olarak bahsettiği uygulamalardan vazgeçilerek bunun yapılması gerektiği düşüncesinde olduğu görülmüştür.

Eliçin'in kendisini Kemalizm'i eleştiriye yönelten sebepleri; büyük oranda öğretmenlik mesleği sürecinde yaşadığı hayal kırıklıkları, Anadolu'daki bürokratların keyfi uygulamaları ve yine üst düzey bürokrat ve idarecilerin idareimaslahat siyaseti uygulamaları olarak belirttiği görülmüştür.

Özet olarak; Emin Türk Eliçin'in hiçbir şekilde Kemalizm'e karşı olmadığı; Mustafa Kemal Atatürk, İsmet İnönü gibi Kemalizm'in en üst idarecilerini bazı uygulamalarda hatalı kabul etse de bu hatalarını asli yanlışlar olarak görmediği; asıl hatayı bürokrat ve aydınlarda gördüğü çalışmanın çıkardığı sonuçlardan biridir. Eliçin'in eleştirdiği hatalı uygulamalardan dönülmesi halinde ise Kemalizm'in ülke için gereklilik arz ettiği düşüncesine sahip olduğu çıkarılan sonuçlardan bir diğeridir. Eliçin'in hatayı Kemalizm de değil Kemalizm'in uygulanmasında bulduğu çıkarılan bir başka sonuçtur.

KAYNAKÇA

Ahmad, F.(1999). İttihadçılıktan Kemalizme. Kaynak Yayınları.

Akyaz, D. (2009). "Ordu ve Resmi Atatürkçülük"(Ed. Ahmet İnsel). Modern Türkiye'de siyasi düşünce(Cilt 2 Kemalizm)(6. baskı). İletişim Yayınları.

Albayrak, H.(2007). Kemalizm terakkiye mânidir (2. baskı). Vadi Yayınları.

Albayrak, M.(2010). Kemalizm'in düşünsel temelleri ve tarihsel oluşumu, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, 26*(77), 307-344.

Alpkaya, F.(2009). "Bir 20. yüzyıl akımı: sol Kemalizm"(Ed. Ahmet İnsel). Modern Türkiye'de siyasi düşünce(Cilt 2 Kemalizm) (6. baskı). İletişim Yayınları.

Altun, F. (2004). Kemalist bir modernleşme yorumu olarak yön dergisi. *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi, 2*(1),551-571

Arıkan, Z. (1999). Halkevlerinin kuruluşu ve tarihsel işlevi, *Atatürk Yolu Dergi, 6*(23), 261-281.

Aslan, S. ve Dündar, T. (2014) Cumhuriyet döneminde İstiklâl Mahkemeleri, *Mukaddime, 1*(1),27-44.

Atagenç, İ. Ö. (2019). "Ortanın solu" düşüncesinde Kemalizm . *Tarih Araştırmaları Dergisi, 38 (*66*)* , 479-499 . doı: 10.35239/tariharastirmalari.548427

Atay, F. (2012). Atatürkçülük nedir? (6. baskı). Pozitif Yay.

Atatürkçülük/ Üçüncü Kitap.(1983). Genelkurmay Yayınları.

Ateş, T. (1980). Kemalizmin özü (1. baskı). Der Yay.

Atsız, N. (15 Mayıs 1931). Türkler hangi ırktandır? Erişim Tarihi: 15 Aralık 2021 https://huseyinnihalatsiz.com/makale/turkler-hangi-irktandir/

Atsız, N. (15 Ağustos 1932). Maziyi inkâr edenler. Erişim Tarihi:15 Aralık 2021 https://huseyinnihalatsiz.com/makale/maziyi-inkar-edenler/

Atsız, N. (1 Aralık 1943). Türkçülere birinci teklif. Erişim Tarihi:14 Aralık 2021, https://huseyinnihalatsiz.com/makale/turkculere-birinci-teklif/

Atsız, N. (26 Ağustos 1968). Solun 94 Yılı. Erişim Tarihi:15 Aralık 2021, https://huseyinnihalatsiz.com/makale/solun-94-yili/

Atsız, N. (3 Mayıs 1973). *3 Mayıs 1944(2).* Erişim Tairihi:15 Aralık 2021, https://huseyinnihalatsiz.com/makale/3-mayis-1944-2/

Atsız, N. (1997). C.H.P.'nin Türklere ve Komünistlere karşı 1944'ten evvel tutumu, *Çanakkale'ye Yürüyüş- Türkçülüğe Karşı Haçlı Seferi.* İrfan Yayınevi.

Atsız, N. (9 Mayıs 2016). Halk partisinin tek yanlışı. Erişim Tarihi:15Aralık 2021, https://huseyinnihalatsiz.com/makale/halk-partisinin-tek-yanlisi/

Atsız, N.(2018a). Hasan ali hesap vermelidir, *Makaleler II* (5. baskı). İrfan Yayıncılık.

Atsız, N.(2018a). İşin başı, *Makaleler II* (5. Baskı). İrfan Yayıncılık.

Atsız, N. (2018b). Türkçülük ve siyaset, *Makaleler III* (4. baskı).İrfan Yayıncılık.

Atsız, N. (2018b). Unutmayacağız, *Makaleler III* (4. baskı).İrfan Yayıncılık.

Atsız, N. (2018b). Veda, *Makaleler III* (4. baskı). İrfan Yayıncılık.

Atsız, N. (2018b). Milli birlik, *Makaleler III* (4. baskı). İrfan Yayıncılık.

Atsız, N. (2018b). Milli siyaset, *Makaleler III* (4. baskı). İrfan Yayıncılık.

Atsız, N. (2018b). Millet' in ifşası, *Makaleler III* (4. baskı). İrfan Yayıncılık.

Atsız, N. (2018b). Kürtler ve Komünistler, *Makaleler III* (4.baskı). İrfan Yayıncılık.

Atsız, N. (2018c). Biz ne istediğimizi biliyoruz, *Makaleler IV* (4. baskı). İrfan Yayıncılık.

Atsız, N. (2018c). Kurucular meclisi, *Makaleler IV* (4. baskı). İrfan Yayıncılık.

Atsız. N.(2018c). Türkiye'nin yeniden kurulması, *Makaleler IV* (4. baskı). İrfan Yayıncılık.

Atsız, N. (2018c). Türkiye'nin Türkleşmesi, *Makaleler IV* (4. Baskı). İrfan Yayıncılık.

Atsız, N. (2020). Çanakkale'ye yürüyüş, *Çanakkale'ye Yürüyüş* (3. Baskı), Ötüken Neşriyat.

Avcıoğlu, D. (1968). Türkiye'nin düzeni dün-bugün-yarın-ikinci kitap (11. baskı),Tekin yayınevi

Ayata, A. G. (1995). Türkiye'nin demokratikleşme sürecinde ortanın solu hareketi . *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi , 50 (*03*)* , . doı:10.1501/SBFder_0000001866

Aydemir, Ş.(1932). İnkılap heyecanı(antusiazm), *Kadro Mecmuası,* (2), 5-8.

Aydemir, Ş. (2020a). İkinci adam II. cilt Remzi Kitabevi.

Aydemir, Ş. (2020b). Tek adam cilt III, Remzi Kitabevi.

Bahadır, Z. (t.y.). Köy enstitüsü, islamansiklopedisi.org.tr. Erişim tarihi:30 Aralık 2020. https://islamansiklopedisi.org.tr/koy-enstitusu

Başkaya, F.(1991). Paradigmanın iflası Resmi ideolojinin eleştirisine giriş, Doz Yayınları

Belge, M. (2009). "Mustafa Kemal ve Kemalizm"(Ed. Ahmet İnsel). Modern Türkiye'de siyasi düşünce(Cilt 2 Kemalizm) (6. baskı). İletişim Yayınları.

Beriş, H.(2004). Kemalist devrimden muhafazakâr Kemalizm' e, *Liberal Düşünce Dergisi,* (34), 49-58.

Bali, N. R. (1998). Cumhuriyet döneminde azınlıklar politikası, birikimdergisi.com. Erişim tarihi:24 Nisan 2022. https://birikimdergisi.com/dergiler/birikim/1/sayi-115-kasim-1998-sayi-115-kasim-1998/2309/cumhuriyet-doneminde-azinliklar-politikasi/6372

Bilge, N. (1999).Atatürk devrimlerinin temel ögesi laiklik, *Atatürk Düşüncesinde Din ve Laiklik,* Atatürk Araştırma Merkezi.

Biyografya.(10 Eylül 2021). Emin Türk Eliçin. https://www.biyografya.com/biyografi/4382

Bora, T. (2017). Cereyanlar-Türkiye'de siyasal ideolojiler (2. baskı). İletişim Yayınları

Bora, T. Ve Taşkın, Y. (2009). "Sağ Kemalizm" (Ed. Ahmet İnsel). Modern Türkiye'de siyasi düşünce(Cilt 2 Kemalizm) (6. baskı). İletişim Yayınları.

Bozkır, G. (1996). Prof. Dr. Turhan Feyzioğlu2nun siyasi kişiliği, *Çağdaş Türkiye Araştırmaları Dergisi, 2*(6), 227-262

CHF Bayrak Talimatı.(1933)

C.H.F. Nizamnamesi.(1927).

C.H.P. Tüzüğü. (1938). Recep Ulusoğlu Basımevi.

Çeçen, A. (1996). Kemalizm ve yeni dünya düzeni, Atatürkçü Düşünce Derneği Yayınları

Çeçen, A. (2009). 100 soruda Kemalizm (8. baskı). Kilit Yayınları

Çelik, H. B. (2018). Üç Jön Türk: Ahmed Rıza, Mizancı Murat ve Prens Sabahattin, *The Journal of İnternational Scientific Researches, 3*(3), 214-225, doi: 10.23834/isrjournal.428177

Çelik, N. B. (2009). "Kemalizm: hegemonik bir söylem"(Ed. Ahmet İnsel). Modern Türkiye'de siyasi düşünce(Cilt 2 Kemalizm) (6. baskı). İletişim Yayınları.

Çetinoğlu, S. (18 Kasım 2018). Kanun gömleği giymiş zulüm: Varlık vergisi. gazeteduvar.com.tr.

Erişim tarihi: 24 Nisan 2022, https://www.gazeteduvar.com.tr/forum/2018/11/11/kanun-gomlegi-giymis-zulum-varlik-vergisi

Değirmenci, Y. (1 Ağustos 2021). Kutsal hale getirilen "gün"lerle hesaplaşma. Akit.

Erişim tarihi: 26 Mart 2022, https://www.yeniakit.com.tr/yazarlar/yasar-degirmenci/kutsal-hale-getirilen-gunlerle-hesaplasma-36526.html

Demirci, F. (2006).Kadro hareketi ve kadrocular, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,*(15),35-54

Demirel, A. (2009). "İsmet İnönü" (Ed. Ahmet İnsel). Modern Türkiye'de siyasi düşünce(Cilt 2 Kemalizm) (6. baskı). İletişim Yayınları.

Duverger, M. (1974) Siyasal Partiler (2. baskı) çev. Ergun Özbudun. Bilgi Yayınevi

Dündar, A. (2001). Kemalizm'i doğru algılamak. Ardıç Yayınları.

Ebüzziya, Z.(t.y.) Ahmed Rıza. islamansiklopedisi.org. Erişim tarihi:18 Kasım 2020. https://islamansiklopedisi.org.tr/ahmed-riza

Eliçin, A. (1970). "Kitap ve Yazarı Üstüne", Kemalist devrim ideolojisi (1. baskı). Ant Yayınları. 5-20

Eliçin, A. (2008). Bir dönemin belge mektupları (1927-1965) (1. baskı). Evrensel Basım Yayım

Eliçin, E. ,T. (1940). Türk inkılabı yahut şark ve garp (1. baskı) Numune Matbaası,

Eliçin, E. ,T. (1970). Kemalist devrim ideolojisi (1. baskı). Ant Yayınları.

Eliçin, E. T. (2004a) "Başlarken" (Ed. Oktay Şimşek, İsmet Ercan). Kemalizm ve Türkiye(1. baskı), ETEV Yayınları.

Eliçin. E. T. (2004b). "Emin Türk'ün yaşamından evreler" (Ed. Oktay Şimşek, İsmet Ercan). Kemalizm ve Türkiye(1. baskı), ETEV Yayınları.

Eliçin, E. T. (2004c). "Halk Partisi ve onun Kemalizm ideolojisi" (Ed. Oktay Şimşek, İsmet Ercan). Kemalizm ve Türkiye(1. baskı), ETEV Yayınları.

Eliçin, E. T. (2004d). "Her şeyi düşünüp yeniden tartışmak gerekiyor-I" (Ed. Oktay Şimşek, İsmet Ercan). Kemalizm ve Türkiye(1. baskı), ETEV Yayınları

Eliçin, E. T. (2004e). "Kadroculuk" (Ed. Oktay Şimşek, İsmet Ercan). Kemalizm ve Türkiye(1. baskı), ETEV Yayınları.

Eliçin, E. T. (2004f). "Köyümde neler gördüm?" (Ed. Oktay Şimşek, İsmet Ercan). Kemalizm ve Türkiye(1. baskı), ETEV Yayınları.

Eliçin, E. T. (2004g). "Oklar neyi gösteriyor? II" (Ed. Oktay Şimşek, İsmet Ercan). Kemalizm ve Türkiye(1. baskı), ETEV Yayınları.

Eliçin, E. T. (2004h). “Oklar neyi gösteriyor? III” (Ed. Oktay Şimşek, İsmet Ercan). Kemalizm ve Türkiye(1. baskı), ETEV Yayınları.

Eliçin, E. T. (2004ı). “Tanzimat, emperyalizm ve Nermin Menemencioğlu” (Ed. Oktay Şimşek, İsmet Ercan). Kemalizm ve Türkiye(1. baskı), ETEV Yayınları

Eliçin, E. T. (2004i). “Türk devriminin ideolojisi” (Ed. Oktay Şimşek, İsmet Ercan). Kemalizm ve Türkiye(1. baskı), ETEV Yayınları

Eliçin, E. T. (2004j). “Türkiye üstüne” (Ed. Oktay Şimşek, İsmet Ercan). Kemalizm ve Türkiye(1. baskı), ETEV Yayınları.

Eliçin, E. T. (2004k). “1924 Anayasası tahlili” (Ed. Oktay Şimşek, İsmet Ercan). Kemalizm ve Türkiye(1. baskı), ETEV Yayınları.

Eliçin, E. T. (2004l). “Emin Türk’ün yaşamından evreler” (Ed. Oktay Şimşek, İsmet Ercan). Kemalizm ve Türkiye(1. baskı), ETEV Yayınları.

Erdoğan, N. (2009). “Neo- Kemalizm, Organik Bunalım ve Hegemonya” (Ed. Ahmet İnsel). Modern Türkiye’de siyasi düşünce(Cilt 2 Kemalizm) (6. baskı). İletişim Yayınları.

Eren. S. (1961). Devletçilik/ne istediğimizi biliyor muyuz?, *Yön dergisi,*(1),18.

Ergil, D. (1983). İdeoloji üzerine düşünceler, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, 38*(1), 69-95.

Etev.(12 Ocak 2022). Asiye Özdemir Eliçin. https://etev.org/asiye-ozdemir-elicin/

Etev.(15 Eylül 2021). Emin Türk Eliçin’in biyografisi. https://etev.org/emin-turk-elicinin-biyografisi/

Giritli, İ. (1980).Kemalist devrim ve ideolojisi. Fakülteler Matbaası.

Gürbüz, H. ,(2018), 1930’lar aydınının gözünden devrim ideolojisi*Şevket Süreyya Aydemir’ in perspektifinden Kemalizm, *Folklor/Edebiyat, 24*(93), 13-33.

Gülen, A. (2015). II. Dünya Savaşı'ndan 27 Mayıs'a İsmet İnönü' nün Söylemlerinde Kemalizm, *Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi,* Y.11, (21), 111-136.

Güven, E. (2019). İngiliz basınında Mustafa Kemal Atatürk imgesi:1919-1923 yılları arası Daily Mail gazetesine bir bakış, *Kastamonu İletişim Araştırmaları Dergisi,*(3), 20-33.

İnan, S. (2004). Atatürkçülük (Kemalizm) ve ideoloji, *Liberal Düşünce (CHP ve Kemalizm)*, (36), 109-116.

İnsel, A. (2009). "Giriş" (Ed. Ahmet İnsel). Modern Türkiye'de siyasi düşünce(Cilt 2 Kemalizm) (6. baskı). İletişim Yayınları

İnönü, İ. (1933). Fırkamızın devletçilik vasfı*, Kadro Mecmuası*, (22), 4-6.

Kabakçı, G. (2011). Neo Kemalist bir hareket: cumhuriyet mitingleri, *Selçuk İletişim, 7*(1), 96-112.

Kadro Mecmuası. (1932)

Kadro Mecmuası. (Ekim 1934)

Kadro Mecmuası. (Aralık1934-Ocak1935)

Kakışım, C. (2016). Nihal Atsız'ın Kemalizm eleştirisi ve bu eleştirinin nedensel çözümlemesi, *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi,* 5(8), 2624-2639.

Kalyoncuoğlu, Z. (2010). Köy enstitülerinde Hasan Ali Yücel' in yeri, *Folklor/Edebiyat,* (64), 237-244.

Karaömerlioğlu, M. (2009). "Tek parti döneminde halkçılık"(Ed. Ahmet İnsel). Modern Türkiye'de siyasi düşünce(Cilt 2 Kemalizm) (6. baskı). İletişim Yayınları.

Kaya, S. (2007). Kemalizm. Erişim tarihi: 26 Mart 2022. https://psi520.cankaya.edu.tr/uploads/files/Kaya%2C%20Kemalizm.pdf

Kavuncu, O.(Temmuz 2008). Şerif Mardin'in öğretmen-imam ikilemi ve aydınlarımız, www.turkyurdu.com.tr, Erişim tarihi: 08 Nisan 2022. https://www.turkyurdu.com.tr/yazar-yazi.php?id=3299

Kayırhan, M. ve Metintaş, M. (2013). Atatürkçü düşünce sistemi: Atatürkçülük(Kemalizm), *Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi,* (51),579-615.

Kazancıgil, A. (2009). "Anti-emperyalist bağımsızlık ideolojisi ve üçüncü dünya Ulusçuluğu olarak Kemalizm" (Ed. Ahmet İnsel). Modern Türkiye'de siyasi düşünce(Cilt 2 Kemalizm). İletişim Yayınları.

Kışlalı, A. ,T. (2001). Kemalizm, laiklik ve demokrasi(7. baskı). İmge Yay.

Kışlalı, A. ,T. (2006). Siyasal sistemler siyasal çatışma ve uzlaşma(3. Baskı). İmge Yay.

Koçak, C. (2009). "Tek parti yönetimi, Kemalim ve şeflik sistemi: ebedi şef/milli şef" (Ed. Ahmet İnsel). Modern Türkiye'de siyasi düşünce(Cilt 2 Kemalizm). İletişim Yayınları

Korkmaz, T. (2014). Türkiye'de tek partili dönemin toplum ve siyaset anlayışının dünya konjonktürü bağlamında değerlendirilmesi. *Akademik Bakış Dergisi*, (43).

Köker, L. (2008). Demokrasi, eleştiri ve Türkiye (1. baskı). Dipnot Yayınları.

Köker, L .(2009). "Kemalizm/Atatürkçülük: modernleşme, devlet ve demokrasi" (Ed. Ahmet İnsel). Modern Türkiye'de siyasi düşünce(Cilt 2 Kemalizm) (6. baskı). İletişim Yayınları.

Köker, L. (24 Temmuz 2021). Levent Kökerile demokrasi (36): demokratikleşme için Kemalizm'i aşmak gerek, mesyascope.tv. Erişim tarihi: 9 Nisan 2022. https://medyascope.tv/2021/07/24/levent-koker-ile-hukuk-ve-demokrasi-36-demokratiklesme-icin-kemalizmi-asmak-gerek

Kuruç, B. (2009). "Kemalist ekonomi görüşü: Kesitler" (Ed. Ahmet İnsel). Modern Türkiye'de siyasi düşünce (Cilt 2 Kemalizm). İletişim Yayınları.

Kutluer, İ. (t.y.). Pozitivizm, islamansiklopedisi.org.tr. Erişim tarihi: 20 Haziran 2022 https://islamansiklopedisi.org.tr/pozitivizm

Küçük, C. (t.y.). İstiklâl mahkemeleri, islamansiklopedisi.org.tr. Erişim tarihi:30 Kasım 2020. https://islamansiklopedisi.org.tr/istiklal-mahkemeleri

Küçükömer, İ. (2007). Batılılaşma ve düzenin yabancılaşması (5. baskı). Bağlam Yayınları

Macit, M.,H. (2016). İdeoloji üzerine fikirsel bir değerlendirme, *Kaygı Uludağ Üniversitesi Fen- Edebiyat Fakültesi Felsefe Dergisi,* (26), 29-36.

Malumatfuruş.org (04.04. 2022) https://www.malumatfurus.org/ortanin-solu-soylemini- ilk-ortaya-koyan-bulent-ecevit-degil-ismet-inonudur/

Mardin, Ş. (1990). Türkiye'de toplum ve siyaset: Makaleler / *Şerif Mardin;* derleyen Mümtazer Türköne, Tuncay Önder, İletişim Yayınları

Mardin, Ş. (1991). Türkiye'de din ve siyaset :makaleler 3(1. baskı). İletişim Yayınları

Meb. (20 Aralık 2020).Köy enstitüleri. http://www.meb.gov.tr/meb/hasanali/egitimekatkilari/koy_enstitu.htm

Menter, Ş. (1996). Atatürkçülüğün kökeni, etkisi ve güncelliği(1. baskı), Çağdaş Yayınevi

Mert, N. (2009). "Cumhuriyet Türkiyesi'nde laiklik ve karşı laikliğin düşünsel boyutu" (Ed. Ahmet İnsel). Modern Türkiye'de siyasi düşünce (Cilt 2 Kemalizm). İletişim Yayınları.

Mutlu, S. (2013).Tek parti döneminde parti devlet bütünleşmesine bir örnek: dilek sistemi, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, 29*(86), 53-102.

Nas, A. (21 Temmuz 2008). Kadro ve kadrocular: Marksizmden Kemalizme. birikimdergisi.com https://birikimdergisi.com/guncel/237/kadro-ve-kadrocular-marksizmdenkemalizme

Nişanyan, S. (2013). Yanlış Cumhuriyet Atatürk ve Kemalizm üzerine 51 soru (1.baskı). Propaganda Yayınları

Parla, T. (1992). Türkiye'de siyasal kültürün resmi kaynakları cilt 3- Kemalist tek parti ideolojisi ve CHP'nin altı oku (1. baskı). İletişim Yayınları

Oçak, Z. (2019).CHP'nin logosu altı ok' un siyasal ve kültürel temsillerinin Kemalizm' in kültür ve ekonomi politikalarının demokratik eleştirileri bağlamında incelenmesi, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,* (61),19-37.

Özdemir, Y. Aktaş, E. (2013).Halkevleri (1932' den 1951'e), *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, *0* (45), 235-262

Özüerman, T. (2007). *Türk siyasetinde solculuğun temel temelleri düşüncesi* (Yayın Nu. 207753) [Yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi] https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=SG96dtEOcmTglc_sSSdkfg&no=FQdUZ8Vyw_ndPNfW51k71Q

Saklı, A. , R. (2010). İnsana ve topluma etkisi bakımından ideolojiyi anlamak, *Uluslararası Ekonomi, İşletme ve Politika Dergisi, 3*,(1),109-130

Sayın, Ö. (1999). İdeoloji, *(Sosyoloji Dergisi),* (7), 1-12.

Savut, E. (2018). *Türkiye'de yeni merkezin oluşumunda geleneksel çevrenin kullandığı araçları işlevselliği*(Yayın Nu. 533433) [Doktora tezi, Dokuz Eylül Üniverisitesi].https://www.researchgate.net/publication/334251346_TURKIYE'DE_YENI_MERKEZIN_OLUSUMUNDA_GELENEKSEL_CEVRENIN_KULLANDIGI_ARACLARIN_ISLEVSELLIGI

Sertel, S. (1945).Zincirli hürriyet, *Görüşler Mecmuası, 1*(25), 6-7

Şahbaz, F. (2019)Kemalizm ve seküler fundamentalizm,.*Medeniyet Araştırmaları Dergisi, 4*(1),1-17.

Şahinler, M. (1996). Atatürkçülüğün kökeni, etkisi ve güncelliği (1. baskı). Çağdaş Yayınları

Tekeli, İ. (10 Kasım 2008). Kemalizm Atatürk'e yapılan en büyük haksızlık (Haber: Devrim Sevimay) milliyet.com.tr. Erişim Tarihi:09 Nisan 2022 https://www.milliyet.com.tr/gundem/kemalizm-ataturk-e-yapilan-en-buyuk-haksizlik-1013997

Toprak, Z. (2014). Türkiye'de milli iktisat 1908-1918 (D. baskı). Doğan Kitap

Tör, V. N. (1930). Müstemleke iktisadıyatından millet iktisadıyatına. *Kadro Mecmuası* (1),6-9.

Turan, Ş. (t.y.).*CHP ortanın solunda.* Erişim tarihi: 10 Mart 2022, https://www.ismetinonu.org.tr/chp-ortanin-solunda/

Turgan, A. (2000). CHP tarihine bir bakış: 1961 Anayasası döneminde CHP (1960-1980), *Sosyal Demokrat Değişim Dergisi* (15).

Tunçay, M. (1981). Türkiye Cumhuriyeti'nde tek parti yönetiminin kurulması (1. baskı). Yurt Yayınları

Türk Dil Kurumu Sözlükleri. (23 Ekim 2020). Atatürkçülük. https://sozluk.gov.tr/

Türk Dil Kurumu Sözlükleri. (25 Ekim 2020). İdeoloji. https://sozluk.gov.tr/

Türk Dil Kurumu Sözlükleri. (14 Kasım 2020). Jakobenist. https://sozluk.gov.tr/

Türk Dil Kurumu Sözlükleri. (14 Kasım 2020). Paternalist. https://sozluk.gov.tr/

Türk Tarih Kurumu. (30 Kasım 2020). Atatürk ilkeleri. https://www.ttk.gov.tr/tarihveegitim/ataturk-ilkeleri-belleten-makale/

Türkeş, M. (2009). "Kadro Dergisi"(Ed. Ahmet İnsel). Modern Türkiye'de siyasi düşünce(Cilt 2 Kemalizm). İletişim Yayınları.

Uyar, H. (2007). 1930'lar Türkiye'sinde Kemalizm Algılamaları, *Atatürkçü Düşüncenin Bilimsel ve Felsefi Temelleri, Nafize Güngör (Edt)*, Ankara: Gazi Üniversitesi Yayınları.

Uzun, C. (2018). Kemalizm sol değil 1908-1923 Türkiye Devrimi'nin tarihi (2. Baskı). Marx21 Yayınları.

Ünder, H. (2009)."Atatürk imgesinin siyasal yaşamdaki rolü"(Ed. Ahmet İnsel). Modern Türkiye'de siyasi düşünce(Cilt 2 Kemalizm) (6. baskı). İletişim Yayınları.

Varlı, A. Ve Koraltürk, M. (2010). II. Meşrutiyet'ten erken Cumhuriyet'e milli iktisadın sürekliliği ve İzmir İktisat Kongresi, *Çağdaş Türkiye Araştırmaları Dergisi, 9*(10), 127-142.

Yeğen, M. (2009). "Kemalizm ve hegemonya "(Ed. Ahmet İnsel). Modern Türkiye'de siyasi düşünce(Cilt 2 Kemalizm). İletişim Yayınları.

Yeşilkaya, N. , G. (2009). "Halkevleri" (Ed. Ahmet İnsel). Modern Türkiye'de siyasi düşünce(Cilt 2 Kemalizm). İletişim Yayınları.

Yurttaş, F. (2008). Kemalizm ve Demokrasi Üzerine Bir Değerlendirme, *Bilgi Sosyal Bilimler Dergisi,* 2, 70-84.

Yücel, Y. (1988). Atatürk İlkeleri, *Türk Tarih Kurumu: Belleten Dergisi,* LII(204), 810-824.

Zürcher, E. (2000). Modernleşen Türkiye'nin tarihi (7. Baskı). İletişim Yayınları.

Zürcher, E. (2009). "Kemalist Düşüncenin Osmanlı Kaynakları"(Ed. Ahmet İnsel). Modern Türkiye'de siyasi düşünce(Cilt 2 Kemalizm) (6. baskı). İletişim Yayınları.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler :

Adı ve Soyadı : Mehmet KARA

Eğitim Durumu :

Lisans Öğrenimi :Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Kamu Yönetimi Bölümü

Yüksek Lisans Öğrenimi :Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı Tezli Yüksek Lisans

Yabancı Dil Düzeyi :

İngilizce :Orta

Almanca :Az

İş Deneyimi :

Kredi ve Yurtlar Kurumu Burdur İl Müdürlüğü Asım'ın Nesli Yurt Müdürlüğü Yurt Yönetim Memuru (2016)

Kredi ve Yurtlar Kurumu Burdur İl Müdürlüğü Muhasebe ve Personel Şube Müdürlüğü V.H.K.İ. (2016-2018)

Gençlik Spor Bakanlığı Burdur Gençlik ve Spor İl Müdürlüğü Personel Ve Tahakkuk Birimi V.H.K.İ (2019-2021)

Gençlik ve Spor Bakanlığı Çankırı Gençlik ve Spor İl Müdürlüğü Hacı Murad-ı Veli Yurt Müdürlüğü Yurt Müdür Yardımcısı (2021-2022)

Gençlik ve Spor Bakanlığı Burdur Gençlik ve Spor İl Müdürlüğü Personel ve Tahakkuk Birimi Yurt Müdür Yardımcısı (2022-)